

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Ιατρική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών

Τμήμα Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών

Τμήμα Δημόσιας και Κοινωνικής Υγείας Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής

ΔΙ-ΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗ ΥΓΕΙΑΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Στάσεις και ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια, Άγχος και Στρατηγικές
Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων»

ΑΝΔΡΟΒΙΤΣΑΝΕΑ ΑΝΘΗ
Α.Μ. 20190857

Επιβλέπουσα: Επ. Καθ. Πέννυ Παναγιωτοπούλου
Πανεπιστήμιο Πατρών

ΙΟΥΝΙΟΣ, 2021

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα έρευνα σκοπό έχει τη διερεύνηση των στάσεων των ενηλίκων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια, της ενασχόλησης τους με αυτά, των επιπέδων άγχους και των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων. Η σημαντικότητα της παρούσας έρευνας έγκειται στον περιορισμένο αριθμό ερευνών σχετικά με την έκταση και τη μορφή του φαινομένου της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια στην Ελλάδα (Συνδόνας και συν., 2016). Τα τυχερά παιχνίδια αποτελούν μια κοινωνικά αποδεκτή μορφή ψυχαγωγίας (McMillan, 1996) και αφορούν στην εναπόθεση ενός αντικειμένου αξίας σε ένα παιχνίδι με αβέβαιη έκβαση, όπου ο παράγοντας της τύχης καθορίζει το αποτέλεσμα αυτού (Bolen & Boyd, 1968). Η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια αν και αποτελεί μια δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου μπορεί να εξελιχθεί σε μια δυσλειτουργική έως και παθολογική συνήθεια για το άτομο (Abbott, 2020). Το άγχος φαίνεται ότι αποτελεί παράγοντα ενίσχυσης της ενασχόλησης με τα τυχερά (Potenza et al., 2002 Wood & Griffiths 2007 Συνδόνας και συν., 2016). Επίσης, η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια έχει βρεθεί ότι σχετίζεται με τις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, καθώς οι παίκτες τυχερών παιχνιδιών χρησιμοποιούν κυρίως στρατηγικές εστιασμένες στο συναίσθημα με σκοπό την ανακούφιση και απεμπλοκή από τα προβλήματά που αντιμετωπίζουν (Jauregui et al., 2017). Το δείγμα της παρούσας έρευνας αποτέλεσαν 407 ενήλικες από διάφορες περιοχές της Ελλάδας στους οποίους εστάλη ηλεκτρονική πρόσκληση για να συμπληρώσουν ερωτηματολόγιο σε ηλεκτρονική μορφή το οποίο διερευνούσε τις Στρατηγικές Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, τα επίπεδα Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, τις Στάσεις των συμμετεχόντων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την Ενασχόλησή τους με αυτά. Στα ευρήματα, βρέθηκε ότι η συνολική στάση απέναντι στα τυχερά παιχνίδια ήταν γενικά αρνητική και ότι σχεδόν το ήμισυ των συμμετεχόντων δεν παίζουν τυχερά παιχνίδια ή δεν είχαν κανένα πρόβλημα από την ενασχόληση τους με αυτά. Η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια βρέθηκε ότι αποτελεί μια δραστηριότητα με την οποία ασχολούνται σημαντικά περισσότερο οι άνδρες και η οποία σχετίζεται με τις στάσεις απέναντι σε αυτά καθώς και με την κατάθλιψη, το άγχος και το στρες. Ειδικότερα, προέκυψαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές στους παράγοντες της κλίμακας των Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, στα επίπεδα Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, στις Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και στην Ενασχόληση με αυτά κυρίως ως προς το φύλο και την ηλικία, καθώς επίσης εντοπίστηκαν και ορισμένες στατιστικώς σημαντικές συσχετίσεις ανάμεσα στους παράγοντες της κλίμακας των Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, στα επίπεδα της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, στην κλίμακα των Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και στην κλίμακα Ενασχόλησης με αυτά. Ακόμη, τα ευρήματα, όπως προέκυψαν από τις αναλύσεις πολλαπλής παλινδρόμησης, ανέδειξαν ότι το φύλο, το εκπαιδευτικό επίπεδο και το στρες επιδρούν στις Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια, καθώς επίσης και ότι το φύλο, η κατάθλιψη, οι στρατηγικές «Θετική προσέγγιση» και «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος» και οι Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια επιδρούν στην Ενασχόληση των ενηλίκων με αυτά.

Λέξεις κλειδιά: Τυχερά παιχνίδια, Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια, Ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια, Άγχος, Στρατηγικές Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων

ABSTRACT

The present study aims to investigate adults' attitudes towards gambling, gambling activity, levels of anxiety and coping strategies. The limited empirical data researches on the extent and the form of the gambling phenomenon in Greece (Syndonas et al., 2016) triggered the present study. Gambling is considered a socially accepted form of entertainment (McMillan, 1996) and it is defined as the wager of any type of item or possession of value upon a game or event of uncertain outcome in which chance, of variable degree, determines such outcome (Bolen & Boyd, 1968). Even if gambling is a leisure activity it can turn into a problematic or even pathological habit for the individual (Abbott, 2020). Anxiety seems to be a contributing factor of gambling activity (Potenza et al., 2002; Wood & Griffiths 2007; Syndonas et al., 2016). Gambling has also been found to be associated with coping strategies, with the emotional focused strategies used most commonly by gamblers in order to deal with their problems (Jauregui et al., 2017). The sample consisted of 407 adults from different regions of Greece. It is an online survey using self reported questionnaires investigating Coping Strategies, Depression, Anxiety and Stress levels, Attitudes towards gambling and Gambling activity comprised of the Coping Strategies Scale, the Depression, Anxiety and Stress Scale, the Attitudes towards Gambling Scale and the Problem Gambling Severity Index. The findings showed that the attitudes towards gambling were generally negative and that almost half of the participants did not gamble or had no problem engaging in gambling. Moreover, statistically significant differences were found in Coping Strategies, Depression, Anxiety and Stress, Attitudes towards gambling and Gambling activity mainly in terms of gender and age, as well as statistical correlations between Coping Strategies, Depression, Anxiety and Stress, Attitudes towards gambling and Gambling activity. Gambling has been found to be a significantly more important activity for men and is associated with attitudes towards it as well as depression, anxiety and stress. In addition, multiple regression analysis, showed that gender, educational level and stress affect attitudes towards gambling, as well as that gender, depression, coping strategies of 'Positive approach' and 'Assertive problem solving' and attitudes towards gambling affect adults' gambling activity.

Keywords: Gambling, Attitudes towards gambling, Gambling activity, Anxiety, Coping Strategies

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια της φοίτησης μου στο Δι-ιδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Προαγωγή και Αγωγή Υγείας» της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, του Τμήματος Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και του Τμήματος Δημόσιας και Κοινωνικής Υγείας του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής και με την ολοκλήρωσή της θα ήθελα να απευθύνω ένα εγκάρδιο ευχαριστώ σε όλους όσους στάθηκαν δίπλα μου καθ' όλη τη διάρκεια αυτής της διαδρομής.

Για την υλοποίηση της παρούσας μεταπτυχιακής εργασίας θα ήθελα ειδικότερα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα της μεταπτυχιακής μου εργασίας κα. Πέννη Παναγιωτοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια Κοινωνικής Διαπολιτισμικής Ψυχολογίας στο Τμήμα Επιστημών Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας του Πανεπιστημίου Πατρών, για την συνεργασία και την πολύτιμη καθοδήγησή της καθώς και για την ψυχολογική υποστήριξη της καθ' όλη την πορεία εκπόνησης της μεταπτυχιακής εργασίας μου.

Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω ξεχωριστά την κα. Δημητρακάκη για τη συνεργασία και την υποστήριξη της καθ' όλη τη διάρκεια φοίτησης μου στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου και για την υποστήριξη και την ενθάρρυνση τους σε όλα τα στάδια της εκπαιδευτικής μου πορείας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	2
ABSTRACT.....	2
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	4
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	8
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ	9
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	10
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	17
1.1. Τυχερά παιχνίδια	17
1.2. Ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια.....	22
1.2.1. Προβληματική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια	27
1.2.2. Επιδημιολογικά και κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά παικτών με προβληματική και παθολογική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια.....	32
1.3. Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και στην ενασχόληση με αυτά.....	38
1.4. Άγχος.....	44
1.4.1 Άγχος και τυχερά παιχνίδια	46
1.5. Στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων.....	51
1.5.1. Στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων και τυχερά παιχνίδια	55
2. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΣ	60
3. ΜΕΘΟΔΟΣ	61
3.1. Δείγμα.....	61
3.2. Εργαλεία συλλογής δεδομένων.....	65
3.3. Διαδικασία συλλογής δεδομένων.....	73
3.4. Στατιστική ανάλυση	76
4. ΕΥΡΗΜΑΤΑ	77
4.1. Επίπεδα χρήσης των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, του άγχους, των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της ενασχόλησης με αυτά	78
4.1.1. Παράγοντες κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων	78
4.1.2. Διαστάσεις κλίμακας Κατάθλιξης, Άγχους και Στρες.....	82
4.1.3. Διαστάσεις κλίμακας Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια.....	85

4.1.4. Ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια	86
4.2. Σύγκριση των παραγόντων της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχогόνων Καταστάσεων, των διαστάσεων της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, της κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της κλίμακας Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια: ως προς το φύλο, την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση, την επαγγελματική κατάσταση, τον τόπο διαμονής και το εκπαιδευτικό επίπεδο του δείγματος.....	88
4.2.1. Συγκρίσεις μέσωσν όρων ως προς το φύλο	91
4.2.2. Συγκρίσεις μέσωσν όρων ως προς την οικογενειακή κατάσταση	94
4.2.3. Συγκρίσεις μέσωσν όρων ως προς την εργασιακή κατάσταση	96
4.2.4. Συγκρίσεις μέσωσν όρων ως προς την ηλικία	98
4.2.5. Συγκρίσεις μέσωσν όρων ως προς τον τόπο διαμονής	101
4.2.6. Συγκρίσεις μέσωσν όρων ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο	103
4.2.7. Έλεγχος διαφορών των συμμετεχόντων στις στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια ως προς τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος	106
4.2.8. Έλεγχος διαφορών των συμμετεχόντων στα επίπεδα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια ως προς τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος	108
4.3. Συσχετίσεις μεταξύ των παραγόντων της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχогόνων Καταστάσεων, των διαστάσεων της κλίμακα Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, της κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της κλίμακας Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια.....	110
4.4. Επιδράσεις στις στάσεις των συμμετεχόντων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και στην ενασχόληση τους με αυτά	115
4.4.1. Επιδράσεις στις στάσεις των συμμετεχόντων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια	117
4.4.2. Επιδράσεις στην ενασχόληση των συμμετεχόντων με τα τυχερά παιχνίδια	118
5. ΣΥΖΗΤΗΣΗ	120
5.1. Επίπεδα χρήσης στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, επίπεδα κατάθλιψης, άγχους και στρες, διαστάσεις των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και επίπεδα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια	123
5.2. Διαφορές μεταξύ των Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχогόνων Καταστάσεων, των διαστάσεων της Κατάθλιψης, του Άγχους και του Στρες, των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια ως προς το φύλο, την οικογενειακή και εργασιακή κατάσταση, την ηλικία, τον τόπο διαμονής και το εκπαιδευτικό επίπεδο	131
5.2.1. Διαφορές ως προς το φύλο	131
5.2.2. Διαφορές ως προς την οικογενειακή κατάσταση	136

5.2.3. Διαφορές ως προς την εργασιακή κατάσταση.....	137
5.2.4. Διαφορές ως προς την ηλικία	138
5.2.5. Διαφορές ως προς τον τόπο διαμονής	142
5.2.6. Διαφορές ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο	142
5.3. Σχέσεις μεταξύ των Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, των διαστάσεων της Κατάθλιψη, του Άγχους και του Στρες, των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια.....	145
5.4. Επίδραση του φύλου, της οικογενειακής και εργασιακής κατάσταση, της ηλικίας, του εκπαιδευτικού επιπέδου, των Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων και της Κατάθλιψης, του Άγχους και του Στρες στις Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και στην Ενασχόληση με αυτά.....	152
6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	158
6.1. Περιορισμοί έρευνας.....	159
6.2. Προτάσεις για περαιτέρω έρευνες.....	160
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	162
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	194

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1 Κατανομή Συχνοτήτων Κοινωνικοδημογραφικών Χαρακτηριστικών Δείγματος (N=407).....	63
Πίνακας 2 Περιγραφικοί Στατιστικοί Δείκτες και Δείκτες Αξιοπιστίας των παραγόντων της Κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχогόνων Καταστάσεων.....	80
Πίνακας 3 Περιγραφικοί Στατιστικοί Δείκτες και Δείκτες Αξιοπιστίας Κατάθλιψης, Άγχους, Στρες και συνολικής Κλίμακας DASS-21.....	83
Πίνακας 4 Κατανομή συχνοτήτων επιπέδων Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες.....	84
Πίνακας 5 Κατανομή Συχνοτήτων Κατηγοριών Παικτών Τυχερών Παιχνιδιών.....	87
Πίνακας 6 Σύγκριση μέσων όρων στις κλίμακες ως προς το φύλο.....	93
Πίνακας 7 Σύγκριση μέσων όρων στις κλίμακες ως προς την οικογενειακή κατάσταση.....	95
Πίνακας 8 Σύγκριση μέσων όρων στις κλίμακες ως προς την εργασιακή κατάσταση.....	97
Πίνακας 9 Σύγκριση μέσων όρων στις κλίμακες ως προς την ηλικία.....	100
Πίνακας 10 Σύγκριση μέσων όρων στις κλίμακες ως προς τον τόπο διαμονής.....	102
Πίνακας 11 Σύγκριση μέσων όρων στις κλίμακες ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο.....	105
Πίνακας 12 Αποτελέσματα του χ^2 test για τις στάσεις των συμμετεχόντων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια με ανεξάρτητες μεταβλητές τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά.....	107
Πίνακας 13 Αποτελέσματα του χ^2 test για τα επίπεδα ενασχόλησης των συμμετεχόντων με τα τυχερά παιχνίδια με ανεξάρτητες μεταβλητές τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά.....	109
Πίνακας 14 Συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών της έρευνας.....	114
Πίνακας 15 Επιδράσεις των ανεξάρτητων μεταβλητών Στρες, Φύλο και Εκπαιδευτικό επίπεδο στις Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια.....	118
Πίνακας 16 Επιδράσεις των ανεξάρτητων μεταβλητών Φύλο, Κατάθλιψη, Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια, Διεκδικητική επίλυση προβλήματος και Θετική προσέγγιση στην Ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια.....	119
Πίνακας 17 Κατανομή Συχνοτήτων των προτάσεων της Κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχогόνων Καταστάσεων.....	201
Πίνακας 18 Κατανομή συχνοτήτων των προτάσεων της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους, Στρες.....	205
Πίνακας 19 Κατανομή Συχνοτήτων της Κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα Τυχερά Παιχνίδια.....	208
Πίνακας 20 Κατανομή Συχνοτήτων της Κλίμακας Ενασχόλησης με τα Τυχερά Παιχνίδια....	209

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1 Μέσοι όροι παραγόντων κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχогόνων Καταστάσεων	80
Γράφημα 2 Μέσοι όροι διαστάσεων κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες	83
Γράφημα 3 Κατανομή Συχνοτήτων Επιπέδων Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες	85
Γράφημα 4 Κατανομή συχνοτήτων Κατηγοριών Παικτών Τυχερών Παιχνιδιών	88
Γράφημα 5 Σύγκριση μέσων όρων στις κλίμακες ως προς το φύλο	93
Γράφημα 6 Σύγκριση μέσων όρων στις κλίμακες ως προς την οικογενειακή κατάσταση	95
Γράφημα 7 Σύγκριση μέσων όρων στις κλίμακες ως προς την εργασιακή κατάσταση	97
Γράφημα 8 Σύγκριση μέσων όρων στις κλίμακες ως προς την ηλικία	101
Γράφημα 9 Σύγκριση μέσων όρων στις κλίμακες ως προς τον τόπο διαμονής	102
Γράφημα 10 Σύγκριση μέσων όρων στις κλίμακες ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο	106
Γράφημα 11 Κατανομή Συχνοτήτων των προτάσεων του παράγοντα Θετική Προσέγγιση της Κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχогόνων Καταστάσεων	203
Γράφημα 12 Κατανομή Συχνοτήτων των προτάσεων του παράγοντα Αναζήτηση Κοινωνικής Υποστήριξης της Κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχогόνων Καταστάσεων	203
Γράφημα 13 Κατανομή Συχνοτήτων των προτάσεων του παράγοντα Ευχολογία/Ονειροπόληση της Κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχогόνων Καταστάσεων	204
Γράφημα 14 Κατανομή Συχνοτήτων των προτάσεων του παράγοντα Αποφυγή/Διαφυγή της Κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχогόνων Καταστάσεων	204
Γράφημα 15 Κατανομή Συχνοτήτων των προτάσεων του παράγοντα Διεκδικητική Επίλυση Προβλήματος της Κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχогόνων Καταστάσεων	205
Γράφημα 16 Κατανομή συχνοτήτων των προτάσεων της διάστασης της Κατάθλιψης της Κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες	207
Γράφημα 17 Κατανομή συχνοτήτων των προτάσεων της διάστασης του Άγχους της Κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες	207
Γράφημα 18 Κατανομή συχνοτήτων των προτάσεων της διάστασης του Στρες της Κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες	208
Γράφημα 19 Κατανομή Συχνοτήτων της Κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα Τυχερά Παιχνίδια	209
Γράφημα 20 Κατανομή Συχνοτήτων της Κλίμακας Ενασχόλησης με τα Τυχερά Παιχνίδια ..	210

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Δι-ιδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Προαγωγή και Αγωγή Υγείας» της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, του Τμήματος Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και του Τμήματος Δημόσιας και Κοινωνικής Υγείας του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής. Επιβλέπουσα της παρούσας έρευνας και εργασίας είναι η κα. Πέννυ Παναγιωτοπούλου, επίκουρη καθηγήτρια Κοινωνικής Διαπολιτισμικής Ψυχολογίας του Τμήματος Επιστημών Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας του Πανεπιστημίου Πατρών. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση των στάσεων των ενηλίκων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της ενασχόλησης τους με αυτά, των επίπεδων άγχους που εκείνοι παρουσιάζουν και των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων που υιοθετούν. Κίνητρο επιλογής του παρόντος θέματος αποτέλεσε η περιορισμένη ερευνητικής εξέταση του φαινομένου της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα, στην Ελλάδα, έχουν πραγματοποιηθεί ορισμένες έρευνες αναφορικά με την ενασχόληση των ενηλίκων με τα τυχερά παιχνίδια και το ρόλο του άγχους και των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων στην ενασχόληση με αυτά. Στην παρούσα ερευνητική εργασία ωστόσο, επιδιώχθηκε να εξεταστούν ταυτόχρονα για πρώτη φορά στην Ελλάδα η ενασχόληση των ενηλίκων με τα τυχερά παιχνίδια και οι στάσεις που διαμορφώνουν απέναντι σε αυτά συνδυασμό με τη διάσταση του άγχους και των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση των στάσεων των ενηλίκων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια, της ενασχόλησης τους με αυτά, των επίπεδων άγχους που εκείνοι παρουσιάζουν και των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων που υιοθετούν. Αρκετές έρευνες σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία έχουν εξετάσει την ενασχόληση των ενηλίκων με τα τυχερά παιχνίδια, τις συνέπειες που μπορεί να έχει αυτή η ενασχόληση όταν γίνεται μια δυσλειτουργική ή ακόμα και παθολογική συνήθεια για το άτομο, καθώς επίσης και τα χαρακτηριστικά που εμφανίζουν οι παίκτες τυχερών παιχνιδιών. Ακόμα, ο ρόλος του άγχους και των στρατηγικών αντιμετώπισης μιας αγχογόνου κατάστασης φαίνεται ότι έχουν διερευνηθεί επίσης στη διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία ως παράγοντες που σχετίζονται με την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια (Coman et al., 1997· Potenza et al., 2002· Wood & Griffiths 2007· Συνδόνας και συν., 2016· Economou et al., 2019). Ο αριθμός των ερευνών με αντικείμενο την ενασχόληση των ενηλίκων με τα τυχερά παιχνίδια στην Ελλάδα είναι περιορισμένος (Οικονόμου και συν., 2016· Συνδόνας και συν., 2016· Economou et al., 2019). Ενώ καμία προηγούμενη έρευνα στην Ελλάδα δεν έχει εξετάσει την ενασχόληση και τις στάσεις των ενηλίκων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια σε συνδυασμό με το άγχος και τις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων.

Στο πρώτο μέρος της εργασίας με τίτλο «Θεωρητικό μέρος» εξετάζονται αναλυτικά οι έννοιες που πραγματεύεται η παρούσα εργασία, καθώς και σχετικές έρευνες πάνω σε αυτές τις έννοιες. Η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια αποτελεί μια μορφή ψυχαγωγίας στους περισσότερους πολιτισμούς παγκοσμίως (Ladouceur et al., 2002). Αν και δεν υπάρχει ένας κοινός ορισμός για τα τυχερά παιχνίδια, στη

βιβλιογραφία αναφέρεται ότι υπάρχουν ομοιότητες στην πλειονότητα αυτών ως προς τα χαρακτηριστικά τους. Συγκεκριμένα, η ύπαρξη ενός χρηματικού ποσού ή υλικού αγαθού, η επιδίωξη απόκτησης κέρδους μέσα από τη σωστή πρόβλεψη του αποτελέσματος ενός γεγονότος με την ακόλουθη αβεβαιότητα που συνοδεύει την έκβαση αυτού γεγονότος και την πρόβλεψη του αποτελέσματος, αποτελούν τα βασικά χαρακτηριστικά των τυχερών παιχνιδιών (Williams et al., 2017). Οι στάσεις ως ανθεκτικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας οι οποίες καθορίζουν την ετοιμότητα των ανθρώπων για δράση (Oskamp, 1991) έχουν αναγνωριστεί σχετικά πρόσφατα ως μια σημαντική παράμετρος που σχετίζεται με την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια (Jackson et al., 2008). Έρευνες υποστηρίζουν ότι μια ευνοϊκή στάση απέναντι στα τυχερά παιχνίδια αυξάνει την πιθανότητα να εμπλακεί κάποιος με αυτά, ενώ οι αρνητικές στάσεις μειώνουν αντίστοιχα αυτή την πιθανότητα (Taormina, 2009; Martin et al., 2010; Salonen et al., 2014). Το άγχος αποτελεί ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του σύγχρονου ανθρώπου (Elliot & Dweck, 2005) και περιγράφεται ως ένα συναίσθημα που χαρακτηρίζεται από συναισθηματική ένταση, ανήσυχες σκέψεις και αποτελεί δυνητικά αίτιο για σωματικές αλλαγές (Kazdin, 2000). Η σχέση μεταξύ του άγχους και της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια περιγράφεται ως σύνθετη και αμφίδρομη, καθώς αυτές οι δύο έννοιες αλληλοεπηρεάζονται και αλληλοτροφοδοτούνται. (Afifi et al., 2010). Η έννοια των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων όπως αρχικά ορίστηκε από τους Lazarus και Folkman (1984) αναφέρεται στις συνεχείς αλλαγές των γνωστικών και συμπεριφορικών προσπαθειών για τη διαχείριση συγκεκριμένων εξωτερικών ή εσωτερικών απαιτήσεων που είναι δυνητικά απειλητικές και προκλητικές για το άτομο και που υπερβαίνουν κατά πολύ τα ήδη υπάρχοντα μέσα αντιμετώπισης του. Στο πλαίσιο της διερεύνησης της σχέσης μεταξύ των στρατηγικών αντιμετώπισης

αγχογόνων καταστάσεων και της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, ευρήματα διεθνών ερευνών αναφέρουν ότι τα άτομα που εμπλέκονται στα τυχερά παιχνίδια χρησιμοποιούσαν περισσότερο τις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων οι οποίες εστιάζουν στο συναίσθημα, όπως η στρατηγική απόσπασης της προσοχής ή η στρατηγική της αποφυγής και της άρνησης των προβλημάτων και των αρνητικών σκέψεων και συναισθημάτων (Blaszczynski & McConaghy, 1989, Getty et al., 2000, Nower et al., 2004).

Στο δεύτερο μέρος της παρούσας εργασίας, παρουσιάζονται ο σκοπός και τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας μελέτης. Στη συνέχεια, στο τρίτο μέρος, παρουσιάζεται το δείγμα, τα εργαλεία και η διαδικασία συλλογής δεδομένων καθώς επίσης και η διαδικασία στατιστικής επεξεργασίας και ανάλυσης των δεδομένων που συλλέχθηκαν. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 407 ενήλικες από διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν με την αποστολή ηλεκτρονικής πρόσκλησης για συμμετοχή στην έρευνα. Συγκεκριμένα, για τη διερεύνηση των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων χορηγήθηκε η κλίμακα μέτρησης «Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων» (Καραδήμας, 1998). Για τη διερεύνηση του άγχους χορηγήθηκε η κλίμακα «Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες (DASS-21)» (Lyrakos et al., 2011). Για διερεύνηση των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια χορηγήθηκε η κλίμακα «Attitudes Towards Gambling Scale (ATGS)» (Orford et al., 2009). Και τέλος, για τη διερεύνηση της Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια χορηγήθηκε το ερωτηματολόγιο «Problem Gambling Severity Index (PGSI)» (Ferris & Wynne, 2001). Η απόδοση στα ελληνικά των ξενόγλωσσων εργαλείων «Attitudes Towards Gambling Scale (ATGS)» και «Problem Gambling Severity Index (PGSI)» πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της αντίστροφης μετάφρασης (Brislin, 1970).

Στο τέταρτο μέρος της εργασίας παρουσιάζονται τα ευρήματα που προέκυψαν από τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν. Με βάση τα αποτελέσματα των αναλύσεων προέκυψαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές στην κλίμακα των Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχогόνων Καταστάσεων, την κλίμακα Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, την κλίμακα των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την κλίμακα της Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια κυρίως ως προς το φύλο και την ηλικία των συμμετεχόντων. Επίσης, εξετάστηκαν και παρουσιάζονται οι συσχετίσεις που προέκυψαν μεταξύ των τεσσάρων υπό μελέτη κλιμάκων των Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχогόνων Καταστάσεων, της Κατάθλιψης, του Άγχους και του Στρες, των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, καθώς και τα δυο πολυπαραγοντικά μοντέλα παλινδρόμησης, τα αποτελέσματα των οποίων έδειξαν ότι το φύλο, το εκπαιδευτικό επίπεδο και το στρες επιδρούν στις στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια, ενώ το φύλο η κατάθλιψη, οι στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και οι στρατηγικές «Θετική προσέγγιση» και «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος» επιδρούν στην ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια.

Στη συνέχεια, ακολουθεί η συζήτηση των ευρημάτων, στο πέμπτο μέρος της εργασίας. Σχολιάζονται και ερμηνεύονται, σε συνδυασμό με τα αποτελέσματα ερευνών που διερευνούσαν παρόμοια ερευνητικά ζητήματα, τα επίπεδα χρήσης των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, του άγχους, των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της ενασχόλησης με αυτά. Στη συνέχεια, σχολιάζονται και ερμηνεύονται, οι διαφορές των παραγόντων των Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχогόνων Καταστάσεων, των διαστάσεων της Κατάθλιψης, του Άγχους και του Στρες, των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της Ενασχόλησης με αυτά ως προς το φύλο, την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση,

την επαγγελματική κατάσταση, τον τόπο διαμονής και το εκπαιδευτικό επίπεδο του δείγματος. Έπειτα, σχολιάζονται και ερμηνεύονται, σε συνδυασμό με τα αποτελέσματα ερευνών που διερευνούσαν παρόμοια ερευνητικά ζητήματα, οι συνάψεις που εντοπίστηκαν μεταξύ των τεσσάρων υπό μελέτη κλιμάκων καθώς επίσης και οι επιδράσεις του φύλου, της οικογενειακής και εργασιακής κατάστασης, της ηλικίας, του εκπαιδευτικού επιπέδου, των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, των διαστάσεων της κατάθλιψης, του άγχους και του στρες στις στάσεις των ενηλίκων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και στην ενασχόληση τους με αυτά.

Μετά τη συζήτηση των ευρημάτων, ακολουθούν τα συμπεράσματα της παρούσας έρευνας, που αφορούν στις στάσεις και την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια, στις διαστάσεις της κατάθλιψης του άγχους και του στρες και στις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων. Επισημαίνονται τα ευρήματα της παρούσας έρευνας αναφορικά με τις διαφοροποιήσεις στις υπό μελέτη μεταβλητές ως προς το φύλο και την ηλικία των συμμετεχόντων καθώς επίσης και αναφορικά με τις σχέσεις που εντοπίστηκαν μεταξύ στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, των διαστάσεων της κατάθλιψης του άγχους και του στρες, των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της ενασχόλησης με αυτά.

Ακολούθως, παρουσιάζονται τα παλινδρομικά μοντέλα που βρέθηκε ότι μπορεί να προβλέψουν και να εξηγήσουν ένα μέρος των στάσεων και της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια. Ειδικότερα, και όσον αφορά στο παλινδρομικό μοντέλο των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια αναφέρεται ότι το φύλο, το εκπαιδευτικό επίπεδο και το στρες επιδρούν στη διαμόρφωση και την ανάπτυξη ενός μέρους των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια. Ενώ όσον αφορά στο παλινδρομικό μοντέλο της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια βρέθηκε ότι το φύλο, η κατάθλιψη, οι

Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και οι στρατηγικές «Θετική προσέγγιση» και «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος» επιδρούν στην ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια.

Τέλος, στο Παράρτημα, παρατίθεται το ερωτηματολόγιο που χορηγήθηκε για τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας και το οποίο αποτελείται από τα ερωτηματολόγια διερεύνησης των Στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, της Κατάθλιψης του Άγχους και του Στρες, των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια. Ακόμη, δίνονται αναλυτικά οι πίνακες και τα γραφήματα κατανομής συχνοτήτων των προτάσεων της Κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους, Στρες της Κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα Τυχερά Παιχνίδια και της Κλίμακας Ενασχόλησης με τα Τυχερά Παιχνίδια.

1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Στην παρούσα ενότητα θα περιγραφούν αναλυτικά οι μεταβλητές της παρούσας εργασίας και θα αναδειχθεί το ερευνητικό ενδιαφέρον που αυτές έχουν εγείρει ξεκινώντας από την έννοια των τυχερών παιχνιδιών, της ενασχόλησης και των στάσεων των ενηλίκων απέναντι σε αυτά, συνεχίζοντας με την έννοια του συναισθήματος του άγχους και καταλήγοντας στην εξέταση της έννοιας των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων.

1.1. Τυχερά παιχνίδια

Τα τυχερά παιχνίδια συναντώνται διαχρονικά σε διάφορους πολιτισμούς και με διαφορετικές μορφές, ενώ η ενασχόληση με αυτά έχει μελετηθεί υπό το πρίσμα της ηθικής, των μαθηματικών, της οικονομίας, της κοινωνιολογίας, της ψυχολογίας και, πιο πρόσφατα, της βιολογίας (Korn & Shaffer, 1999). Στη σύγχρονη εποχή, τα τυχερά παιχνίδια αποτελούν μια δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου (McMillan, 1996) και η ενασχόληση με αυτά χαρακτηρίζεται ως μια κοινή, κοινωνικά αποδεκτή και νόμιμη μορφή ψυχαγωγίας στους περισσότερους πολιτισμούς παγκοσμίως (Ladouceur et al. 2002). Σε μια σχετικά πρόσφατη έρευνα του Williams και των συνεργατών του (2017), υποστηρίζεται ότι δεν υπάρχει ένας κοινός ορισμός για τα τυχερά παιχνίδια. Αναφέρεται ωστόσο ότι υπάρχουν ομοιότητες στην πλειονότητα των ορισμών ως προς τρία βασικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν τα τυχερά παιχνίδια. Ειδικότερα, η ύπαρξη ενός χρηματικού ποσού ή υλικού αγαθού, η επιδίωξη απόκτησης κέρδους, με τη μορφή χρημάτων ή αγαθών μέσα από τη σωστή πρόβλεψη του αποτελέσματος ενός γεγονότος και η αβεβαιότητα που συνοδεύει την έκβαση αυτού γεγονότος και, συνεπώς, την πρόβλεψη του αποτελέσματος, αποτελούν τα τρία κοινά χαρακτηριστικά των περισσότερων ορισμών των τυχερών παιχνιδιών (Williams et al., 2017)

Μεταξύ των επικρατέστερων ορισμών των τυχερών παιχνιδιών είναι αυτός των Bolen και Boyd (1968), οι οποίοι ορίζουν τα τυχερά παιχνίδια ως «την τοποθέτηση οποιουδήποτε είδους, αντικειμένου ή περιουσίας με υλική αξία σε ένα παιχνίδι ή γεγονός με αβέβαιη έκβαση, όπου ο παράγοντας της τύχης, σε διαφορετικό βαθμό κάθε φορά, καθορίζει το αποτέλεσμα» (σ. 619). Οι Korn και Shaffer (1999) τονίζουν επίσης τη σχέση μεταξύ των τυχερών παιχνιδιών και της διακινδύνευσης της απώλειας αντικειμένων αξίας, μέσα από μια διαδικασία που στηρίζεται στο νόμο των πιθανοτήτων και που καθοριστικό ρόλο στην επιτυχία ή την αποτυχία παίζει η τύχη. Στην αβεβαιότητα και το βαθμό της τύχης που χαρακτηρίζουν τα τυχερά παιχνίδια και καθορίζουν το αποτέλεσμα αυτών αναφέρονται επίσης ο Potenza και οι συνεργάτες του (2002). Αργότερα, ο Williams και οι συνεργάτες του (2017), διερευνώντας τους ήδη υπάρχοντες ακαδημαϊκούς και νομικούς ορισμούς των τυχερών παιχνιδιών καθώς επίσης και την αντίληψη του γενικού πληθυσμού αναφορικά με το πώς ορίζονται τα τυχερά παιχνίδια, κατέληξαν στον ορισμό των τυχερών παιχνιδιών ως μια «διαδικασία τοποθέτησης χρημάτων ή κάποιου αντικειμένου αξίας σε ένα γεγονός που έχει αβέβαιο αποτέλεσμα με την ελπίδα να κερδίσει (ο παίκτης) επιπλέον χρήματα ή/και υλικά αγαθά» (σ. 11).

Μια προσπάθεια διερεύνησης της προέλευσης και της φύσης των τυχερών παιχνιδιών πραγματοποιήθηκε ήδη από το 1902, από τον ερευνητή France, στη μελέτη του οποίου αναφέρεται ότι από την αρχαία Αίγυπτο έως την Κίνα και την Ιαπωνία, την Ρωμαϊκή αυτοκρατορία και την αρχαία Ελλάδα υπάρχουν ιστορικές αναφορές ενασχόλησης των ανθρώπων με τα τυχερά παιχνίδια. Περί το 3000 π.Χ. οι δημοφιλέστερες αιγυπτιακές μορφές τυχερών παιχνιδιών περιελάμβαναν στοιχήματα σε αγώνες αρμάτων και παιχνίδια με κάρτες (Caltabiano, 2003). Στην αρχαία Ελλάδα, οι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι φαίνεται πως τόνιζαν τις αρνητικές συνέπειες των

τυχερών παιχνιδιών. Ο Αριστοτέλης συγκεκριμένα κατέτασσε τους παίκτες τυχερών παιχνιδιών ανάμεσα στους κλέφτες και λωποδύτες, χαρακτηρίζοντας τους ανελεύθερους και αισχροκερδείς, ενώ ο Πλάτωνας αναφέρει πως δημιουργός των ζαριών είναι ένας δαίμονας. Άλλες ιστορικές αναφορές δείχνουν ότι ο βασιλιάς Ριχάρδος ο Λεοντόκαρδος, ο οποίος ηγήθηκε της σταυροφορίας το 1190, εξέδωσε διάταγμα περιορισμού των τυχερών παιχνιδιών με ζάρια στα στρατεύματά του. Τα ζάρια ως παιχνίδι τύχης αναφέρονται επίσης και στην παλαιά διαθήκη, στον 21^ο ψαλμό, όπου οι στρατιώτες που σταύρωσαν τον Ιησού έπαιζαν στα ζάρια τα ρούχα του (Derevensky et al., 2005). Η ιστορία των τυχερών παιχνιδιών έχει περάσει από διάφορες περιόδους και καταστάσεις, από την απαγόρευση έως τον εκτεταμένο πολλαπλασιασμό. Στο παρελθόν έχει συσχετιστεί με την αμαρτία, την εγκληματική συμπεριφορά και τη διαφθορά. Στο παρόν, αντιθέτως, τα τυχερά παιχνίδια θεωρούνται στις περισσότερες χώρες του κόσμου ως μια κοινωνικά αποδεκτή μορφή ψυχαγωγίας (Rose, 2003).

Στην Ελλάδα, και σύμφωνα με το νόμο 4002/2001, άρθρο 25, τα παιχνίδια διακρίνονται σε τυχερά, δηλαδή σε αυτά που η τύχη καθορίζει το αποτέλεσμα και ταυτόχρονα υπάρχει οικονομικό όφελος ή ζημία, και σε τεχνικά-ψυχαγωγικά, δηλαδή σε αυτά που παίζονται για διασκέδαση χωρίς να χάνει ή να κερδίζει κανείς χρήματα. Συγκεκριμένα, προκειμένου ένα παιχνίδι να χαρακτηριστεί τυχερό πρέπει αφενός να υφίσταται, έστω και εν μέρει, επιρροή της τύχης στο αποτέλεσμα του παιχνιδιού και αφετέρου να υφίσταται οικονομικό όφελος ή διακινδύνευση. Επίσης, ένα τυχερό παιχνίδι πρέπει να σχετίζεται και με την ελεύθερη επιλογή του παίκτη να αναλάβει το ρίσκο της επένδυσης οποιουδήποτε χρηματικού ποσού ή άλλου περιουσιακού στοιχείου στο αποτέλεσμα του παιχνιδιού προκειμένου να επιδιώξει άμεσα ή έμμεσα οικονομικό όφελος από το αποτέλεσμα διεξαγωγής του. Ως τεχνικά-ψυχαγωγικά

παιχνίδια, σύμφωνα με όσα αναγράφονται στον ίδιο νόμο, ορίζονται τα παιχνίδια για τα οποία το αποτέλεσμα εξαρτάται αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο από την τεχνική ή πνευματική ικανότητα του παίκτη και διενεργούνται σε δημόσιο χώρο αποκλειστικά για ψυχαγωγικούς σκοπούς, χωρίς να διαθέτουν σύστημα υπολογισμού, καταγραφής και απόδοσης οικονομικού οφέλους στον παίκτη. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται τα «Μηχανικά παιχνίδια» δηλαδή αυτά που για τη διεξαγωγή τους απαιτούνται μόνο μηχανικά μέσα καθώς και η συμβολή της μυϊκής δύναμης του παίκτη, τα «Ηλεκτρομηχανικά παιχνίδια» δηλαδή αυτά τα οποία διεξάγονται μέσω ηλεκτρικών ή ηλεκτρονικών υποστηρικτικών μηχανισμών και τα «Ηλεκτρονικά παιχνίδια», δηλαδή αυτά που για τη διεξαγωγή τους, εκτός των υποστηρικτικών ηλεκτρονικών και άλλων μηχανισμών, απαιτούνται ηλεκτρονικές υποστηρικτικές διατάξεις, καθώς και η ύπαρξη και η εκτέλεση λογισμικού προγράμματος παιχνιδιών.

Αρμόδια αρχή για τη ρύθμιση, την εποπτεία και τον έλεγχο των τυχερών παιχνιδιών που διεξάγονται στην Ελληνική Επικράτεια έχει οριστεί η Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων. Η συγκεκριμένη Επιτροπή συστήθηκε αρχικά το 2004 ως διοικητική Αρχή με την επωνυμία «Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Τυχερών Παιχνιδιών» η οποία θα αναλάμβανε τις αρμοδιότητες ελέγχου και εποπτείας των τυχερών παιχνιδιών που διεξάγονταν και τις οποίες, μέχρι τότε, ασκούσαν διαφορετικοί δημόσιοι φορείς. Το 2011, η Αρχή μετονομάστηκε σε «Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων (Ε.Ε.Ε.Π.)», αποκτώντας επιπλέον αρμοδιότητα και στην εποπτεία και τον έλεγχο τόσο των τυχερών παιχνιδιών όσο και των ηλεκτρονικών τεχνικών-ψυχαγωγικών παιχνιδιών (Θεσμικό πλαίσιο Ε.Ε.Ε.Π., 2011).

Σύμφωνα με στοιχεία που παρουσιάζονται στην επίσημη ιστοσελίδα της Επιτροπής Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων (Ρύθμιση της αγοράς των παιγνίων,

2012) τα τυχερά παιχνίδια προσφέρονται συνήθως με την ευθύνη και υπό την εποπτεία του κράτους και μέρος των εσόδων χρηματοδοτεί δράσεις που σχετίζονται με αθλητικούς, πολιτιστικούς και φιλανθρωπικούς σκοπούς. Η παγκόσμια αγορά προσφέρει δύο βασικές κατηγορίες τυχερών παιχνιδιών, με βάση τον τρόπο που προσφέρονται στους καταναλωτές-παίκτες: τα offline και τα online. Τα offline διεξάγονται με επίγειο τρόπο, όπου προϋποτίθεται η φυσική παρουσία του παίκτη, είναι αυτά που παίζονται σε συγκεκριμένα διαμορφωμένους χώρους, όπως για παράδειγμα καζίνο ή πρακτορεία. Τα online διενεργούνται εξ αποστάσεως, χωρίς τη φυσική παρουσία του παίκτη, με τη χρήση του διαδικτύου και των τηλεπικοινωνιακών ή/και ραδιοηλεκτρονικών συστημάτων. Περίπου το 80% των παγκόσμιων δαπανών από τα τυχερά παιχνίδια αφορά στα offline τυχερά παιχνίδια. Ωστόσο, η συμμετοχή και οι δαπάνες των online τυχερών παιχνιδιών του διαδικτύου έχουν αυξηθεί εξίσου σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Σε ορισμένες χώρες, όπως για παράδειγμα στη Σουηδία, η μισή αγορά είναι πλέον online. Τα είδη των τυχερών παιχνιδιών και οι τρόποι προώθησης και πρόσβασης σε αυτά αλλάζουν ταχύτατα, με την πρόσβαση στα διαδικτυακά τυχερά παιχνίδια να γίνεται όλο και περισσότερο μέσω των υπολογιστών, των τηλεφώνων και των μέσων κοινωνική δικτύωσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η πλατφόρμα κοινωνική δικτύωσης του Facebook όπου περίπου τα μισά παιχνίδια που προσφέρει περιέχουν πλέον περιεχόμενο παιχνιδιών τύχης, όπως το πόκερ και το κίνο (Abbott, 2020).

Στις περισσότερες χώρες του κόσμου, προσφέρεται μεγάλη ποικιλία τυχερών παιχνιδιών. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τυχερών παιχνιδιών είναι τα λαχεία, τα αριθμολαχεία, το στοίχημα, τα παιχνίδια τύπου καζίνο, όπως η ρουλέτα και το πόκερ και τα παιχνίδια τύχης ή δεξιότητας, με αμοιβαία ή προκαθορισμένα κέρδη. Τα

δημοφιλέστερα παιχνίδια τύχης στην Ευρωπαϊκή αγορά σύμφωνα με έρευνα του 2009 είναι το λόττο, το μπίνγκο, παιχνίδια με κάρτες, όπως το πόκερ και το «blackjack», τα αθλητικά στοιχήματα, η ρουλέτα, τα φρουτάκια και οι ξυστές κάρτες (Griffiths, 2010). Η σύγχρονη βιομηχανία των τυχερών παιχνιδιών φαίνεται ότι αναπτύσσεται ραγδαία από το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα έως και σήμερα και εξελίσσεται συνεχώς, παράλληλα με την τεχνολογία, σε παγκόσμιο επίπεδο. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται επίσης αύξηση της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, πιθανόν και λόγω της ευκολότερης πρόσβασης σε αυτά, μέσω της σύνδεσης στο διαδίκτυο, ανά πάσα στιγμή (Abbott, 2020).

1.2. Ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια

Η μελέτη της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια αποτελεί ένα ερευνητικά ευαίσθητο θέμα καθώς διερευνά ένα φαινόμενο που, στο σύγχρονο πλαίσιο, χαρακτηρίζεται από έναν συνδυασμό δημοφιλίας και στιγματισμού. Αν και ο ψυχαγωγικός ρόλος των τυχερών παιχνιδιών έχει αναγνωστεί από το γενικό πληθυσμό και έχει επικρατήσει η νομιμοποίησή τους στις περισσότερες χώρες του κόσμου, η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια παραμένει ένα ευαίσθητο θέμα για το οποίο τα άτομα αποφεύγουν να μιλήσουν (Toneatto, 2005). Αυτή η πραγματικότητα δημιουργεί προκλήσεις στις μελέτες σχετικά με τα τυχερά παιχνίδια, γενικά, και στον βαθμό ενασχόλησης με αυτά, ειδικότερα. Για να γίνει καλύτερα κατανοητό αυτό το φαινόμενο, είναι σημαντικό να διερευνηθεί η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια σε όλα τα επίπεδα συμμετοχής με σκοπό τον εντοπισμό των πραγματικών περιπτώσεων εμπλοκής του πληθυσμού στα τυχερά παιχνίδια. Ωστόσο, η ύπαρξη περιορισμένων διαθέσιμων εργαλείων για την αξιολόγηση της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια δυσκολεύει την ανίχνευση και απεικόνιση του βαθμού ενασχόλησης με αυτά (Salonen et al., 2017). Παρά τα μεθοδολογικά προβλήματα που παρεμποδίζουν την

υιοθέτηση μιας κοινής προσέγγισης σχετικά με την μελέτη των τυχερών παιχνιδιών, αρκετές είναι οι έρευνες που επιδιώκουν να απεικονίσουν το βαθμό ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια (Kassinove, 1998· Griffiths, 2010· Black & Shaw, 2019· Latvala et al., 2019).

Υποστηρίζεται ότι η συντριπτική πλειονότητα των ενηλίκων έχουν ασχοληθεί με κάποιο παιχνίδι τύχης τουλάχιστον μία φορά στη ζωή τους (Latvala et al., 2019). Σε έρευνα του Πανεπιστημίου του Σικάγο στην Αμερική (Gerstein et al., 1999) αναφέρεται ότι το 86% του γενικού πληθυσμού έχει παίξει έστω και μια φορά κάποιο τυχερό παιχνίδι, ενώ σε άλλη έρευνα στην Αμερική τα ποσοστά συμμετοχής φαίνεται να κυμαίνονται κοντά στο 90% (Black & Shaw, 2019). Στην Ευρώπη σύμφωνα με έρευνα του 2010 αναφέρεται ότι μεταξύ του 40% και 80% του γενικού πληθυσμού έχουν συμμετάσχει σε κάποιο τυχερό παιχνίδι τους τελευταίους 12 μήνες (Griffiths, 2010). Ενδεικτικό παράδειγμα απεικόνισης του βαθμού εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια αποτελεί επίσης η τελευταία έκθεση της Επιτροπής Τυχερών Παιχνιδιών της Μεγάλης Βρετανίας όπου παρουσιάζεται η ετήσια εκτίμηση σχετικά με την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια για το έτος 2018 (Gambling Commission, 2019). Στην μελέτη αυτή, το σύνολο των δεδομένων συγκεντρώθηκε μέσω ενός συνδυασμού τηλεφωνικής και διαδικτυακής έρευνας σε άτομα ηλικίας άνω των 16 ετών. Η έρευνα διαπίστωσε ότι το 46% των ερωτηθέντων συμμετείχαν σε τουλάχιστον μία μορφή τυχερού παιχνιδιού τις τελευταίες τέσσερις εβδομάδες και από αυτούς πάνω από τους μισούς παίκτες παίζουν κάποιο τυχερό παιχνίδι τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα. Ενώ η ηλικία όσων ασχολούνται περισσότερο με τα τυχερά παιχνίδια αναφέρεται ότι είναι μεταξύ 45 και 54 ετών.

Σε έρευνα του Griffiths (2010) στην οποία επιχειρήθηκε μια συστηματική ανασκόπηση βασισμένη σε στοιχεία για την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια στις

χώρες της Ευρώπης αναφέρεται ότι δεν υπάρχουν σαφή δεδομένα για κάθε χώρα. Συγκεκριμένα, αναφέρεται ότι υπάρχουν χώρες στις οποίες έχουν πραγματοποιηθεί εθνικές έρευνες με αντιπροσωπευτικότητα και εμπειρική αυστηρότητα για τα τυχερά παιχνίδια, όπως το Βέλγιο, η Δανία, η Εσθονία, η Φινλανδία, η Γερμανία, η Μεγάλη Βρετανία, η Ολλανδία, η Λιθουανία, η Σουηδία και η Ελβετία. Υπάρχουν όμως και χώρες στις οποίες έχουν πραγματοποιηθεί έρευνες για τυχερά παιχνίδια σε περιφερειακό ή τοπικό και όχι σε εθνικό επίπεδο, όπως η Αυστρία, η Γαλλία, η Ουγγαρία, η Ρουμανία, η Ρωσία, η Σλοβακία, η Σλοβενία και η Ισπανία. Τέλος, υπάρχουν και χώρες που δεν γνωρίζουμε σχεδόν τίποτα για την ια με τα τυχερά παιχνίδια, όπως είναι η Βουλγαρία, η Κύπρος, η Τσεχία, η Πορτογαλία, η Πολωνία και η Ελλάδα.

Στην προαναφερθείσα ανασκόπηση (Griffiths, 2010) για την περίπτωση της Ελλάδας αναφέρεται ότι παρά την εκτενή αναζήτηση της ακαδημαϊκής βιβλιογραφίας και άλλων επίσημων βάσεων δεδομένων στο διαδίκτυο, υπάρχουν περιορισμένες πληροφορίες για τα τυχερά παιχνίδια και την ενασχόληση με αυτά. Αναλυτικότερα, αναφέρεται ότι τα τυχερά παιχνίδια στην Ελλάδα, αφορούν κυρίως σε αθλητικά στοιχήματα και λαχειοφόρες αγορές. Η ίδια έρευνα ισχυρίζεται ότι τα τυχερά παιχνίδια είναι πολύ διαδεδομένα στην Ελλάδα και ότι οι Έλληνες τείνουν κυρίως να στοιχηματίζουν στο ποδόσφαιρο. Οι περισσότεροι Έλληνες παίκτες είναι άνδρες, ηλικίας μεταξύ 18 και 45 ετών.

Σε έρευνα της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (Έρευνα χρήσης χρόνου 2013-2014, 2016) η οποία διενεργήθηκε από τον Μάρτιο του 2013 έως το Φεβρουάριο του 2014, γίνεται μια αδρή αναφορά στο χρόνο ενασχόλησης των Ελλήνων με τα τυχερά παιχνίδια. Αναλυτικότερα, η μελέτη διερευνούσε την κατανομή του χρόνου που αφιερώνουν οι Έλληνες σε διάφορες υποχρεώσεις, ανάγκες και δραστηριότητες

ημερησίως, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνονταν και οι δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου, δηλαδή του χρόνου που αφιερώνεται σε δραστηριότητες που σχετίζονται με την κοινωνική ζωή και την αναψυχή, τα αθλήματα και τις υπαίθριες δραστηριότητες, τις τέχνες, τη χρήση τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας, τα παιχνίδια, την ενημέρωση και λοιπές εθελοντικές εργασίες. Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάζονται ως μέσος όρος του χρόνου που αφιερώνουν τα άτομα ανά δραστηριότητα ανά μέρα, σε ώρες και λεπτά. Στη συγκεκριμένη μελέτη γίνεται αναφορά στα τυχερά παιχνίδια στην κατηγορία «Κατανομή της χρήσης του ελεύθερου χρόνου και του ποσοστού συμμετοχής του πληθυσμού για τέχνες, χόμπι, χρήση τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας και παιχνίδια» και συγκεκριμένα στην υποκατηγορία «Ατομικά παιχνίδια και τα τυχερά παιχνίδια (σταυρόλεξα, πασιέντζα, λόττο και τα χαρτιά)» (σελ. 9), όπου φαίνεται ότι ο χρόνος ενασχόλησης με την συγκεκριμένη υποκατηγορία ανέρχεται στα δύο λεπτά ανά μέρα. Ο χρόνος αυτός αντιστοιχεί στο 3,2% του συνολικού ελεύθερου χρόνου που αφιερώνεται για τη συμμετοχή σε διάφορες δραστηριότητες. Επίσης, ως προς τη διάκριση του φύλου και του χρόνου ενασχόλησης με τα «Ατομικά και τυχερά παιχνίδια» σύμφωνα με την έρευνα, οι άνδρες αφιερώνουν κατά μέσο όρο 3 λεπτά ανά ημέρα, δηλαδή το 4,9% του συνολικού ελεύθερου χρόνου που αφιερώνουν για χόμπι, χρήση τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας και παιχνίδια, ενώ αντίστοιχα οι γυναίκες αφιερώνουν κατά μέσο όρο ένα λεπτό ανά ημέρα (1,7%).

Η Economidou και οι συνεργάτες της (2014) πραγματοποίησαν επίσης στην Ελλάδα μια τηλεφωνική έρευνα σε τυχαίο δείγμα 2.188 ενηλίκων με σκοπό τη διερεύνηση των στρατηγικών που χρησιμοποιούν οι Έλληνες προκειμένου να διαχειριστούν τις αυξανόμενες οικονομικές απαιτήσεις που τυχόν αντιμετωπίζουν λόγω της οικονομικής ύφεσης που είχε ξεσπάσει στη χώρα. Σύμφωνα με τα ευρήματα

της έρευνας, το 2% των συμμετεχόντων ανέφερε ότι καταφεύγει στην ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια προκειμένου να διαχειριστεί οικονομικές δυσκολίες.

Συγκεκριμένα, αναφέρεται ότι για κάθε μονάδα αύξησης του Δείκτη Προσωπικού Οικονομικού Κινδύνου, οι ερωτηθέντες είχαν 1,12 φορές περισσότερες πιθανότητες να εμπλακούν με τα τυχερά παιχνίδια για να αντιμετωπίσουν την οικονομική πίεση που αισθάνονταν. Επιπλέον, σύμφωνα με την ίδια έρευνα, οι συμμετέχοντες που ανέφεραν ότι εργάζονταν περισσότερες από 40 ώρες την εβδομάδα είχαν περίπου 7 φορές περισσότερες πιθανότητες να παίξουν από αυτούς που εργάζονταν λιγότερο.

Η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια αναγνωρίζεται πλέον ως ένα παγκόσμιο φαινόμενο που λαμβάνει διάφορες μορφές και διαστάσεις, ενώ οι αιτίες, ο βαθμός και τα επίπεδα εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια υποστηρίζεται ότι προκύπτουν μέσα από την αλληλεπίδραση μεταξύ πολλών διαφορετικών μεταβλητών, όπως περιβαλλοντικών, κοινωνικών, ψυχολογικών και βιολογικών (Kassinove, 1998' Chiu & Storm, 2010). Το γεγονός ότι, τις τελευταίες δεκαετίες, οι ευκαιρίες και οι χώροι πρόσβασης στα τυχερά παιχνίδια έχουν πολλαπλασιαστεί, καθιστούν την ενασχόληση με αυτά μια όλο και πιο προσιτή, κοινωνικά αποδεκτή και δημοφιλή δραστηριότητα (Griffiths, 1989' Desai et al., 2005), η οποία όμως συνδέεται και μπορεί να προκαλέσει ορισμένες αρνητικές συνέπειες στους εμπλεκόμενους, όπως οικονομικά προβλήματα, διαπροσωπικές συγκρούσεις με σημαντικά πρόσωπα, κατάχρηση αλκοόλ και εμφάνιση καταθλιπτικής ή και αγχώδους συμπτωματολογία (Benjamin et al., 2007' Langham et al., 2016' Browne et al., 2017). Ακόμα και αν η πλειοψηφία των ανθρώπων παίζουν τυχερά παιχνίδια χωρίς να αντιμετωπίζουν προβλήματα ή αρνητικές συνέπειες, για ορισμένους η υπερβολική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια γίνεται μια επίμονη και προοδευτικά αυξανόμενη εμπλοκή η οποία μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την προσωπική, οικογενειακή και επαγγελματική τους ζωή

επηρεάζοντας αρνητικά τόσο των παίκτη όσο και τους συγγενείς τους (American Psychiatric Association [APA], 2013; Ferland et al., 2008). Υποστηρίζεται ότι αν και τα τυχερά παιχνίδια αποτελούν μια αβλαβή κοινωνική δραστηριότητα, όσο αυξάνονται οι ευκαιρίες ενασχόλησης με αυτά τόσο αυξάνονται και τα προβλήματα με τα οποία συνδέονται, προκαλώντας ανησυχία για τη δημόσια υγεία και λαμβάνοντας διαστάσεις ενός παγκόσμιου κοινωνικού ζητήματος (Whyte, 2003).

1.2.1. Προβληματική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια

Μέχρι σχετικά πρόσφατα, τα προβλήματα που σχετίζονται με τα παιχνίδια τύχης θεωρούνταν περισσότερο ως προσωπικό ή ατομικό πρόβλημα και όχι ως πρόβλημα δημόσιας υγείας ή ως ζήτημα δημόσιας πολιτικής (Korn & Shaffer, 1999; Whyte, 2003). Η παθολογική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια αναγνωρίστηκε ως ψυχική ασθένεια για πρώτη φορά το 1980 και εντάχθηκε στην τρίτη έκδοση του Διαγνωστικού Στατιστικού Εγχειριδίου Ψυχικών Διαταραχών της Αμερικανικής Ψυχιατρικής Εταιρείας (APA, 1980). Μέχρι πρόσφατα, και σύμφωνα με το DSM IV-TR (APA, 2000), κατατασσόταν στις «Διαταραχές ελέγχου των παρορμήσεων μη ταξινομούμενες αλλιώς» και στη Διεθνή Ταξινόμηση Νοσημάτων (ICD-10), του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, στις «Διαταραχές των συνηθειών και των ενορμήσεων» (World Health Organization [WHO], 1993). Η νέα πέμπτη έκδοση του Διαγνωστικού Στατιστικού Εγχειριδίου για τις ψυχικές διαταραχές (APA, 2013) αναφέρει πλέον ότι η «Παθολογική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια» («Pathological Gambling») μετονομάζεται σε «Διαταραχή ενασχόλησης με τυχερά παιχνίδια» («Gambling Disorder») και ορίζεται ως η επίμονη και επανειλημμένη ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια που προκαλεί δυσφορία ή δυσλειτουργία και επισημαίνεται κλινικά με 4 τουλάχιστον από τα παρακάτω συμπτώματα: 1) Σπατάλη συνεχώς αυξανόμενων ποσών

προκειμένου να αυξήσει τη συναισθηματική έξαψη, 2) Ψυχική ανησυχία, ή ευερεθιστότητα σε περιόδους διακοπής της ενασχόλησης, 3) Επανειλημμένες ανεπιτυχείς προσπάθειες διακοπής, 4) Υπερενασχόληση, 5) Συχνή ενασχόληση όταν το άτομο έχει άγχος, 6) Προσπάθεια ισοφάρισης όσων έχουν χαθεί, 7) Ψευδολογία για να μην αποκαλυφθεί η έκταση του προβλήματος, 8) Προβλήματα σε θέματα σχέσεων, εργασίας, καριέρας, εκπαίδευσης, 9) Οικονομική εξάρτηση από άλλους. Επίσης η συγκεκριμένη διαταραχή, πέμπτη έκδοση του Διαγνωστικού Στατιστικού Εγχειριδίου για τις ψυχικές διαταραχές, μεταφέρθηκε από τη διαγνωστική κατηγορία «Διαταραχές ελέγχου των παρορμήσεων» στη νέα κατηγορία «Διαταραχές εθισμού» (addiction disorders), στην υποκατηγορία «Διαταραχές μη σχετιζόμενες με ουσίες» (Petry & Brien, 2013). Τα παραπάνω φαίνεται ότι μετατοπίζουν το ερευνητικό ενδιαφέρον στη διερεύνηση του πώς μια συμπεριφορά μπορεί να καταστεί εθιστική, παρά στην απουσία εξωγενούς διέγερσης μέσω ουσιών. Η πολυπλοκότητα του φαινομένου φαίνεται ότι έγκειται σε δύο κυρίως προβλήματα: Αφενός στην δυσκολία αναγνώρισης των διαφορών ανάμεσα στα φυσιολογικά επίπεδα εμπλοκής και στην παθολογική εμπλοκή και, αφετέρου, στην δυσκολία εύρεσης των βιολογικών και ψυχολογικών μεταβλητών που συμβάλλουν στην ανάπτυξη αυτής της παθολογικής εκδήλωσης (Blaszczynski & Nower, 2002). Τη δυσκολία αυτή υπογραμμίζει και το γεγονός ότι η διαταραχή ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια δεν αποτελεί μια σωματική ασθένεια. Συνεπώς, τα συμπτώματα του εθισμού είναι μερικές φορές δύσκολο να ανιχνευθούν. Επίσης, σε αντίθεση με τη διαταραχή κατάχρησης ουσιών με την οποία φέρει παρόμοια διαγνωστικά χαρακτηριστικά, η διαταραχή ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια δεν μπορεί να εντοπιστεί με εργαστηριακούς ελέγχους και εάν οι ασθενείς δεν ερωτηθούν

σχετικά με την έκταση της εμπλοκής τους στα τυχερά παιχνίδια, πιθανότατα δεν θα την αναφέρουν ποτέ από μόνοι τους (Fong, 2005).

Σε μια προσπάθεια κατανόησης της παθολογικής ενασχόλησης των ατόμων με τα τυχερά παιχνίδια κρίνεται σημαντικό να διερευνηθεί ο τρόπος σκέψης και τα κίνητρα των παικτών, καθώς αυτά προηγούνται της εκδήλωσης των περισσότερων μορφών δράσης (Συνδόνας και συν., 2016). Ο Custer (1984) περιγράφει την εμπλοκή στα τυχερά παιχνίδια ως μια προοδευτική και με πολλά στάδια διαδικασία που ξεκινά με μια «φάση νίκης», ακολουθούμενη από μια «φάση ήττας», και, τέλος, μια «φάση απελπισίας». Η αρχική «φάση νίκης» παρέχει συναισθήματα ικανοποίησης και παντοδυναμίας. Οι φαντασιώσεις της νίκης και οι σκέψεις για όλο και μεγαλύτερες επιτυχίες κυριαρχούν σε αυτή τη φάση. Μια σειρά από απροσδόκητες, οικονομικές κυρίως, απώλειες για τον παίκτη, των οδηγούν στη δεύτερη φάση της ήττας. Αυτή η φάση επικεντρώνεται στη συμπεριφορά που είναι γνωστή ως «κυνηγητό», στην οποία ο παίκτης προσπαθεί απεγνωσμένα να ανακτήσει τα χαμένα του χρήματα. Η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια γίνεται πιο συχνή και με μεγαλύτερα ποσά. Η απώλεια του ελέγχου, οι συνεχόμενες απώλειες και το κυνήγι του κέρδους οδηγούν τον παίκτη στην τρίτη φάση της «απελπισίας». Σε αυτή τη φάση μπορεί το άτομο να εμπλακεί σε παράνομες δραστηριότητες όπως η απάτη ή η κλοπή για να διαχειριστεί το πρόβλημα του. Οι παράνομες συμπεριφορές εξορθολογίζονται, συχνά με την πρόθεση να αποπληρώσουν τα χρωστούμενα μετά τη «μεγάλη νίκη» που πιστεύεται από τον παίκτη ότι βρίσκεται στο επικείμενο και επιφανές μέλλον. Φαντασιώσεις διαφυγής και σκέψεων ατοκτονίας αναφέρονται ως κοινές κατά τη διάρκεια αυτής της φάσης.

Το μοντέλο των διαδρομών των Blaszczynski και Nower (2002) προς την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια επιχειρεί να δώσει ένα ερμηνευτικό πλαίσιο των διαφορετικών υποομάδων των παικτών. Διακρίνει τρεις κατηγορίες παικτών οι οποίες αφορούν σε διαφορετικούς τύπους ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια. Ο κοινωνικός παίκτης (social gambler) ακολουθεί τις ευκαιρίες που του δίνει το περιβάλλον για παιχνίδι, παίζει συνήθως μεταξύ φίλων ή συναδέλφων, και το παιχνίδι του διαρκεί για περιορισμένο χρονικό διάστημα και περιλαμβάνει προκαθορισμένες και αποδεκτές απώλειες. Ο ενθουσιασμός και τα κέρδη μπορεί να ενδυναμώνουν την ενασχόλησή του με τα τυχερά παιχνίδια με αποτέλεσμα να δημιουργείται σταδιακά μια νέα συνήθεια. Μέσα από την εν λόγω διαδικασία ο παίκτης διαμορφώνει σκέψεις περί αύξησης των πιθανοτήτων κέρδους και των «ιδιαίτερων» ικανοτήτων. Νομοτελειακά, ο παίκτης χάνει και πέφτει στην παγίδα να τα ξανακερδίσει, και να «ρεφάρει». Ο ψυχολογικά ευάλωτος παίκτης (emotionally vulnerable gambler) έχει ανάγκη να αντιμετωπίσει το άγχος και τις στρεσογόνες καταστάσεις της ζωής του και επιλέγει τα τυχερά παιχνίδια ως μια λανθασμένη στρατηγική αντιμετώπισης των παραπάνω. Τα τυχερά παιχνίδια γίνονται έτσι ένα είδος συναισθηματικής απόδρασης από τα προβλήματα και μια έντονη διασκέδαση. Κάθε νέα πηγή άγχους δίνει νέα ώθηση στην ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια, οδηγώντας στην παθολογική εμπλοκή με αυτά. Τέλος, ο παρορμητικός παίκτης (antisocial impulsivist gambler) παρουσιάζει από την πρώιμη παιδική ηλικία ένα φάσμα παρορμητικών συμπεριφορών και παράλληλα προβλήματα μάθησης, συγκέντρωσης και προσοχής. Επίσης, εμφανίζει υπερδραστηριότητα, πλήττει εύκολα και αναζητά διαρκώς νέες δραστηριότητες, πειραματίζεται με το αλκοόλ και άλλες ουσίες σε νεαρή ηλικία και, γενικά, δεν έχει μακροπρόθεσμους στόχους και

φιλοδοξίες. Αυτοί οι παίκτες είναι λιγότερο πιθανό να αναζητήσουν θεραπεία αλλά και αν το κάνουν παρουσιάζουν χαμηλά ποσοστά προσήλωσης σε αυτή.

Υπάρχουν και άλλες κατηγοριοποιήσεις που χρησιμοποιούνται για τον χαρακτηρισμό του βαθμού ενασχόλησης των παικτών με τα τυχερά παιχνίδια, με τους ερευνητές να χρησιμοποιούν διαφορετικά κριτήρια και σχήματα ταξινόμησης. Για παράδειγμα, ο Abbott και οι συνεργάτες του (1995) ταξινομούν τους παίκτες ως «υπερβολικούς» ή «κανονικούς», με βάση το χρόνο, τις δαπάνες και τον αριθμό των επισκέψεων τους σε χώρους τυχερών παιχνιδιών. Αντίθετα, ο Winters και οι συνεργάτες του (1993) χρησιμοποίησαν ένα περίπλοκο σχήμα ταξινόμησης με βάση τον αριθμό των συμπτωμάτων και τη συχνότητα ενασχόλησης. Άλλοι χρησιμοποιούν μόνο τον αριθμό των συμπτωμάτων, όπως για παράδειγμα ο Fisher (1993) ο οποίος χωρίζει τους παίκτες σε «παθολογικούς» και «κοινωνικούς». Οι λιγότερο σοβαρές μορφές προβλημάτων που σχετίζονται με την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια συχνά χαρακτηρίζονται ως «προβληματική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια» (Volberg, 2001; Toce-Gerstein et al., 2003), κυρίως λόγω των αρνητικών συνεπειών που η ενασχόληση αυτή προκαλεί στον παίκτη και στο κοινωνικό του δίκτυο (Ferris & Wynne, 2001). Ο όρος «προβληματικοί παίκτες» χρησιμοποιείται συνήθως για να περιγράψει τα άτομα που πληρούν ορισμένα, αλλά όχι όλα, τα απαραίτητα διαγνωστικά κριτήρια για την διαταραχή ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια (Raylu & Oei 2002). Κρίνεται σημαντικό να τονιστεί ότι με ο χαρακτηρισμός μιας συμπεριφοράς ως «προβληματική» ή «παθολογική» δίνεται για να περιγραφεί η συμπεριφορά του ατόμου και οι συνέπειες αυτής της συμπεριφοράς και όχι το άτομο, καθεαυτό (Blaszczynski & Nower, 2002).

1.2.2 Επιδημιολογικά και κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά παικτών με προβληματική και παθολογική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια

Οι περισσότερες μελέτες που διερευνούν την προβληματική και παθολογική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια στοχεύουν στην κατανόηση του μεγέθους του προβλήματος της συγκεκριμένης δραστηριότητας και την παρακολούθηση των αλλαγών που εμφανίζει, καθώς επίσης και την ανίχνευση των χαρακτηριστικών των υποομάδων με αυξημένο κίνδυνο για ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια. Η διερεύνηση όλων αυτών συνεισφέρει επίσης στην καλύτερη αξιολόγηση και κατανομή πόρων για την πρόληψη και την αντιμετώπιση των προβλημάτων που σχετίζονται με την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια (Sassen et al., 2011).

Σε μια συστηματική βιβλιογραφική ανασκόπηση για τα έτη 2000-2005, αναφέρεται ότι 0,15% έως 3,5% του ενήλικου πληθυσμού στη Βόρεια Αμερική, την Ευρώπη, την Αυστραλία, τη Νέα Ζηλανδία και την Ασία ασχολούνταν σε παθολογικό βαθμό με τα τυχερά παιχνίδια (Stucki & Rihs-Middel, 2007). Η Sassen και οι συνεργάτες της (2011) πραγματοποίησαν, επίσης, λίγα χρόνια αργότερα, μια συστηματική ανασκόπηση εξετάζοντας κάθε μελέτη επιπολασμού της προβληματικής και παθολογικής ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, μεταξύ του 2000 και του 2011, σε μη κλινικό πληθυσμό, και διαπίστωσαν ότι η επικράτηση της προβληματικής ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια κυμαινόταν από 0,1% έως 4,5% ενώ η παθολογική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια κυμαινόταν από 0,02 έως 2%. Το 2016, σύμφωνα με στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (WHO, 2017), τα ποσοστά επιπολασμού της προβληματικής ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια παγκοσμίως κυμαίνονταν για τους ενήλικες μεταξύ 0,1% και 6%.

Η πλειονότητα των ερευνών σχετικά με την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια έχει διεξαχθεί κυρίως στον Καναδά και τις Ηνωμένες Πολιτείες (Stucki & Rihs-Middel 2007, Wiebe & Volberg 2007), ενώ τα ευρωπαϊκά δεδομένα προέρχονται κυρίως από το Ηνωμένο Βασίλειο, τις Σκανδιναβικές χώρες, την Ελβετία και τη Γερμανία (Sassen et al., 2011). Σε μια συστηματική ανασκόπηση όλων των ευρωπαϊκών επιδημιολογικών μελετών σχετικά με την παθολογική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια στον ενήλικο πληθυσμό καταγράφηκε μεγάλη διαθεσιμότητα σχετικών μελετών στη Βόρεια, Δυτική και Κεντρική Ευρώπη ενώ διαπιστώθηκε έλλειψη εθνικών μελετών από την Ανατολική και τη Νότια Ευρώπη (Kun et al., 2012).

Σύμφωνα με τον Shaffer και τους συνεργάτες του (όπως αναφέρεται στους Black & Shaw, 2019) σε μια μετα-ανάλυση 119 ερευνών σχετικά με τον επιπολασμό της διαταραχής ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια στις ΗΠΑ, υποστηρίζεται ότι περίπου το 4% με 7% του ενήλικου γενικού πληθυσμού αναπτύσσει διαταραχή ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια. Χαμηλότερα φαίνεται να είναι τα ποσοστά προβληματικής ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης, τα οποία κυμαίνονται μεταξύ του 0,5% -2%, με εξαίρεση ορισμένες χώρες, όπως η Εσθονία και η Φινλανδία στις οποίες τα ποσοστά προβληματικής ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια παρουσιάζονται υψηλότερα καθώς υπερβαίνουν το 3% (Griffiths, 2010).

Αν και η συντριπτική πλειοψηφία των ανθρώπων ασχολείται ή έχει ασχοληθεί με κάποιο τυχερό παιχνίδι, μόνο κάποιοι εμπλέκονται σε προβληματικό ή παθολογικό βαθμό με αυτά (Οικονόμου και συν., 2016). Σύμφωνα με στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (WHO, 2017) η ηλικία, η οικογενειακή κατάσταση, το εισόδημα, η εκπαίδευση, το άγχος και οι ικανότητες διαχείρισης αγχογόνων

καταστάσεων βρίσκονται μεταξύ των δημογραφικών και κοινωνικών μεταβλητών που σχετίζονται με την προβληματική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια.

Αναλυτικότερα και σύμφωνα με αποτελέσματα ερευνών, η προβληματική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια παρουσιάζεται σημαντικά υψηλότερη στους άνδρες από ό,τι στις γυναίκες, με τα ποσοστά να δείχνουν ότι οι άνδρες είναι σχεδόν δύο έως τρεις φορές πιθανότερο να εμπλακούν σε προβληματικό βαθμό με τα τυχερά παιχνίδια σε σχέση με τις γυναίκες (Shaffer et al., 1997' Welte et al., 2002' Griffiths, 2010). Συνήθης ηλικία έναρξης του προβλήματος της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια είναι η αρχή της εφηβείας για τους άνδρες και κάπως αργότερα για τις γυναίκες (Potenza et al., 2001). Πρόσθετα κοινωνικογραφικά χαρακτηριστικά που εντοπίστηκαν σε αρκετές μελέτες ότι σχετίζονται με την προβληματική ενασχόληση με τα τυχερά ήταν, πέρα από το ανδρικό φύλο, η νεαρή ηλικία, το χαμηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, το χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδα και οι διαζευγμένοι ή άγαμοι (Ladouceur, 1999' Lund, 2007' Lyk-Jensen, 2010' Castrén et al., 2013). Τα ευρήματα των παραπάνω ερευνών έρχονται σε συμφωνία με τα αποτελέσματα της έρευνας του Kun και των συνεργατών του (2012) στην οποία αναφέρεται ότι η παθολογική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια θεωρείται πιο πιθανό να χαρακτηρίζει ενήλικες που είναι άνδρες, άγαμοι, ζουν σε μεγάλες πόλεις, έχουν νεότερη ηλικία και έχουν χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης και χαμηλό εισόδημα ή είναι άνεργοι. Επιπλέον παράγοντες κινδύνου που βρέθηκε σε αρκετές μελέτες ότι σχετίζονται με την προβληματική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια ήταν η έλλειψη κοινωνικής υποστήριξης, η διαβίωση σε κοινωνίες με υψηλά επίπεδα φτώχειας, η συμμετοχή σε συγκεκριμένες θρησκευτικές ομάδες, η έλλειψη επίσημης εκπαίδευσης και το καθεστώς ανεργίας (Griffiths, 2010' Οικονόμου & συν., 2016' Black & Shaw, 2019).

Αξιοποιώντας τις υπάρχουσες έρευνες σχετικά με τον αντίκτυπο της οικονομικής ύφεσης στην ψυχική υγεία των Ελλήνων, πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα μια έρευνα αναφορικά με την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια και τους παράγοντες κινδύνου που σχετίζονται με αυτά, σε με δείγμα 4.764 συμμετεχόντων. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας, το 2014, το 41% των συμμετεχόντων αναφέρει ότι έχει παίξει κάποιο τυχερό παιχνίδι. Από αυτούς, το 25,7% δεν έχει αντιμετωπίσει κάποιο πρόβλημα μέσα από την ενασχόληση του με τα τυχερά παιχνίδια, το 7,4% αντιμετώπισε προβλήματα που σχετίζονται με την ενασχόληση του με τα τυχερά παιχνίδια, με λίγες ή καθόλου αναγνωρισμένες αρνητικές συνέπειες, το 5,5% αντιμετώπισε προβλήματα που οδήγησαν σε ορισμένες αρνητικές συνέπειες και το 2,4% είχε αρνητικές συνέπειες από την ενασχόληση του με τα τυχερά παιχνίδια και πιθανή απώλεια ελέγχου (Economou et al., 2019).

Αναφορικά με τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά που σχετίζονται με την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια αναφέρεται ότι οι Έλληνες άνδρες έχουν τέσσερις φορές περισσότερες πιθανότητες να αντιμετωπίσουν προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια σε σύγκριση τις Ελληνίδες γυναίκες. Οι ενήλικες με εκπαίδευση κάτω των 12 ετών έχουν διπλάσιες πιθανότητες από αυτούς που έχουν περισσότερα από 12 χρόνια εκπαίδευσης να αναφέρουν προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια. Καθώς επίσης, βρέθηκε ότι τα άτομα με χαμηλό μηνιαίο εισόδημα (λιγότερο από 600 ευρώ) είναι κατά 53% λιγότερο πιθανό να αντιμετωπίσουν προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια από εκείνα που δεν έχουν καθόλου μηνιαίο εισόδημα (Economou et al., 2019).

Στην Ελλάδα, η απεικόνιση της εξέλιξης του φαινομένου της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια προκύπτει επίσης από τις εκθέσεις του Κέντρου Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕΘΕΑ). Ειδικότερα, στην τελευταία έκθεση του Κέντρου

Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (Απολογισμός έργου ΚΕΘΕΑ, 2019) αναφέρεται ότι το έτος 2019, απευθύνθηκαν και υποστηρίχθηκαν από τις υπηρεσίες και τα προγράμματα απεξάρτησης από τα τυχερά παιχνίδια, που προσφέρει πανελλαδικά το Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων, 642 άτομα, ενώ η γραμμή 1114 για την στήριξη ατόμων που εμπλέκονται στα τυχερά παιχνίδια, την οποία διαχειρίζεται επίσης το Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων, δέχτηκε 1.980 κλήσεις σχετικά με την ενημέρωση και την λήψη πληροφοριών για τη δυνατότητα υποστήριξης ατόμων που αντιμετωπίζουν προβλήματα με τα τυχερά παιχνίδια. Συγκριτικά με προηγούμενα έτη, ο αριθμός των ατόμων που απευθύνεται στα δίκτυα υπηρεσιών του Κέντρου Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων αυξάνεται διαρκώς. Το 2018 σύμφωνα με την έκθεση του Κέντρου Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (Απολογισμός έργου ΚΕΘΕΑ, 2018) απευθύνθηκαν και υποστηρίχθηκαν από τις υπηρεσίες και τα προγράμματα απεξάρτησης από τα τυχερά παιχνίδια του Κέντρου Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων 533 άτομα, ενώ στην αντίστοιχη έκθεση του 2017 (Απολογισμός έργου ΚΕΘΕΑ, 2017) ο αριθμός αυτός ανέρχονταν στα 468 άτομα.

Αναφορικά με τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά των ατόμων που απευθύνθηκαν και έλαβαν υποστήριξη από το Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων για το έτος 2019 (Απολογισμός έργου ΚΕΘΕΑ, 2019), αναφέρεται ότι 9 στους 10 από όσους απευθύνθηκαν στο συγκεκριμένο κέντρο με σκοπό την διαχείριση των προβλημάτων που αντιμετώπιζαν από την ενασχόληση τους με τα τυχερά παιχνίδια ήταν άνδρες ελληνικής υπηκοότητας με μέση ηλικία τα 39,8 έτη. Οι 9 στους 10 είχαν ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια ή την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Επτά (7) στους 10 είχαν μια σταθερή απασχόληση και 4 στους 10 ήταν έγγαμοι. Οι μισοί δήλωναν πάνω από 10 χρόνια προβληματικής ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια. Επίσης 1 στους 4 δηλώνει ότι παίζει καθημερινά, ενώ οι υπόλοιποι

ανέφεραν ότι παίζουν με συχνότητα που κυμαίνεται από 1 έως 6 φορές την εβδομάδα. Σχεδόν 7 στους 10 δήλωσαν ότι προτιμούν τυχερά παιχνίδια που σχετίζονται με τον αθλητισμό, 3 στους 10 παιχνίδια με τυχερούς αριθμούς, ενώ ακολουθούν οι μηχανές τυχερών παιχνιδιών, όπως τα «φρουτάκια» και ο «κουλοχέρης» (32,9%), το καζίνο (25,3%) και η χαρτοπαιξία (18,1%). Σχεδόν 9 στους 10 αντιμετώπιζαν προβλήματα σχέσεων και οικονομικά προβλήματα που οφείλονται στην ενασχόληση τους με τα τυχερά παιχνίδια. Πάνω από τους μισούς είχαν προβλήματα στην επαγγελματική τους ζωή, όπως μειωμένη απόδοση, απουσίες και αργοπορίες και ένας στους 4 δήλωνε ότι κάνει αυτοκτονικές σκέψεις εξαιτίας της εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια.

Στοιχεία δείχνουν ότι οι παίκτες που εμπλέκονται σε προβληματικό ή και παθολογικό βαθμό με τα τυχερά παιχνίδια και εκείνοι που παίζουν λιγότερο χωρίς να εμπλέκονται σε προβληματικό βαθμό με τα τυχερά παιχνίδια έχουν παρόμοια κίνητρα. Η κινητήριος δύναμη όμως διαφέρει στους πρώτους καθώς είναι η ανακούφιση της έντασης, του άγχους και της συναισθηματικής δυσφορίας που τους προσφέρει η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια που τους κινητοποιεί για τη συνέχιση του παιχνιδιού. Με αυτό τον τρόπο, οι συμμετέχοντες παγιδεύονται σε έναν φαύλο κύκλο, με τα τυχερά παιχνίδια να αποτελούν μια προσωρινή λύση στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι παίκτες συντηρώντας και ενισχύοντας μια κατάσταση άρνησης και αποφυγής από την αποτελεσματική αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων, με αποτέλεσμα την ίδια στιγμή η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια να δημιουργεί περαιτέρω προβλήματα (Rickwood et al., 2010). Λαμβάνοντας υπόψη τις αρνητικές συνέπειες που συνδέονται με τα τυχερά παιχνίδια και δεδομένης της αύξησης της ενασχόλησης με αυτά είναι σημαντικό να γίνουν κατανοητά, πέρα από τα χαρακτηριστικά, και τα κίνητρα των ατόμων που εμπλέκονται στα τυχερά

παιχνίδια και τις στάσεις του πληθυσμού απέναντι σε αυτά, καθώς φαίνεται ότι υπάρχει συσχέτιση μεταξύ των δύο εννοιών (Kassinove, 1998· Salonen et al., 2017).

1.3. Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και στην ενασχόληση με αυτά

Η έννοια των στάσεων περιγράφεται ως ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι σκέφτονται, αξιολογούν και αντιδρούν σε οτιδήποτε μπορεί να γίνει αντικείμενο της σκέψης τους (Allport, 1935). Οι στάσεις θεωρούνται ιδιαίτερα ανθεκτικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και καθορίζουν την ετοιμότητα των ανθρώπων για δράση (Oskamp, 1991). Σύμφωνα με τους Rosenberg και Hovland (1960) οι στάσεις περιέχουν τρεις διαστάσεις: τη γνωστική που εκφράζει τις απόψεις, τις ιδέες και τη γνώση που έχει το άτομο για το αντικείμενο, τη συναισθηματική που εκφράζει τις προτιμήσεις και τις επιθυμίες και τη συμπεριφορική που σχετίζεται με την επιθυμία δράσης. Μια στάση σύμφωνα με τους Eagly και Chaiken (1993) ορίζεται ευρέως ως μια τάση αξιολόγησης, με στοιχεία γνωστικά ή και συναισθηματικά, μιας ιδέας, μιας κατάστασης, μιας συμπεριφοράς, ενός θεσμού, ενός προσώπου ή μιας ομάδας προσώπων με κάποιο βαθμό εύνοιας ή δυσφορίας. Οι Moore και Ohtsuka (1999) αναφέρουν επίσης ότι οι στάσεις καθορίζονται από πεποιθήσεις ή γνώσεις, σωστές ή λανθασμένες, σχετικά με μια συμπεριφορά καθώς και με το αντιληπτό κόστος και τα οφέλη που αυτή συνεπάγεται.

Αρκετές έρευνες έχουν μελετήσει τους παράγοντες που σχετίζουν τις στάσεις με την ανθρώπινη συμπεριφορά, το πώς οι στάσεις επηρεάζουν την συμπεριφορά και ποια είναι τα χαρακτηριστικά που αυξάνουν ή μειώνουν αυτή την επιρροή, υποστηρίζοντας ότι η στάση απέναντι σε ένα αντικείμενο ή μια κατάσταση φαίνεται να αποτελεί έναν από τους παράγοντες που θα καθορίσουν την συμπεριφορά του ατόμου προς αυτή (Fazio & Zanna, 1978· Schuman & Johnson, 1976· Bohnert &

Dickel, 2011). Υποστηρίζεται επίσης ότι όσο πιο σίγουρο είναι το άτομο για την ορθότητα μιας στάσης του τόσο μεγαλώνει η πιθανότητα να διαμορφώσει την συμπεριφορά του σύμφωνα με αυτή (Fazio & Zanna, 1978). Μεγάλη επίδραση στην συμπεριφορά φαίνεται να έχουν στάσεις με χρονική σταθερότητα (Davidson & Jaccard, 1979) και όσες σχετίζονται με προσωπικό συμφέρον (Crano, 1997). Οι στάσεις, δηλαδή, τις οποίες ένα άτομο έχει για μεγάλο χρονικό διάστημα, καθώς και αυτές που σχετίζονται με θέματα που το αφορούν προσωπικά, έχουν περισσότερες πιθανότητες να επηρεάζουν την συμπεριφορά του ατόμου. Τέλος, κάποιοι ακόμα παράγοντες που σχετίζουν τις στάσεις με την συμπεριφορά είναι το πόσο εύκολα ή γρήγορα ενεργοποιούνται αυτές οι στάσεις και ανασύρονται από την μνήμη (Fazio et al., 1989) καθώς και το πόσο έντονο φορτίο έχουν για το άτομο. Όσο πιο ακραία θετικά ή αρνητικά είναι μια στάση τόσο μεγαλώνει η πιθανότητα να επηρεάσει την συμπεριφορά (Petersen & Dutton, 1975).

Η μελέτη των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια έχει αναγνωριστεί σχετικά πρόσφατα ως σημαντική παράμετρος που σχετίζεται με την ενασχόληση των ατόμων με αυτά (Leigh, 1989' Fazio, 1990' Jackson et al., 2008' Salonen et al., 2017), διότι στο παρελθόν το ενδιαφέρον των περισσότερων ερευνών σχετικά με τα τυχερά παιχνίδια επικεντρώνονταν κυρίως στον εντοπισμό και την ανάλυση των προβλημάτων που η ενασχόληση με αυτά δημιουργεί στους παίκτες, χωρίς να διερευνώνται και να εξετάζονται οι απόψεις του πληθυσμού σχετικά με αυτά (Abbott & Volberg, 2000' Tepperman & Wanner, 2012). Αξίζει να σημειωθεί ότι οι μελέτες που εξετάζουν τις στάσεις των ατόμων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια είναι ακόμα περιορισμένες σε αριθμό κυρίως λόγω της απουσίας ισχυρών εργαλείων για τη μέτρηση των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια (Salonen et al., 2014).

Σε έρευνα του Ferris και των συνεργατών του (1996) αναφορικά με τη στάση των ατόμων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια, οι συμμετέχοντες της έρευνας αναφέρουν τόσο θετικές όσο και αρνητικές στάσεις σχετικά με αυτή τη δραστηριότητα. Η άποψη ότι τα τυχερά παιχνίδια δίνουν στους ανθρώπους την ελπίδα ότι θα γίνουν πλούσιοι και η άποψη ότι τα τυχερά παιχνίδια παρέχουν μια απόδραση από τις ανησυχίες της καθημερινής ζωής, έβρισκαν σύμφωνους τους περισσότερους συμμετέχοντες. Επίσης, καθώς η ηλικία αυξανόταν, οι ερωτηθέντες ήταν λιγότερο θετικοί απέναντι στα τυχερά παιχνίδια, καθιστώντας λιγότερο πιθανό να συμφωνήσουν με δηλώσεις σχετικά με τις θετικές πτυχές τους. Όσον αφορά στις διαφορές ως προς το φύλο, οι γυναίκες ήταν πιο πιθανό να συμφωνήσουν ότι τα τυχερά παιχνίδια αποτελούν μια ευκαιρία διαφυγής από τα καθημερινά προβλήματα και ήταν πιθανότερο να διαφωνήσουν με την ιδέα ότι τα τυχερά παιχνίδια είναι ένας τρόπος διασκέδασης ή μια παραγωγική δραστηριότητα. Όσον αφορά στη σύνδεση των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της ενασχόλησης με αυτά εκείνοι που δεν ανέφεραν υψηλό βαθμό εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια ήταν πιο πιθανό να χαρακτηρίσουν αυτή τη δραστηριότητα ως ένα κοινωνικό πρόβλημα σε σχέση με εκείνους που παίζουν συχνότερα κάποιο τυχερό παιχνίδι.

Λίγα χρόνια αργότερα, σε έρευνα των Moore και Ohtsuka (1999) με σκοπό τη διερεύνηση των στάσεων των ενηλίκων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια, η πλειονότητα των συμμετεχόντων τα χαρακτήρισαν ως μια σχετικά ακίνδυνη δραστηριότητα αναψυχής με την προϋπόθεση ότι το άτομο μπορεί να ελέγξει το βαθμό εμπλοκής του σε αυτά. Αντίθετα, σε έρευνες, με αντίστοιχο ερευνητικό προβληματισμό, οι οποίες έχουν διεξαχθεί τα τελευταία χρόνια, διαπιστώθηκαν αρνητικές κυρίως στάσεις των ενηλίκων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια, ακόμη και αν τα ποσοστά συμμετοχής σε αυτά αυξάνονται συνεχώς (Volberg, 2001· Orford et al.,

2009' Smith et al., 2011). Άλλες έρευνες, αναφέρουν επίσης ότι όσο πιο θετική είναι η στάση ενός ατόμου απέναντι στα τυχερά παιχνίδια τόσο πιθανότερο είναι να εμπλακεί σε αυτή τη δραστηριότητα (Martin et al., 2010' Salonen et al., 2014). Αντίστοιχα, υποστηρίζεται ότι οι αρνητικές εμπειρίες ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια μπορούν να δημιουργήσουν αρνητικές στάσεις απέναντι σε αυτά μειώνοντας την εμπλοκή στη συγκεκριμένη δραστηριότητα (Lee et al., 2013' McAllister, 2014' Canale et al., 2016).

Σε πολλές χώρες όπως η Φιλανδία, η Αυστραλία και η Αγγλία οι στάσεις των ενηλίκων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια τείνουν να είναι αρνητικές, κυρίως για τις γυναίκες παρά στους άνδρες. Οι άνδρες καθώς και η ηλικιακή ομάδα μεταξύ 18 και 54 έχουν βρεθεί ότι συσχετίζονται με πιο θετικές στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια (Canale et al., 2016' Salonen et al., 2014), ωστόσο άλλες έρευνες δείχνουν ότι η ηλικία δεν έχει καμία επίδραση (Flack & Morris, 2017). Σε πρόσφατη έρευνα σχετικά με τις στάσεις των ενηλίκων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια στην Φινλανδία βρέθηκε ότι οι πιο σημαντικοί παράγοντες που σχετίζονται με τη θετική στάση απέναντι στα τυχερά παιχνίδια ήταν το φύλο, η ηλικία, το εκπαιδευτικό επίπεδο και το εισόδημα (Salonen et al., 2014). Συγκεκριμένα, βρέθηκε ότι οι άνδρες και οι νεαροί ενήλικες διατηρούν πιο θετική στάση απέναντι στα τυχερά παιχνίδια από ότι οι γυναίκες. Επίσης, θετική στάση απέναντι στα τυχερά παιχνίδια φαίνεται ότι παρουσιάζουν τα άτομα με αρκετά χαμηλό (500€ και κάτω) και αρκετά υψηλό (2.000€ και πάνω) μηνιαίο εισόδημα καθώς και εκείνοι με επίπεδο εκπαίδευσης 12 ετών και κάτω.

Λαμβάνοντας υπόψη τη γνωστική διάσταση των στάσεων η οποία εκφράζει τις απόψεις, τις ιδέες και τη γνώση που έχει το άτομο για ένα αντικείμενο (Rosenberg & Hovland, 1960), σε έρευνα του Συνδόνα και των συνεργατών του (2016), σχετικά με

την προβληματική εμπλοκή στα τυχερά παιχνίδια, αναφέρεται ότι οι νοητικές κατασκευές που διαμορφώνουν οι παίκτες καθώς εμπλέκονται με τα τυχερά ενδέχεται να αποτελούν «διαστρεβλώσεις», δηλαδή αλλοιωμένες ή δυσλειτουργικές ερμηνείες της εμπειρίας τους, οι οποίες μπορεί να έχουν τη μορφή σκέψεων, πεποιθήσεων και προσδοκιών από τα τυχερά παιχνίδια, που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, όπως για παράδειγμα η πεποίθηση ότι ο παίκτης μπορεί να έχει έλεγχο στα αποτελέσματα του παιχνιδιού ή ότι το αποτέλεσμα του παιχνιδιού εξαρτάται από την επιδεξιότητα και την προβλεπτική του ικανότητα. Ειδικότερα, στα αποτελέσματα της έρευνας βρέθηκε ότι υπήρξε θετική συσχέτιση μεταξύ του βαθμού προβληματικής εμπλοκής και της περιγραφής των τυχερών παιχνιδιών από τους παίκτες ως «διασκέδαση», «κοινωνική δραστηριότητα», παράλληλα όμως και ως «χάσιμο χρόνου»

Οι προβληματικοί παίκτες, σε έρευνα των Horch και Hodgins (2013) αναφέρεται ότι στερεοτυπικά, συνήθως, χαρακτηρίζονται ως παρορμητικοί, απελπισμένοι, ανεύθυνοι, ριψοκίνδunami, καταθλιπτικοί, άπληστοι, παράλογοι, αντικοινωνικοί και επιθετικοί. Ενώ και σε έρευνα των Miller και Thomas (2017) η στάση του γενικού πληθυσμού απέναντι στα άτομα τα οποία εμπλέκονται σε προβληματικό βαθμό με τα τυχερά παιχνίδια ήταν αρνητική. Οι παίκτες, στη συγκεκριμένη έρευνα, χαρακτηρίστηκαν ως άπληστοι, τεμπέληδες, αφελείς, αδύναμοι και εγωιστές. Οι παραπάνω χαρακτηρισμοί φαίνεται ότι συνδέονται με μια γενικότερη στάση απόδοσης προσωπικής ευθύνης στο άτομο, θεωρώντας την παθολογική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια ως μια προσωπική του επιλογή (Miller & Thomas, 2017).

Στην τελευταία έκθεση της Επιτροπής Τυχερών Παιχνιδιών της Μεγάλης Βρετανίας (Gambling Commission, 2019), όπου παρουσιάζεται η ετήσια εκτίμηση

σχετικά με την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια για το έτος 2018, αναφέρεται ότι συνολικά, το 30% των ερωτηθέντων πιστεύουν πως τα τυχερά παιχνίδια είναι μια δίκαιη και αξιόπιστη μορφή ψυχαγωγίας, ενώ το 38% πιστεύει πως σχετίζονται με εγκληματική δραστηριότητα. Επιπλέον, το 79% των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι υπάρχουν πάρα πολλές ευκαιρίες για ενασχόληση με τυχερά παιχνίδια στις μέρες μας, το 71% πιστεύουν ότι τα τυχερά παιχνίδια είναι επικίνδυνα για την οικογενειακή ζωή, ενώ το 62% των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι οι άνθρωποι πρέπει να έχουν το δικαίωμα να στοιχηματίζουν όποτε θέλουν.

Η διερεύνηση των στάσεων του πληθυσμού απέναντι στα τυχερά παιχνίδια μπορεί να προσφέρει σημαντική καθοδήγηση και ανάπτυξη υπεύθυνων πολιτικών σχετικά με τα τυχερά παιχνίδια από την πλευρά των κυβερνήσεων. Παράλληλα, η διερεύνηση και κατανόηση των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της ενασχόλησης των ενηλίκων με αυτά μπορούν να βοηθήσουν στην ελαχιστοποίηση των προβλημάτων με τα οποία σχετίζονται τα τυχερά παιχνίδια, μέσω της δημιουργίας προγραμμάτων πρόληψης και θεραπείας προσαρμοσμένα στις ανάγκες και τα χαρακτηριστικά των ατόμων (Salonen et al., 2014).

1.4. Άγχος

Το άγχος έχει χαρακτηριστεί ως ένα από τα κύρια γνωρίσματα του σύγχρονου ανθρώπου (Elliot & Dweck, 2005). Είναι ένα συναίσθημα που υπό διαφορετικές συνθήκες και χρονικές στιγμές έχει διαφορετική σημασία για κάθε άνθρωπο και συνεπώς είναι δύσκολο να οριστεί (Αλεβίζος, 2008). Ο Cannon (1929) ήταν από τους πρώτους που υποστήριξε ότι το άγχος προκαλεί τόσο συναισθηματικές όσο και σωματικές αλλαγές στο άτομο και περιέγραψε την αντίδραση της πάλης ή της φυγής, ως απόρροια αυτού του συναισθήματος, στο πλαίσιο της ενεργοποίησης ενός μηχανισμού επιβίωσης και αντιμετώπισης των αγχογόνων και απειλητικών για τη ζωή καταστάσεων.

Ο προσαρμοστικός χαρακτήρας του άγχους έχει υποστηριχθεί και από τους Lazarus και Folkman (1984), οι οποίοι αναφέρουν ότι το άγχος είναι το αποτέλεσμα της ενεργητικής επαφής του ατόμου και περιβάλλοντος. Η θεωρία αυτή αποδέχεται την ύπαρξη μιας αμφίδρομης σχέσης μεταξύ του ατόμου και περιβάλλοντος η οποία περιέχει μια σειρά αλληλεπιδράσεων και προσαρμογών στην οποία το ένα μέρος αλληλεπιδρά στο άλλο, αλλά και δέχεται επιδράσεις. Λίγο αργότερα, ο Barlow (1988) αναφέρει ότι το άγχος είναι μια προσανατολισμένη στο μέλλον αλλαγή της διάθεσης που σχετίζεται με την προετοιμασία για πιθανά, επερχόμενα αρνητικά γεγονότα και περιγράφει το άγχος ως μια αίσθηση ανησυχίας για το μέλλον, με κύριο χαρακτηριστικό την αβοηθητικότητα, εξαιτίας της αντιληπτής αδυναμίας πρόβλεψης, ελέγχου ή απόκτησης των επιθυμητών αποτελεσμάτων στις επερχόμενες καταστάσεις. Ο Kazdin (2000) υπογραμμίζει ότι το άγχος ως ένα συναίσθημα που χαρακτηρίζεται από συναισθηματική ένταση και ανήσυχες σκέψεις μπορεί να προκαλέσει σωματικές αλλαγές, όπως εφίδρωση, τρέμουλο, ζάλη ή γρήγορο καρδιακό παλμό, που συμβάλλουν στην κινητοποίηση του ατόμου να δράσει

προκειμένου να αποφεύγει τους κινδύνους που παρουσιάζονται. Ενώ ο Crocq (2015) αναφέρει ότι «το άγχος ορίζεται ως η προσπάθεια πρόβλεψης και αντιμετώπισης μιας μελλοντικής απειλής και μια εξελικτική σκοπιά, είναι ένα φυσιολογικό και προσαρμοστικό συναίσθημα, δεδομένου ότι προάγει την επιβίωση, υποκινώντας τα άτομα να απομακρυνθούν από επικίνδυνες καταστάσεις» (σ. 319).

Υποστηρίζεται ότι το άγχος πέρα από τα εξωτερικά ερεθίσματα που καλείται να αντιμετωπίσει το άτομο μπορεί να προκληθεί από διάφορους παράγοντες, που συνδέονται με την ψυχική κατάσταση του ατόμου, τη σχέση με τον εαυτό του και με τους άλλους, τις προσδοκίες και τις αξίες του, την οπτική του, τη στάση του απέναντι στις απαιτήσεις του περιβάλλοντος αλλά και από άλλους βιολογικούς παράγοντες (Barlow, 2000). Σε κάθε περίπτωση όμως, όταν το άτομο βιώνει άγχος, επηρεάζονται οι γνωστικές του λειτουργίες σε μια προσπάθεια να αξιολογήσει την αγχογόνο κατάσταση που βιώνει, από όπου και αν αυτή προέρχεται, ώστε να αντιληφθεί αν υπάρχει απειλή. Ακολούθως, προσπαθεί με τους πόρους που διαθέτει να αντιμετωπίσει το πρόβλημα που προκύπτει και να αποβάλλει τη συναισθηματική ένταση (Cervone & Pervin, 2013).

Όπως προαναφέρθηκε η εμπειρία του άγχους, αν και δυσάρεστη, μπορεί να λειτουργεί προστατευτικά για το άτομο διότι το καθιστά ικανό να λειτουργεί και να προσαρμόζεται στο περιβάλλον και ενεργοποιεί την ψυχολογική του ετοιμότητα προς επαγρύπνηση και δράση, εφόσον μια κατάσταση απειλεί την ψυχοσωματική συγκρότησή του. Ωστόσο σε υπερβολικό βαθμό, το άγχος μπορεί να χαρακτηριστεί δυσλειτουργικό έως και νοσηρό για το άτομο καθώς η συνεχής αύξηση της έντασης και της χρονικής διάρκειας του συναισθήματος του άγχους οδηγούν στην απώλεια του προσαρμοστικού του χαρακτήρα, με το συναίσθημα του άγχους και όσα αυτό συνεπάγεται για τον οργανισμό να μην εξαφανίζονται μόλις εξαφανιστεί το αγχωτικό

ερέθισμα. Σε αυτήν την περίπτωση, το άγχος μετατρέπεται σε παθολογικό άγχος, σε μια δυσανάλογη δηλαδή αντίδραση του ατόμου προς την κατάσταση με την οποία έρχεται αντιμέτωπο, η οποία μπορεί να αποβεί δυσλειτουργική για το άτομο λαμβάνοντας ακόμα και τη μορφή κάποιας ψυχοπαθολογικής διαταραχής (Rosen & Schulkin, 1998' Πολυκαρδιώτη & Κουτσοπούλου, 2014' Meacham & Bergstrom, 2016).

1.4.1 Άγχος και τυχερά παιχνίδια

Το συναίσθημα του άγχους διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στην ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια. Σύμφωνα με τον Afifi και τους συνεργάτες του (2010) η σχέση μεταξύ άγχους και τυχερών παιχνιδιών είναι σύνθετη και αμφίδρομη, καθώς αυτές οι δύο έννοιες αλληλοεπηρεάζονται και αλληλοτροφοδοτούνται. Ο ρόλος του άγχους ως παράγοντα ενίσχυσης της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια έχει απασχολήσει ορισμένους ερευνητές καθώς φαίνεται ότι τα άτομα που ασχολούνται με τα τυχερά παιχνίδια εμφανίζουν υψηλά επίπεδα άγχους (Coman et al., 1997' Potenza et al., 2002' Wood & Griffiths 2007' Οικονόμου και συν., 2016' Συνδόνας και συν., 2016).

Υποστηρίζεται ότι αν και υπάρχουν πολλοί λόγοι για τους οποίους τα άτομα επιλέγουν να εμπλακούν με τα τυχερά παιχνίδια, αυτοί μπορεί να ταξινομηθούν ευρέως σε δύο είδη κινήτρων: την επιθυμία ενίσχυσης του υποκειμενικού ενθουσιασμού και της διέγερσης και την επιθυμία για ανακούφιση ή και διαφυγή από το άγχος και άλλες αρνητικές συναισθηματικές καταστάσεις (Chiu & Storm, 2010). Ο Dickerson (1993) υποστηρίζει ότι σε μια προσπάθεια απόδρασης από τα καθημερινά προβλήματα που προκαλούν άγχος οι ενήλικες εμπλέκονται στα τυχερά παιχνίδια με σκοπό να αποφορτιστούν από τη συναισθηματική πίεση που αισθάνονται. Ενώ, σε έρευνα των Blaszczynski και Nower (2002) υποστηρίζεται ότι τα άτομα

εμπλέκονται στα τυχερά παιχνίδια με σκοπό να ξεφύγουν από την πλήξη και το στρες. Σε παρόμοια ευρήματα κατέληξε και η έρευνα του Morasco και των συνεργατών του (2007) οι οποίοι σε μια προσπάθεια διερεύνησης των ψυχολογικών παραγόντων που μπορεί να επηρεάσουν την ενασχόληση με τα τυχερά μεταξύ παθολογικών παικτών, οι οποίοι αναζήτησαν θεραπεία, αναφέρουν ότι σχεδόν το 50% των ατόμων που πραγματοποίησαν συνεδρίες γνωστικής συμπεριφορικής θεραπείας ανέφερε ότι το έντονο άγχος που βιώνουν τους ωθεί στην ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια, ως μέσο διαφυγής και ανακούφισης από αυτό το συναίσθημα.

Υποστηρίζεται, επίσης, ότι από τη στιγμή που η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια συχνά προκαλείται από ένα εσωτερικό ερέθισμα, όπως για παράδειγμα το άγχος ή η πλήξη, ή από ένα εξωτερικό ερέθισμα, όπως για παράδειγμα μια διαπροσωπική σύγκρουση ή μια διαφωνία, η γνωστική επεξεργασία που ακολουθεί το γεγονός ενδέχεται να ενεργοποιεί συναισθήματα άγχους στο άτομο, το οποίο σε μια προσπάθεια διαχείρισης της κατάστασης πιθανόν θα οδηγηθεί στην εμπλοκή στα τυχερά παιχνίδια ως μιας στρατηγικής αντιμετώπισης του άγχους που στόχο έχει την αποφυγή από το πρόβλημα και την αποφόρτιση από τα ανεπιθύμητα συναισθήματα που αυτό συνεπάγεται (Thomas et al., 2011).

Ο Coman και οι συνεργάτες του (1997) αναγνωρίζουν ότι το άγχος μπορεί να αποτελέσει το έναυσμα για την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια, καθώς πολλοί άνθρωποι παίζουν για να ανακουφίσουν από αυτό το συναίσθημα, ωστόσο υποστηρίζουν ότι αυτό δεν εξηγεί γιατί ορισμένα άτομα συνεχίζουν να εμπλέκονται στα τυχερά παιχνίδια, σε σημείο που η συνήθεια αυτή να γίνεται προβληματική. Υποστηρίζουν ότι ίσως είναι η ίδια η ενασχόληση που αυξάνει το άγχος, καθώς ο

παίκτης, σε μια προσπάθεια να λάβει το ίδιο επίπεδο συναισθηματικής ενίσχυσης από τη δραστηριότητα, πρέπει εμπλέκεται όλο και περισσότερο με τα τυχερά παιχνίδια.

Σε συνδυασμό των όσων προαναφέρθηκαν, ο Buchanan και οι συνεργατών του (2020) υποστηρίζουν ότι τα τυχερά παιχνίδια από τη μια συμβάλλουν στην αποφυγή του άγχους, ενώ από την άλλη αποτελούν εν δυνάμει παράγοντα που προκαλεί άγχος. Η πρώτη θέση που υποστηρίζει ότι η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια είναι αποτέλεσμα του βιώματος του άγχους αναγνωρίζεται και από το κριτήριο πέντε του DSM-5 (APA, 2013), το οποίο αναφέρει ότι το άτομο «στοιχηματίζει συχνά όταν έχει άγχος». Η δεύτερη άποψη, που υποστηρίζει ότι η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια μπορεί να καταστεί στρεσογόνος παράγοντας, προκύπτει από την σύνδεση των τυχερών παιχνιδιών με τις οικονομικές απώλειες που μπορεί να προκληθούν, ως αποτέλεσμα της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, και το άγχος που αυτές συνεπάγονται. Το γεγονός αυτό μπορεί να οδηγήσει σε κύκλο ανατροφοδότησης, όπου οι απώλειες προκαλούν άγχος, γεγονός που οδηγεί σε περισσότερη εμπλοκή στα τυχερά παιχνίδια και κατά συνέπεια σε περισσότερο άγχος.

Η μείωση της σωματικής και συναισθηματικής έντασης που αποφέρει η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια υποστηρίζεται ότι ενεργεί ως αρνητικός ενισχυτής της συμπεριφοράς του άτομο. Με αυτό τον τρόπο, ο παίκτης μαθαίνει ότι το συναίσθημα του άγχους μπορεί να μειωθεί κατά την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια (Coman et al., 1997). Είναι σαφές ότι πολλοί άνθρωποι παίζουν για να ανακουφιστούν από το άγχος και την πλήξη και την ίδια στιγμή υποστηρίζεται ότι ίσως είναι η ίδια η εμπλοκή που τελικά αυξάνει το άγχος, το στρες και την κατάθλιψη, καθώς ο παίκτης στοιχηματίζει όλο και μεγαλύτερα

ποσά για να καλύψει τις απώλειες ή να λάβει το ίδιο επίπεδο συναισθηματικής ενίσχυσης από την εν λόγω δραστηριότητα (Lightsey & Hulsey, 2002).

Σύμφωνα με έκθεση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (2017), αναφορικά με την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια, υποστηρίζεται ότι οι παθολογικοί παίκτες, εμφανίζουν σημαντικά υψηλά ποσοστά άγχους και καταθλιπτικής διάθεσης. Την συγκεκριμένη άποψη υποστηρίζουν και άλλες έρευνες οι οποίες αναφέρουν ότι η διαταραχή ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια συχνά συνδιαγιγνώσκεται με άλλες ψυχικές διαταραχές και ειδικότερα, με τη διαταραχή χρήσης ουσιών, με την οποία φέρει και παρόμοια διαγνωστικά χαρακτηριστικά, καθώς επίσης και με αγχώδεις διαταραχές. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η παθολογική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια προηγείται της εμφάνισης της συννοσηρότητας με άλλες διαταραχές, ενώ σε άλλες περιπτώσεις η χρονική σχέση παρουσιάζεται αντίστροφα (Petry, 2005; Rash et al., 2016).

Η παθολογική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια αυξάνει τον κίνδυνο ανάπτυξης διαταραχών που σχετίζονται με το στρες, όπως υπέρταση, διαταραχές ύπνου, καρδιαγγειακές παθήσεις και ασθένειες του πεπτικού συστήματος. Κοινές ψυχιατρικές διαταραχές, επακόλουθες της παθολογικής ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, είναι η έναρξη ή η επιδείνωση ενός μείζονος καταθλιπτικού επεισοδίου, οι διαταραχές άγχους ή οι διαταραχές χρήσης ουσιών. Άλλες ψυχολογικές συνέπειες των τυχερών παιχνιδιών στα άτομα μπορεί επίσης να περιλαμβάνουν έντονα επίπεδα ενοχής και ντροπής, αυξημένη παρορμητικότητα ή και δυσκολία στη λήψη αποφάσεων (Fong, 2005).

Έρευνες δείχνουν μια ισχυρή συσχέτιση μεταξύ της διαταραχής ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια και των διαταραχών άγχους (Blanco et al.,

2012' Martin et al., 2014' Moghaddam et al., 2015' Quigley et al., 2015). Ειδικότερα, σε μια συστηματική ανασκόπηση σχετικά με τη διερεύνηση ύπαρξης συννοσηρών διαταραχών σε σχέση με την προβληματική και παθολογική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια οι έντεκα επιλέξιμες μελέτες έδειξαν ότι οι προβληματικοί και οι παθολογικοί παίκτες εμφάνιζαν υψηλά ποσοστά άλλων διαταραχών μεταξύ των οποίων ήταν και κάθε είδους διαταραχή άγχους (37,4%) (Lorains et al., 2011). Αναλυτικότερα, υποστηρίζεται ότι τα άτομα με διαταραχή ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά διαταραχών άγχους κατά τη διάρκεια ζωής τους, όπως διαταραχή πανικού, φοβίες, ιδεοψυχαναγκαστική διαταραχή, διαταραχή γενικευμένου άγχους και διαταραχή μετατραυματικού στρες (Black & Shaw, 2019). Ενώ, σε έρευνα τους, ο Kessler και οι συνεργάτες του (2008) διαπίστωσαν ότι το 60,3% του δείγματος είχε κάποια διαταραχή άγχους, όπως φοβίες, διαταραχή πανικού, γενικευμένη διαταραχή άγχους και διαταραχή μετατραυματικού στρες.

1.5. Στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων

Κατά τη δεκαετία του 1960 μαζί με το αυξανόμενο ενδιαφέρον για τη μελέτη του άγχους ξεκίνησε να εμφανίζεται και να διερευνάται η έννοια των Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων (Lazarus, 1993). Οι συστηματικές προσπάθειες διερεύνησης της έκθεσης στο άγχος και των επιπτώσεων που αυτή έχει, τόσο σε ψυχολογικό όσο και σε σωματικό επίπεδο στο άτομο, αποκάλυψαν σημαντικές ατομικές διαφορές στον τρόπο διαχείρισης του άγχους. Συνεπώς, πλήθος ερευνών στράφηκε στη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο το ίδιο το άτομο αντιλαμβάνεται τις συνθήκες που του προκαλούν άγχους και την ιδιαίτερη σημασία που έχει αυτή η αντίληψη στο πώς θα τις αντιμετωπίσει (Billings & Moos, 1981' Lazarus & Folkman, 1984' Skinner & Zimmer Gembeck, 2016). Οι στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων σχετίζονται με τον τρόπο που το άτομο αντιλαμβάνεται την εκάστοτε συνθήκη που καλείται να αντιμετωπίσει και αφορούν σε αυτό το δομικό και σχετικά σταθερό χαρακτηριστικό που προδιαθέτει το άτομο να δράσει με συγκεκριμένο τρόπο (Lazarus & Folkman, 1984).

Αναλυτικότερα, υποστηρίζεται ότι όταν το συναίσθημα του άγχους και οι απαιτήσεις του περιβάλλοντός του υπερβαίνουν, σύμφωνα με την εκτίμηση του ατόμου, τη δυνατότητα του να τις αντιμετωπίσει, ενεργοποιούνται ορισμένες διαδικασίες αξιολόγησης με σκοπό την αντιμετώπιση της κατάστασης. Οι διαδικασίες αυτές χαρακτηρίζονται ως στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων και αποτελούν τις γνωσιακές ενέργειες και συμπεριφορικές προσπάθειες που επιστρατεύεται το άτομο με σκοπό τη διαχείριση τόσο των εσωτερικών όσο και εξωτερικών προκλήσεων που του δημιουργούν άγχος (Folkman et al., 1986). Η έννοια των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων ορίστηκε αρχικά από τους Lazarus και Folkman (1984) οι οποίοι περιέγραψαν τις προσπάθειες του

ατόμου, τόσο σε γνωστικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο συμπεριφοράς, να διευθετήσει και να μειώσει τις απαιτήσεις που εκτιμώνται ως δυνητικά απειλητικές και προκλητικές και που υπερβαίνουν κατά πολύ τα ήδη υπάρχοντα μέσα αντιμετώπισης του ατόμου.

Οι στρατηγικές αντιμετώπισης έπονται της γνωστικής εκτίμησης μιας αγχογόνου κατάστασης και ανήκουν στη φάση της τελικής προσπάθειας αντιμετώπισης της απειλής ενώ φαίνεται να αποτελούν έναν σταθεροποιητικό παράγοντα που μπορεί να βοηθήσει τα άτομα να διατηρήσουν την ψυχολογική τους προσαρμογή κατά τη διάρκεια περιόδων άγχους (Zeidner & Endler, 1996). Ειδικότερα, και σύμφωνα με τον Lazarus (όπως αναφέρεται από τους Carver et al., 1989) το άγχος οδηγεί σε μια διαδικασία εκτίμησης της κατάστασης η οποία αποτελείται από τρία σκέλη. Τα πρώτα δύο αναφέρονται στη γνωστική εκτίμηση της αγχογόνου κατάστασης και το τρίτο σκέλος αναφέρεται στη διαδικασία πραγματοποίησης της απόκρισης στην κατάσταση αυτή με σκοπό την αντιμετώπισή της. Η γνωστική εκτίμηση της κατάστασης είναι η διαδικασία μέσα από την οποία το άτομο αξιολογεί αν μία συγκεκριμένη αλληλεπίδραση με το περιβάλλον του επηρεάζει την ευημερία του και αν ναι, με ποιον τρόπο. Έπειτα, αξιολογείται το τι μπορεί να γίνει προκειμένου να ξεπεραστεί ή να παρεμποδιστεί η ζημία και να βελτιωθεί η συνθήκη. Και τέλος, ακολουθεί η διαδικασία αντιμετώπισης της κατάστασης, η οποία αφορά στις στρατηγικές που θα εφαρμοστούν, δηλαδή στις γνωστικές και συναισθηματικές προσπάθειες του ατόμου να διαχειριστεί και να μειώσει τις εσωτερικές και εξωτερικές απαιτήσεις που προκύπτουν από την αλληλεπίδραση με το περιβάλλον, η οποία υπερβαίνει τις διαθέσιμες δυνάμεις του.

Από τη στιγμή που ο κάθε άνθρωπος αντιλαμβάνεται διαφορετικά κάθε παράγοντα πίεσης και άγχους, υπάρχουν ποικίλες και διαφορετικές αντιδράσεις σε

κάθε αγχογόνο κατάσταση. Το γεγονός αυτό έχει οδηγήσει στη διατύπωση και διάφορων μορφών και τύπων στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων (Carver et al., 2010· Coyne & Lazarus, 1980· Fleming et al., 1984· Lazarus & Folkman, 1984) χωρίς, ωστόσο, να έχει συμφωνηθεί μια κοινή ταξινόμηση αυτών των στρατηγικών (Carver et al., 2010). Οι Folkman και Lazarus (1980) χωρίζουν τις στρατηγικές αντιμετώπισης σε τέσσερις ομάδες: την αντιμετώπιση εστιάζοντας στο πρόβλημα, την αντιμετώπιση εστιάζοντας στο συναίσθημα, την αναζήτηση υποστήριξης και την αναζήτηση νοήματος. Ενώ οι Billings και Moos (1981) προσθέτουν επίσης την αποφυγή αντιμετώπισης μιας κατάστασης, ως μια στρατηγική που εστιάζει κυρίως στη διαχείριση του συναισθήματος. Αργότερα, οι Weiten και Lloyd (2008) εντοπίζουν επίσης τέσσερις τύπους στρατηγικών αντιμετώπισης: την αντιμετώπιση εστιάζοντας στην αξιολόγηση, την αντιμετώπιση εστιάζοντας στο πρόβλημα, την αντιμετώπιση εστιάζοντας στο συναίσθημα και την αντιμετώπιση εστιάζοντας στην εργασία. Αναφέρεται, ωστόσο, ότι ορισμένοι μελετητές αμφισβητούν την ψυχομετρική εγκυρότητα της κατηγοριοποίησης των στρατηγικών αντιμετώπισης, καθώς υποστηρίζεται ότι οι στρατηγικές δεν είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους και ότι στην πραγματικότητα, οι άνθρωποι μπορούν να υιοθετήσουν πολλαπλές στρατηγικές αντιμετώπισης ταυτόχρονα (Folkman & Moskowitz, 2004· Taylor, 2006). Ο Kahn και οι συνεργάτες του (1964) υποστηρίζοντας ότι καμία στρατηγική δεν είναι καλύτερη από κάποια άλλη, αναφέρουν ότι οι στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων ορίζονται από τις συμπεριφορές που εφαρμόζονται για την αντιμετώπιση του άγχους, ανεξάρτητα από την επιτυχία ή αποτυχία, θέλοντας να τονίσει ότι η καταλληλότητα καθορίζεται από τις συνέπειες σε μία δεδομένη κατάσταση, καθώς και από τις πιο μακροπρόθεσμες συνέπειες.

Ανεξάρτητα από το γεγονός ότι οι άνθρωποι χρησιμοποιούν ένα μείγμα πολλών στρατηγικών αντιμετώπισης, οι οποίες μπορεί και να αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου, οι περισσότερες θεωρητικές προσεγγίσεις συγκλίνουν σε μια γενική διάκριση των στρατηγικών αντιμετώπισης μιας αγχογόνου κατάστασης, σε εκείνες που εστιάζουν στο πρόβλημα και σε εκείνες που εστιάζουν στο συναίσθημα. Αναλυτικότερα, οι στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων μπορεί είτε να κατευθύνονται απευθείας προς τις απαιτήσεις της ίδιας της κατάστασης, οπότε και στοχεύουν στην επίλυση του προβλήματος, είτε να κατευθύνονται προς τις συναισθηματικές αντιδράσεις που συνοδεύουν τις καταστάσεις άγχους, οπότε και αποσκοπούν στη ρύθμιση του συναισθήματος. Οι μεν πρώτες αναφέρονται ως στρατηγικές εστιασμένες στο πρόβλημα (problem-focused strategies), ενώ οι δεύτερες ως στρατηγικές εστιασμένες στο συναίσθημα (emotion-focused strategies) (Carver et al., 1989· Folkman et al., 1986· Thoits, 1995· Καραδήμας, 1998).

Παρά το γεγονός ότι και οι δύο στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων μπορεί να ενεργοποιηθούν απέναντι στις περισσότερες καταστάσεις άγχους που καλείται να διαχειριστεί το άτομο, έχει βρεθεί ότι οι στρατηγικές που εστιάζουν στο πρόβλημα εφαρμόζονται περισσότερο όταν το άτομο κρίνει πως κάτι μπορεί να αλλάξει ή κάτι εποικοδομητικό μπορεί να προκύψει από τη χρήση τους. Αντίθετα, οι στρατηγικές που εστιάζουν στο συναίσθημα κυριαρχούν όταν το άτομο νιώθει πως ο στρεσογόνος παράγοντας είναι κάτι αμετάβλητο, το οποίο θα πρέπει να υπομείνει (Taylor, 2006· Carver et al., 2010). Γενικά, η διάκριση των στρατηγικών είναι σχηματική, καθότι ενδέχεται οι στρατηγικές εστιασμένες στο συναίσθημα να προαγάγουν την επίλυση ενός προβλήματος δημιουργώντας τις κατάλληλες συνθήκες ηρεμίας που απαιτούνται. Ενώ είναι επίσης, πιθανό στρατηγικές εστιασμένες στο πρόβλημα να χρησιμοποιούνται για τη ρύθμιση του συναισθήματος. Εξάλλου,

ανεξάρτητα από το είδος του προβλήματος που αντιμετωπίζει το άτομο, έρευνες έχουν δείξει ότι συχνά χρησιμοποιούνται ταυτόχρονα και τα δύο είδη στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων από το άτομο (Carver et al., 1989· Καραδήμας, 1998).

1.5.1. Στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων και τυχερά παιχνίδια

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει ένα μικρό αλλά αναπτυσσόμενο ερευνητικό ενδιαφέρον γύρω από την εξέταση των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων και της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια (Wood & Griffiths, 2007). Οι Blaszczynski και McConaghy (1989) αναφέρουν ότι τα άτομα εμπλέκονται με τα τυχερά παιχνίδια με σκοπό να αποφύγουν τις αρνητικές σκέψεις και τα συναισθήματα που βιώνουν. Ενώ άλλοι ερευνητές έχουν παρατηρήσει ότι οι παίκτες τυχερών παιχνιδιών είναι επιρρεπείς στη χρήση στρατηγικών αντιμετώπισης όπως η άρνηση και η αποφυγή της αγχογόνου κατάστασης (Shepherd & Dickerson, 2001· McCormick, 1994).

Έρευνες υποστηρίζουν ότι η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια παρέχει στους παίκτες μια αίσθηση απόδρασης από τα αρνητικά συναισθήματα (Blaszczynski & McConaghy, 1989· Getty et al., 2000). Η Nower και οι συνεργάτες της (2004) εξετάζοντας τη χρήση στρατηγικών αντιμετώπισης μεταξύ μη παικτών τυχερών παιχνιδιών, παικτών χωρίς προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια και παικτών με προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, διαπίστωσαν ότι εκείνοι που χρησιμοποιούσαν περισσότερο στρατηγικές απόσπασης της προσοχής ή αποφυγής των προβλημάτων ήταν οι άνδρες με προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια. Σύμφωνα με την Nower και τους συνεργάτες της (2004) η αποφυγή αυτή μπορεί να είναι είτε σε πρακτικό επίπεδο, όπως για παράδειγμα ο παίκτης να

μην εκπληρώνει κάποια υποχρέωση που είχε αναλάβει, είτε μπορεί να περιλαμβάνει την επίκληση της φαντασίας και της ονειροπόλησης στο πλαίσιο άρνησης και αποφυγής της πραγματικότητας.

Σε έρευνα σχετικά με την διερεύνηση του τρόπου σκέψης των παικτών τυχερών παιχνιδιών γύρω από την ενασχόληση τους με αυτά, οι Wood και Griffiths (2007) εντόπισαν ότι κοινό σημείο στην πλειοψηφία των συμμετεχόντων ήταν η συνειδητή ή και ασυνείδητη ανάγκη για επίτευξη διαφυγής από τα προβλήματα της καθημερινότητας μέσω της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, καθώς επίσης και η επιθυμία για αλλαγή της διάθεσης ως μια μορφή αποσύνδεσης και προσωρινής ανακούφισης από την άβολη, αγχώδη και δυσάρεστη πραγματικότητα που βίωναν. Σε παρόμοια ευρήματα κατέληξε και η έρευνα της Thomas και οι συνεργατών της (2011) που σκοπό είχε την μελέτη της σχέσης μεταξύ των παραγόντων του άγχους, των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων και των κινήτρων ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια. Συγκεκριμένα, βρέθηκε ότι τα τυχερά παιχνίδια χρησιμοποιούνται ως τρόπος προσωρινής διαφυγής από το άγχος, καθώς επίσης και ότι τα επίπεδα του άγχους φαίνεται να μειώνονται όσο το άτομο παίζει κάποιο τυχερό παιχνίδι. Με αυτό τον τρόπο το άτομο οδηγείται στην επιλογή της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια επιδιώκοντας την συναισθηματική του αποφόρτιση, την αποφυγή και απόσπαση από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει.

Τα παραπάνω ευρήματα επιβεβαιώνονται και σε έρευνα του Farrelly και των συνεργατών του (2007) οι οποίοι εξετάζοντας το βαθμό στον οποίο σχετίζονται οι στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων με την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια αναφέρουν ότι οι στρατηγικές αντιμετώπισης που θεωρήθηκαν ότι θα μπορούσαν να προδιαθέσουν τα άτομα να εμπλακούν στα τυχερά παιχνίδια ήταν κυρίως η επιδίωξη μείωσης της έντασης μέσα από την ευχαρίστηση που προσφέρει η

ενασχόληση και όχι τόσο λόγω της επιθυμίας για διαφυγή από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Η Jauregui και οι συνεργάτες της (2017) υποστηρίζουν ωστόσο ότι οι παίκτες τυχερών παιχνιδιών είναι περισσότερο πιθανό να χρησιμοποιούν στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων εστιασμένων στο συναίσθημα όπως η ονειροπόληση, η άρνηση και αποφυγή σκέψεων σχετικά με την αγχωτική κατάσταση και η κοινωνική απόσυρση με σκοπό την απεμπλοκή από τα προβλήματα. Σε παρόμοια αποτελέσματα καταλήγουν και άλλες έρευνες αναφέροντας ότι οι παίκτες υιοθετούν στρατηγικές όπως η αποφυγή, η απόρριψη και η αγνόηση για την διαχείριση των καταστάσεων που τους δημιουργούν άγχος ακόμα και αν αυτές προέρχονται από την ίδια την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια όπως οικονομικά ζητήματα ή οικογενειακές και διαπροσωπικές συγκρούσεις λόγω της εμπλοκής σε αυτά (Gupta et al., 2004; Bergevin et al., 2006; Shead et al., 2010).

Σε έρευνα του Συνδόνα και των συνεργατών του (2016) στην Ελλάδα σε δείγμα 123 ενηλίκων παικτών τυχερών παιχνιδιών, η οποία διερεύνησε τις εμπειρίες των ατόμων που εμπλέκονται ενεργητικά με τα τυχερά παιχνίδια και τις στρατηγικές διαχείρισης των δύσκολων καταστάσεων ζωής που χρησιμοποιούν, βρέθηκε ότι οι πιο προβληματικά εμπλεκόμενοι παίκτες τείνουν να καταφεύγουν περισσότερο στην ευχολογία/ονειροπόληση για την αντιμετώπιση αγχογόνων καταστάσεων, δηλαδή επιλέγουν μια περισσότερο παθητική εσωτερική στάση, όπου το άτομο ονειρεύεται κάποια αλλαγή προερχόμενη από ένα εξωτερικό παράγοντα. Επίσης στα ευρήματά τους, εντόπισαν ότι και οι στρατηγικές της αποφυγής/διαφυγής και της αναζήτησης υποστήριξης από τον κοινωνικό περίγυρο, ήταν μεταξύ των στρατηγικών που επέλεξαν οι παίκτες με σκοπό την αντιμετώπιση μιας αγχογόνου κατάστασης. Παρ' όλο που η αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης θεωρείται μια προσαρμοστική στρατηγική, ο Συνδόνας και οι συνεργάτες του αναφέρουν ότι για

την εκτίμηση της θετικής ή της αρνητικής επίδρασης της συγκεκριμένης στρατηγικής ως τρόπους διαχείρισης μιας αγχογόνου κατάστασης από ένα παίκτη τυχερών παιχνιδιών, θα πρέπει να λαμβάνεται υπ' όψη η καταλληλότητά της για τη συγκεκριμένη κατάσταση. Συγκεκριμένα, ισχυρίζονται ότι πρέπει να διερευνηθεί η συσχέτιση μεταξύ της αναζήτησης κοινωνικής υποστήριξης και της επιδίωξης δανεισμού χρημάτων από τρίτους με σκοπό την περαιτέρω εμπλοκή στα τυχερά παιχνίδια, καθώς σε μια τέτοια περίπτωση η αναζήτηση και επιθυμία υποστήριξης ενδέχεται να αποτελεί μια προσωρινή διαφυγή, η οποία καθίσταται μέρος του προβλήματος, αντί να χρησιμοποιείται για την επίλυσή του.

Η χρήση στρατηγικών εστιασμένων στο συναίσθημα, αν και είναι συχνή μεταξύ των παικτών τυχερών παιχνιδιών για την διαχείριση ενός αγχογόνου ερεθίσματος, χαρακτηρίζεται ως μια όχι ιδιαίτερα αποτελεσματική στρατηγική αντιμετώπισης, καθώς μπορεί να οδηγήσει σε περαιτέρω αρνητικά συναισθήματα. Οι στρατηγικές που εστιάζουν στο συναίσθημα μπορεί να προσφέρουν μια πρόσκαιρη αίσθηση ανακούφισης, θεωρούνται όμως μια ιδιαίτερα αναποτελεσματική μέθοδος καθώς αποτρέπουν τα άτομα από την ενεργητική προσπάθεια επίλυσης των προβλημάτων και μακροπρόθεσμα συμβάλλουν στην αύξηση του άγχους (Scannell et al., 2000). Σε αυτή την περίπτωση, το ήδη υπάρχον συναίσθημα του άγχους μπορεί να δημιουργήσει ένα φαύλο κύκλο στον οποίο ο παίκτης τυχερών παιχνιδιών συνεχίζει να εμπλέκεται στα τυχερά παιχνίδια σε μια προσπάθεια να «ξεφύγει» από τα αρνητικά συναισθήματα που η ίδια η ενασχόληση με αυτά του έχει δημιουργήσει. Αντίθετα, η χρήση στρατηγικών εστιασμένων στο πρόβλημα, όπως η διεκδικητική επίλυση του προβλήματος ή η θετική επαναξιολόγηση αυτού, μπορεί να οδηγήσουν σε θετικά συναισθήματα, καλύτερη διαχείριση της κατάστασης και υγιή προσαρμογή

του παίκτη περιορίζοντας παράλληλα την συνεχή ή και μη ελεγχόμενη εμπλοκή του στα τυχερά παιχνίδια (McCormick, 1994).

2. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΣ

Η παρούσα μελέτη αποτελεί μια συγχρονική έρευνα. Σκοπός της είναι να ερευνησει τις στάσεις των ενηλίκων αναφορικά με τα τυχερά παιχνίδια και την ενασχόληση τους με αυτά, τα επίπεδα άγχους που εκείνοι παρουσιάζουν και τις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων που υιοθετούν. Ο ευρύτερος ερευνητικός προβληματισμός της παρούσας εργασίας αφορά στην περιορισμένη ερευνητική εξέταση της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια και των στάσεων που διαμορφώνουν οι ενήλικες απέναντι σε αυτά στην Ελλάδα. Υπό το πρίσμα της διερεύνησης των στάσεων και του βαθμού ενασχόλησης των συμμετεχόντων με τα τυχερά παιχνίδια καθώς επίσης και των επιπέδων του άγχους που παρουσιάζουν και των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων που υιοθετούν τέθηκαν τα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

1. Ποια είναι τα επίπεδα χρήσης των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, του άγχους, των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της ενασχόλησης με αυτά;
2. Υπάρχει διαφορά στις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, τα επίπεδα άγχους, τις στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια ως προς το φύλο, την ηλικία, το τόπο διαμονής, το εκπαιδευτικό επίπεδο, την οικογενειακή κατάσταση και την εργασιακή κατάσταση του δείγματος;
3. Υπάρχει σχέση ανάμεσα στις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, το άγχος, τις στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την ενασχόληση με τα τυχερά αυτά;

4. Το φύλο, η ηλικία, το εκπαιδευτικό επίπεδο, η οικογενειακή και εργασιακή κατάσταση των συμμετεχόντων το άγχος και οι στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων επηρεάζουν τις Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την Ενασχόληση με αυτά;

3. ΜΕΘΟΔΟΣ

Στην παρούσα ενότητα θα παρουσιαστούν το δείγμα της έρευνας, τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για την υλοποίηση της, η ερευνητική διαδικασία που ακολουθήθηκε για την συλλογή των δεδομένων καθώς και η διαδικασία της στατιστική ανάλυσης των δεδομένων.

3.1. Δείγμα

Κριτήρια επιλογής τους δείγματος ήταν οι συμμετέχοντες να είναι ενήλικες, να κατοικούν σε κάποια περιοχή της Ελλάδας, να ξέρουν να μιλούν και να γράφουν ελληνικά και να διαθέτουν κάποια ηλεκτρονική διεύθυνση επικοινωνίας καθώς και να έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο. Το δείγμα αποτελείται από 407 άτομα με μέση ηλικία $\bar{x}=30.9$ έτη και τυπική απόκλιση $s=12.2$ έτη. Το 55.5% των συμμετεχόντων ήταν γυναίκες και το 44.5% άνδρες. Ο τύπος διαμονής των συμμετεχόντων διαχωρίστηκε σύμφωνα με τον πληθυσμό των κατοίκων που περιλαμβάνει ο τύπος που ανέφεραν ότι διαμένουν (ΕΛΣΤΑΤ, 2011). Το 48.4% των συμμετεχόντων διέμενε σε κάποιο από τα δυο μητροπολιτικά κέντρα της Ελλάδας (Αθήνα, Θεσσαλονίκη), το 25.1% διέμενε σε μεγάλα αστικά κέντρα με πληθυσμό άνω των 50.000 κατοίκων, το 23.8% διέμενε σε μικρότερα αστικά κέντρα με πληθυσμό από 10.000 έως 50.000 κατοίκους και το 2.7% των συμμετεχόντων διέμενε σε μικρές πόλεις με πληθυσμό λιγότερο από 10.000 κατοίκους. Ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης, το 53.1% των συμμετεχόντων ήταν πτυχιούχοι ΑΕΙ/ΤΕΙ, το 28.9% ήταν απόφοιτοι Λυκείου, το 15.9%, είχαν

πραγματοποιήσει Μεταπτυχιακές σπουδές και το 2% ήταν απόφοιτοι ΙΕΚ. Κανένας συμμετέχων δεν ανέφερε ότι είναι απόφοιτος Δημοτικής εκπαίδευσης. Επίσης λόγω του ότι μόνο ένας συμμετέχων ανέφερε ότι ήταν απόφοιτος Γυμνασίου η κατηγορία «Απόφοιτος/η Γυμνασίου» ενοποιήθηκε με την κατηγορία «Απόφοιτος/η Λυκείου». Όσον αφορά στην οικογενειακή κατάσταση των συμμετεχόντων το 62.7% ήταν άγαμοι, το 17.4% έγγαμοι, το 16.2% σε σχέση ή συμβίωση, το 2.9% σε διάσταση ή διαζευγμένοι και το υπόλοιπο 0.7% εν χηρεία. Επίσης, το 57% των συμμετεχόντων ήταν εργαζόμενοι, το 31% φοιτητές, το 9.3% άνεργοι και το 2.7% συνταξιούχοι. Από όσους συμμετέχοντες εργάζονταν, το 72% ήταν Ιδιωτικοί ή Δημόσιοι υπάλληλοι, το 18.5% Ελεύθεροι επαγγελματίες/Επιστήμονες, το 3.4% Διευθυντικά Στελέχη, το 1.7% Επιχειρηματίες το 1.3% εργάζονταν ως Τεχνίτες, Αγρότες και Εργάτες αντίστοιχα και το 0.4% ως κτηματίες. Η κατανομή συχνοτήτων των κοινωνικοδημογραφικών χαρακτηριστικών, ο μέσος όρος και η τυπική απόκλιση της ηλικίας του δείγματος παρουσιάζονται αναλυτικότερα στον Πίνακα 1.

Πίνακας 1*Κατανομή Συχνοτήτων Κοινωνικοδημογραφικών Χαρακτηριστικών Δείγματος (N=407)*

	N	%	M (S.D.)
Φύλο			
Γυναίκες	226	55.5	
Άνδρες	181	45.4	
Ηλικία			30.9 (12.22)
Τόπος διαμονής			
Μητροπολιτικά κέντρα	197	48.4	
Μεγάλα αστικά κέντρα	102	25.1	
Μικρότερα αστικά κέντρα	97	23.8	
Μικρές πόλεις	11	2.7	
Επίπεδο εκπαίδευσης			
ΑΕΙ/ΤΕΙ	216	53.1	
Λύκειο	118	28.9	
Μεταπτυχιακές σπουδές	65	15.9	
ΙΕΚ	8	2	
Οικογενειακή κατάσταση			
Άγαμος/η	255	62.7	
Έγγαμος/η	71	17.4	
Σχέση – Συμβίωση	66	16.2	
Διαζύγιο – Διάσταση	12	2.9	
Χήρος/α	3	0.7	
Εργασιακή κατάσταση			
Εργαζόμενοι	232	57.0	
Φοιτητές	126	31.0	
Άνεργοι	38	9.3	
Συνταξιούχοι	11	2.7	
Επαγγελματική απασχόληση			
Υπάλληλος	167	72.0	
Επιστήμονας/Ελ.Επαγγελματίας	43	18.5	
Διευθυντικό στέλεχος	8	3.4	
Επιχειρηματίας	4	1.7	
Τεχνίτης/Αυτοαπασχολούμενος	3	1.3	
Αγρότης	3	1.3	
Εργάτης	3	1.3	
Κτηματίας	1	0.4	

Η μέθοδος δειγματοληψίας που εφαρμόστηκε ήταν η μέθοδος συλλογής δεδομένων της χιονοστιβάδας με τη χρήση του διαδικτύου. Η μέθοδος δειγματοληψίας της χιονοστιβάδας περιλαμβάνει, σε μια πρώτη φάση, την επιλογή ενός συγκεκριμένου αριθμού ατόμων, που πληρούν τα κριτήρια συμμετοχής που έχουν τεθεί εξ αρχής ως προς τον πληθυσμό στόχο, και πρόσκληση τους να συμμετάσχουν στην έρευνα. Στη συνέχεια, παροτρύνονται να επιλέξουν έναν συγκεκριμένο αριθμό ατόμων του προσωπικού τους κοινωνικού δικτύου με σκοπό να

συμμετάσχουν και εκείνοι στην έρευνα. Αυτή η δεύτερη ομάδα δυνητικά επιλέξιμων συμμετεχόντων ενθαρρύνεται επίσης να πραγματοποιήσει την ίδια διαδικασία. Αυτή η διαδικασία παραπομπής συνεχίζεται, σαν μια χιονοστιβάδα που κυλάει, και συνεχώς μεγαλώνει, έως ότου επιτευχθεί ένας αποδεκτός αριθμός δείγματος ή το δείγμα παρουσιάσει κορεσμό (Goodman, 1961). Η δειγματοληψία της χιονοστιβάδας αποτελεί μια ενεργητική δειγματοληπτική στρατηγική όπου η συμμετοχή καθοδηγείται από τους ίδιους τους ερωτηθέντες μέσα από μια διαδικασία αξιοποίησης των κοινωνικών τους δικτύων. Ο ερευνητής δεν είναι αμέτοχος καθώς, αρχικά, ζητά από μια ομάδα ερωτηθέντων με τα κατάλληλα χαρακτηριστικά συμμετοχής να συμμετάσχουν στην έρευνα ενώ στην πορεία της διαδικασίας συλλογής των δεδομένων πραγματοποιεί επίσης επικοινωνία με τους συμμετέχοντες με σκοπό την λήψη ανατροφοδότησης και την υπενθύμιση για συμμετοχή (Heckathorn, 1997). Η συγκεκριμένη μέθοδος επιλέχθηκε καθώς θεωρείται κατάλληλη να εφαρμοστεί στη διερεύνηση ευαίσθητων και προσωπικών θεμάτων (Biernacki & Waldorf, 1981) και η μελέτη της στάσης και του βαθμού ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια χαρακτηρίζεται ως ένα τέτοιο ζήτημα, στιγματισμένο και κοινωνικά ευαίσθητο, για το οποίο καθίσταται δύσκολη η συλλογή δεδομένων που αντιστοιχούν στην πραγματικότητα (Lyk Jensen, 2010; Schell et al., 2020).

Η μέθοδος δειγματοληψίας της χιονοστιβάδας μέσω διαδικτυακής συλλογής δεδομένων με την αποστολή προσωπικού ηλεκτρονικού μηνύματος για συμμετοχή στην έρευνα, επιλέχθηκε διότι διευκολύνει την πρόσβαση σε «δυσπρόσιτο» πληθυσμό, καταργεί τα γεωγραφικά εμπόδια, αυξάνει το μέγεθος του δείγματος, το εύρος της μελέτης και τον ρυθμό απαντητικότητας, μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα και χωρίς ιδιαίτερο οικονομικό κόστος (Benfield & Szlemko, 2006). Επίσης λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί στην Ελλάδα

λόγω της πανδημίας του ιού COVID-19, καθώς και την ανάγκη τήρησης των μέτρων προστασίας και του περιορισμού στις μετακινήσεις και τις συναθροίσεις των πολιτών στα πλαίσια της προσπάθειας μείωσης της διασποράς του ιού, όπως περιγράφεται αναλυτικά στην επίσημη ηλεκτρονική ιστοσελίδα του Εθνικού Οργανισμού Δημόσιας Υγείας, κρίθηκε προτιμότερο η παρούσα έρευνα να πραγματοποιηθεί με τη χρήση του διαδικτύου. Υποστηρίζεται ότι ο αριθμός των ερευνών με τη χρήση του διαδικτύου που αυξάνεται συνεχώς προσφέρει τη δυνατότητα συλλογής δείγματος χωρίς κίνδυνο καθώς αποφεύγεται η προσωπική επαφή με τους συμμετέχοντες (Bidarbakhtnia, 2020; Boni, 2020).

3.2. Εργαλεία συλλογής δεδομένων

Για τη συλλογή των δεδομένων της έρευνας δημιουργήθηκε μέσω της πλατφόρμας Google Forms ένα ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο, το οποίο βρίσκεται στο Παράρτημα στην σελίδα 193. Αποτελούνταν από ένα αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο σχετικά με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, την κλίμακα μέτρησης «Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων» του καθηγητή Ευάγγελου Καραδήμα (1984), την κλίμακα μέτρηση «Depression Anxiety Stress, Scales-21 items (DASS21)» των Lovibond και Lovibond (1995) η οποία έχει μεταφραστεί και σταθμιστεί στα ελληνικά από τον Δρ. Λυράκο και τους συνεργάτες του (2011), το ερωτηματολόγιο «Attitudes Towards Gambling Scale (ATGS)» του Orford και των συνεργατών του (2009) και το ερωτηματολόγιο «Problem Gambling Severity Index (PGSI)» των Ferris και Wynne (2001). Και για τα τέσσερα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα ζητήθηκε και χορηγήθηκε άδεια χρήσης από τους κατασκευαστές τους.

Αναλυτικότερα, στην αρχή του ερωτηματολογίου περιλαμβάνονται ερωτήματα σχετικά με ορισμένα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων. Οι ερωτήσεις μέσω των οποίων συλλέχθηκαν αυτά τα στοιχεία ήταν κλειστού τύπου ή σύντομης απάντησης και αφορούσαν στο φύλο και την ηλικία, τον τόπο διαμονής, την οικογενειακή κατάσταση, το εκπαιδευτικό επίπεδο καθώς επίσης και την εργασιακή κατάσταση και την επαγγελματική απασχόληση των συμμετεχόντων.

Για την διερεύνηση των στρατηγικών που επιλέγουν οι συμμετέχοντες όταν έρχονται αντιμέτωποι με μια αγχογόνο κατάσταση, χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα μέτρησης των «Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων» του καθηγητή Ευάγγελου Καραδήμα (1998), η οποία αποτελεί την ελληνική προσαρμογή της κλίμακας «Ways of Coping» των Lazarus και Folkman (1984). Η συγκεκριμένη κλίμακα αποτελείται από 68 προτάσεις που σχετίζονται με τις πιθανές μεθόδους και τακτικές τις οποίες χρησιμοποιεί ένα άτομο όταν βρίσκεται αντιμέτωπο με ένα πρόβλημα. Στην ελληνική έκδοση, η οποία και χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα, η κλίμακα περιλαμβάνει 38 ερωτήσεις οι οποίες χωρίζονται σε πέντε παράγοντες: Ο πρώτος παράγοντας ονομάζεται «Θετική προσέγγιση» και προκύπτει από το άθροισμα των δύο διαστάσεων από τις οποίες αποτελείται: τη «Θετική επαναξιολόγηση», για παράδειγμα «Άλλαζα ή ωρίμαζα ως πρόσωπο» και την «Επίλυση προβλήματος», για παράδειγμα «Εύρισκα μια-δύο διαφορετικές λύσεις για το πρόβλημα». Η «Θετική επαναξιολόγηση» προκύπτει από το άθροισμα των τιμών των προτάσεων 1, 11, 14, 16, 19, 23, 38 και η «Επίλυση προβλήματος», προκύπτει από το άθροισμα των τιμών των προτάσεων 24, 30, 31, 32. Ο δεύτερος παράγοντας ονομάζεται «Αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης», για παράδειγμα «Ζητούσα τη συμβουλή ενός συγγενή ή ενός φίλου που σέβομαι», και προκύπτει από το άθροισμα

των τιμών των προτάσεων 5, 6, 18, 20, 25, 27. Ο τρίτος παράγοντας ονομάζεται «Ευχολογία/Ονειροπόληση» και προκύπτει από το άθροισμα των δύο διαστάσεων από τις οποίες αποτελείται: την «Ευχολογία», για παράδειγμα «Ονειροπολούσα ή φανταζόμουν ένα καλύτερο μέρος ή μια καλύτερη εποχή από αυτά που ήμουν», που προκύπτει από το άθροισμα των τιμών των προτάσεων 13, 33, 34, 35, 36 και την «Αναζήτηση θεϊκής παρέμβασης», για παράδειγμα «Εύρισκα παρηγοριά στην πίστη μου στο Θεό», που προκύπτει από το άθροισμα των τιμών των προτάσεων 7, 22, 37. Ο τέταρτος παράγοντας ονομάζεται «Αποφυγή/ Διαφυγή» και προκύπτει επίσης από το άθροισμα των δύο διαστάσεων από τις οποίες αποτελείται: την «Παραίτηση», για παράδειγμα «Μερικές φορές απλά δεν έχω τύχη», που προκύπτει από το άθροισμα των τιμών των προτάσεων 2, 3, 4, 8, 17 και την «Άρνηση», για παράδειγμα «Προσπαθούσα να ξεχάσω το όλο θέμα», που προκύπτει από το άθροισμα των τιμών των προτάσεων 9, 10, 15, 26. Ο πέμπτος παράγοντας ονομάζεται «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος» για παράδειγμα «Πείσμωνα και πολεμούσα να πετύχω ότι ήθελα», και προκύπτει από το άθροισμα των τιμών των προτάσεων 12, 21, 28, 29 (Καραδήμας, 1998). Αξίζει να σημειωθεί, ότι οι παραπάνω πέντε παράγοντες της κλίμακας ΣΑΑΚ μπορούν επίσης να χωριστούν σε δύο τύπους στρατηγικών αντιμετώπισης μιας κατάστασης. Ο πρώτος εστιάζει στο πρόβλημα (problem-focused strategies), και περιλαμβάνει τους παράγοντες της θετικής προσέγγισης, της αναζήτησης κοινωνικής υποστήριξης και της διεκδικητικής επίλυσης του προβλήματος και ο δεύτερος εστιάζει στο συναίσθημα (emotion-focused strategies) και περιλαμβάνει την ευχολογία/ονειροπόληση και την αποφυγή/διαφυγή (Carver et al., 1989 Folkman et al., 1986 Καραδήμας, 1998). Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου γίνεται μέσα από τη δήλωση του κάθε συμμετέχοντα ως προς το βαθμό συχνότητας στον οποίο ο συμμετέχων ακολουθεί την ενέργεια που

διατυπώνεται σε κάθε πρόταση, με βάση μια τετραβάθμια κλίμακα τύπου Likert (0=ποτέ, 1=σπάνια, 2=μερικές φορές, 3=συχνά). Ο δείκτης εσωτερικής αξιοπιστίας Cronbach's των πέντε παραγόντων της κλίμακας αρχικά κυμαίνονταν μεταξύ του $\alpha=0.60$ και $\alpha=0.79$, ενώ μέσω επαναχορήγησης κυμάνθηκε μεταξύ του $\alpha=0.56$ και $\alpha=0.85$ (Καραδήμας, 1998).

Για τη μέτρηση του άγχους χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα μέτρησης «Depression Anxiety Stress Scales-21 items (DASS21)» των Lovibond και Lovibond (1995) η οποία έχει μεταφραστεί και σταθμιστεί στα ελληνικά από τον Δρ. Λυράκο και τους συνεργάτες του (2011). Το συγκεκριμένο εργαλείο αποτελεί τη σύντομη μορφή της κλίμακας DASS-42 των ίδιων κατασκευαστών (Lovibond & Lovibond, 1995). Η κλίμακα DASS και στις δύο της μορφές, με τα 42 και με τα 21 στοιχεία, αποτελεί ένα αξιόπιστο και έγκυρο εργαλείο μέτρησης της κατάθλιψης, του άγχους και του στρες τόσο σε κλινικούς όσο και σε μη κλινικούς πληθυσμούς ενηλίκων, καθώς και σε διαφορετικούς πολιτισμούς και εθνικότητες, ενώ δεν αποτελεί κατηγορηματική κλίμακα κλινικής διάγνωσης της κατάθλιψης, του άγχους και του στρες. (Osman et al. 2012). Η κλίμακα μέτρησης της Κατάθλιψης, του Άγχους και του Στρες (DASS-21) αποτελείται από 21 προτάσεις, 7 για κάθε διάσταση. Για τον κάθε συμμετέχοντα, το επίπεδο στην «Κατάθλιψη» ορίζεται από το άθροισμα των προτάσεων: 3, 5, 10, 13, 16, 17, 21, στο «Άγχος» ορίζεται από το άθροισμα των προτάσεων: 2, 4, 7, 9, 15, 19, 20, και στο «Στρες» ορίζεται από το άθροισμα των προτάσεων: 1, 6, 8, 11, 12, 14, 18. Προκειμένου να υπολογιστεί η συνολική τιμή της κλίμακας DASS-21 αθροίζονται οι τιμές στις προτάσεις των τριών διαστάσεων της «Κατάθλιψη», του «Άγχους» και του «Στρες» (Lovibond & Lovibond, 1995). Οι συμμετέχοντες καλούνται να δηλώσουν τον βαθμό στον οποίο θεωρούν ότι, κατά τη διάρκεια της εβδομάδας που είχε προηγηθεί, κάθε μια από αυτές τους

αντιπροσωπεύει, χρησιμοποιώντας μια τετραβάθμια κλίμακα τύπου Likert (0=Δεν ίσχυσε καθόλου για μένα, 3=Είχε ισχύ σε μένα πάρα πολύ, ή τις περισσότερες φορές). Η κλίμακα της κατάθλιψης: αξιολογεί την δυσφορία, την απελπισία, την υποτίμηση της ζωής, την αυτό-υποτίμηση, την έλλειψη ενδιαφέροντος/συμμετοχής, την ανηδονία, και απάθεια και περιλαμβάνονται προτάσεις όπως «Δεν μπορούσα να βιώσω κανένα θετικό συναίσθημα», «Ένιωσα ότι δεν είχα τίποτα να προσμένω με ενδιαφέρον». Η κλίμακα του άγχους: αξιολογεί την διέγερση του αυτόνομου νευρικού συστήματος, την επίδραση στο μυοσκελετικό, το άγχος σαν κατάσταση, και την υποκειμενική εμπειρία της επίδρασης του άγχους. Για παράδειγμα «Ένιωθα ότι το στόμα μου ήταν ξηρό», «Δυσκολευόμουν ν' ανασάνω (π.χ. υπερβολικά γρήγορη αναπνοή, κόψιμο της ανάσας μου χωρίς να έχω κάνει σωματική προσπάθεια)». Η κλίμακα του στρες: αξιολογεί την δυσκολία χαλάρωσης, την υπερδιέγερση, και την ευεξαπτότητα, την ευερεθιστότητα και την υπέρ-αντιδραστικότητα καθώς επίσης και την ανυπομονησία, μέσα από προτάσεις όπως για παράδειγμα «Δεν μπορούσα να ηρεμήσω τον εαυτό μου», «Είχα την τάση να αντιδρώ υπερβολικά στις καταστάσεις που αντιμετώπιζα».

Για κάθε μία από τις διαστάσεις «Κατάθλιψη», «Άγχος» και «Στρες» της κλίμακας δημιουργούνται σύμφωνα με τους κατασκευαστές επιμέρους επίπεδα βαρύτητας τα οποία καθορίζουν τα διαφορετικά επίπεδα σοβαρότητας των αποτελεσμάτων της κλίμακας. Τα επίπεδα διαχωρίζονται σε: Φυσιολογικό σκορ, Ήπια έκπτωση, Μέτρια έκπτωση, Σοβαρή έκπτωση και Εξαιρετικά σοβαρή έκπτωση. Η συνολική βαθμολογία για κάθε ένα από τα επίπεδα βαρύτητας των διαστάσεων «Κατάθλιψη», «Άγχος» και «Στρες» της κλίμακας προκύπτει από το άθροισμα των τιμών των επτά προτάσεων από τις οποίες αποτελείται η κάθε διάσταση πολλαπλασιαζόμενο επί 2. Αναλυτικότερα, η βαθμολογία των επιπέδων της

«Κατάθλιψη» διαχωρίζεται σε Φυσιολογικό σκορ με τιμή από 0 έως 9, Ήπια έκπτωση από 10 έως 13, Μέτρια έκπτωση από 14 έως 20, Σοβαρή έκπτωση από 21 έως 27 και Εξαιρετικά σοβαρή έκπτωση με τιμή από 28 και άνω. Η βαθμολογία των επιπέδων του «Άγχους» διαχωρίζεται σε Φυσιολογικό σκορ με τιμή από 0 έως 7, Ήπια έκπτωση με τιμή από 8 έως 9, Μέτρια έκπτωση από 10 έως 14, Σοβαρή έκπτωση από 15 έως 19 και Εξαιρετικά σοβαρή έκπτωση με τιμή από 20 και άνω. Η βαθμολογία των επιπέδων του «Στρες» διαχωρίζεται σε Φυσιολογικό σκορ με τιμή από 0-14, Ήπια έκπτωση από 15 έως 18, Μέτρια έκπτωση από 19 έως 25, Σοβαρή έκπτωση από 26 έως 33 και Εξαιρετικά σοβαρή έκπτωση από 34 και άνω (Lovibond & Lovibond, 1995). Η αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής για το σύνολο των προτάσεων της κλίμακας σύμφωνα με τους Lovibond και Lovibond (1995) είναι $\alpha=0.93$. Η ελληνική έκδοση της κλίμακας διαθέτει καλή εγκυρότητα περιεχομένου καθώς και καλή δομική εγκυρότητα και ο δείκτης εσωτερικής αξιοπιστίας της είναι $\alpha=0.96$ (Lyraeos et al., 2011).

Οι στάσεις απέναντι στα τυχερά αξιολογήθηκαν με το ερωτηματολόγιο «Attitudes Towards Gambling Scale (ATGS)» του Orford και των συνεργατών του (2009). Η κλίμακα αποτελείται από 8 προτάσεις που αφορούν σε διάφορες απόψεις σχετικά με τα τυχερά παιχνίδια, όπως για παράδειγμα «Στις μέρες μας ο άνθρωπος έχει πάρα πολλές ευκαιρίες για να παίξει τυχερά παιχνίδια», «Θα ήταν καλύτερα αν απαγορεύονταν συνολικά η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια». Ο/η συμμετέχων/ουσα καλείται να δηλώσει το βαθμό στον οποίο συμφωνεί ή διαφωνεί, με βάση μια πενταβάθμια κλίμακα τύπου Likert (1=διαφωνώ απόλυτα, 2= διαφωνώ, 3= ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ, 4=συμφωνώ, 5=συμφωνώ απόλυτα). Το συνολικό σκορ από το άθροισμα των βαθμολογιών των προτάσεων του ερωτηματολογίου έχει εύρος 8 έως 40, όπου το σκορ 24 αντιπροσωπεύει μια ουδέτερη στάση απέναντι στα

τυχερά παιχνίδια, ενώ οι βαθμολογίες άνω των 24 δείχνουν μια ευνοϊκή (θετική) στάση και εκείνες κάτω των 24 μια δυσμενή (αρνητική) στάση. Τέσσερις από τις οχτώ προτάσεις τους ερωτηματολογίου σύμφωνα με τις οδηγίες των κατασκευαστών είναι ερωτήσεις αντίστροφης βαθμολόγησης. Συγκεκριμένα οι προτάσεις 2, 3, 5 και 8 βαθμολογούνται αντίστροφα. Η κλίμακα, στην έρευνα του Orford και των συνεργατών του (2009), παρουσίασε καλή αξιοπιστία στην μέτρηση της στάσης απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και ως προς τον δείκτη εσωτερικής αξιοπιστίας Cronbach's alpha η τιμή για το σύνολο της κλίμακας είναι $\alpha=0.88$. Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο δεν υπάρχει μεταφρασμένο στην ελληνική γλώσσα. Η διαδικασία και τα ζητήματα που προέκυψαν σχετικά με τη μετάφραση και προσαρμογή του από τα αγγλικά στα ελληνικά περιγράφονται στο τέλος της ενότητας.

Το τελευταίο ερωτηματολόγιο με τίτλο «Problem Gambling Severity Index (PGSI)» των Ferris και Wynne (2001) χρησιμοποιήθηκε για τη μέτρηση του βαθμού εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια. Αποτελείται από 9 προτάσεις οι οποίες αξιολογούν τον βαθμό της προβληματικής ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια και τις συνέπειες αυτής της συμπεριφοράς για το ίδιο το άτομο ή για τους γύρω του. Για παράδειγμα περιλαμβάνει προτάσεις όπως «Πόσο συχνά έχετε στοιχηματίσει περισσότερα χρήματα από όσα πραγματικά είχατε την δυνατότητα να χάσετε;», «Πόσο συχνά υπήρξαν άτομα που σας επέκριναν για την ενασχόληση σας με τα τυχερά παιχνίδια, ασχέτως αν πιστεύετε ότι αυτό ήταν ή όχι αλήθεια;». Ο/η συμμετέχων/ουσα καλείται να δηλώσει το πόσο συχνά η κάθε κατάσταση που περιγράφουν οι προτάσεις τον/την αντιπροσωπεύει, κατά τη διάρκεια των προηγούμενων 12 μηνών, σύμφωνα με μια τετραβάθμια κλίμακα τύπου Likert (0=ποτέ, 1=μερικές φορές, 2=τις περισσότερες φορές, 3=σχεδόν πάντα). Στη συνέχεια, ανάλογα με το αποτέλεσμα που προκύπτει από το συνολικό άθροισμα των απαντήσεων που θα επιλέξουν οι ερωτηθέντες σε

αυτές τις εννέα προτάσεις, ορίζονται οι τέσσερις κατηγορίες παικτών τυχερών παιχνιδιών. Συγκεκριμένα οι τέσσερις κατηγορίες παικτών που προκύπτουν σύμφωνα με τους κατασκευαστές της κλίμακας Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια είναι οι εξής: «Μη παίκτης τυχερών παιχνιδιών ή/και παίκτης χωρίς προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια» (τιμή 0), «Παίκτης χαμηλού κινδύνου» (τιμή από 1 έως 2), «Παίκτης μέτριου κινδύνου» (τιμή από 3 έως 7), και «Παίκτης με προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια» (τιμή από 8 και πάνω) (Ferris & Wynne, 2001). Η αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής για το σύνολο των προτάσεων της πρωτότυπης ξενόγλωσσας κλίμακας είναι $\alpha=0.84$ (Wynne, 2003). Και αυτό το ερωτηματολόγιο δεν υπάρχει μεταφρασμένο στην ελληνική γλώσσα. Συνεπώς, πραγματοποιήθηκε μετάφραση και προσαρμογή της κλίμακας από τα αγγλικά στα ελληνικά. Η διαδικασία και τα ζητήματα που προέκυψαν περιγράφονται ευθύς αμέσως.

Οι μεταφράσεις των ξενόγλωσσων εργαλείων «Attitudes Towards Gambling Scale (ATGS)» και «Problem Gambling Severity Index (PGSI)» πραγματοποιήθηκαν με τη μέθοδο της αντίστροφης μετάφρασης (Brislin, 1970). Συγκεκριμένα, ζητήθηκε από δύο δίγλωσσους ενήλικες ομιλητές που δεν σχετίζονται με τον χώρο της ψυχικής υγείας, να βοηθήσουν στην μετάφραση των εργαλείων. Ο ένας μετέφρασε το εργαλείο από τα αγγλικά στα ελληνικά και ο δεύτερος έλαβε την ελληνική μετάφραση του πρώτου και μετέφρασε το εργαλείο πίσω στα αγγλικά. Σε δεύτερο στάδιο έγινε σύγκριση της πρωτότυπης μορφής των ερωτηματολογίων με τις δύο μεταφράσεις με σκοπό να αποδοθεί η καλύτερη δυνατή μετάφραση για κάθε πρόταση. Ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα κατά τη διαδικασία της μετάφρασης αποτέλεσε η εύρεση ενός δόκιμου και αποδεκτού όρου που θα αποτύπωνε με σαφήνεια στα ελληνικά τον αγγλικό όρο «gambling». Η λέξη «τζόγος» αποτέλεσε μια επιλογή

καθώς χρησιμοποιείται ευρέως στην ελληνική γλώσσα. Ωστόσο, υποστηρίζεται ότι είναι μια έννοια που φέρει αρνητική φόρτιση που πιθανόν αναπαράγει την προκατάληψη και τον στιγματισμό σχετικά με την ενασχόληση με τη συγκεκριμένη δραστηριότητα. Για το λόγο αυτό ο όρος «τυχερά παιχνίδια» προτείνεται ως καταλληλότερος (Οικονόμου και συν., 2016) και επιλέχθηκε να χρησιμοποιηθεί στην παρούσα έρευνα. Στην απόφαση αυτή συνηγορεί επίσης η χρήση της έννοιας «τυχερά παιχνίδια» από την ελληνική νομοθεσία, στο νόμο 4002/2011 αρ. 25, ως επίσημη ορολογία για την περιγραφή του νομικού πλαισίου της συγκεκριμένης δραστηριότητας. Τέλος, προκειμένου να διαπιστωθεί αν το περιεχόμενο των ερωτήσεων είναι κατανοητό από τον πληθυσμό στόχο, το ερωτηματολόγιο χορηγήθηκε πιλοτικά σε οκτώ ενήλικες, οι οποίοι ανέφεραν ότι δεν υπήρξε κάποια δυσκολία στην κατανόηση των ερωτήσεων ή κάποια ασάφεια ως προς τη διατύπωση τους. Έπειτα από αυτή τη διαδικασία δημιουργήθηκε η τελική μορφή του εργαλείου και ξεκίνησε η συλλογή των δεδομένων.

3.3. Διαδικασία συλλογής δεδομένων

Η συλλογή των δεδομένων διήρκεσε τρεις μήνες και διεξήχθη το διάστημα μεταξύ Νοεμβρίου του 2020 και Φεβρουαρίου του 2021. Πραγματοποιήθηκε με τη χρήση του διαδικτύου (Fricker, 2008) και της μεθόδου δειγματοληψίας της χιονοστιβάδας (Goodman, 1961) αποστέλλοντας ηλεκτρονική επιστολή-πρόσκληση, η οποία περιελάμβανε τον σύνδεσμο της ηλεκτρονικής μορφής του ερωτηματολογίου, μέσω προσωπικού ηλεκτρονικού μηνύματος. Σε αυτό το μήνυμα οι παραλήπτες ενημερώνονταν για το θέμα της έρευνας, την τήρηση ανωνυμίας και την προστασία των προσωπικών τους δεδομένων, τη δυνατότητα απόσυρσης από την έρευνα χωρίς καμία υποχρέωση οποιαδήποτε στιγμή το επιθυμούν καθώς επίσης και για τα στοιχεία επικοινωνίας με την ερευνήτρια.

Συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκε αρχικά επικοινωνία μέσω προσωπικών ηλεκτρονικών μηνυμάτων με δώδεκα άτομα-συμμετέχοντες με τους οποίους υπήρχε πρότερη προσωπική γνωριμία. Για να εξασφαλιστεί, όσο το δυνατόν περισσότερο, η ποικιλομορφία και αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος, προσεγγίστηκαν έξι άνδρες και έξι γυναίκες, με σκοπό να συμπεριλαμβάνονται στο δείγμα εκπρόσωποι και από τα δύο φύλα, οι οποίοι μένουν σε διαφορετικές περιφέρειες της Ελλάδας (τέσσερις στην Αθήνα, τρεις στη Θεσσαλονίκη, ένας στην Ξάνθη, ένας στα Ιωάννινα, ένας στη Σύρο, ένας στην Πάτρα και ένας στην Κρήτη). Στα πλαίσια της επικοινωνίας με την ερευνήτρια, και οι δώδεκα συμμετέχοντες δέχθηκαν να πληροφορηθούν για τη φύση και το σκοπό της έρευνας και ενημερώθηκαν σχετικά με την εθελοντική συμμετοχή τους σε αυτή, την ανώνυμη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων και τη διασφάλιση αυτής της ανωνυμίας, την αξιοποίηση των δεδομένων αποκλειστικά για ερευνητικούς σκοπούς, καθώς και για τη δυνατότητα αποχώρησης από την έρευνα χωρίς καμία υποχρέωση οποιαδήποτε στιγμή αποφασίσουν ότι δεν θέλουν να συνεχίσουν. Στη συνέχεια και έχοντας δημιουργήσει ένα κλίμα εμπιστοσύνης με τους συμμετέχοντες τους ζητήθηκε να δημιουργήσουν έναν κατάλογο με τις ηλεκτρονικές διευθύνσεις δέκα περίπου ατόμων του δικού τους κοινωνικού δικτύου, τα οποία να πληρούν τα κριτήρια επιλογής του δείγματος όπως αυτά είχαν τεθεί εξ αρχής, δηλαδή να είναι ενήλικες, άνδρες και γυναίκες από οποιαδήποτε περιοχή της Ελλάδας. Έπειτα τους ζητήθηκε να προωθήσουν σε αυτά τα άτομα την ηλεκτρονική επιστολή-πρόσκληση για συμμετοχή στην έρευνα κάνοντας κοινοποίηση του ηλεκτρονικού μηνύματος στην ηλεκτρονική διεύθυνση της ερευνήτριας. Στο πλαίσιο της αξιολόγησης και της διασφάλισης της πορείας της δειγματοληψίας και της ενίσχυσης του βαθμού συμμετοχής και του ρυθμού απαντητικότητας στην έρευνα (Kirchherr & Charles, 2018; Maronick, 2009; Cook et al., 2000) πραγματοποιήθηκε, εκ νέου, εξατομικευμένη

επικοινωνία από την ερευνήτρια, μέσω αποστολής ηλεκτρονικών μηνυμάτων, με τους συμμετέχοντες, περίπου μια εβδομάδα μετά την έναρξη της διαδικασίας συλλογής των δεδομένων, με σκοπό τη λήψη ανατροφοδότησης και την υπενθύμιση για συμμετοχή στην έρευνα και προώθηση των ηλεκτρονικών επιστολών-προσκλήσεων στους εν δυνάμει συμμετέχοντες.

Υπήρξε θετική ανταπόκριση στην δημιουργία του καταλόγου και ένα δεύτερο “κύμα” δειγματοληψίας ξεκίνησε κατά το οποίο οι συμμετέχοντες έστειλαν την ηλεκτρονική επιστολή-πρόσκληση μέσω προσωπικού ηλεκτρονικού μηνύματος στα άτομα που επέλεξαν. Η δεύτερη ομάδα συμμετεχόντων που δημιουργήθηκε ενημερώθηκε μέσω της ηλεκτρονικής επιστολής για τη φύση και το σκοπό της έρευνας και οι συμμετέχοντες ενθαρρύνονταν, εφόσον το επιθυμούν, να δημιουργήσουν και οι ίδιοι με τη σειρά τους έναν κατάλογο με τις ηλεκτρονικές διευθύνσεις κάποιων ατόμων του κοινωνικού τους δικτύου, που πληρούν τα κριτήρια συμμετοχής στην έρευνα και που θα μπορούσαν να αποτελέσουν μελλοντικούς συμμετέχοντες αυτής και έπειτα να προωθήσουν την ηλεκτρονική επιστολή-πρόσκληση για συμμετοχή στην έρευνα σε αυτά τα άτομα, κοινοποιώντας το ηλεκτρονικό μήνυμα στην ηλεκτρονική διεύθυνση της ερευνήτριας. Και σε αυτό το στάδιο στάλθηκαν προσωπικά ηλεκτρονικά μηνύματα από την ερευνήτρια προς τους συμμετέχοντες, μια εβδομάδα αργότερα από την αρχική επικοινωνία που πραγματοποίησε η δεύτερη ομάδα συμμετεχόντων, με σκοπό τη λήψη ανατροφοδότησης και την υπενθύμιση για συμμετοχή και προώθηση των ηλεκτρονικών μηνυμάτων.

Αρκετοί από τους συμμετέχοντες ανταποκρίθηκαν θετικά στη δημιουργία του καταλόγου και την αποστολή της ηλεκτρονικής επιστολής-πρόσκλησης για συμμετοχή στην έρευνα. Ένα τρίτο και τελευταίο “κύμα” δειγματοληψίας

πραγματοποιήθηκε. Οι παραλήπτες ενημερώθηκαν αναφορικά με τη φύση και τους σκοπούς της έρευνας και μια εβδομάδα μετά στάλθηκαν και σε αυτή την ομάδα ηλεκτρονικά μηνύματα από την ερευνήτρια με σκοπό την υπενθύμιση για συμμετοχή στην έρευνα. Έπειτα από περίπου τρεις μήνες ολοκληρώθηκε η διαδικασία συλλογής των δεδομένων με σκοπό την μετέπειτα στατιστική τους επεξεργασία και ανάλυση.

3.4. Στατιστική ανάλυση

Για την κωδικοποίηση και ανάλυση των δεδομένων της έρευνας χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πρόγραμμα IBM SPSS 21. Η εσωτερική αξιοπιστία των υπό μελέτη κλιμάκων ελέγχθηκε με τη χρήση του δείκτη αξιοπιστίας Cronbach's alpha. Οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις χρησιμοποιήθηκαν για την περιγραφή των ποσοτικών μεταβλητών. Οι απόλυτες (N) και οι σχετικές (%) συχνότητες χρησιμοποιήθηκαν για την περιγραφή των ποιοτικών μεταβλητών. Για τη σύγκριση των διαφορών των μέσων όρων μεταξύ δύο ποσοτικών μεταβλητών χρησιμοποιήθηκε το Student's t-test. Για τη σύγκριση των διαφορών των μέσων όρων μεταξύ περισσότερων από δύο ποσοτικών μεταβλητών έγινε ανάλυση διακύμανσης (One-way ANOVA). Για τον εκ των υστέρων έλεγχο (Post Hoc Test) των διαφορών της ανάλυσης πολλαπλών συγκρίσεων χρησιμοποιήθηκε ο έλεγχος κατά Bonferroni. Για τον στατιστικό έλεγχο των διαφορών μεταξύ ποιοτικών μεταβλητών χρησιμοποιήθηκε το Pearson's χ^2 test. Η ανάλυση γραμμικής παλινδρόμησης με τη μέθοδο της κατά βήματα παλινδρόμησης (stepwise regression) χρησιμοποιήθηκε για την εύρεση των ανεξάρτητων μεταβλητών που επηρεάζουν τις υπό μελέτη εξαρτημένες μεταβλητές.

4. ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Στην παρούσα ενότητα θα παρουσιαστούν τα ευρήματα, όπως προέκυψαν από τις ακόλουθες στατιστικές αναλύσεις. Πρώτα θα παρουσιαστούν τα περιγραφικά της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, τα περιγραφικά χαρακτηριστικά της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, τα περιγραφικά χαρακτηριστικά της κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και τα περιγραφικά χαρακτηριστικά της κλίμακας Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια. Στην συνέχεια, θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα ύστερα από την σύγκριση των μέσων όρων των παραγόντων της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, των διαστάσεων της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, της κλίμακας Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της κλίμακας Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια ως προς το φύλο, την οικογενειακή κατάσταση, την εργασιακή κατάσταση, τον τόπο διαμονής και το εκπαιδευτικό επίπεδο των συμμετεχόντων. Αναφορικά με τις διαφορές ως προς το φύλο, την οικογενειακή κατάσταση και την εργασιακή κατάσταση έγινε έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας διαφοράς δύο μέσων όρων, ενώ στην περίπτωση των διαφορών ως προς τον τόπο διαμονής και το εκπαιδευτικό επίπεδο έγινε ανάλυση διακύμανσης. Ακολούθως, θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα από τον στατιστικό έλεγχο των διαφορών μεταξύ των συμμετεχόντων στις στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια καθώς και στην ενασχόληση με αυτά ως προς τις μεταβλητές φύλο, ηλικία, τόπος διαμονής, οικογενειακή κατάσταση, επαγγελματική κατάσταση και εκπαιδευτικό επίπεδο. Έπειτα, θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα των συσχετίσεων μεταξύ των παραγόντων της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, των διαστάσεων της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, της κλίμακας Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της κλίμακας Ενασχόλησης με

τα τυχερά παιχνίδια προκειμένου να διαπιστωθεί αν υπάρχουν σχέσεις και ποιες είναι αυτές μεταξύ των εν λόγω κλιμάκων. Ολοκληρώνοντας θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα της ανάλυσης γραμμικής παλινδρόμησης με τη μέθοδο της κατά βήματα παλινδρόμησης (stepwise regression), η οποία χρησιμοποιήθηκε για την εύρεση των ανεξάρτητων μεταβλητών που επηρεάζουν τις Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την Ενασχόληση με αυτά.

4.1. Επίπεδα χρήσης των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, του άγχους, των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της ενασχόλησης με αυτά

Προς απάντηση του πρώτου ερευνητικού ερωτήματος σχετικά με το ποια είναι τα επίπεδα χρήσης των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, του άγχους, των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της ενασχόλησης με αυτά υπολογίστηκαν οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις για τη χρήση κάθε στρατηγικής αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, οι μέσοι όροι, οι τυπικές αποκλίσεις για τις διαστάσεις της κατάθλιψης, του άγχους και του στρες, ο μέσος όρος και η τυπική απόκλιση για τις στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και ο μέσος όρος και η τυπική απόκλιση για την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια.

4.1.1. Παράγοντες κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων

Η Κλίμακα Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων αποτελείται από 38 προτάσεις, οι οποίες χωρίζονται σε πέντε παράγοντες και στις οποίες οι συμμετέχοντες καλούνται να δηλώσουν το πόσο συχνά ακολουθούν την ενέργεια που διατυπώνεται σε κάθε πρόταση, με βάση μια τετραβάθμια κλίμακα τύπου Likert (0=ποτέ, 1=σπάνια, 2=μερικές φορές, 3=συχνά). Για τον παράγοντα

«Θετική προσέγγιση» υπολογίστηκε το άθροισμα των τιμών των προτάσεων 1, 11, 14, 16, 19, 23, 24, 30, 31, 32, 38 της κλίμακας. Για τον παράγοντα «Αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης» υπολογίστηκε το άθροισμα των τιμών των προτάσεων 5, 6, 18, 20, 25, 27. Για τον παράγοντα «Ευχολογία/Ονειροπόληση» υπολογίστηκε το άθροισμα των τιμών των προτάσεων 7, 13, 22, 33, 34, 35, 36, 37. Για τον παράγοντα «Αποφυγή/Διαφυγή» υπολογίστηκε το άθροισμα των τιμών των προτάσεων 2, 3, 4, 8, 9, 10, 15, 17, 26. Για τον παράγοντα «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος» υπολογίστηκε το άθροισμα των τιμών των προτάσεων 12, 21, 28, 29. Η κατανομή συχνοτήτων των προτάσεων της Κλίμακας των Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχогόνων Καταστάσεων δίνεται αναλυτικά στον Πίνακα 17 και στα Γραφήματα 11 έως 15 του Παραρτήματος. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων αναφέρει ότι συχνότερα «Προσπαθούσε να αναλύσει το πρόβλημα ώστε να το κατανοήσει καλύτερα», σε ποσοστό 48%. Πάνω από τους μισούς συμμετέχοντες ανέφεραν ότι μερικές φορές «Άλλαζαν κάτι ώστε να πάνε καλά τα πράγματα», σε ποσοστό 57.7%. Επίσης, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων ανέφερε ότι σπανιότερα «Περίμενε να δει τι θα συμβεί πριν κάνει οτιδήποτε», σε ποσοστό 41.8% και ότι ποτέ δεν «Εβρίσκε παρηγοριά στην πίστη του στο θεό» ή «Ηλπιζε ότι θα γίνει ένα θαύμα», σε ποσοστό 52.6% αντίστοιχα.

Στη συνέχεια, υπολογίστηκαν οι περιγραφικοί στατιστικοί δείκτες των παραγόντων της Κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχогόνων Καταστάσεων. Συγκεκριμένα, υπολογίστηκε ο μέσος όρος, η τυπική απόκλιση και ο δείκτης αξιοπιστίας Cronbach's alpha (Πίνακας 2). Υπενθυμίζεται ότι το μέγιστο άθροισμα για τον παράγοντα «Θετική Προσέγγιση» είναι 33, για τον παράγοντα «Αναζήτηση Κοινωνικής Υποστήριξης» είναι 18 για τον παράγοντα «Ευχολογία/Ονειροπόληση» είναι 24 για τον παράγοντα «Αποφυγή/Διαφυγή» είναι 27 και για τον παράγοντα

«Διεκδικητική επίλυση προβλήματος» είναι 12. Στο Γράφημα 1 δίνεται ο μέσος όρος για κάθε παράγοντα της κλίμακας.

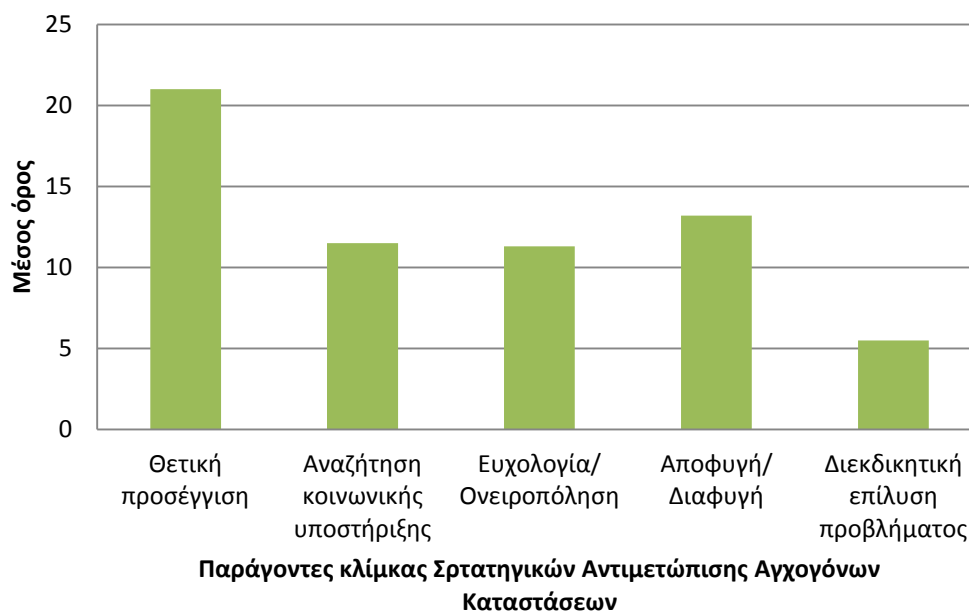
Πίνακας 2

Περιγραφικοί Στατιστικοί Δείκτες και Δείκτες Αξιοπιστίας των παραγόντων της Κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχогόνων Καταστάσεων

	#πρωτ.	M	S.D.	Alpha
1. Θετική προσέγγιση	11	21.0	5.0	0.78
2. Αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης	6	11.5	3.4	0.70
3. Ευχολογία/Ονειροπόληση	8	11.3	4.9	0.78
4. Αποφυγή/Διαφυγή	9	13.2	4.4	0.69
5. Διεκδικητική επίλυση προβλήματος	4	5.5	2.1	0.37

Γράφημα 1

Μέσοι όροι παραγόντων κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχогόνων Καταστάσεων

Ο μέσος όρος στον παράγοντα «Θετική Προσέγγιση» ήταν $\bar{x}=21.0$ και η τυπική απόκλιση $s=5,0$. Στο δεύτερο παράγοντα, «Αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης», ο μέσος όρος ήταν $\bar{x}=11.5$ και η τυπική απόκλιση $s=3.4$. Στον παράγοντα «Ευχολογία/Ονειροπόληση» ο μέσος όρος ήταν $\bar{x}=11.3$ και η τυπική απόκλιση $s=4.9$. Στον παράγοντα «Αποφυγή/Διαφυγή» ο μέσος όρος ήταν $\bar{x}=13.2$ και

η τυπική απόκλιση $s=4.4$. Στον πέμπτο παράγοντα της «Διεκδικητικής επίλυσης προβλήματος», ο μέσος όρος ήταν $\bar{x}=5.5$ και η τυπική απόκλιση ήταν $s=2.1$.

Ο έλεγχος της εσωτερικής συνέπειας της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων έγινε με τον δείκτη α του Cronbach. Οι δείκτες των παραγόντων της κλίμακας φαίνεται να εμπίπτουν εντός του πεδίου που δηλώνει αποδεκτή αξιοπιστία εσωτερικής συνέπειας $\alpha>0.60$ (Iacobucci & Duhachek, 2003). Εξαίρεση αποτελεί ο δείκτης του παράγοντα «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος» ο οποίος βρέθηκε πολύ χαμηλός. Συγκεκριμένα, οι δείκτες Cronbach's alpha για την αξιοπιστία των παραγόντων της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων βρέθηκαν σχετικά υψηλοί για τον παράγοντα «Θετική προσέγγιση» $\alpha=0.78$, τον παράγοντα «Ευχολογία/Ονειροπόληση» $\alpha=0.78$ και τον παράγοντα «Αναζήτηση κοινωνικής βοήθειας» $\alpha=0.70$. Χαμηλότερος ήταν ο δείκτης αξιοπιστίας για τον παράγοντα «Αποφυγή/Διαφυγή» $\alpha=0.69$, ενώ πολύ χαμηλός βρέθηκε ο δείκτης αξιοπιστίας Cronbach's alpha για τον παράγοντα «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος» $\alpha=0.37$.

Η εσωτερική αξιοπιστία (Cronbach α) του παράγοντα «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος» στην έρευνα του Καραδήμα (1998) βρέθηκε $\alpha=0.60$, ενώ μέσω επαναχορήγησης για διάστημα 30 ημερών η αξιοπιστία του ίδιου παράγοντα βρέθηκε $\alpha=0.56$. Ο χαμηλός δείκτης εσωτερικής αξιοπιστίας θα μπορούσε να οφείλεται στο χαμηλό αριθμό προτάσεων από τις οποίες απαρτίζεται ο συγκεκριμένος παράγοντας (4 προτάσεις), καθώς υποστηρίζεται ότι εάν ο αριθμός των στοιχείων μιας κλίμακας είναι πολύ μικρός μπορεί να μειώσει την αξιοπιστία της (Cortina, 1993; Graham, 2006).

4.1.2. Διαστάσεις κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες

Η κλίμακα μέτρησης της Κατάθλιψης, του Άγχους και του Στρες (DASS-21) χωρίζεται σε τρεις διαστάσεις: «Κατάθλιψη», «Άγχος» και «Στρες» και αποτελείται από 21 προτάσεις, 7 για κάθε διάσταση, στις οποίες οι συμμετέχοντες καλούνται να δηλώσουν τον βαθμό στον οποίο θεωρούν ότι κάθε μια από αυτές τους αντιπροσωπεύει, χρησιμοποιώντας μια τετραβάθμια κλίμακα τύπου Likert (0=Δεν ίσχυσε καθόλου για μένα, 3=Είχε ισχύ σε μένα πάρα πολύ, ή τις περισσότερες φορές). Για τη διάσταση «Κατάθλιψη» υπολογίστηκε το άθροισμα των τιμών των προτάσεων: 3, 5, 10, 13, 16, 17, 21. Για τη διάσταση «Άγχος» υπολογίστηκε το άθροισμα των τιμών των προτάσεων: 2, 4, 7, 9, 15, 19, 20. Για τη διάσταση «Στρες» υπολογίστηκε το άθροισμα των τιμών των προτάσεων: 1, 6, 8, 11, 12, 14, 18. Η κατανομή συχνοτήτων των προτάσεων της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους, Στρες δίνεται στον Πίνακα 18 και στα Γραφήματα 16 έως 18 του Παραρτήματος. Στη συνέχεια, υπολογίστηκαν οι περιγραφικοί στατιστικοί δείκτες των διαστάσεων της κλίμακας. Συγκεκριμένα, υπολογίστηκε ο μέσος όρος, η τυπική απόκλιση και ο δείκτης αξιοπιστίας Cronbach's alpha (Πίνακας 3). Υπενθυμίζεται ότι το μέγιστο άθροισμα για την κλίμακα DASS-21 είναι 63, για την υποκλίμακα της Κατάθλιψης είναι 21, για την υποκλίμακα του Άγχους είναι 21 και για την υποκλίμακα του Στρες είναι 21. Στο Γράφημα 2 δίνεται ο μέσος όρος για κάθε διάσταση ξεχωριστά καθώς και για το σύνολο της κλίμακας DASS-21.

Ο μέσος όρος για την «Κατάθλιψη» ήταν $\bar{x}=7.0$ και η τυπική απόκλιση $s=5.4$. Για το «Άγχος» ο μέσος όρος ήταν $\bar{x}=5.9$ και η τυπική απόκλιση $s=5.3$. Για το «Στρες» ο μέσος όρος ήταν $\bar{x}=9.9$ και η τυπική απόκλιση $s=5.2$. Η συνολική κλίμακα DASS-21 είχε μέσο όρο $\bar{x}=22.8$ και τυπική απόκλιση $s=14.3$. Όσον αφορά στους δείκτες αξιοπιστίας της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες βρέθηκαν υψηλοί

τόσο για την διάσταση της Κατάθλιψης $\alpha=0.88$, του Άγχους $\alpha=0.88$ και του Στρες $\alpha=0.87$ όσο και για το σύνολο της κλίμακας DASS-21 $\alpha=0.94$.

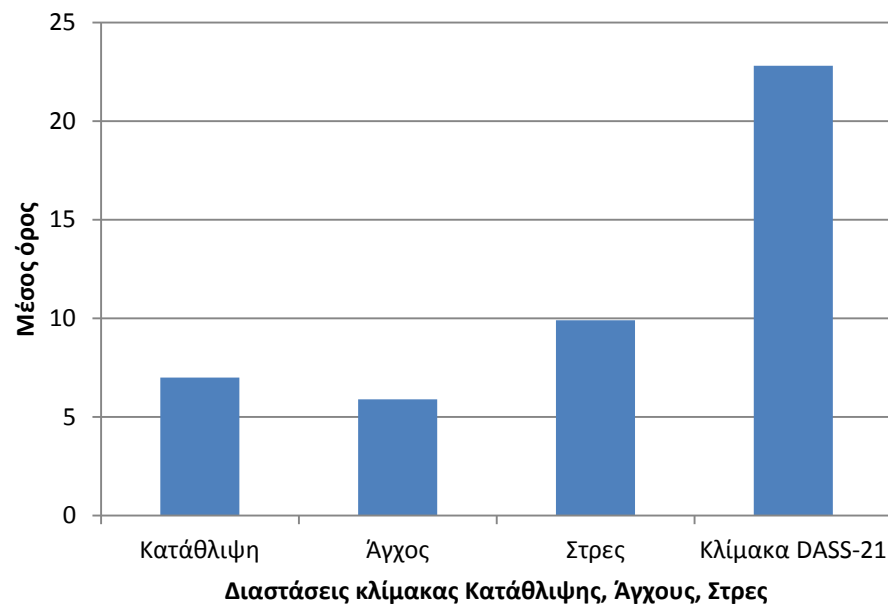
Πίνακας 3

Περιγραφικοί Στατιστικοί Δείκτες και Δείκτες Αξιοπιστίας Κατάθλιψης, Άγχους, Στρες και συνολικής Κλίμακας DASS-21

	#πρωτ.	M	S.D.	Alpha
Κατάθλιψη	7	7.0	5.4	0.88
Άγχος	7	5.9	5.3	0.88
Στρες	7	9.9	5.2	0.87
Κλίμακα DASS-21	21	22.8	14.3	0.94

Γράφημα 2

Μέσοι όροι διαστάσεων κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες

Στη συνέχεια, δημιουργήθηκαν, σύμφωνα με τις οδηγίες των κατασκευαστών, τα επίπεδα βαρύτητας για κάθε μία από τις διαστάσεις «Κατάθλιψη», «Άγχος» και «Στρες» της κλίμακας. Τα επίπεδα διαχωρίζονται σε: Φυσιολογικό σκορ, Ήπια έκπτωση, Μέτρια έκπτωση, Σοβαρή έκπτωση και Εξαιρετικά σοβαρή έκπτωση (Lonibond & Lonibond, 1995). Αναλυτικότερα, υπολογίστηκε η συνολική βαθμολογία για κάθε μια από τις διαστάσεις «Κατάθλιψη», «Άγχος» και «Στρες» μέσα από το άθροισμα των τιμών των επτά προτάσεων από τις οποίες αποτελείται η

κάθε διάσταση και έπειτα πολλαπλασιάστηκε επί 2. Στη συνέχεια, σύμφωνα με την τελική βαθμολογία για κάθε μια από τις διαστάσεις «Κατάθλιψη», «Άγχος» και «Στρες» ορίστηκαν τα επίπεδα βαρύτητας. Στον Πίνακα 4 και στο Γράφημα 3 παρουσιάζεται η κατανομή συχνοτήτων του δείγματος ως προς τα επίπεδα βαρύτητας για κάθε μία από τις διαστάσεις «Κατάθλιψη», «Άγχος» και «Στρες» της κλίμακας. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων παρουσίασε φυσιολογικά επίπεδα Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες. Συγκεκριμένα, το 39.3% φυσιολογικό σκορ στο επίπεδο της Κατάθλιψης, το 43% των συμμετεχόντων παρουσίαζε φυσιολογικό σκορ στο επίπεδο του Άγχους, και το 34% φυσιολογικό σκορ στο επίπεδο του Στρες.

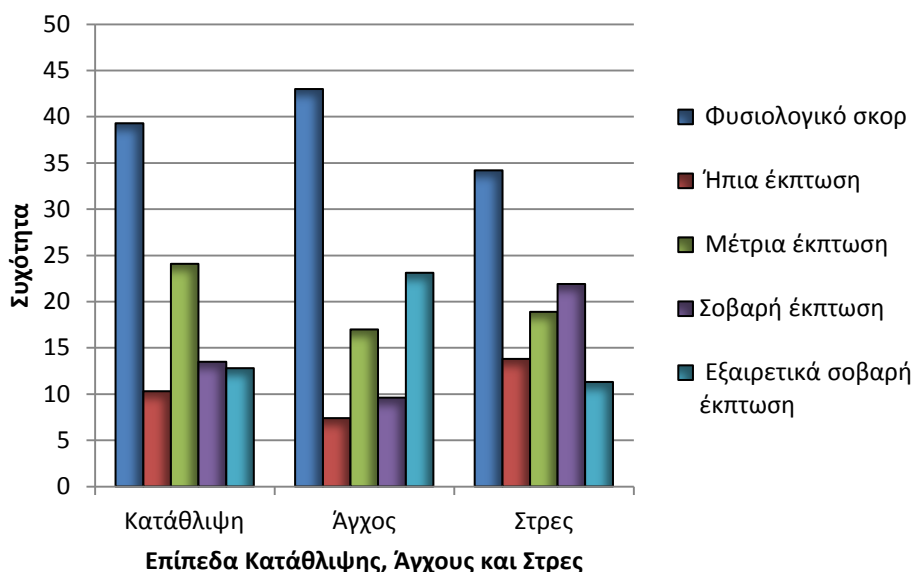
Πίνακας 4

Κατανομή συχνοτήτων επιπέδων Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες

	<i>N</i>	<i>%</i>
Κατάθλιψη		
Φυσιολογικό σκορ	160	39.3
Ήπια έκπτωση	42	10.3
Μέτρια έκπτωση	98	24.1
Σοβαρή έκπτωση	55	13.5
Εξαιρετικά σοβαρή έκπτωση	52	12.8
Άγχος		
Φυσιολογικό σκορ	175	43.0
Ήπια έκπτωση	30	7.4
Μέτρια έκπτωση	69	17.0
Σοβαρή έκπτωση	39	9.6
Εξαιρετικά σοβαρή έκπτωση	94	23.1
Στρες		
Φυσιολογικό σκορ	139	34.2
Ήπια έκπτωση	56	13.8
Μέτρια έκπτωση	77	18.9
Σοβαρή έκπτωση	89	21.9
Εξαιρετικά σοβαρή έκπτωση	46	11.3

Γράφημα 3

Κατανομή Συχνοτήτων Επιπέδων Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες

4.1.3. Διαστάσεις κλίμακας Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια

Η κλίμακα αποτελείται από 8 προτάσεις σχετικά με τα τυχερά παιχνίδια στις οποίες οι συμμετέχοντες καλούνται να δηλώσουν το βαθμό στον οποίο συμφωνούν ή διαφωνούν με βάση μια πενταβάθμια κλίμακα τύπου Likert (1=διαφωνώ απόλυτα, 2=διαφωνώ, 3= ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ, 4=συμφωνώ, 5=συμφωνώ απόλυτα).

Αρχικά, υπολογίστηκε το άθροισμα των τιμών των απαντήσεων των συμμετεχόντων αφού πρώτα έγινε αντίστροφη βαθμολόγηση των προτάσεων 2, 3, 5 και 8, σύμφωνα με τις οδηγίες των κατασκευαστών. Η κατανομή συχνοτήτων των προτάσεων της κλίμακας μέτρησης των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια δίνεται στον Πίνακα 19 και στο Γράφημα 19 του Παραρτήματος. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων, σε ποσοστό 65.1%, συμφωνούσε απόλυτα ότι «Στις μέρες μας ο άνθρωπος έχει πάρα πολλές ευκαιρίες να παίξει τυχερά παιχνίδια». Υψηλό ήταν το ποσοστό διαφωνίας των συμμετεχόντων στην πρόταση «Οι περισσότεροι που παίζουν τυχερά παιχνίδια το κάνουν με μέτρο», σε ποσοστό 43.5%. Στη συνέχεια, υπολογίστηκε ο μέσος όρος, η

τυπική απόκλιση και ο δείκτης αξιοπιστίας Cronbach's alpha της κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια. Ο μέσος όρος ήταν $\bar{x}=18.2$ και η τυπική απόκλιση $s=4.4$. Ο δείκτης Cronbach's alpha για την αξιοπιστία της κλίμακας των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια ήταν $\alpha=0.67$.

Έπειτα, σύμφωνα με τις οδηγίες βαθμολόγησης των κατασκευαστών της κλίμακας, αφού υπολογίστηκε το άθροισμα των τιμών των απαντήσεων των συμμετεχόντων υπολογίστηκε η ένταξη των συμμετεχόντων σε «Υπέρ» και «Κατά» της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια. Η κατανομή συχνοτήτων έδειξε ότι το 92.1% των συμμετεχόντων παρουσιάζεται «Κατά» της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια και το 7.9% «Υπέρ».

4.1.4. Ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια

Η κλίμακα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια αποτελείται από 9 προτάσεις οι οποίες αξιολογούν, το βαθμό ενασχόλησης των συμμετεχόντων με τα τυχερά παιχνίδια και τις συνέπειες αυτής της συμπεριφοράς για το ίδιο το άτομο ή για τους γύρω του (Ferris & Wynne, 2001). Αρχικά, υπολογίστηκε το άθροισμα των τιμών των προτάσεων της κλίμακας ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια. Η κατανομή συχνοτήτων των προτάσεων της κλίμακας ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια δίνεται στον Πίνακα 20 και στο Γράφημα 20 του Παραρτήματος. Το 9.1% των συμμετεχόντων «Δεν είχε δανειστεί ποτέ χρήματα» ή «Δεν είχε πουλήσει κάτι ώστε να βρει χρήματα για να παίξει κάποιο τυχερό παιχνίδι» και στο 91.2% «Δεν είχε προκαλέσει ποτέ προβλήματα η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια στους ίδιους ή στο σπιτικό τους». Έπειτα, υπολογίστηκε ο μέσος όρος και η τυπική απόκλιση της κλίμακας καθώς και ο δείκτης αξιοπιστίας Cronbach's alpha. Συγκεκριμένα, ο μέσος όρος της κλίμακας ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια ήταν $\bar{x}=2.8$ και η τυπική

απόκλιση $s=4.5$. Ο δείκτης Cronbach's alpha για την αξιοπιστία της κλίμακας ήταν $\alpha=0.90$.

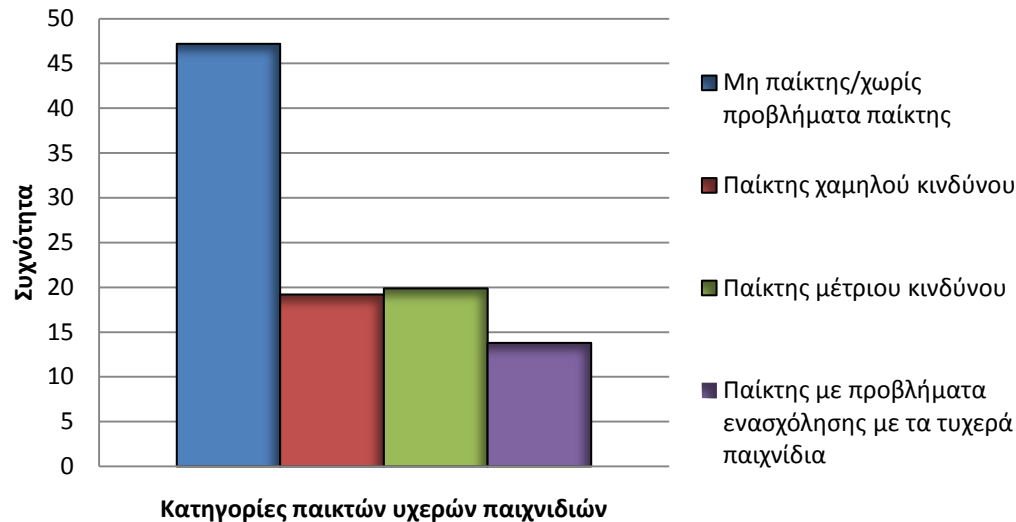
Στη συνέχεια και έχοντας υπολογίσει το άθροισμα των τιμών των προτάσεων της κλίμακας Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια για κάθε συμμετέχοντα ορίστηκαν, σύμφωνα με τις οδηγίες των κατασκευαστών της κλίμακας, οι τέσσερις κατηγορίες παικτών τυχερών παιχνιδιών: «Μη παίκτης τυχερών παιχνιδιών/παίκτης χωρίς προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια», «Παίκτης χαμηλού κινδύνου», «Παίκτης μέτριου κινδύνου» και «Παίκτης με προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια». Υπενθυμίζεται ότι το μέγιστο άθροισμα των προτάσεων της κλίμακας Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια είναι 27. Η κατανομή συχνοτήτων των κατηγοριών των παικτών τυχερών παιχνιδιών δίνεται στον Πίνακα 5 και στο Γράφημα 4. Το 42.7% των συμμετεχόντων δεν παίζουν τυχερά παιχνίδια ή δεν είχαν κανένα πρόβλημα από την ενασχόληση τους με τα τυχερά παιχνίδια, το 19.9% των συμμετεχόντων ήταν παίκτες μέτριου κινδύνου, το 19.2% ήταν παίκτες χαμηλού κινδύνου και το 13.8% ήταν παίκτες με προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια.

Πίνακας 5

Κατανομή Συχνοτήτων Κατηγοριών Παικτών Τυχερών Παιχνιδιών

	<i>N</i>	%
Μη παίκτης τυχερών παιχνιδιών/Παίκτης χωρίς προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια	192	47.2
Παίκτης χαμηλού κινδύνου	78	19.2
Παίκτης μέτριου κινδύνου	81	19.9
Παίκτης με προβλήματα ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια	56	13.8

Κατανομή συχνοτήτων Κατηγοριών Παικτών Τυχερών Παιχνιδιών

4.2. Σύγκριση των παραγόντων της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, των διαστάσεων της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, της κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της κλίμακας Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια: ως προς το φύλο, την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση, την επαγγελματική κατάσταση, τον τόπο διαμονής και το εκπαιδευτικό επίπεδο του δείγματος

Προς απάντηση του ερωτήματος «Υπάρχει διαφορά στις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, στα επίπεδα άγχους, στις στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και στο βαθμό ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια ως προς το φύλο, την οικογενειακή κατάσταση, την εργασιακή κατάσταση, τον τόπο διαμονής και το εκπαιδευτικό επίπεδο του δείγματος;», πραγματοποιήθηκε ανάλυση σύγκρισης μέσω των όρων για τον έλεγχο των διαφορών των μέσω των παραγόντων της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, των διαστάσεων της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες (DASS-21), των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της κλίμακας Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια ως προς το φύλο, την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση, την επαγγελματική κατάσταση, τον

τόπο διαμονής και το εκπαιδευτικό επίπεδο των συμμετεχόντων. Επίσης, έχοντας υπολογίσει το άθροισμα των τιμών του συνόλου των προτάσεων της κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και ορίσει, σύμφωνα με τις οδηγίες των κατασκευαστών, τους συμμετέχοντες σε «Υπέρ» και «Κατά» της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, πραγματοποιήθηκε έλεγχος των διαφορών των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια ως προς το φύλο, την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση, την επαγγελματική κατάσταση, τον τόπο διαμονής και το εκπαιδευτικό επίπεδο των συμμετεχόντων. Ομοίως, έχοντας υπολογίσει το άθροισμα των τιμών του συνόλου των προτάσεων της κλίμακας Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια και ορίσει, όπως προβλέπεται από τους κατασκευαστές της κλίμακας, τις τέσσερις κατηγορίες παικτών τυχερών παιχνιδιών: «Μη παίκτης τυχερών παιχνιδιών/παίκτης χωρίς προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια», «Παίκτης χαμηλού κινδύνου», «Παίκτης μέτριου κινδύνου» και «Παίκτης με προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια», πραγματοποιήθηκε έλεγχος των διαφορών της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια ως προς το φύλο, την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση, την επαγγελματική κατάσταση, τον τόπο διαμονής και το εκπαιδευτικό επίπεδο των συμμετεχόντων.

Για τον στατιστικό έλεγχο των διαφορών των μέσων όρων των παραγόντων της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, των διαστάσεων της κλίμακα Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, της κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της κλίμακας Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια υπολογίστηκε αρχικά το άθροισμα των τιμών για κάθε παράγοντα της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, για κάθε διάσταση της κλίμακα Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες καθώς και για την κλίμακα των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια.

Στη συνέχεια, υπολογίστηκε ο μέσος όρος για κάθε μια από τις παραπάνω μεταβλητές. Έπειτα, πραγματοποιήθηκε έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας δύο μέσων όρων (Independent Sample T-test) για τις ανεξάρτητες μεταβλητές: φύλο, οικογενειακή κατάσταση και εργασιακή κατάσταση, ενώ έγινε μονοπαραγοντική ανάλυση διακύμανσης (One-way ANOVA) για τις ανεξάρτητες μεταβλητές: ηλικία, τόπος διαμονής και εκπαιδευτικό επίπεδο. Για τον εκ των υστέρων έλεγχο (Post Hoc Test) του σφάλματος τύπου I, λόγω των πολλαπλών συγκρίσεων των διαφορών μεταξύ των τριών τελευταίων μεταβλητών, πραγματοποιήθηκε ο έλεγχος Bonferroni (Haynes, 2013). Επίσης υπολογίστηκε το μέγεθος επίδρασης (effect size) για τη σχέση μεταξύ δύο μεταβλητών. Υπολογίστηκε το μέγεθος επίδρασης Cohens' s d για τη σύγκριση δύο μέσων όρων (Independent Sample T-test) και το μέγεθος επίδρασης η^2 για τις αναλύσεις μονοπαραγοντικής διακύμανσης (One-way ANOVA). Όσο μεγαλύτερο είναι το μέγεθος επίδρασης τόσο ισχυρότερη είναι η σχέση μεταξύ δύο υπό μελέτη μεταβλητών (Bosco et al., 2015). Στη συνέχεια, για τον στατιστικό έλεγχο των διαφορών μεταξύ των στάσεων των συμμετεχόντων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια ως προς τις μεταβλητές φύλο, ηλικία, τόπος διαμονής, οικογενειακή κατάσταση, επαγγελματική κατάσταση και εκπαιδευτικό επίπεδο, αφού υπολογίστηκε το άθροισμα των τιμών του συνόλου των προτάσεων της κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και ορίστηκαν, σύμφωνα με τις οδηγίες των κατασκευαστών, οι συμμετέχοντες σε «Υπέρ» και «Κατά» της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, εφαρμόστηκε ο έλεγχος χ^2 test. Ο συγκεκριμένος έλεγχος εφαρμόζεται σε σύνολα κατηγοριοποιημένων δεδομένων για να εκτιμηθεί πόσο πιθανό είναι ότι τυχόν παρατηρούμενη διαφορά μεταξύ των συνόλων προέκυψε τυχαία αξιολογώντας τη στατιστικώς σημαντικότητα των διαφορών μεταξύ των συχνοτήτων που παρατηρούνται στις υπό μελέτη κλίμακες κατηγορικών μεταβλητών.

Ο έλεγχος χ^2 test πραγματοποιήθηκε επίσης για τον στατιστικό έλεγχο των διαφορών μεταξύ της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια ως προς τις μεταβλητές φύλο, ηλικία, τόπος διαμονής, οικογενειακή κατάσταση, επαγγελματική κατάσταση και εκπαιδευτικό επίπεδο αφού πρώτα πραγματοποιήθηκε ο υπολογισμός του αθροίσματος των τιμών του συνόλου των προτάσεων της κλίμακας Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια και ορίστηκαν οι τέσσερις κατηγορίες παικτών τυχερών παιχνιδιών: «Μη παίκτης τυχερών παιχνιδιών/παίκτης χωρίς προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια», «Παίκτης χαμηλού κινδύνου», «Παίκτης μέτριου κινδύνου» και «Παίκτης με προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια».

4.2.1. Συγκρίσεις μέσω των όρων ως προς το φύλο

Τα αποτελέσματα των αναλύσεων σύγκρισης μέσω των όρων για τους παράγοντες της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, τις διαστάσεις της κλίμακας Κατάθλιξης, Άγχους και Στρες, την κλίμακα των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, τα οποία παρουσιάζονται στον Πίνακα 6 και το Γράφημα 5, έδειξαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές μέσω των όρων ως προς το φύλο. Συγκεκριμένα, αναφορικά με τους παράγοντες της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων οι αναλύσεις σύγκρισης μέσω των όρων έδειξαν ότι οι γυναίκες ($M=12.2$, $S.D.=3.3$) τείνουν να χρησιμοποιούν στατιστικώς σημαντικά περισσότερο την στρατηγική «Αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης» σε σύγκριση με τους άνδρες ($M=10.6$, $S.D.=3.4$), $t_{(405)}=4.87$, $p<.001$. Επίσης, οι γυναίκες ($M=12.6$, $S.D.=4.8$) φαίνεται ότι χρησιμοποιούν στατιστικώς σημαντικά περισσότερο την στρατηγική «Ευχολογία/ Ονειροπόληση» σε σύγκριση με τους άνδρες ($M=9.8$, $S.D.=4.6$), $t_{(405)}=5.79$, $p<.001$. Παρόμοια είναι τα ευρήματα και για τον παράγοντα «Διεκδικητική επίλυση

προβλήματος» με τις γυναίκες ($M=5.7$, $S.D.=2.0$) να χρησιμοποιούν στατιστικώς σημαντικά περισσότερο την συγκεκριμένη στρατηγική σε σύγκριση με τους άνδρες ($M=5.2$, $S.D.=2.1$), $t_{(405)}=2.20$, $p<0.05$. Λαμβάνοντας υπόψιν τα μεγέθη επιδράσεις μεταξύ των παραγόντων της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχогόνων Καταστάσεων που εμφανίζουν στατιστικώς σημαντική διαφορά ως προς το φύλο, φαίνεται ότι η «Αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης» ($d=.49$) και «Ευχολογία/ Ονειροπόληση» ($d=.58$) εμφανίζουν υψηλότερο δείκτη επίδρασης σε σχέση με τον παράγοντα «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος» ($d=.22$). Αναφορικά με τα επίπεδα Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες της κλίμακας DASS-21 οι αναλύσεις σύγκρισης μέσω των όρων έδειξαν ότι ήταν στατιστικώς σημαντικά υψηλότερα στις γυναίκες ($M=24.7$, $S.D.=14.3$) σε σύγκριση με τους άνδρες ($M=20.5$, $S.D.=14.0$), $t_{(405)}=3.00$, $p<.01$. Οι γυναίκες ($M=7.6$, $S.D.=5.5$) είχαν στατιστικώς σημαντικά υψηλότερα επίπεδα κατάθλιψης σε σύγκριση με τους άνδρες ($M=6.4$, $S.D.=5.2$), $t_{(405)}=2.24$, $p<.05$. Ομοίως, οι γυναίκες ($M=6.6$, $S.D.=5.5$) είχαν στατιστικώς σημαντικά υψηλότερα επίπεδα άγχους σε σύγκριση με τους άνδρες ($M=5.1$, $S.D.=5.0$), $t_{(405)}=2.80$, $p<0.01$. Επίσης, οι γυναίκες ($M=9.0$, $S.D.=5.2$) είχαν στατιστικώς σημαντικά υψηλότερα επίπεδα στρες σε σύγκριση με τους άνδρες, ($M=10.6$, $S.D.=5.0$), $t_{(405)}=3.07$, $p<.01$. Οι στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια διέφεραν επίσης στατιστικώς σημαντικά μεταξύ ανδρών και γυναικών, $t_{(405)}=-2.41$, $p<.05$.

Συγκεκριμένα, στην κλίμακα Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια ο μέσος όρος των ανδρών ($M=18.86$, $S.D.=4.58$) ήταν στατιστικώς σημαντικά υψηλότερος από αυτόν των γυναικών ($M=17.80$, $S.D.=4.28$). Η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια διέφερε επίσης στατιστικώς σημαντικά μεταξύ ανδρών και γυναικών, $t_{(405)}=-8.90$, $p<.001$, παρουσιάζοντας επίσης υψηλό δείκτη επίδρασης $d=.89$. Συγκεκριμένα, ο μέσος όρος στην κλίμακα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια των ανδρών ($M=4.88$,

S.D.=5.43) ήταν στατιστικώς σημαντικά υψηλότερος από των γυναικών (M=2.58, S.D.=1.25).

Πίνακας 6

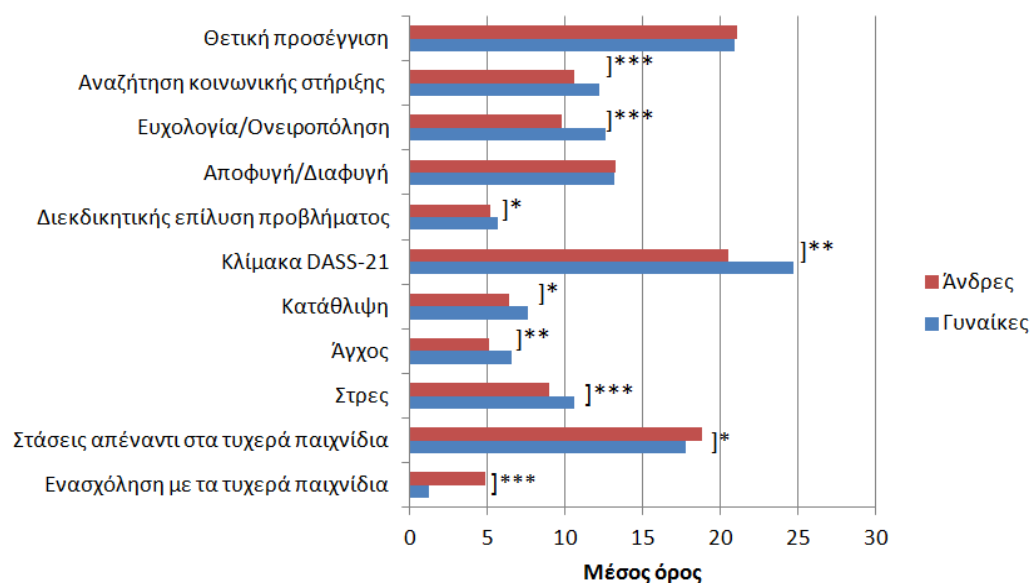
Σύγκριση μέσων όρων στις κλίμακες ως προς το φύλο

	t (405)	P	Effect size (Cohen's d)
Κλίμακα Στρατηγικών Αντιμετώπισης Άγχους			
Θετική προσέγγιση	-0.31	.758	.03
Αναζήτηση κοινωνικής στήριξης	4.87	.001***	.49
Ευχολογία/Ονειροπόληση	5.79	.001***	.58
Αποφυγή/Διαφυγή	-0.28	.777	.03
Διεκδικητικής επίλυση προβλήματος	2.20	.028*	.22
Κλίμακα DASS 21	3.00	.003**	.30
Κατάθλιψη	2.24	.025*	.22
Άγχος	2.80	.005**	.28
Στρες	3.07	.002**	.31
Κλίμακα στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια	-2.41	.017*	.24
Κλίμακα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια	-8.90	.001***	.89

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

Γράφημα 5

Σύγκριση μέσων όρων στις κλίμακες ως προς το φύλο

4.2.2. Συγκρίσεις μέσωσν όρων ως προς την οικογενειακή κατάσταση

Τα αποτελέσματα των αναλύσεων σύγκρισης μέσωσν όρων για τους παράγοντες της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, τις διαστάσεις της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, την κλίμακα Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, τα οποία παρουσιάζονται στον Πίνακα 7 και το Γράφημα 6, έδειξαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές μέσωσν όρων ως προς την οικογενειακή κατάσταση μόνον για τους παράγοντες «Θετική προσέγγιση» και «Διεκδικητική επίλυσης προβλήματος» και για τις Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια. Συγκεκριμένα, αναφορικά με τους παράγοντες της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων οι αναλύσεις σύγκρισης μέσωσν όρων έδειξαν ότι οι συμμετέχοντες που ήταν έγγαμοί/σε συμβίωση ($M=21.9, S.D.=4.5$) χρησιμοποιούσαν στατιστικώς σημαντικά περισσότερο τη στρατηγική της «Θετικής προσέγγισης» σε σύγκριση με τους υπόλοιπους συμμετέχοντες ($M=20.6, S.D.=5.2$), $t_{(405)}=-2.56, p<.05$, παρουσιάζοντας χαμηλό δείκτη επίδρασης $d=.27$. Επίσης οι συμμετέχοντες που ήταν έγγαμοί/σε συμβίωση ($M=5.8, S.D.=2.1$) χρησιμοποιούσαν στατιστικώς σημαντικά περισσότερο και τη στρατηγική της «Διεκδικητικής επίλυσης προβλήματος» σε σχέση με τους υπόλοιπους συμμετέχοντες ($M=5.3, S.D.=2.0$), $t_{(405)}=-2.28, p<0.05$. παρουσιάζοντας επίσης χαμηλό δείκτη επίδρασης $d=.24$. Οι αναλύσεις σύγκρισης μέσωσν όρων έδειξαν στατιστικώς σημαντική διαφορά μέσωσν όρων στην κλίμακα Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια ως προς την οικογενειακή κατάσταση, $t_{(405)}=-2.06, p<.05$, παρουσιάζοντας χαμηλό δείκτη επίδρασης $d=.22$, στην οποία οι έγγαμοί/σε συμβίωση ($M=17.64, S.D.=4.60$) εμφάνισαν στατιστικώς σημαντικά χαμηλότερη μέση τιμή από τους υπόλοιπους συμμετέχοντες ($M=18.59, S.D.=4.33$). Οι αναλύσεις σύγκρισης

μέσων όρων δεν έδειξαν στατιστικώς σημαντική διαφορά μέσων όρων της κλίμακας ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια μεταξύ έγγαμων/σε συμβίωση και μη.

Πίνακας 7

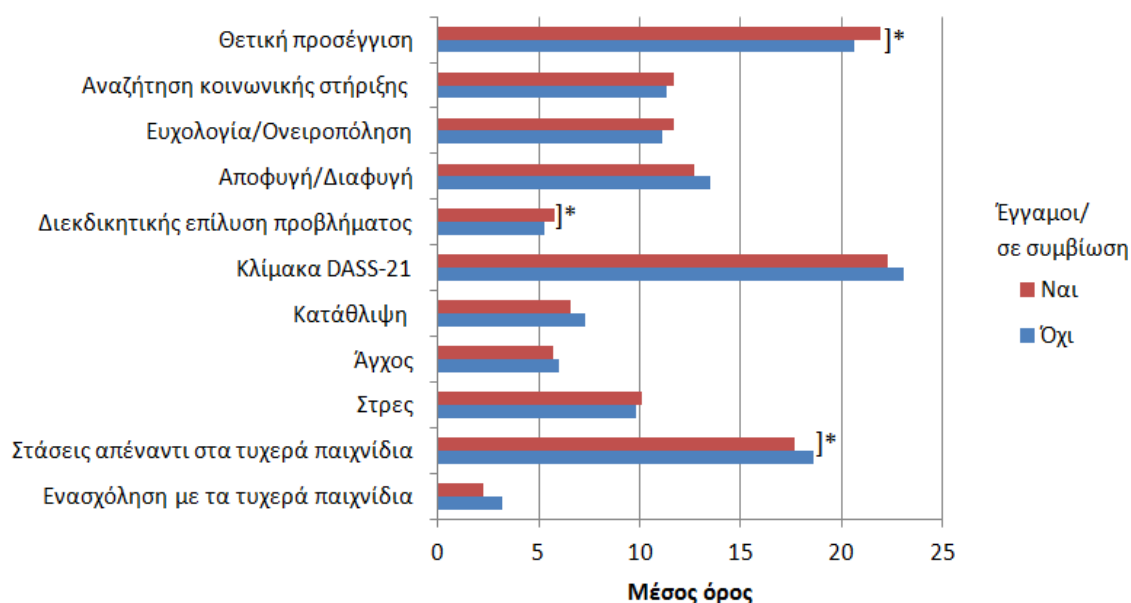
Σύγκριση μέσων όρων στις κλίμακες ως προς την οικογενειακή κατάσταση

	t (405)	P	Effect size (Cohen's d)
Κλίμακα Στρατηγικών Αντιμετώπισης Άγχους			
Θετική προσέγγιση	-2.56	.011*	.27
Αναζήτηση κοινωνικής στήριξης	-1.11	.269	.12
Ευχολογία/Ονειροπόληση	-1.19	.236	.12
Αποφυγή/Διαφυγή	1.78	.076	.19
Διεκδικητικής επίλυση προβλήματος	-2.28	.023*	.24
Κλίμακα DASS 21			
Κατάθλιψη	1.33	.183	.14
Άγχος	0.53	.594	.06
Στρες	-0.53	.595	.06
Κλίμακα στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια	-2.06	.041*	.22
Κλίμακα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια	-1.94	.053	.20

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

Γράφημα 6

Σύγκριση μέσων όρων στις κλίμακες ως προς την οικογενειακή κατάσταση

4.2.3. Συγκρίσεις μέσωσν όρων ως προς την εργασιακή κατάσταση

Τα αποτελέσματα των αναλύσεων σύγκρισης μέσωσν όρων για τους παράγοντες της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, τις διαστάσεις της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, την κλίμακα Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, τα οποία παρουσιάζονται στον Πίνακα 8 και το Γράφημα 7, έδειξαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές μέσωσν όρων ως προς την εργασιακή κατάσταση μόνον για τους παράγοντες «Θετική προσέγγιση» και «Αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης» και για τη διάσταση της «Κατάθλιψης». Συγκεκριμένα, αναφορικά με τους παράγοντες της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων οι αναλύσεις σύγκρισης μέσωσν όρων έδειξαν ότι οι εργαζόμενοι χρησιμοποιούσαν στατιστικώς σημαντικά περισσότερο σε σύγκριση με τους μη εργαζόμενους τις στρατηγικές της «Θετικής προσέγγισης» ($M=21.6, S.D.=5.0$ έναντι $M=20.2, S.D.=5.0$), $t_{(405)}=-2.99, p<.01$ παρουσιάζοντας χαμηλό δείκτη επίδρασης $d=.30$ και της «Αναζήτησης κοινωνικής υποστήριξης» ($M=11.8, S.D.=3.3$ έναντι $M=11.0, S.D.=3.5$), $t_{(405)}=-2.50, p<.05$, παρουσιάζοντας επίσης χαμηλό δείκτη επίδρασης $d=.25$. Αναφορικά με τις διαστάσεις της κλίμακας Κατάθλιψης Άγχους και Στρες και οι αναλύσεις σύγκρισης μέσωσν όρων έδειξαν ότι τα επίπεδα κατάθλιψης ήταν στατιστικώς σημαντικά χαμηλότερα στους εργαζόμενους ($M=6.6, S.D.=5.3$) συγκριτικά με τους συμμετέχοντες που δεν εργάζονταν ($M=7.7, S.D.=5.4$), $t_{(405)}=1.99, p<.05$, παρουσιάζοντας χαμηλό δείκτη επίδρασης $d=.20$. Οι αναλύσεις σύγκρισης μέσωσν όρων δεν έδειξαν στατιστικώς σημαντική διαφορά μέσωσν όρων της κλίμακας Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια μεταξύ εργαζομένων και μη, $t_{(405)}=-1.43, p>.05$, καθώς επίσης και στην κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια δεν

υπήρχε στατιστικώς σημαντική διαφορά μέσω των όρων μεταξύ εργαζομένων και μη ($t_{(405)}=-0.89, p>.05$).

Πίνακας 8

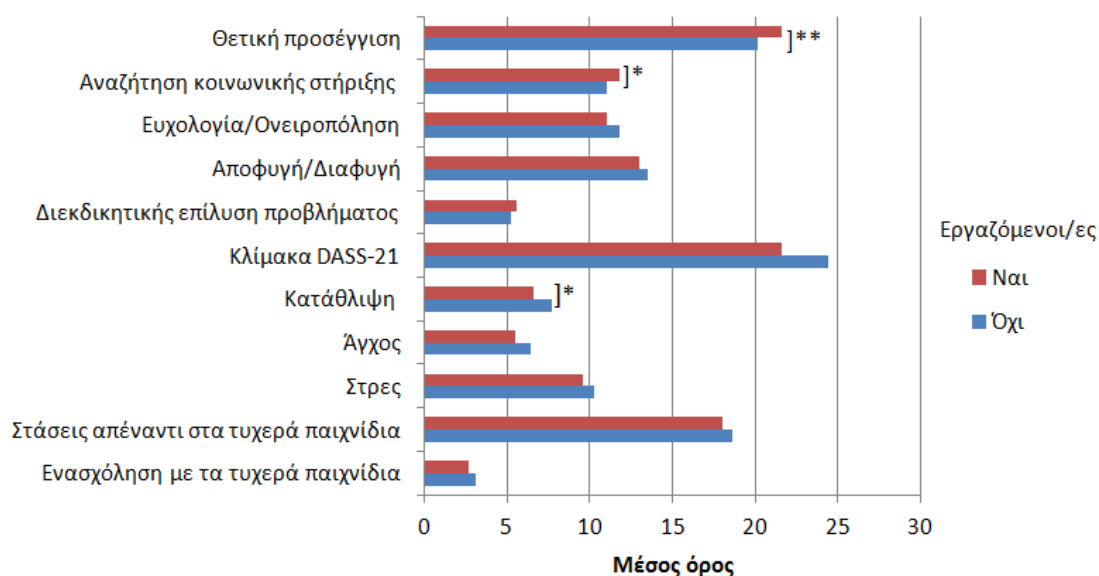
Σύγκριση μέσω των όρων στις κλίμακες ως προς την εργασιακή κατάσταση

	t (405)	p	Effect size (Cohen's d)
Κλίμακα Στρατηγικών Αντιμετώπισης Άγχους			
Θετική προσέγγιση	-2.99	.003**	.30
Αναζήτηση κοινωνικής στήριξης	-2.50	.013*	.25
Ευχολογία/Ονειροπόληση	1.52	.128	.15
Αποφυγή/Διαφυγή	1.13	.259	.11
Διεκδικητικής επίλυση προβλήματος	-1.88	.060	.19
Κλίμακα DASS 21	1.95	.052	.19
Κατάθλιψη	1.99	.047*	.20
Άγχος	1.80	.072	.18
Στρες	1.45	.149	.14
Κλίμακα στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια	-1.43	.155	.14
Κλίμακα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια	-0.89	.375	.09

* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $p<.001$

Γράφημα 7

Σύγκριση μέσω των όρων στις κλίμακες ως προς την εργασιακή κατάσταση

4.2.4. Συγκρίσεις μέσων όρων ως προς την ηλικία

Τα αποτελέσματα των αναλύσεων διακύμανσης για τους παράγοντες της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, τις διαστάσεις της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, την κλίμακα Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, τα οποία παρουσιάζονται στον Πίνακα 9 και το Γράφημα 8, έδειξαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές μέσων όρων ως προς την ηλικία. Συγκεκριμένα, για τις αναλύσεις σύγκρισης μέσων όρων ως προς την ηλικία, λόγω της μη κανονικής κατανομής της ηλικίας του δείγματος, πραγματοποιήθηκε κατηγοριοποίηση της ηλικίας σε τρεις ηλικιακές ομάδες: 18-24 ετών, 25-39 ετών, 30 ετών και άνω. Οι αναλύσεις σύγκρισης μέσων όρων έδειξαν ότι αναφορικά με τους παράγοντες της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων μόνον ο παράγοντας «Θετική προσέγγιση» διέφερε στατιστικώς σημαντικά μεταξύ των τριών κατηγοριών ηλικιακών ομάδων, $F_{(2,404)}=7.26, p<.001$. Συγκεκριμένα, μετά τον έλεγχο κατά Bonferroni βρέθηκε ότι οι συμμετέχοντες που ήταν 30 ετών και άνω ($M=22.1, S.D.=4.8$) χρησιμοποιούσαν στατιστικώς σημαντικά περισσότερο τη συγκεκριμένη στρατηγική σε σύγκριση με εκείνους που ήταν 18-23 ετών ($M=19.8, S.D.=5.2$), $p=.000$, ενώ δεν βρέθηκε στατιστικώς σημαντική διαφορά ανάμεσα στην ηλικιακή ομάδα 24-29 ετών και τις άλλες δυο ηλικιακές ομάδες. Η κλίμακα Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες (DASS-21) βρέθηκε ότι διέφερε στατιστικώς σημαντικά μεταξύ των τριών ηλικιακών ομάδων $F_{(2,404)}= 4.35, p<.05$. Συγκεκριμένα, μετά τον έλεγχο κατά Bonferroni βρέθηκε ότι τα επίπεδα της κλίμακας DASS-21 ήταν στατιστικώς σημαντικά χαμηλότερα στους συμμετέχοντες που ήταν 30 ετών και άνω ($M= 19.9, S.D.=13.4$) σε σύγκριση με εκείνους που ήταν 24-29 ετών ($M=24.3, S.D.=13.9$), $p=.031$, καθώς και με εκείνους που ήταν 18-23 ετών ($M=24.3, S.D.=15.2$), $p=.036$, ενώ δεν βρέθηκε στατιστικώς

σημαντική διαφορά ανάμεσα στην ηλικιακή ομάδα 18-23 ετών και την ηλικιακή ομάδα 24-29 ετών. Αναφορικά με τις τρεις διαστάσεις της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες οι αναλύσεις σύγκρισης μέσω όρων έδειξαν ότι τα επίπεδα κατάθλιψης διέφεραν στατιστικώς σημαντικά μεταξύ των τριών ηλικιακών ομάδων, $F_{(2,404)}=3.62, p<.05$. Συγκεκριμένα, μετά τον έλεγχο κατά Bonferroni βρέθηκε ότι οι συμμετέχοντες που ήταν 30 ετών και άνω ($M=6.0, S.D.=4.9$) είχαν στατιστικώς σημαντικά χαμηλότερα επίπεδα κατάθλιψης σε σύγκριση με εκείνους που ήταν 24-29 ετών ($M=7.6, S.D.=5.4$), $p=.042$, ενώ δεν βρέθηκε στατιστικώς σημαντική διαφορά ανάμεσα στην ηλικιακή ομάδα 18-23 ετών και τις άλλες δυο ηλικιακές ομάδες. Τα επίπεδα άγχους διέφεραν στατιστικώς σημαντικά μεταξύ των τριών ηλικιακών ομάδων, $F_{(2,404)}=4.01, p<.05$. Μετά τον έλεγχο κατά Bonferroni βρέθηκε ότι οι συμμετέχοντες που ήταν 30 ετών και άνω ($M=4.9, S.D.=4.9$) είχαν στατιστικώς σημαντικά χαμηλότερα επίπεδα άγχους σε σύγκριση εκείνους που ήταν 18-23 ετών ($M=6.8, S.D.=5.8$), $p=.016$, ενώ δεν βρέθηκε στατιστικώς σημαντική διαφορά ανάμεσα στην ηλικιακή ομάδα 24-29 ετών και τις άλλες δυο ηλικιακές ομάδες. Και τα επίπεδα στρες διέφεραν στατιστικώς σημαντικά μεταξύ των τριών ηλικιακών ομάδων, $F_{(2,404)}=3.90, p<.05$. Από την ανάλυση πολλαπλών συγκρίσεων με χρήση του ελέγχου κατά Bonferroni βρέθηκε ότι οι συμμετέχοντες που ήταν 30 ετών και άνω ($M=8.9, S.D.=5.1$) είχαν στατιστικώς σημαντικά χαμηλότερα επίπεδα στρες σε σύγκριση με εκείνους που ήταν 24-29 ετών ($M=10.6, S.D.=4.9$), $p=.019$, ενώ δεν βρέθηκε καμία στατιστικώς σημαντική διαφορά ανάμεσα στην ηλικιακή ομάδα 18-23 ετών και τις άλλες δύο ηλικιακές ομάδες. Οι αναλύσεις διακύμανσης δεν έδειξαν στατιστικώς σημαντική διαφορά μέσω όρων στην κλίμακα των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια ως προς την ηλικία των συμμετεχόντων, $F_{(2,404)}=2.59, p>.05$. Αναφορικά με την κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, οι αναλύσεις

διακύμανσης έδειξαν στατιστικώς σημαντική διαφορά μέσω των όρων της κλίμακας Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια ανάλογα την ηλικία, $F_{(2,404)} = 3.23, p < .05$, ωστόσο μετά τον έλεγχο κατά Bonferroni δεν αναδείχθηκε κάποια στατιστικώς σημαντική διαφορά. Λαμβάνοντας υπόψη τα μεγέθη επιδράσεις μεταξύ των παραπάνω μεταβλητών που εμφανίζουν στατιστικώς σημαντική διαφορά ως προς την ηλικία παρουσιάζονται αμελητέα ($\eta^2 = 0.2-0.3$).

Πίνακας 9

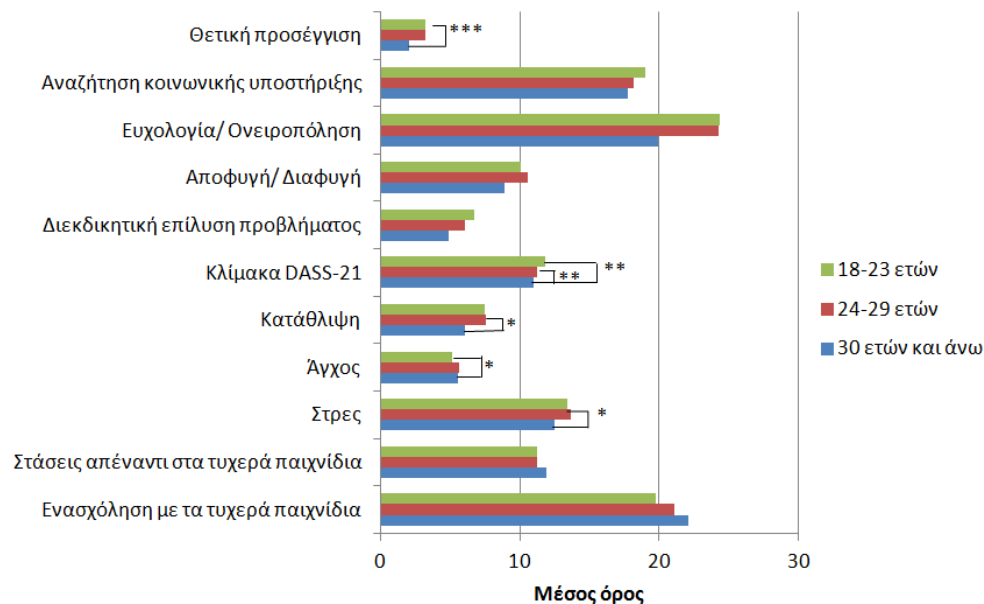
Σύγκριση μέσω των όρων στις κλίμακες ως προς την ηλικία

	F (2,404)	P	Effect size (η^2)
Κλίμακα Στρατηγικών Αντιμετώπισης Άγχους			
Θετική προσέγγιση	7.26	.001***	.03
Αναζήτηση κοινωνικής στήριξης	1.74	.177	.01
Ευχολογία/Ονειροπόληση	0.98	.375	.00
Αποφυγή/Διαφυγή	2.76	.065	.01
Διεκδικητικής επίλυση προβλήματος	1.59	.206	.01
Κλίμακα DASS 21	4.35	.014*	.02
Κατάθλιψη	3.62	.028*	.02
Άγχος	4.01	.019*	.02
Στρες	3.90	.021*	.02
Κλίμακα στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια	2.59	.076	.01
Κλίμακα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια	3.23	.041*	.02

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$ *** $p < 0.001$

Γράφημα 8

Σύγκριση μέσων όρων στις κλίμακες ως προς την ηλικία

4.2.5. Συγκρίσεις μέσων όρων ως προς τον τόπο διαμονής

Τα αποτελέσματα των αναλύσεων διακύμανσης για τους παράγοντες της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, τις διαστάσεις της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, την κλίμακα Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια δεν έδειξαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές ως προς την τόπο διαμονής των συμμετεχόντων όπως φαίνεται και στον Πίνακα 10 και το Γράφημα 9.

Πίνακας 10

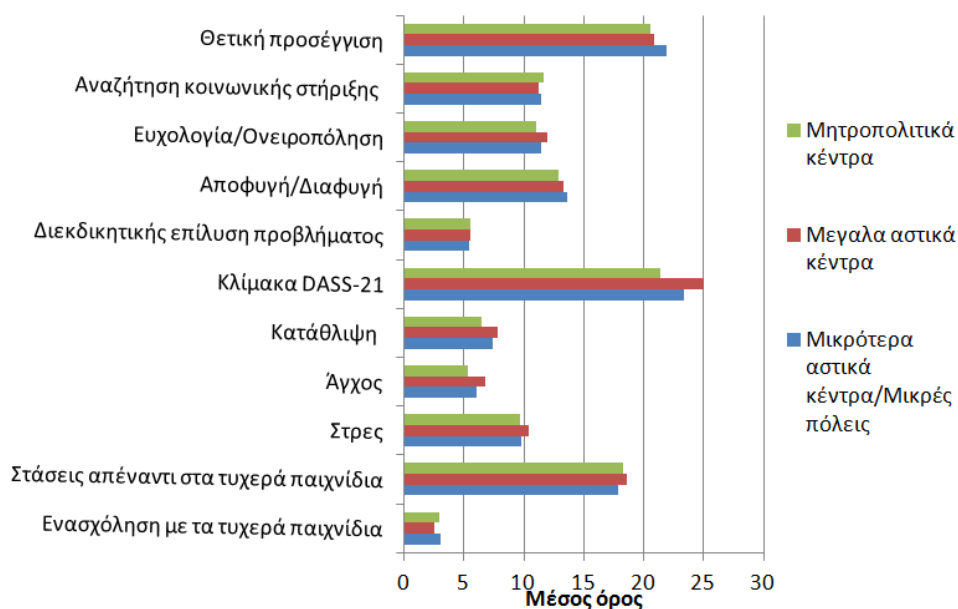
Σύγκριση μέσων όρων στις κλίμακες ως προς τον τόπο διαμονής

	F (2,404)	p	Effect size (η ²)
Κλίμακα Στρατηγικών Αντιμετώπισης Άγχους			
Θετική προσέγγιση	2.30	.102	.01
Αναζήτηση κοινωνικής στήριξης	0.86	.425	.00
Ευχολογία/Ονειροπόληση	1.64	.195	.01
Αποφυγή/Διαφυγή	0.94	.392	.00
Διεκδικητικής επίλυση προβλήματος	0.36	.696	.00
Κλίμακα DASS 21	2.18	.114	.01
Κατάθλιψη	2.44	.088	.01
Άγχος	2.81	.061	.01
Στρες	0.67	.510	.00
Κλίμακα στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια	0.88	.416	.00
Κλίμακα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια	0.29	.747	.00

*p<0.05 **p<0.01 ***p<0.001

Γράφημα 9

Σύγκριση μέσων όρων στις κλίμακες ως προς τον τόπο διαμονής

4.2.6. Συγκρίσεις μέσωσν όρων ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο

Τα αποτελέσματα των αναλύσεων διακύμανσης για τους παράγοντες της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, τις διαστάσεις της κλίμακας κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, την κλίμακα Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, στον Πίνακα 11 και το Γράφημα 10, έδειξαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές μέσωσν όρων ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο. Συγκεκριμένα, για τις αναλύσεις σύγκρισης μέσωσν όρων ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο πραγματοποιήθηκε κατηγοριοποίηση του εκπαιδευτικού επιπέδου σε τρεις ομάδες: «Απόφοιτοι Γυμνασίου/Λυκείου/IEK», «Πτυχιούχοι ΑΕΙ/ΤΕΙ και «Κάτοχοι Μεταπτυχιακού/ Διδακτορικού». Συγκεκριμένα, οι αναλύσεις σύγκρισης μέσωσν όρων έδειξαν ότι αναφορικά με τους παράγοντες της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων η χρήση της στρατηγικής «Θετική προσέγγιση» διέφερε στατιστικώς σημαντικά ανάλογα με το εκπαιδευτικό επίπεδο των συμμετεχόντων, $F_{(2,404)}=5.88, p<.01$ καθώς επίσης και η χρήση της στρατηγικής «Ευχολογία/ ονειροπόληση», $F_{(2,404)}=4.25, p<.05$ και η χρήση της στρατηγικής «Αποφυγή/ Διαφυγή» $F_{(2,404)}=6.54, p<0.0$. Μετά από την ανάλυση πολλαπλών συγκρίσεων με χρήση του ελέγχου Bonferroni δεν βρέθηκε καμία στατιστικώς σημαντική διαφορά για τη στρατηγική «Θετική Προσέγγιση» μεταξύ των πτυχιούχων ΑΕΙ/ΤΕΙ και των κατόχων Μεταπτυχιακού/ Διδακτορικού, ενώ βρέθηκε ότι οι απόφοιτοι Γυμνασίου/Λυκείου/IEK ($M=19.8, S.D.=5.1$) χρησιμοποιούσαν στατιστικώς σημαντικά λιγότερο τη στρατηγική της «Θετικής προσέγγισης» σε σύγκριση με τους πτυχιούχους ΑΕΙ/ΤΕΙ ($M=21.4, S.D.=4.8$), $p=.15$, και με τους κατόχους Μεταπτυχιακού/ Διδακτορικού ($M= 22,1, S.D.=5.2$), $p=.008$. Οι κάτοχοι Μεταπτυχιακού/ Διδακτορικού ($M=9.7, S.D.=5.4$) βρέθηκε ότι χρησιμοποιούσαν στατιστικώς σημαντικά λιγότερο τη στρατηγική «Ευχολογία/ Ονειροπόληση» σε

σύγκριση με τους απόφοιτους Γυμνασίου/Λυκείου/IEK ($M=11.7$, $S.D.=4.9$), $p=.030$ και με τους πτυχιούχους AEI/TEI ($M=11.6$, $S.D.=4.7$), $p=.019$. Ομοίως, οι κάτοχοι Μεταπτυχιακού/ Διδακτορικού ($M=11.5$, $S.D.=4.1$) βρέθηκε ότι χρησιμοποιούσαν στατιστικώς σημαντικά λιγότερο τη στρατηγική «Αποφυγή/ Διαφυγή» σε σύγκριση με τους απόφοιτους Γυμνασίου/Λυκείου/IEK ($M=13.3$, $S.D.=4.3$), $p=.017$, και με τους πτυχιούχους AEI/TEI ($M=13.7$, $S.D.=4.4$), $p=.001$. Αναφορικά με τις διαστάσεις της κλίμακας DASS-21 οι αναλύσεις σύγκρισης μέσω όρων έδειξαν ότι τα επίπεδα άγχους διέφεραν στατιστικώς σημαντικά μεταξύ των διαφόρων εκπαιδευτικών επιπέδων, $F_{(2,404)}=3.07$, $p<.05$. Από την ανάλυση πολλαπλών συγκρίσεων με χρήση του ελέγχου Bonferroni βρέθηκε ότι οι απόφοιτοι Γυμνασίου/Λυκείου/IEK ($M=6.7$, $S.D.=6.0$) είχαν στατιστικώς σημαντικά υψηλότερα επίπεδα άγχους σε σύγκριση με τους κατόχους Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού ($M=4.8$, $S.D.=5.1$), $p=.050$, ενώ δεν βρέθηκε καμία στατιστικώς σημαντική διαφορά μεταξύ των πτυχιούχων AEI/TEI και μεταξύ των δυο άλλων εκπαιδευτικών επιπέδων. Οι αναλύσεις διακύμανσης δεν έδειξαν στατιστικώς σημαντική διαφορά μέσω όρων στην κλίμακα των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια ως προς με το εκπαιδευτικό επίπεδο των συμμετεχόντων, $F_{(2,404)}=2.87$, $p>.05$. Αναφορικά με την κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, οι αναλύσεις διακύμανσης έδειξαν στατιστικώς σημαντική διαφορά μέσω όρων της κλίμακας Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια ανάλογα με το εκπαιδευτικό επίπεδο, $F_{(2,404)}=0.29$, $p>.05$. Συγκεκριμένα, μετά τη διόρθωση κατά Bonferroni βρέθηκε ότι οι συμμετέχοντες με Μεταπτυχιακό/Διδακτορικό ($M=1.42$, $S.D.=2.89$) είχαν στατιστικώς σημαντικά χαμηλότερες τιμές σε σύγκριση με τους αποφοίτους Γυμνασίου/Λυκείου/IEK ($M=3.78$, $S.D.=5.45$), $p=.002$, ενώ δεν βρέθηκε καμία στατιστικώς σημαντική διαφορά μεταξύ των πτυχιούχων AEI/TEI και των δυο άλλων

εκπαιδευτικών επιπέδων. Λαμβάνοντας υπόψη τα μεγέθη επιδράσεις μεταξύ των παραπάνω μεταβλητών που εμφανίζουν στατιστικώς σημαντική διαφορά ως προς την ηλικία παρουσιάζονται αμελητέα ($\eta^2=0.1-0.3$).

Πίνακας 11

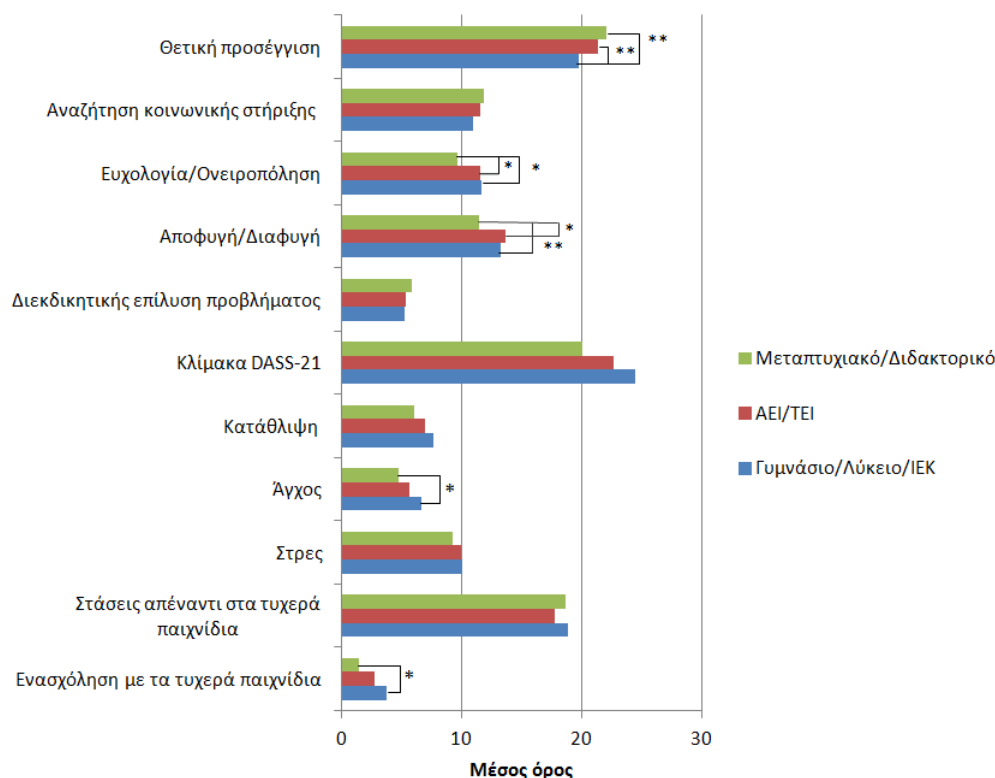
Σύγκριση μέσων όρων στις κλίμακες ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο

	F (2,404)	P	Effect size (η^2)
Κλίμακα Στρατηγικών Αντιμετώπισης Άγχους			
Θετική προσέγγιση	5.88	.003**	.03
Αναζήτηση κοινωνικής στήριξης	1.61	.202	.01
Ευχολογία/Ονειροπόληση	4.25	.015*	.02
Αποφυγή/Διαφυγή	6.54	.002**	.03
Διεκδικητικής επίλυση προβλήματος	2.08	.127	.01
Κλίμακα DASS 21			
Κατάθλιψη	1.90	.150	.01
Άγχος	3.07	.047*	.01
Στρες	0.62	.537	.00
Κλίμακα στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια			
Κλίμακα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια	2.87	.058	.01
Κλίμακα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια	6.24	.002*	.03

* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $p<.001$

Γράφημα 10

Σύγκριση μέσων όρων στις κλίμακες ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο

4.2.7. Έλεγχος διαφορών των συμμετεχόντων στις στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια ως προς τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος

Στην συνέχεια μελετήθηκε η ύπαρξη στατιστικώς σημαντικών διαφορών μεταξύ των συμμετεχόντων στις στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια ως προς το φύλο, την ηλικία, τον τόπο διαμονής, το εκπαιδευτικό επίπεδο, την οικογενειακή κατάσταση και την εργασιακή κατάσταση. Για τη διερεύνηση του κατά πόσο υπάρχει στατιστικώς σημαντική διαφορά μεταξύ των συμμετεχόντων σχετικά με τις στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και των παραπάνω δημογραφικών χαρακτηριστικών πραγματοποιήθηκε η χρήση του χ^2 test. Από τα αποτελέσματα φαίνεται ότι οι άνδρες ήταν σε στατιστικώς σημαντικά υψηλότερο ποσοστό υπέρ των τυχερών παιχνιδιών σε

σύγκριση με τις γυναίκες, 12.7% έναντι 4.0%, $\chi^2_{(1)}=10.56, p=.001<.01$. Ομοίως, οι μη εργαζόμενοι ήταν σε στατιστικώς σημαντικά υψηλότερο ποσοστό υπέρ των τυχερών παιχνιδιών σε σύγκριση με τους εργαζόμενους, 5.6% έναντι 10.9%, $\chi^2_{(1)}=3.80, p=.050<.05$. Αναφορικά με την ηλικία, όσο αυξάνεται η ηλικία των συμμετεχόντων φαίνεται να μειώνεται στατιστικώς σημαντικά το ποσοστό υπέρ των τυχερών παιχνιδιών, $\chi^2_{(2)}=7.37, p=.025<.05$ (Πίνακας 12).

Πίνακας 12

Αποτελέσματα του χ^2 test για τις στάσεις των συμμετεχόντων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια με ανεξάρτητες μεταβλητές τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά

	Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια				χ^2 (β.ε.) ^α
	Κατά		Υπέρ		
	N	%	N	%	
Φύλο					
Γυναίκες	217	96	9	4	10.56 (1)**
Άνδρες	158	87.3	23	12.7	
Ηλικία					
18-23	110	87.3	16	12.7	7.37 (2)*
24-29	134	92.4	11	7.6	
30 και άνω	131	96.3	5	3.7	
Τόπος Διαμονής					
Μεγάλα αστικά κέντρα	91	89.2	11	10.8	3.94 (2)
Μικρότερα αστικά κέντρα/ Μικρές πόλεις	104	96.3	4	3.7	
Μητροπολιτικά κέντρα	180	91.4	17	8.6	
Εκπαιδευτικό επίπεδο					
Γυμνάσιο/Λύκειο/ΙΕΚ	111	88.1	15	11.9	4.43 (2)
ΑΕΙ/ΤΕΙ	204	94.4	12	5.6	
Μεταπτυχιακό/Διδακτορικό	60	92.3	5	7.7	
Έγγαμοι/ Σε συμβίωση					
Όχι	245	90.7	25	9.3	2.16 (1)
Ναι	130	94.9	7	5.1	
Εργαζόμενοι					
Όχι	156	89.1	19	10.9	3.80 (1)*
Ναι	219	94.4	13	5.6	

Σημείωση. ^α Βαθμοί ελευθερίας (β.ε.) για χ^2 tests

* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $p<.001$

4.2.8. Έλεγχος διαφορών των συμμετεχόντων στα επίπεδα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια ως προς τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος

Για τη διερεύνηση του κατά πόσο υπάρχει στατιστικώς σημαντική διαφορά μεταξύ των συμμετεχόντων στα επίπεδα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια ως προς το φύλο, την ηλικία, τον τόπο διαμονής, το εκπαιδευτικό επίπεδο, την οικογενειακή κατάσταση και την εργασιακή κατάσταση πραγματοποιήθηκε η χρήση του χ^2 test (Πίνακας 13). Από τα αποτελέσματα φαίνεται ότι οι συμμετέχοντες σχετικά με τα επίπεδα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια διέφεραν στατιστικώς σημαντικά μόνο ανάλογα με το φύλο των συμμετεχόντων, $\chi^2_{(3)}=76.14, p=.000<.001$. Συγκεκριμένα, τα ποσοστά προβληματικής ενασχόλησης και μετρίου ρίσκου ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια ήταν υψηλότερα στους άνδρες, ενώ τα ποσοστά καμίας/μη προβληματικής ενασχόλησης και χαμηλού ρίσκου ενασχόλησης ήταν υψηλότερα στις γυναίκες.

Πίνακας 13

Αποτελέσματα του χ^2 test για τα επίπεδα ενασχόλησης των συμμετεχόντων με τα τυχερά παιχνίδια με ανεξάρτητες μεταβλητές τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά

	Ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια								χ^2 (β.ε.) ^α
	Καμία/Μη προβληματική ενασχόληση		Χαμηλού ρίσκου ενασχόληση		Μέτριου ρίσκου ενασχόληση		Προβληματική ενασχόληση		
	N	%	N	%	N	%	N	%	
Φύλο									
Γυναίκες	143	63.3	45	19.9	29	12.8	9	4.0	76.14 (3)***
Άνδρες	49	27.1	33	18.2	52	28.7	47	26.0	
Ηλικία	59	46.8	23	18.3	24	19.0	20	15.9	8.74 (6)
18-23	58	40.0	29	20.0	34	23.4	24	16.6	
24-29	75	55.1	26	19.1	23	16.9	12	8.8	
30 και άνω	59	46.8	23	18.3	24	19.0	20	15.9	
Τόπος Διαμονής									
Μεγάλα αστικά κέντρα	46	45.1	24	23.5	22	21.6	10	9.8	4.30 (6)
Μικρότερα αστικά κέντρα/ Μικρές πόλεις	48	44.4	22	20.4	21	19.4	17	15.7	
Μητροπολιτικά κέντρα	98	49.7	32	16.2	38	19.3	29	14.7	
Εκπαιδευτικό επίπεδο									
Γυμνάσιο/Λύκειο/IEK	55	43.7	22	17.5	24	19	25	19.8	12.31 (6)
ΑΕΙ/ΤΕΙ	97	44.9	44	20.4	47	21.8	28	13	
Μεταπτυχιακό/Διδακτορικό	40	61.5	12	18.5	10	15.4	3	4.6	
Έγγαμοι/Σε συμβίωση									
Όχι	124	45.9	47	17.4	55	20.4	44	16.3	5.40 (3)
Ναι	68	49.6	31	22.6	26	19	12	8.8	
Εργαζόμενοι									
Όχι	78	44.6	32	18.3	38	21.7	27	15.4	1.69 (3)
Ναι	114	49.1	46	19.8	43	18.5	29	12.5	

Σημείωση. ^α Βαθμοί ελευθερίας (β.ε.) για χ^2 tests

*p<.05 **p<.01 ***p<.001

4.3. Συσχετίσεις μεταξύ των παραγόντων της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, των διαστάσεων της κλίμακα Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, της κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της κλίμακας Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια

Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται να απαντηθεί το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα αναφορικά με το αν υπάρχει, και τι είδους, συνάφεια μεταξύ των παραγόντων της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, των διαστάσεων της κλίμακα Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, της κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της κλίμακας Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια. Συγκεκριμένα θα απαντηθούν τα εξής έξι ερευνητικά υποερωτήματα: 1) Οι παράγοντες της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων συσχετίζονται με τις διαστάσεις της κλίμακα Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες; 2) Οι παράγοντες της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων συσχετίζονται με την κλίμακα των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια; 3) Οι παράγοντες της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων συσχετίζονται με την κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια; 4) Οι διαστάσεις της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες συσχετίζονται με την κλίμακα των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια; 5) Οι διαστάσεις της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες συσχετίζονται με την κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια; 6) Η κλίμακα των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια συσχετίζεται με την κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια;

Στον Πίνακα 14 παρουσιάζονται οι συσχετίσεις μεταξύ των παραγόντων της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, των διαστάσεων της κλίμακα Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, της κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της κλίμακας Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια. Με

εκθέτη «*» παρουσιάζονται οι στατιστικώς σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ των διαστάσεων σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $p=.05$, με εκθέτη «**» παρουσιάζονται οι στατιστικώς σημαντικές συσχετίσεις σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $p=.01$ και με εκθέτη «***» παρουσιάζονται οι στατιστικώς σημαντικές συσχετίσεις σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $p=.001$. Τα κελιά χωρίς κάποιον εκθέτη δηλώνουν έλλειψη στατιστικής σημαντικότητας. Ο χαρακτηρισμός των δεικτών συσχετίσεις σε χαμηλές, μέτριες ή υψηλές συσχετίσεις ορίστηκε σύμφωνα με την θεωρία των Tabachnick και Fidell (2007). Σύμφωνα με την οποία, εάν ένας δείκτης συσχέτισης είναι μικρότερος του ± 0.10 , τότε δηλώνει έλλειψη συσχέτισης ενώ αν είναι μεταξύ του $\pm 0.10 - 0.40$, τότε δηλώνει χαμηλή συσχέτιση, αν είναι μεταξύ του $\pm 0.40 - 0.70$, τότε δηλώνει μέτρια συσχέτιση και αν είναι μεταξύ του $\pm 0.70 - 0.99$, τότε δηλώνει υψηλή συσχέτιση. Στην παρούσα έρευνα όλες οι στατιστικώς σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ των υπό μελέτη παραγόντων παρουσιάζουν χαμηλές συσχετίσεις, καθώς οι δείκτες συσχέτισης κυμαίνονται μεταξύ του $\pm 0.10 - 0.40$.

Αναλυτικότερα, όσον αφορά στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με το αν οι παράγοντες της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων συσχετίζονται με τις διαστάσεις της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, φαίνεται ότι οι παράγοντες «Ευχολογία/ Ονειροπόληση», «Αποφυγή/ Διαφυγή» και «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος» παρουσιάζουν στατιστικώς σημαντική θετική συσχέτιση με κάθε διάσταση της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες ξεχωριστά καθώς και με το σύνολο της κλίμακας. Ο παράγοντας «Αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης» παρουσιάζει στατιστικώς σημαντική χαμηλή θετική συσχέτιση με τις διαστάσεις «Άγχος» και «Στρες». Ενώ ο παράγοντας «Θετική προσέγγιση» είναι ο μόνος που παρουσιάζει στατιστικώς σημαντική αρνητική συσχέτιση με τις διαστάσεις

της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες. Συγκεκριμένα, υψηλότερα επίπεδα κατάθλιψης φαίνεται ότι σχετίζονταν με στατιστικώς σημαντικά περισσότερη χρήση των στρατηγικών «Ευχολογία/ Ονειροπόληση» $r_{(406)}=.28, p<0.001$, «Αποφυγή/ Διαφυγή» $r_{(406)}=.33, p=.000<.001$ και «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος» $r_{(406)}=.11, p=.022<.05$ και στατιστικώς σημαντικά λιγότερη χρήση της στρατηγικής «Θετική προσέγγιση», $r_{(406)}=-.23, p=.000<.001$. Επίσης, υψηλότερα επίπεδα άγχους σχετίζονταν με στατιστικώς σημαντικά περισσότερη χρήση των στρατηγικών «Αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης» $r_{(406)}=.11, p=.021<.05$, «Ευχολογία/ Ονειροπόληση» $r_{(406)}=.28, p=.000<.001$, «Αποφυγή/ Διαφυγή» $r_{(406)}=.28, p=.000<.001$, και «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος» $r_{(406)}=.16, p=.002<.01$. Υψηλότερα επίπεδα στρες σχετίζονταν με στατιστικώς σημαντικά περισσότερη χρήση των στρατηγικών «Ευχολογία/ Ονειροπόληση» $r_{(406)}=.32, p<.001$, «Αποφυγή/ Διαφυγή» $r_{(406)}=.24, p=.000<.001$ και «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος» $r_{(406)}=.29, p=.000<.001$ και με στατιστικώς σημαντικά λιγότερη χρήση της στρατηγικής «Θετική προσέγγιση», $r_{(406)}=-.11, p=.024<.05$. Συνολικά, υψηλότερα επίπεδα στο σύνολο των διαστάσεων της κλίμακας DASS-21 σχετίζονταν με στατιστικώς σημαντικά περισσότερη χρήση των στρατηγικών «Ευχολογία/ ονειροπόληση» $r_{(406)}=.33, p=.000<.001$, «Αποφυγή/ διαφυγή» $r_{(406)}=.31, p=.000<.001$ και «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος» $r_{(406)}=.21, p=0.000<.001$ και στατιστικώς σημαντικά λιγότερη χρήση της στρατηγικής «Θετική προσέγγιση», $r_{(406)}=-.15, p=.002<.01$

Όσον αφορά στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με το αν οι παράγοντες της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων συσχετίζονται με την κλίμακα των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια φαίνεται ότι η κλίμακα Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια είχε στατιστικώς σημαντική

αρνητική συσχέτιση μόνο με τους παράγοντες «Αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης», $r_{(406)} = -.10$, $p = .041 < .05$, και «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος», $r_{(406)} = -.10$, $p = .046 < .05$. Ενώ δεν βρέθηκαν στατιστικώς σημαντικές συσχετίσεις της κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια με τους υπόλοιπους τρεις παράγοντες της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων

Όσον αφορά στο τρίτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με το αν οι παράγοντες της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων συσχετίζονται με την κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, φαίνεται ότι η κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια είχε στατιστικώς σημαντική αρνητική συσχέτιση μόνο με τον παράγοντα «Θετική προσέγγιση», $r_{(406)} = -.11$, $p = .021 < .05$. Ενώ δεν βρέθηκαν στατιστικώς σημαντικές συσχετίσεις της κλίμακας Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια με τους υπόλοιπους τέσσερις παράγοντες της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων

Όσον αφορά στο τέταρτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με το αν οι διαστάσεις της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες συσχετίζονται με την κλίμακα των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια, φαίνεται ότι υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ της συνολικής κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες και των επιμέρους διαστάσεων αυτής με την κλίμακα των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια. Αναλυτικότερα, η κλίμακα των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια είχε στατιστικώς σημαντική αρνητική συσχέτιση τις διαστάσεις της κατάθλιψης, $r_{(406)} = -.12$, $p = .017 < .05$, του άγχους, $r_{(406)} = -.11$, $p = .028 < .05$, του στρες, $r_{(406)} = -.14$, $p = .004 < .01$, ξεχωριστά, καθώς και με το σύνολο των διαστάσεων της κλίμακας DASS-21, $r_{(406)} = -.14$, $p = .006 < .01$.

Όσον αφορά στο πέμπτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με το αν οι διαστάσεις της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες συσχετίζονται με την κλίμακα

Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, φαίνεται ότι υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ της συνολικής κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες καθώς και των επιμέρους διαστάσεων αυτής με την κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια.

Αναλυτικότερα, φαίνεται ότι η κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια είχε στατιστικώς σημαντική θετική συσχέτιση με τη διάσταση της κατάθλιψης, $r_{(406)}=.19$, $p=.000<0.001$, του άγχους, $r_{(406)}=.12$, $p=.018<.05$, του στρες, $r_{(406)}=.15$, $p=.002<.01$, και με το σύνολο των διαστάσεων της κλίμακας DASS-21, $r_{(406)}=.17$, $p=.001<.01$.

Αναφορικά με το έκτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με το αν η κλίμακα των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια συσχετίζεται με την κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, φαίνεται ότι η κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια είχε στατιστικώς σημαντική θετική συσχέτιση με την κλίμακα στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια, $r_{(406)}=.17$, $p=.001 <.01$.

Πίνακας 14

Συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών της έρευνας

	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Θετική προσέγγιση	.32***	.11*	.04	.29***	-.23***	-.06	-.11*	-.15**	-.02	-.11*
Αναζήτηση υποστήριξης		.26***	-.12*	.30***	-.03	.11*	.11*	.07	-.10*	-.09
Ευχολογία/Ονειροπόληση			.40**	.27***	.28***	.28***	.32***	.33***	-.05	-.06
Αποφυγή/Διαφυγή				.05	.33***	.28***	.24***	.31***	.00	.05
Διεκδικητική επίλυση					.11*	.16**	.29***	.21***	-.10*	.08
Κατάθλιψη						.68***	.75***	.90***	-.12*	.19***
Άγχος							.71***	.89***	-.11*	.12*
Στρες								.91***	-.14**	.15**
Κλίμακα DASS-21									-.14**	.17**
Στάσεις για τυχερά παιχνίδια										.17**
Ενασχόληση με τυχερά παιχνίδια										

* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $p<.001$

4.4. Επιδράσεις στις στάσεις των συμμετεχόντων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και στην ενασχόληση τους με αυτά

Στην παρούσα ενότητα θα διερευνηθούν οι παράγοντες που επιδρούν στις στάσεις των συμμετεχόντων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και στην ενασχόληση τους με αυτά. Συγκεκριμένα επιδιώκεται να απαντηθεί το ερευνητικό ερωτήματα: «Το φύλο, η ηλικία, το εκπαιδευτικό επίπεδο, η οικογενειακή και εργασιακή κατάσταση, οι παράγοντες της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχогόνων Καταστάσεων και οι διαστάσεις της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες προβλέπουν τις Στάσεις των συμμετεχόντων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την Ενασχόληση τους με αυτά;». Για το σκοπό αυτό εφαρμόστηκε η ανάλυση γραμμικής παλινδρόμησης. Με τη συγκεκριμένη ανάλυση εξετάζεται η σχέση μεταξύ των μεταβλητών με σκοπό τη δυνατότητα πρόβλεψης των τιμών της εξαρτημένης μεταβλητής μέσω των τιμών των ανεξάρτητων μεταβλητών (Field, 2013).

Ύστερα από διερεύνηση της βιβλιογραφίας, με σκοπό την επιλογή της μεθόδου παλινδρόμησης που θα εφαρμοστεί, δεν φάνηκε να έχουν μελετηθεί ταυτόχρονα στην Ελλάδα οι στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων και τα επίπεδα άγχους ως προβλεπτικοί παράγοντες των στάσεων και της ενασχόλησης των ενηλίκων με τα τυχερά παιχνίδια (Economou et al., 2014· Συνδόνας και συν., 2016). Κατάλληλη μέθοδος παλινδρόμησης για να απαντηθεί το υπό μελέτη ερευνητικό ερώτημα και να συνάδει με την παρούσα διερευνητική έρευνα, κρίθηκε η μέθοδος της κατά βήματα παλινδρόμησης (stepwise regression) επιδιώκοντας τη δυνατότητα πρόβλεψης των τιμών της εξαρτημένης μεταβλητής από τις τιμές των ανεξάρτητων και τον εντοπισμό των στατιστικώς σημαντικών επιδράσεων μεταξύ τους. Η πολλαπλή ανάλυση παλινδρόμησης με τη μέθοδο της κατά βήματα παλινδρόμησης αποτελεί συνδυασμό της πολλαπλής παλινδρόμησης με τη μέθοδο

του αποκλεισμού μεταβλητών (backward elimination) και της πολλαπλής παλινδρόμησης με τη μέθοδο της προοδευτικής προσθήκης μεταβλητών (forward selection). Αναλυτικότερα, στη μέθοδο της κατά βήματα παλινδρόμησης η στατιστική σημαντικότητα των μεταβλητών επανεκτιμάται σε κάθε στάδιο ελαχιστοποιώντας την πιθανότητα να παραλειφθούν από το μοντέλο σημαντικές μεταβλητές ή να περιληφθούν σε αυτό άλλες μη σημαντικές. Η διαδικασία ξεκινά, έχοντας όλες τις ανεξάρτητες μεταβλητές στο μοντέλο και διερευνάται η μεταβλητή εκείνη που έχει τον μεγαλύτερο συντελεστή επίδρασης με την εξαρτημένη μεταβλητή η οποία αφού εντοπιστεί, εφόσον ικανοποιεί το επίπεδο σημαντικότητας εισόδου, προστίθεται στο μοντέλο. Έπειτα ελέγχεται αν οι υπόλοιπες μεταβλητές που βρίσκονται εκτός μοντέλου μπορούν να εισέλθουν σε αυτό και η πιο σημαντική από αυτές, εάν βρεθεί, προστίθεται. Όλες οι μεταβλητές μέσα στο μοντέλο ελέγχονται ξανά ως προς τη σημαντικότητά τους, μετά την είσοδο μιας νέας μεταβλητής. Η διαδικασία συνεχίζεται έως ότου να μην υπάρχουν μεταβλητές εκτός μοντέλου οι οποίες θα έπρεπε να προστεθούν σε αυτό και μεταβλητές μέσα στο μοντέλο που δεν θα έπρεπε να συμπεριλαμβάνονται.

Στην παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκαν δύο αναλύσεις πολλαπλής παλινδρόμησης με τη μέθοδο της κατά βήματα παλινδρόμησης. Η πρώτη είχε ως εξαρτημένη μεταβλητή τις Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και η δεύτερη είχε ως εξαρτημένη μεταβλητή την Ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια. Απαραίτητη προϋπόθεση για να την εφαρμογή της πολλαπλής παλινδρόμησης υπήρξε ο έλεγχος πολυσυγγραμμικότητας (multicollinearity). Συγκεκριμένα, στα ευρήματα ύπαρξης συναφειών δεν βρέθηκε κάποια στατιστικώς σημαντική ισχυρή σχέση μεταξύ των μεταβλητών του μοντέλου παλινδρόμησης με δείκτη συσχέτισης από 0.70 και πάνω, κάτι το οποίο θα επηρέαζε την εκτίμηση των συντελεστών παλινδρόμησης.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω προϋποθέσεις πραγματοποιήθηκε η υλοποίηση των αναλύσεων πολλαπλής παλινδρόμησης.

Στις υποενότητες που ακολουθούν θα παρουσιαστεί πρώτα η ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης με τη μέθοδο της κατά βήματα παλινδρόμησης με εξαρτημένη μεταβλητή τις Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και έπειτα η ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης με τη μέθοδο της κατά βήματα παλινδρόμησης με εξαρτημένη μεταβλητή την Ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια. Και για τις δύο αναλύσεις θα παρουσιαστεί μόνο το τελευταίο μοντέλο που προέκυψε, καθώς αυτό περιέχει όλες τις ανεξάρτητες μεταβλητές που βρέθηκαν να έχουν τον υψηλότερο συντελεστή προσδιορισμού (R^2) και να είναι στατιστικώς σημαντικές για την πρόβλεψη της εξαρτημένης μεταβλητής.

4.4.1. Επιδράσεις στις στάσεις των συμμετεχόντων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια

Προκειμένου να ελεγχθεί αν το φύλο, η ηλικία, το εκπαιδευτικό επίπεδο, η οικογενειακή και εργασιακή κατάσταση των συμμετεχόντων, οι παράγοντες της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχωγόνων Καταστάσεων και οι διαστάσεις «Κατάθλιψη», «Άγχος» και «Στρες» της κλίμακας DASS-21 επιδρούν στις Στάσεις των συμμετεχόντων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια εφαρμόστηκε η ανάλυση πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης με τη μέθοδο της κατά βήματα παλινδρόμησης.

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης έδειξαν ότι το Στρες, το Φύλο και το Εκπαιδευτικό επίπεδο εξηγούν το 4.5% της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής ($R^2=0.045$, $F_{(3,403)}=6.30$, $p=.000$). Συγκεκριμένα, όπως απεικονίζεται και στον Πίνακα 15, βρέθηκε ότι το στρες εξηγεί το 2.1% της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής, το εκπαιδευτικό προσθέτει 1.3% στην εξηγούμενη

διακύμανση της εξαρτημένης μεταβλητής και το φύλο προσθέτει 1.1% στην εξηγούμενη διακύμανση της εξαρτημένης μεταβλητή.

Ειδικότερα βρέθηκε ότι υψηλότερα επίπεδα στρες σχετίζονταν στατιστικώς σημαντικά με λιγότερο θετική στάση απέναντι στα τυχερά παιχνίδια, $\beta=-0.11$, $p=.011$. Επίσης, βρέθηκε ότι υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης σχετίζονταν στατιστικώς σημαντικά με λιγότερο θετική στάση απέναντι στα τυχερά παιχνίδια, $\beta=-1.01$, $p=.014$ και ότι οι άνδρες είχαν στατιστικώς σημαντικά θετικότερες στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια, $\beta=0.94$, $p=.033$.

Πίνακας 15

Επιδράσεις των ανεξάρτητων μεταβλητών Στρες, Φύλο και Εκπαιδευτικό επίπεδο στις Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια

	R^2	β^a	B^b	p
Στρες	0.021	-0.11	-0.126	.011
Εκπαιδευτικό επίπεδο	0.034	-1.01	-0.121	.014
Φύλο	0.045	0.94	0.106	.033

Σημείωση: ^a συντελεστής εξάρτησης, ^b τυποποιημένος συντελεστής εξάρτησης

4.4.2. Επιδράσεις στην ενασχόληση των συμμετεχόντων με τα τυχερά παιχνίδια

Προκειμένου να ελεγχθεί αν το φύλο, η ηλικία, το εκπαιδευτικό επίπεδο, η οικογενειακή και εργασιακή κατάσταση των συμμετεχόντων, οι παράγοντες της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, οι διαστάσεις «Κατάθλιψη», «Άγχος» και «Στρες» της κλίμακας DASS-21 και οι Στάσεις των συμμετεχόντων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια επιδρούν στην Ενασχόληση τους με αυτά χρησιμοποιήθηκε η ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης με τη μέθοδο της κατά βήματα παλινδρόμησης. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης έδειξαν ότι το Φύλο, η Κατάθλιψη, οι Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και οι παράγοντες Διεκδικητική επίλυση προβλήματος και Θετική προσέγγιση εξηγούν το 26.4% της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής ($R^2=.264$, $F_{(5,401)}=28.71$, $p=.000$).

Συγκεκριμένα, όπως απεικονίζεται και στον Πίνακα 16, βρέθηκε ότι το φύλο εξηγεί το 16.4% της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής, η κατάθλιψη προσθέτει 5.6% στην εξηγούμενη διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής, οι στάσεις προσθέτουν 2.1% στην εξηγούμενη διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητή, η στρατηγική Διεκδικητική επίλυση προβλήματος προσθέτει 1.2% στην εξηγούμενη διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής και τέλος η στρατηγική Θετική προσέγγιση προσθέτει 1.1% στην εξηγούμενη διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής.

Ειδικότερα, βρέθηκε ότι οι άνδρες ασχολούνταν στατιστικώς σημαντικά περισσότερο με τα τυχερά παιχνίδια, $\beta=3.85$, $p=.000$. Επίσης, βρέθηκε ότι υψηλότερα επίπεδα κατάθλιψης σχετίζονταν με στατιστικώς σημαντικά περισσότερη ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια, $\beta=0.18$, $p=.000$, καθώς και ότι θετικότερες στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια σχετίζονταν με στατιστικώς σημαντικά περισσότερη ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια, $\beta=0.16$, $p=.000$. Επίσης, βρέθηκε ότι ο παράγοντας Διεκδικητική επίλυση προβλήματος σχετίζονταν με στατιστικώς σημαντικά περισσότερη ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια $\beta=0.32$, $p=.001$, ενώ αντίθετα ο παράγοντας Θετική προσέγγιση σχετίζονταν με στατιστικώς σημαντικά λιγότερη ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια $\beta=-0.10$, $p=.017$.

Πίνακας 16

Επιδράσεις των ανεξάρτητων μεταβλητών Φύλο, Κατάθλιψη, Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια, Διεκδικητική επίλυση προβλήματος και Θετική προσέγγιση στην Ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια

	R^2	β^a	B^b	p
Φύλο	0.164	3.85	0.39	.000
Κατάθλιψη	0.220	0.18	0.04	.000
Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια	0.241	0.16	0.04	.000
Διεκδικητική επίλυση προβλήματος	0.253	0.32	0.15	.001
Θετική προσέγγιση	0.264	-0.10	-0.11	.017

Σημείωση: ^a συντελεστής εξάρτησης, ^b τυποποιημένος συντελεστής εξάρτησης

5. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας αποτέλεσε η διερεύνηση των στάσεων των ενηλίκων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της ενασχόλησης τους με αυτά, των επίπεδων άγχους που εκείνοι παρουσιάζουν και των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων που υιοθετούν. Προκειμένου να μελετηθεί αυτός ο ερευνητικός προβληματισμός διατυπώθηκαν συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα.

Το πρώτο ερευνητικό ερώτημα ήταν «Ποια είναι τα επίπεδα χρήσης των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, του άγχους, των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της ενασχόλησης με αυτά;». Προκειμένου να απαντηθεί το ερώτημα αυτό υπολογίστηκαν και παρουσιάστηκαν οι μέσοι όροι για τη χρήση κάθε στρατηγικής αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, οι μέσοι όροι για τα επίπεδα της κατάθλιψης, του άγχους και του στρες, οι μέσοι όροι για τα επίπεδα των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και οι μέσοι όροι για τα επίπεδα της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια.

Το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα ήταν «Υπάρχει διαφορά στις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, τα επίπεδα άγχους, τις στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια ως προς το φύλο, την ηλικία, το τόπο διαμονής, το εκπαιδευτικό επίπεδο, την οικογενειακή κατάσταση και την εργασιακή κατάσταση του δείγματος;». Προκειμένου να απαντηθεί το ερώτημα αυτό ελέγχθηκε αν υπάρχει στατιστικώς σημαντική διαφορά στις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, στις διαστάσεις της κατάθλιψης, του άγχους και του στρες, στις στάσεις των συμμετεχόντων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και στην ενασχόληση τους με αυτά ως προς το φύλο, την οικογενειακή και εργασιακή κατάσταση, την ηλικία, τον τόπο διαμονής και το εκπαιδευτικό επίπεδο. Επίσης

πραγματοποιήθηκε στατιστικός έλεγχος διαφορών ποιοτικών χαρακτηριστικών με σκοπό τον έλεγχο των στατιστικώς σημαντικών διαφορών μεταξύ των συμμετεχόντων στις διαστάσεις των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια καθώς και στα επίπεδα ενασχόλησης με αυτά ως προς τις μεταβλητές φύλο, ηλικία, τόπος διαμονής, οικογενειακή κατάσταση, επαγγελματική κατάσταση και εκπαιδευτικό επίπεδο.

Το τρίτο ερευνητικό ερώτημα ήταν «Υπάρχει σχέση ανάμεσα στις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, το άγχος, τις στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την ενασχόληση με τα τυχερά αυτά;» Προκειμένου να απαντηθεί το ερώτημα αυτό εξετάστηκε αν και τι είδους συσχέτιση υπάρχει μεταξύ των τεσσάρων υπό μελέτη κλιμάκων των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, της κατάθλιψης, τους άγχους και του στρες, των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια.

Το τέταρτο ερευνητικό ερώτημα ήταν «Το φύλο, η ηλικία, το εκπαιδευτικό επίπεδο, η οικογενειακή και εργασιακή κατάσταση των συμμετεχόντων το άγχος και οι στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων επηρεάζουν τις Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την Ενασχόληση με αυτά;» Προκειμένου να απαντηθεί το ερώτημα αυτό εκτελέστηκαν αναλύσεις πολλαπλής παλινδρόμησης, μέσω των οποίων εξετάστηκε αν το φύλο, η οικογενειακή και εργασιακή κατάσταση, η ηλικία, το εκπαιδευτικό επίπεδο, οι διαστάσεις της κατάθλιψη, του άγχους και του στρες και οι στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων επηρεάζουν τις στάσεις των συμμετεχόντων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την ενασχόληση τους με αυτά.

Στο πλαίσιο των ακόλουθων υποενοτήτων, τα ευρήματα που προέκυψαν έπειτα από στατιστικές αναλύσεις, θα συζητηθούν στο πλαίσιο άλλων ερευνών με βάση την κάθε ερευνητική θεματική. Αρχικά, θα παρατεθεί μια ανασκόπηση των ευρημάτων που αφορούν στη χρήση των στρατηγικών της κλίμακας στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, στα επίπεδα των διαστάσεων της κλίμακας κατάθλιψης, άγχους και στρες, στις διαστάσεις της κλίμακας των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και στα επίπεδα της κλίμακας ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια. Στη συνέχεια, θα παρατεθεί συζήτηση ως προς τις διαφορές των παραγόντων των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, των διαστάσεων της κατάθλιψης, του άγχους και του στρες, των στάσεων των συμμετεχόντων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της ενασχόλησης τους με αυτά ως προς το φύλο, την οικογενειακή και εργασιακή κατάσταση, την ηλικία, τον τόπο διαμονής και το εκπαιδευτικό επίπεδο. Έπειτα, θα ακολουθήσει συζήτηση σχετικά με τις συνάψεις που εντοπίστηκαν μεταξύ της κλίμακας των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, της κλίμακας της κατάθλιψης, του άγχους και του στρες, της κλίμακας των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της κλίμακας ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια. Τέλος, θα παρατεθεί συζήτηση σχετικά με τις επιδράσεις του φύλου, της οικογενειακής και εργασιακής κατάστασης, της ηλικίας, του εκπαιδευτικού επιπέδου, των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων και των διαστάσεων της κατάθλιψης, του άγχους και του στρες στις στάσεις των ενηλίκων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την ενασχόληση τους με αυτά.

5.1. Επίπεδα χρήσης στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, επίπεδα κατάθλιψης, άγχους και στρες, διαστάσεις των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και επίπεδα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια

Προκειμένου να απαντηθεί το ερευνητικό ερώτημα που τέθηκε στην παρούσα έρευνα σχετικά με το ποια είναι τα επίπεδα χρήσης των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, του άγχους, των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της ενασχόλησης με αυτά υπολογίστηκαν οι μέσοι όροι για την κάθε στρατηγική αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, οι μέσοι όροι για τα επίπεδα της κατάθλιψης, του άγχους και του στρες, οι μέσοι όροι για τα επίπεδα των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και οι μέσοι όροι για τα επίπεδα της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια. Αναφορικά με τις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων βρέθηκε ότι εκείνες που εστιάζουν στο συναίσθημα χρησιμοποιούνται κατά μέσο όρο λιγότερο συχνά, ενώ σχετικά υψηλά βρέθηκαν τα επίπεδα στις διαστάσεις της κατάθλιψης, του άγχους και του στρες. Αναφορικά με τις στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια η συνολική στάση απέναντι σε αυτά βρέθηκε γενικά αρνητική, ενώ αναφορικά με την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια βρέθηκε ότι σχεδόν το ήμισυ των συμμετεχόντων δεν παίζουν τυχερά παιχνίδια ή δεν είχαν κανένα πρόβλημα από την ενασχόληση τους με αυτά.

Ειδικότερα, αναφορικά με τα επίπεδα χρήσης των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων βρέθηκε ότι κατά μέσο όρο η χρήση της στρατηγικής «Θετική Προσέγγιση», η οποία αφορά στην προσπάθεια του ατόμου να επαναξιολογήσει κατά ένα θετικό τρόπο τις αγχογόνες καταστάσεις και ταυτόχρονα να σχεδιάσει συγκεκριμένες τεχνικές επίλυσης του προβλήματος, ήταν συχνή. Συχνή ήταν επίσης κατά μέσο όρο και η χρήση της στρατηγικής «Αναζήτηση κοινωνικής

υποστήριξης», η οποία σχετίζεται με την προσπάθεια του ατόμου να βρει κατάλληλη υποστήριξη από τον κοινωνικό περίγυρο ώστε να αντιμετωπίσει τα προβλήματα του. Λιγότερο συχνή βρέθηκε να είναι η χρήση των υπόλοιπων τριών στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων και συγκεκριμένα, της στρατηγικής «Ευχολογία/ Ονειροπόληση», που σχετίζεται με την τάση του ατόμου να ξεπεράσει τα πιθανά προβλήματά του, ευχόμενος να συμβεί ένα θαύμα, ή ονειροπολώντας το πώς θα ήταν τα πράγματα αν δεν είχε συμβεί κάτι αρνητικό, της στρατηγικής «Αποφυγή/ Διαφυγή», η οποία σχετίζεται με την τάση του ατόμου να επανεκτιμήσει την κατάσταση μειώνοντας ή αγνοώντας την πραγματική σημασία της καθώς και της στρατηγικής «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος», που σχετίζεται με την τάση του ατόμου να επανεκτιμήσει την κατάσταση μειώνοντας ή αγνοώντας την πραγματική σημασία της.

Περισσότερο συχνή φαίνεται ότι είναι κατά μέσο όρο η χρήση των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων που εστιάζουν στο πρόβλημα και λιγότερο συχνή η χρήση των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων που εστιάζουν στο πρόβλημα. Εξαίρεση στα παραπάνω αποτελεί η στρατηγική της διεκδικητικής επίλυσης η οποία, μολονότι στοχεύει κατευθείαν στο πρόβλημα, σύμφωνα με την παρούσα έρευνα χρησιμοποιείται λιγότερο συχνά. Όπως έχει αναφερθεί, οι στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων σχετίζονται με τον τρόπο που το άτομο αντιλαμβάνεται την εκάστοτε συνθήκη που καλείται να αντιμετωπίσει και αφορούν σε αυτό το δομικό χαρακτηριστικό που προδιαθέτει το άτομο να δράσει με συγκεκριμένο τρόπο (Lazarus & Folkman, 1984). Από τη στιγμή που ο κάθε άνθρωπος αντιλαμβάνεται διαφορετικά κάθε παράγοντα πίεσης και άγχους, υπάρχουν ποικίλες και διαφορετικές αντιδράσεις σε κάθε αγχογόνο κατάσταση, οι οποίες μπορεί και να αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου και ανάλογα

με το γεγονός που καλούνται να αντιμετωπίσουν. Ο Kahn και οι συνεργάτες του (1964) υποστηρίζοντας ότι καμία στρατηγική δεν είναι καλύτερη από κάποια άλλη, αναφέρουν ότι οι στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων ορίζονται από τις συμπεριφορές που εφαρμόζονται για την αντιμετώπιση του άγχους, ανεξάρτητα από την επιτυχία ή αποτυχία, θέλοντας να τονίσει ότι η καταλληλότητα καθορίζεται από τις συνέπειες σε μία δεδομένη κατάσταση, καθώς και από τις πιο μακροπρόθεσμες συνέπειες. Οι στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων αποτελούν αντικείμενο μελέτης στο πλαίσιο της ευρύτερης διερεύνησης του άγχους και του τρόπου που το άτομο αντιλαμβάνεται τις συνθήκες που του προκαλούν αυτό το συναίσθημα, ενώ δίνουν χρήσιμες πληροφορίες αναφορικά με την ιδιαίτερη σημασία που έχει αυτή η αντίληψη στο πώς το άτομο θα ενεργήσει προκειμένου να αντιμετωπίσει τις αγχογόνες συνθήκες.

Αναφορικά με τα επίπεδα της κατάθλιψης, του άγχους και του στρες όπως παρουσιάστηκε στα ευρήματα, υπολογίστηκε ο μέσος όρος και η τυπική απόκλιση για την διάσταση της κατάθλιψη (M.O.=7.0, T.A.=5.4), του άγχους (M.O.=5.9, T.A.=5.3) και του στρες (M.O.=9.9, T.A.=5.2) καθώς και της συνολική κλίμακα Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες (M.O.=22.8, T.A.=14.3). Συγκρίνοντας τα παραπάνω ευρήματα της παρούσας έρευνας με τα αντίστοιχα ευρήματα της στάθμισης της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες στα ελληνικά δεδομένα, σε μη κλινικό δείγμα 537 ατόμων, ηλικίας 17 έως 67 ετών από όλη την Ελλάδα, από τους Lyraκος και συνεργάτες (2011), παρατηρείται μια αύξηση των μέσων όρων της κατάθλιψης, του άγχους και του στρες στα ευρήματα της παρούσας έρευνας σε σχέση με αυτά των Lyraκος και συνεργατών (2011). Ειδικότερα, στα ευρήματα της έρευνας των Lyraκος και συνεργατών (2011) ο μέσος όρος της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες βρέθηκε M.O.=21.3 και η τυπική απόκλιση T.A.=17.7. Ενώ για τη διάσταση

κατάθλιψης ο μέσος όρος βρέθηκε $M.O.=5.2$ και η τυπική απόκλιση $T.A.=6.3$, για τη διάσταση του άγχους ο μέσος όρος βρέθηκε $M.O.=5.6$ και η τυπική απόκλιση $TA=5.5$ και για διάσταση του στρες ο μέσος όρος βρέθηκε $M.O.=10.4$ και η τυπική απόκλιση $T.A.=8.2$.

Η αύξηση αυτή θα μπορούσε να οφείλεται σε μια γενικότερη επιβάρυνση της ψυχικής υγείας των ατόμων λόγω της πανδημίας. Η εμφάνιση του ιού COVID-19 έχει δημιουργήσει μια ταχέως εξελισσόμενη παγκόσμια υγειονομική κατάσταση κρίσης, κατά τη διάρκεια της οποίας η ψυχική υγεία των ατόμων τίθεται σε δοκιμασία (Τριανταφυλλίδου, 2020), όπως επισημαίνεται και σε ευρήματα ερευνών οι οποίες διερεύνησαν τις επιπτώσεις της πανδημίας στη ψυχική υγεία στον γενικό πληθυσμό παρατηρείται μια γενικότερη αύξηση στα επίπεδα άγχους, στρες και κατάθλιψης (Li et al., 2020`Serafini et al., 2020`Solomou et al., 2020`Wang et al., 2020`Fountoulakis et al., 2021).

Αναφορικά με τις στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια η συνολική στάση απέναντι σε αυτά βρέθηκε γενικά αρνητική στην παρούσα έρευνα. Αναλυτικότερα και όπως παρουσιάστηκε στην ενότητα των ευρημάτων, ο μέσος όρος των απαντήσεων των προτάσεων της κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια εντασσόταν στα όρια που έχουν ορίσει οι κατασκευαστές ότι αντιπροσωπεύουν περισσότερο αρνητικές στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια, καθώς υπολογίστηκε χαμηλότερος από το 24 που αποτελεί σύμφωνα με τους κατασκευαστές το ουδέτερο σημείο της κλίμακας και βρίσκεται προς την πλευρά εκείνη που υποδεικνύει κυρίως αρνητικές στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια.

Το παραπάνω εύρημα της παρούσας έρευνας είναι σύμφωνο με τα ευρήματα άλλων μελετών σχετικά με τη διερεύνηση των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια που διεξήχθησαν σε χώρες όπου η ενασχόληση με αυτά είναι μια ευρέως

διαθέσιμη και νόμιμη δραστηριότητα και στις οποίες βρέθηκε ότι επικρατούν κυρίως αρνητικές στάσεις μεταξύ των ενηλίκων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια (Orford et al., 2009' Wardle et al., 2011' Salonen et al., 2014' Gambling Commission, 2019).

Συγκρίνοντας το μέσο όρο της κλίμακας των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια της παρούσας έρευνας με τα αντίστοιχα ευρήματα ερευνών στη Φιλανδία και στη Μεγάλη Βρετανία φαίνεται ότι οι στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια ήταν ουσιαστικά αρνητικότερες στην Ελλάδα από ό,τι στις δύο άλλες χώρες. Συγκεκριμένα, ο μέσος όρος των απαντήσεων των προτάσεων της κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια στη έρευνα των Salonen και συνεργατών (2014) στη Φιλανδία υπολογίστηκε 22.73, ενώ στην έρευνα της Επιτροπής Τυχερών Παιχνιδιών της Μεγάλης Βρετανίας (Gambling Commission, 2019) σε δείγμα 4.009 ενηλίκων, ο μέσος όρος των απαντήσεων των προτάσεων της κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια υπολογίστηκε 20.5.

Συγκρίνοντας τα ποσοστά των απαντήσεων στις οκτώ μεμονωμένες προτάσεις της κλίμακας των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια της παρούσας έρευνας με τα αντίστοιχα ευρήματα ερευνών στην Φιλανδία και στην Μεγάλη Βρετανία παρατηρείται ότι οι στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Τα ποσοστά των απαντήσεων των προτάσεων που σύμφωνα με τους κατασκευαστές της κλίμακας δηλώνουν θετικές στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια φαίνεται ότι είναι χαμηλότερα στην παρούσα έρευνα σε σχέση με τα αποτελέσματα των αντίστοιχων ερευνών που πραγματοποιήθηκαν στην Φιλανδία και στην Μεγάλη Βρετανία. Ενώ τα ποσοστά των απαντήσεων των προτάσεων που σύμφωνα με τους κατασκευαστές της κλίμακας δηλώνουν αρνητικές στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια φαίνεται ότι κυμαίνονται σε σχετικά παρόμοια επίπεδα μεταξύ των τριών ερευνών.

Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι στην παρούσα έρευνα βρέθηκε ότι το 79.6% των συμμετεχόντων συμφώνησε ότι «Τα τυχερά παιχνίδια είναι επικίνδυνα για την οικογενειακή ζωή», το 24.3% συμφώνησε ότι «Θα ήταν καλύτερα αν απαγορευόταν συνολικά η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια», το 7.6% συμφώνησε ότι «Τα τυχερά παιχνίδια ζωντανεύουν τη ζωή», ενώ μόλις το 2.7% συμφώνησε ότι «Γενικότερα τα τυχερά παιχνίδια κάνουν καλό στην κοινωνία». Στα ευρήματα της έρευνας των Salonen και συνεργατών (2014) στη Φιλανδία βρέθηκε ότι το 65.7% των συμμετεχόντων συμφώνησε ότι «Τα τυχερά παιχνίδια είναι επικίνδυνα για την οικογενειακή ζωή» ενώ το 52.5% συμφώνησε ότι «Τα τυχερά παιχνίδια ζωντανεύουν τη ζωή», το 38.8% συμφώνησε ότι «Γενικότερα τα τυχερά παιχνίδια κάνουν καλό στην κοινωνία», ενώ μόλις το 14.2% συμφώνησε ότι «Θα ήταν καλύτερα αν απαγορευόταν συνολικά η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια». Στα ευρήματα της αντίστοιχης έρευνας της Επιτροπής Τυχερών Παιχνιδιών της Μεγάλης Βρετανίας (Gambling Commission, 2019) βρέθηκε ότι το 71% των ερωτηθέντων συμφώνησε ότι «Τα τυχερά παιχνίδια είναι επικίνδυνα για την οικογενειακή ζωή», ενώ μόλις 13% συμφώνησε ότι «Τα τυχερά παιχνίδια κάνουν καλό στην κοινωνία», το 28% συμφώνησε ότι «Τα τυχερά παιχνίδια ζωντανεύουν τη ζωή» και το 25% συμφώνησε ότι «Θα ήταν καλύτερα αν απαγορευόταν συνολικά η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια».

Αναφορικά με τα επίπεδα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια όπως παρουσιάστηκαν στην αντίστοιχη ενότητα των ευρημάτων, υπολογίστηκε πρώτα το άθροισμα των τιμών των προτάσεων της κλίμακας ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια και έπειτα ο μέσος όρος και η τυπική απόκλιση. Στη συνέχεια, ορίστηκαν, σύμφωνα με τις οδηγίες των κατασκευαστών της κλίμακας, οι τέσσερις κατηγορίες παικτών τυχερών παιχνιδιών: «Μη παίκτης τυχερών παιχνιδιών/παίκτης χωρίς

προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια», «Παίκτης χαμηλού κινδύνου», «Παίκτης μέτριου κινδύνου» και «Παίκτης με προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια». Ειδικότερα, βρέθηκε ότι σχεδόν το ήμισυ των συμμετεχόντων (42.7%) δεν παίζουν τυχερά παιχνίδια ή δεν είχαν κανένα πρόβλημα από την ενασχόληση τους με αυτά, ενώ το 19.2% ήταν παίκτες χαμηλού κινδύνου, το 19.9% των συμμετεχόντων ήταν παίκτες μέτριου κινδύνου και το 13.8% ήταν παίκτες με προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια.

Τα παραπάνω ευρήματα της παρούσας έρευνας έρχονται εν μέρει σε συμφωνία με τα αντίστοιχα ευρήματα της έρευνας των Economidou και συνεργατών (2019) η οποία πραγματοποιήθηκε, το 2014 σε δείγμα 4.764 ενηλίκων και διερευνούσε την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια στην Ελλάδα και τους παράγοντες κινδύνου που σχετίζονται με αυτά. Στα αποτελέσματα της έρευνας των Economidou και συνεργατών (2019) βρέθηκε, όπως και στην παρούσα έρευνα, ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων δεν έχει παίξει κάποιο τυχερό παιχνίδι ή δεν έχει αντιμετωπίσει κάποιο πρόβλημα από την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια. Ωστόσο τα ποσοστά της μετρίου κινδύνου ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια και της προβληματικής ενασχόλησης με αυτά διαφέρουν ανάμεσα στα ευρήματα της παρούσας έρευνας και της έρευνας των Economidou και συνεργατών (2019). Ειδικότερα, και σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας των Economidou και συνεργατών (2019), βρέθηκε ότι το 59% των συμμετεχόντων δεν έχει παίξει κάποιο τυχερό παιχνίδι του τελευταίος 12 μήνες, το 25.7% δεν έχει αντιμετωπίσει κάποιο πρόβλημα μέσα από την ενασχόληση του με τα τυχερά παιχνίδια, το 7.4% αντιμετώπισε προβλήματα που σχετίζονται με την ενασχόληση του με τα τυχερά παιχνίδια, με λίγες ή καθόλου αναγνωρισμένες αρνητικές συνέπειες, το 5.5% αντιμετώπισε προβλήματα που οδήγησαν σε ορισμένες αρνητικές συνέπειες και το

2.4% είχε αρνητικές συνέπειες από την ενασχόληση του με τα τυχερά παιχνίδια και πιθανή απώλεια ελέγχου (Economou et al., 2019).

Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας αναφορικά με τα επίπεδα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια φαίνεται ότι διαφέρουν από τα αντίστοιχα ευρήματα ερευνών στη Φιλανδία και τη Μεγάλη Βρετανία καθώς φαίνεται ότι τα ποσοστά παικτών μέτριου κινδύνου και παικτών με προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια βρέθηκαν υψηλότερα στα ευρήματα της παρούσας έρευνας συγκριτικά με τα αντίστοιχα ευρήματα των δύο άλλων ερευνών.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας των Castrén και συνεργατών (2013) στην Φιλανδία, σε δείγμα 2.738 ενηλίκων, βρέθηκε ότι το ποσοστό των ατόμων που δεν παίζουν τυχερά παιχνίδια ή δεν έχουν κανένα πρόβλημα από την ενασχόληση τους με αυτά (79.1%) είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο εύρημα της παρούσας έρευνας. Χαμηλότερα φαίνεται ότι βρέθηκαν τα ποσοστά παικτών χαμηλού κινδύνου (14.4%), παικτών μέτριου κινδύνου (5.5%) και παικτών με προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια (1.1%). Στα αντίστοιχα ευρήματα της έρευνας της Επιτροπής Τυχερών Παιχνιδιών της Μεγάλης Βρετανίας (Gambling Commission, 2019), βρέθηκε ότι το 43% των συμμετεχόντων δεν παίζουν τυχερά παιχνίδια και ότι το 52.9% δεν είχε κανένα πρόβλημα από την ενασχόληση τους με αυτά, ενώ το 2.4% ήταν παίκτες χαμηλού κινδύνου, το 1.1% ήταν παίκτες μέτριου κινδύνου και το 0.7% ήταν παίκτες με προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια.

5.2. Διαφορές μεταξύ των Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων

Καταστάσεων, των διαστάσεων της Κατάθλιψης, του Άγχους και του Στρες, των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια ως προς το φύλο, την οικογενειακή και εργασιακή κατάσταση, την ηλικία, τον τόπο διαμονής και το εκπαιδευτικό επίπεδο

Προκειμένου να απαντηθεί το ερευνητικό ερώτημα σχετικά με το αν υπάρχουν διαφορές στις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, στα επίπεδα της κατάθλιψης, του άγχους και του στρες, στις στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και στην ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια ως προς το φύλο, την οικογενειακή κατάσταση, την εργασιακή κατάσταση, την ηλικία, τον τόπο διαμονής και το εκπαιδευτικό επίπεδο διενεργήθηκαν αναλύσεις σύγκρισης μέσω όρων και έλεγχος διαφορών ποιοτικών χαρακτηριστικών. Τα ευρήματα που προέκυψαν έπειτα από τις στατιστικές αναλύσεις θα συζητηθούν παρακάτω στο πλαίσιο άλλων ερευνών. Συγκεκριμένα, ακολουθούν έξι υποενότητες η ερευνητική θεματική των οποίων διαχωρίστηκε με βάση τις διαφορές που εντοπίστηκαν στις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, στα επίπεδα της κατάθλιψης, του άγχους και του στρες, στις στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και στην ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια ως προς τις ανεξάρτητες μεταβλητές: φύλο, οικογενειακή κατάσταση, εργασιακή κατάσταση, ηλικία, τόπος διαμονής και εκπαιδευτικό επίπεδο.

5.2.1. Διαφορές ως προς το φύλο

Όσον αφορά στους παράγοντες της κλίμακας των Στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, τις διαστάσεις της κλίμακας Κατάθλιψης Άγχους και Στρες, της κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της κλίμακας Ενασχόλησης με τα τυχερά ως προς το φύλο, βρέθηκε ότι οι γυναίκες χρησιμοποιούν

στατιστικώς σημαντικά περισσότερο από τους άνδρες τις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων που είναι εστιασμένες στο συναίσθημα, ενώ παράλληλα φαίνεται ότι εμφανίζουν στατιστικώς σημαντικά υψηλότερα επίπεδα κατάθλιψης, άγχους και στρες σε σχέση με τους άνδρες. Από την άλλη, οι άνδρες φαίνεται ότι διατηρούν στατιστικώς σημαντικά θετικότερες στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και παράλληλα εμπλέκονται περισσότερο σε αυτά, σε αντίθεση με τις γυναίκες. Συγκεκριμένα, από τα ευρήματα προέκυψε ότι οι γυναίκες χρησιμοποιούν περισσότερο από τους άνδρες την «Αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης», την «Ευχολογία/ Ονειροπόληση» και τη «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος» ως στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων. Διαφορές ως προς τα δύο φύλο δεν βρέθηκαν στις στρατηγικές «Θετική προσέγγιση» και «Αποφυγή/ Διαφυγή».

Οι διαφορές στη χρήση των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων που εντοπίστηκαν στην παρούσα έρευνα ως προς το φύλο βρίσκονται σε συμφωνία με όσα αναφέρονται στις περισσότερες έρευνες που έχουν διερευνήσει το υπό μελέτη ζήτημα. Ειδικότερα, έρευνες αναφέρουν ότι οι γυναίκες χρησιμοποιούν περισσότερο στρατηγικές εστιασμένες στο συναίσθημα, προκειμένου να αντιμετωπίσουν μια κατάσταση που τους προκαλεί άγχος, ενώ οι άνδρες χρησιμοποιούν περισσότερο στρατηγικές εστιασμένες στο πρόβλημα (Stone & Neal, 1984 Baker & Berenbaum 2007). Συγκεκριμένα υποστηρίζεται ότι οι γυναίκες χρησιμοποιούν περισσότερο στρατηγικές όπως η επίκληση θεϊκής βοήθειας, η αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης, η ονειροπόληση και η αποφυγή, ενώ οι άνδρες, έχει βρεθεί ότι χρησιμοποιούν περισσότερο στρατηγικές όπως η εκλογίκευση του προβλήματος και η θετική προσέγγιση αυτού (Billings & Moos, 1981 Καραδήμας, 1998 Meléndez et al., 2012). Ο Stark και οι συνεργάτες του (1989) αναφέρουν επίσης ότι οι νέοι άνδρες χρησιμοποιούν περισσότερο τη στρατηγική της θετικής

προσέγγισης σε σύγκριση με τις γυναίκες, οι οποίες τείνουν να βασίζονται κυρίως στην αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης. Σύμφωνα με τους Pearlin και Schooler (1978) η διαπίστωση ότι οι γυναίκες χρησιμοποιούν περισσότερο στρατηγικές εστιασμένες στο συναίσθημα ενώ οι άνδρες χρησιμοποιούν περισσότερο στρατηγικές εστιασμένες στο πρόβλημα πιθανόν στηρίζεται και επηρεάζεται από τις παραδοσιακές αντιλήψεις σχετικά με τους κοινωνικούς ρόλους των δύο φύλων, που θεωρούν ότι οι γυναίκες είναι πιο ευαίσθητες συναισθηματικά, ενώ οι άνδρες τείνουν να είναι λιγότερο αναλυτικοί και περισσότερο ορθολογικά προσανατολισμένοι στην επίλυση ενός προβλήματος, καθώς επίσης και από τα κοινωνικά στερεότυπα και τις προσδοκίες από κάθε φύλο (Ellemers, 2018).

Στη συνέχεια και σύμφωνα με τις διαφορές που εντοπίστηκαν ως προς τα δυο φύλα ανάμεσα στα επίπεδα Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, οι γυναίκες φαίνεται ότι εμφανίζουν στατιστικώς σημαντικά υψηλότερα επίπεδα τόσο στο σύνολο της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες όσο και σε κάθε μια από τις διαστάσεις «Κατάθλιψη», «Άγχος» και «Στρες» της κλίμακας, ξεχωριστά. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας έρχονται σε συμφωνία με ευρήματα άλλων μελετών. Ειδικότερα, σε έρευνα των Αρόστολο και συνεργατών (2012), αναφέρεται ότι οι γυναίκες εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά κατάθλιψης, άγχους και άγχους από ότι οι άνδρες. Ενώ και τα αποτελέσματα της εξέτασης των διαφορών της κλίμακας Κατάθλιψης Άγχους και Στρες ως προς το φύλο, στην Ελλάδα, σε δείγμα 12.868 ενηλίκων, στην έρευνα των Pezirkianidis και συνεργατών (2018), έδειξαν ότι οι γυναίκες εμφανίζουν υψηλότερα επίπεδα και στις τρεις διαστάσεις «Κατάθλιψη», «Άγχος» και «Στρες» της κλίμακας σε σύγκριση με τους άνδρες. Ωστόσο, άλλες έρευνες δεν αναφέρουν καμία διαφορά ως προς το φύλο σε καμία από τις διαστάσεις της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες (Bottesini et al., 2015) ή αναφέρουν πολύ χαμηλή διαφορά (Henry &

Crawford, 2005; Asghari et al., 2008). Ενδιαφέρον αποτελούν τα ευρήματα της έρευνας των Wang και συνεργατών (2016) στην Κίνα, σύμφωνα με τα οποία οι άνδρες εμφάνιζαν υψηλότερο επίπεδα κατάθλιψης από τις γυναίκες. Την ερμηνεία του συγκεκριμένου ευρήματος οι ερευνητές στηρίζουν στον αποκλεισμό από την κλίμακα DASS-21 των σωματικών συμπτωμάτων της κατάθλιψης τα οποία έχει βρεθεί ότι παρουσιάζουν οι γυναίκες με μείζονα κατάθλιψη περισσότερο από ότι οι άνδρες και συνεπώς ο αποκλεισμός τους μπορεί να έχει καταστήσει σχετικά ευαίσθητο τον εντοπισμό διαφοράς στα επίπεδα της κατάθλιψης ως προς το φύλο (Wang et al., 2016).

Αναφορικά με τις Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια ως προς το φύλο, τα ευρήματα έδειξαν ότι οι άνδρες φαίνεται να διατηρούν στατιστικώς σημαντικά θετικότερες στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια σε αντίθεση με τις γυναίκες. Από τα ευρήματα του ελέγχου διαφορών ποιοτικών χαρακτηριστικών φαίνεται επίσης ότι άνδρες ήταν σε στατιστικώς σημαντικό υψηλότερο ποσοστό υπέρ των τυχερών παιχνιδιών σε σύγκριση με τις γυναίκες. Τα παραπάνω ευρήματα έρχονται σε συμφωνία με τα ευρήματα της έρευνας των Ferris και συνεργατών (1996) όσον αφορά στις στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια ως προς το φύλο. Στη συγκεκριμένη έρευνα αναφέρεται επίσης ότι οι γυναίκες ήταν πιο πιθανό να συμφωνήσουν ότι τα τυχερά παιχνίδια αποτελούν μια ευκαιρία διαφυγής από τα καθημερινά προβλήματα και ήταν πιθανότερο να διαφωνήσουν με την ιδέα ότι τα τυχερά παιχνίδια είναι ένας τρόπος διασκέδασης ή μια παραγωγική δραστηριότητα σε αντίθεση με τους άνδρες. Παρόμοια ήταν τα ευρήματα και σε μια πιο πρόσφατη έρευνα σχετικά με τις στάσεις των ενηλίκων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια στην Φινλανδία, στην οποία βρέθηκε ότι οι άνδρες διατηρούν πιο θετική στάση απέναντι στα τυχερά παιχνίδια από ότι οι γυναίκες (Salonen et al., 2014).

Τέλος, αναφορικά με την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια ως προς το φύλο, σύμφωνα με τα ευρήματα της παρούσας έρευνας οι άνδρες είναι εκείνοι που φαίνεται να ασχολούνται στατιστικώς σημαντικά περισσότερο με τα τυχερά παιχνίδια σε σχέση με τις γυναίκες. Επίσης, από τα ευρήματα του ελέγχου διαφορών ποιοτικών χαρακτηριστικών βρέθηκε ότι τα ποσοστά προβληματικής ενασχόλησης και μετρίου ρίσκου ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια ήταν στατιστικώς σημαντικά υψηλότερα στους άνδρες, ενώ τα ποσοστά καμίας/μη προβληματικής ενασχόλησης και χαμηλού ρίσκου ενασχόλησης ήταν υψηλότερα στις γυναίκες. Τα παραπάνω ευρήματα φαίνεται να συμφωνούν με τα ευρήματα άλλων ερευνών οι οποίες αναφέρουν ότι η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια είναι σημαντικά υψηλότερη στους άνδρες από ότι στις γυναίκες (Griffiths, 2010· Οικονόμου & συν., 2016· Black & Shaw, 2019). Επίσης, σε έρευνα των Welte και συνεργατών (2002) αναφέρεται ότι τα ποσοστά ενασχόλησης στους άνδρες είναι σχεδόν δύο έως τρεις φορές μεγαλύτερα από ό, τι στις γυναίκες. Αναφορικά με τα ποσοστά παθολογικής ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια έχει βρεθεί επίσης ότι αυτά είναι υψηλότερα στους άνδρες σε σχέση με τις γυναίκες (Kun et al., 2012). Στην Ελλάδα, όπως παρουσιάζεται στην τελευταία έκθεση του Κέντρου Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (Απολογισμός έργου ΚΕΘΕΑ, 2019), η παθολογική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια εντοπίζεται υψηλότερη στους άνδρες, με το ποσοστό παθολογικής ενασχόλησης των ανδρών παικτών να προσεγγίζει ή και να υπερβαίνει το 70% και αυτό των γυναικών να περιορίζεται, αντίστοιχα, στο 30% ή και λιγότερο. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι αναφορικά με τις διαφορές στην ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια ως προς το φύλο, υποστηρίζεται ότι οι γυναίκες που εμπλέκονται στα τυχερά παιχνίδια το κάνουν με σκοπό την διαχείριση και μείωση του άγχους, της πλήξης και της μοναξιάς, ενώ οι άνδρες φαίνεται ότι παίζουν κυρίως για οικονομικούς λόγους, για ψυχαγωγία και

ενθουσιασμό και, σε μικρότερο βαθμό, για μείωση του άγχους (Lightsey & Hulsey, 2002).

5.2.2. Διαφορές ως προς την οικογενειακή κατάσταση

Όσον αφορά στον έλεγχο των διαφορών στην κλίμακα των Στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, την κλίμακα Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, την κλίμακα των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά ως προς την οικογενειακή κατάσταση βρέθηκαν διαφορές μόνον στους δύο παράγοντες της κλίμακας των Στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων και στην κλίμακα των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια. Πιο αναλυτικά, βρέθηκε ότι οι συμμετέχοντες που ήταν έγγαμοι ή σε συμβίωση χρησιμοποιούσαν στατιστικώς σημαντικά περισσότερο τις στρατηγικές «Θετικής προσέγγιση» και «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος» σε σύγκριση με τους υπόλοιπους συμμετέχοντες. Επίσης, βρέθηκε ότι οι συμμετέχοντες που ήταν έγγαμοι ή σε συμβίωση διατηρούσαν στατιστικώς σημαντικά αρνητικότερες στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια συγκριτικά με τους υπόλοιπους συμμετέχοντες. Αν και στην παρούσα έρευνα δεν βρέθηκαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές ως προς την οικογενειακή κατάσταση στην κλίμακα Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες και στην κλίμακα Ενασχόλησης με τυχερά παιχνίδια διαφαίνεται η τάση τα άτομα που είναι σε σχέση ή σε συμβίωση να ασχολούνται λιγότερο με τα τυχερά παιχνίδια κάτι το οποίο έχει υποστηριχθεί και σε αποτελέσματα ερευνών σύμφωνα με τα οποία οι διαζευγμένοι ή άγαμοι ενήλικες φαίνεται ότι ασχολούνται περισσότερο με τα τυχερά παιχνίδια (Ladouceur, 1999' Lund, 2007' Lyk-Jensen, 2010' Castrén et al., 2013). Επίσης υποστηρίζεται ότι και τα ποσοστά παθολογικής ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια παρουσιάζονται υψηλότερα στους άγαμους ή διαζευγμένους ενήλικες σε σχέση με τους έγγαμους (Kun et al., 2012). Ενώ, σύμφωνα με στοιχεία της τελευταίας

έκθεσης του Κέντρου Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (Απολογισμός έργου ΚΕΘΕΑ, 2019) στην Ελλάδα, 4 στους 10 παθολογικούς παίκτες τυχερών παιχνιδιών είναι έγγαμοι.

5.2.3. Διαφορές ως προς την εργασιακή κατάσταση

Αναφορικά με τον έλεγχο των διαφορών στην κλίμακα των Στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, την κλίμακα Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, την κλίμακα των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά ως προς την εργασιακή κατάσταση βρέθηκαν διαφορές μόνον σε δύο παράγοντες της κλίμακας των Στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων και στην διάσταση της Κατάθλιψης. Πιο αναλυτικά, βρέθηκε ότι οι εργαζόμενοι χρησιμοποιούσαν στατιστικώς σημαντικά περισσότερο τις στρατηγικές «Θετική προσέγγιση» και «Αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης» σε σύγκριση με τους μη εργαζόμενους. Επίσης, βρέθηκε ότι τα επίπεδα κατάθλιψης ήταν στατιστικώς σημαντικά χαμηλότερα στους εργαζόμενους συγκριτικά με τους συμμετέχοντες που δεν εργάζονταν. Το παραπάνω εύρημα συμφωνεί με τα ευρήματα άλλων ερευνών σύμφωνα με τα οποία υψηλότερα επίπεδα κατάθλιψης φαίνεται ότι συνδέονται με την ανεργία. (Barrett, 2000' Simon, 2002' Symoens et al., 2014)

Από τα ευρήματα του ελέγχου διαφορών ποιοτικών χαρακτηριστικών στην κλίμακα των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια ως προς την εργασιακή κατάσταση βρέθηκε ότι οι μη εργαζόμενοι ήταν σε στατιστικώς σημαντικά υψηλότερο ποσοστό υπέρ των τυχερών παιχνιδιών σε σύγκριση με τους εργαζόμενους. Στην παρούσα έρευνα δεν συλλέχθηκαν στοιχεία σχετικά με το οικονομικό επίπεδο των συμμετεχόντων. Ωστόσο, υποθέτοντας ότι ένας μη εργαζόμενος έχει από μηδενικό έως ελάχιστο εισόδημα, το εύρημα της παρούσας

έρευνας ότι η οι μη εργαζόμενοι έχουν σχετικά πιο θετικές στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια μπορεί να συνάδει με το μέρος του ευρήματος των Salonen και συνεργατών (2014) που σχετίζεται με το αρκετά χαμηλό εισόδημα και στο οποίο αναφέρεται ότι τα άτομα με αρκετά χαμηλό (500€ και κάτω) μηνιαίο εισόδημα παρουσιάζουν θετική στάση απέναντι στα τυχερά παιχνίδια

Δεν βρέθηκαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές ως προς την εργασιακή κατάσταση στην κλίμακα Ενασχόλησης με τυχερά παιχνίδια. Εντούτοις, έρευνες υποστηρίζουν ότι το χαμηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο έχει συνδεθεί με μεγαλύτερη ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια (Ladouceur, 1999' Lund, 2007' Lyk-Jensen, 2010' Castrén et al., 2013). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνα του Kun και των συνεργατών του (2012) η παθολογική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια θεωρείται πιο πιθανό να χαρακτηρίζει ενήλικες που έχουν χαμηλό εισόδημα ή είναι άνεργοι. Σε έρευνα της Economidou και των συνεργατών της (2019) βρέθηκε ότι τα άτομα που εργάζονται με χαμηλό μηνιαίο εισόδημα είναι κατά 53% λιγότερο πιθανό να αντιμετωπίσουν προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια από εκείνα που δεν έχουν μηνιαίο εισόδημα καθόλου.

5.2.4. Διαφορές ως προς την ηλικία

Όσον αφορά στις διαφορές στην κλίμακα των Στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, την κλίμακα Κατάθλιψης Άγχους και Στρες, την κλίμακα των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά ως προς την ηλικία βρέθηκαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές μόνον σε έναν παράγοντα της κλίμακας Στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, στο σύνολο και στις επιμέρους διαστάσεις της κλίμακας Κατάθλιψης Άγχους και Στρες και στην κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά, ενώ όλα τα μεγέθη επίδρασης

στις υπό μελέτη κλίμακας ως προς την ηλικία βρέθηκαν σχεδόν αμελητέα. Αναλυτικότερα, βρέθηκε ότι οι συμμετέχοντες που ήταν 30 ετών και άνω χρησιμοποιούσαν στατιστικώς σημαντικά περισσότερο τη στρατηγική «Θετική προσέγγιση» σε σύγκριση με εκείνους που ήταν 18-23, ενώ δεν βρέθηκε στατιστικώς σημαντική διαφορά ανάμεσα στην ενδιάμεση ηλικιακή ομάδα των 24-29 ετών και τις άλλες δυο ηλικιακές ομάδες. Διαφαίνεται μια τάση καθώς μεγαλώνει η ηλικία το άτομο να επαναξιολογήσει κατά ένα θετικό τρόπο τις αγχογόνες καταστάσεις και ταυτόχρονα να σχεδιάσει συγκεκριμένες τεχνικές επίλυσης του προβλήματος. Το παρόν εύρημα βρίσκεται σε συμφωνία με τα ευρήματα της έρευνας των Spivak και Shure (1982), σύμφωνα με τα οποία η χρήση εστιασμένων στο πρόβλημα στρατηγικών αντιμετώπισης μιας αγχογόνας κατάστασης αυξάνεται όσο αυξάνεται και η ηλικία των ατόμων. Σε έρευνα του Folkman και των συνεργατών του (1987) η οποία διερευνούσε τις διαφορές στα επίπεδα του στρες και των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων ως προς την ηλικία βρέθηκε ότι οι νεότεροι σε ηλικία συμμετέχοντες χρησιμοποιούσαν πιο ενεργές, διαπροσωπικές και εστιασμένες στο πρόβλημα στρατηγικές αντιμετώπισης, όπως η επίλυση προβλημάτων βασισμένη σε κάποιο πλάνο, ενώ οι μεγαλύτεροι σε ηλικία βρέθηκε ότι χρησιμοποιούσαν πιο παθητικές, ενδοπροσωπικές και εστιασμένες στο συναίσθημα στρατηγικές όπως η αποφυγή και η αποδοχή της ευθύνης. Από την άλλη σε έρευνα τους οι Billings και Moos (1981) στο Σαν Φρανσίσκο, σε δείγμα με μέση ηλικία τα 45 έτη, δεν βρήκαν διαφορές στις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων ως προς την ηλικία. Αξίζει επίσης να αναφερθεί η άποψη ότι οι διαφορές στη χρήση των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων ως προς την ηλικία σχετίζονται με τις διάφορες καταστάσεις και συνθήκες που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι άνθρωποι καθώς μεγαλώνουν χωρίς απαραίτητα να

συνδέονται με αναπτυξιακές αλλαγές που εντοπίζονται σε κάθε ηλικιακό στάδιο (Folkman et al., 1987).

Συνεχίζοντας, τα επίπεδα Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες βρέθηκαν να είναι, με αμελητέα μεγέθη επίδρασης, στατιστικώς σημαντικά χαμηλότερα στους συμμετέχοντες που ήταν 30 ετών και άνω σε σύγκριση με εκείνους που ήταν 24-29 ετών καθώς και με εκείνους που ήταν 18-23 ετών, ενώ δεν βρέθηκαν διαφορές ανάμεσα στην ηλικιακή ομάδα 18-23 ετών και την ηλικιακή ομάδα 24-29 ετών. Διαφαίνεται μια τάση καθώς μεγαλώνει η ηλικία το άτομο να παρουσιάζει χαμηλότερα επίπεδα κατάθλιψης, άγχους και στρες. Τα παραπάνω ευρήματα συμφωνούν με τα ευρήματα μελετών που διερεύνησαν τις διαφορές στα επίπεδα του άγχους ως προς την ηλικία και αναφέρουν ότι σε σύγκριση με τους νεότερους ενήλικες, οι μεγαλύτεροι σε ηλικία φαίνεται να αντιμετωπίζουν λιγότερο αρνητικά συναισθήματα (Carstensen et al., 1995) καθώς επίσης και ότι τα επίπεδα άγχους και στρες παρουσιάζονται χαμηλότερα στην ηλικιωμένη ομάδα ενηλίκων από ότι στη νεότερη ή τη μέση ηλικία (Folkman et al., 1987' Henderson et al., 1998' Lawton et al., 1993' Brummer et al., 2013).

Αναφορικά με την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια οι αναλύσεις έδειξαν στατιστικώς σημαντική διαφορά μέσω των όρων στην κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια ως προς την ηλικία, με αμελητέα μεγέθη επίδρασης, σύμφωνα με την οποία αυξανόμενης της ηλικίας, φαίνεται ότι αυξάνεται και η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια. Ωστόσο, μετά τον επιμέρους έλεγχο δεν αναδείχθηκε κάποια στατιστικώς σημαντική διαφορά μεταξύ των ηλικιακών ομάδων της κλίμακας ενασχόλησης. Σύμφωνα με ευρήματα άλλων ερευνών τα εμπειρικά ερευνητικά δεδομένα φαίνεται ότι δεν είναι μιας και μονής κατεύθυνσης. Συγκριμένα, σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα σε δείγμα 123 ενηλίκων που ασχολούνται σε

προβληματικό βαθμό με τα τυχερά παιχνίδια βρέθηκε ότι αυξανόμενης της ηλικίας των ανδρών, αυξανόταν και η προβληματική εμπλοκή τους στα τυχερά παιχνίδια. Ενώ, η ηλικία των γυναικών δεν εμφάνισε στατιστικώς σημαντική σχέση με την εμπλοκή με τα τυχερά παιχνίδια (Συνδόνας και συν, 2016). Αντίθετα, στη διεθνή βιβλιογραφία έρευνες αναφέρουν ότι η νεαρή ηλικία έχει συνδεθεί με περισσότερη ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια (Ladouceur, 1999; Lund, 2007; Lyk-Jensen, 2010; Kun et al., 2012; Castrén et al., 2013) καθώς υποστηρίζεται ότι τα τυχερά παιχνίδια έχουν γίνει μέρος της καθημερινής ζωής των νέων, λόγω μιας συνεχούς ροής διαφημίσεων που τους καθιστά πιο πιθανό να εμπλακούν με τα τυχερά παιχνίδια σε νεαρή ηλικία (Ipsos, 2020).

Επιπλέον, από τα ευρήματα του ελέγχου διαφορών ποιοτικών χαρακτηριστικών της κλίμακα των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια ως προς την ηλικία βρέθηκε ότι όσο αυξάνεται η ηλικία των συμμετεχόντων μειώνεται το ποσοστό υπέρ των τυχερών παιχνιδιών. Το παραπάνω εύρημα φαίνεται να συμφωνεί με τα ευρήματα της έρευνας του Ferris και των συνεργατών του (1996) αναφορικά με τη διερεύνηση των στάσεων των ατόμων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια στην οποία αναφέρεται ότι καθώς η ηλικία αυξανόταν, οι συμμετέχοντες ήταν λιγότερο θετικοί απέναντι στα τυχερά παιχνίδια, καθιστώντας λιγότερο πιθανό να συμφωνήσουν με δηλώσεις σχετικά με τις θετικές πτυχές τους. Παρόμοια ευρήματα συναντώνται και στην έρευνα της Salonén και των συνεργατών της 2014 στην οποία βρέθηκε οι νεαροί ενήλικες διατηρούν πιο θετική στάση απέναντι στα τυχερά παιχνίδια. Ωστόσο σε έρευνα των Flack και Morris (2017) βρέθηκε ότι η ηλικία δεν έχει καμία επίδραση στις στάσεις των ατόμων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια.

5.2.5. Διαφορές ως προς τον τόπο διαμονής

Ως προς τον τόπο διαμονής δεν βρέθηκαν διαφορές στην κλίμακα των Στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, την κλίμακα Κατάθλιψης Άγχους και Στρες, την κλίμακα των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά. Αν και υποστηρίζεται ότι τα άτομα που ζουν σε μεγάλες πόλεις είναι πιο πιθανό να εμπλέκονται περισσότερο με τα τυχερά παιχνίδια (Kun et al., 2012) από τα παραπάνω ευρήματα προκύπτει ότι δεν υπάρχουν διαφορές στην ενασχόληση με τυχερά παιχνίδια ως προς τον τόπο διαμονής. Πιθανόν αυτό να οφείλεται στη δυνατότητα πρόσβασης στα τυχερά παιχνίδια μέσω της χρήση του διαδικτύου σε online μορφή, ανά πάσα στιγμή, χωρίς την ανάγκη φυσικής παρουσίας του παίκτη η οποία καταργεί τα φυσικά εμπόδια πρόσβασης στα τυχερά παιχνίδια και διευκολύνοντας την εξ αποστάσεων εμπλοκή σε αυτά (Abbott, 2020). Ίσως και ο εγκλεισμός λόγω της πανδημίας του ιού COVID-19 και των περιοριστικών μέτρων προστασίας που πάρθηκαν στην Ελλάδα υποχρέωσε τα άτομα που παίζουν τυχερά παιχνίδια να εμπλακούν σε αυτή τη δραστηριότητα μόνο διαδικτυακά, καθώς η φυσική πρόσβαση σε χώρους με τυχερά παιχνίδια δεν ήταν δυνατή.

5.2.6. Διαφορές ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο

Τέλος, όσον αφορά στον έλεγχο των διαφορών της κλίμακας των Στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, της κλίμακας Κατάθλιψης Άγχους και Στρες, της κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της κλίμακας Ενασχόλησης με τα τυχερά ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο βρέθηκαν διαφορές σε τρεις παράγοντες της κλίμακας των Στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, στη διάσταση του Άγχους της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες και στην κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά. Ειδικότερα η χρήση

των στρατηγικών «Θετική προσέγγιση», «Ευχολογία/ ονειροπόληση» και «Αποφυγή/ Διαφυγή» διέφερε ανάλογα με το εκπαιδευτικό επίπεδο των συμμετεχόντων.

Συγκεκριμένα βρέθηκε ότι οι απόφοιτοι Γυμνασίου/Λυκείου/ΙΕΚ χρησιμοποιούσαν στατιστικώς σημαντικά λιγότερο τη στρατηγική της «Θετικής προσέγγισης» σε σύγκριση με τους πτυχιούχους ΑΕΙ/ΤΕΙ και με τους κατόχους Μεταπτυχιακού/ Διδακτορικού. Ενώ οι κάτοχοι Μεταπτυχιακού/ Διδακτορικού βρέθηκε ότι χρησιμοποιούσαν στατιστικώς σημαντικά λιγότερο τις στρατηγικές «Ευχολογία/ Ονειροπόληση» και «Αποφυγή/ Διαφυγή» σε σύγκριση με τους απόφοιτους Γυμνασίου/Λυκείου/ΙΕΚ και με τους πτυχιούχους ΑΕΙ/ΤΕΙ. Στην προσαρμογή της κλίμακας στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων στα ελληνικά στις συγκρίσεις μέσω των όρων που πραγματοποιήθηκαν ως προς τη μόρφωση, παρατηρήθηκαν μόνο δύο στατιστικώς σημαντικές διαφορές στη στρατηγική «Ευχολογία/Ονειροπόληση» και στη διάστασή «Αναζήτηση θεϊκής παρέμβασης» της συγκεκριμένης στρατηγικής. Και στις δύο περιπτώσεις οι κάτοχοι ανώτατης μόρφωσης βρέθηκε ότι τείνουν να χρησιμοποιούν λιγότερο τις στρατηγικές αυτές (Καραδήμας, 1998).

Αναφορικά με τις διαφορές στα επίπεδα άγχους ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο, βρέθηκε ότι οι απόφοιτοι Γυμνασίου/Λυκείου/ΙΕΚ είχαν, με αμελητέα μεγέθη επίδρασης, στατιστικώς σημαντικά υψηλότερα επίπεδα άγχους σε σύγκριση με τους κατόχους Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού, ενώ δεν βρέθηκε καμία διαφορά μεταξύ των πτυχιούχων ΑΕΙ/ΤΕΙ και των δυο άλλων εκπαιδευτικών επιπέδων. Το παρόν εύρημα βρίσκεται σε συμφωνία με τα ευρήματα από δύο σχετικές μελέτες (Bijl et al., 1998 Andrews et al., 2001), οι οποίες αναφέρουν ότι υπάρχει αρνητική σχέση μεταξύ του εκπαιδευτικού επιπέδου και του άγχους. Επιπλέον, σε μία διαχρονική μελέτη που μελέτησε τη σχέση μεταξύ του άγχους και της εκπαίδευσης έδειξε ότι το

εκπαιδευτικό επίπεδο των ατόμων συνδέεται αρνητικά με το επίπεδο άγχους (Miech et al., 1999). Ενώ σε έρευνα του Bjelland και των συνεργατών του (2008) βρέθηκε ότι το ανώτερο εκπαιδευτικό επίπεδο μπορεί να λειτουργήσει προστατευτικά προς το άγχος και την κατάθλιψη.

Αναφορικά με την κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια βρέθηκε ότι οι συμμετέχοντες με Μεταπτυχιακό/Διδακτορικό ασχολούνταν λιγότερο με τα τυχερά παιχνίδια σε σύγκριση με τους αποφοίτους Γυμνασίου/Λυκείου/IEK, ενώ δεν βρέθηκε καμία διαφορά μεταξύ των πτυχιούχων ΑΕΙ/ΤΕΙ και των δύο άλλων εκπαιδευτικών επιπέδων. Το χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδα έχει συνδεθεί με περισσότερη ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια (Ladouceur, 1999' Lund, 2007' Lyk-Jensen, 2010' Kun et al., 2012' Castrén et al., 2013) ενώ τα ευρήματα της παρούσας έρευνας φαίνεται ότι συμφωνούν με την έρευνα που πραγματοποίησε στην Ελλάδα η Economidou και οι συνεργάτες της (2019) σε με δείγμα 4.764 ενηλίκων παικτών τυχερών παιχνιδιών. Σύμφωνα με τα ευρήματα της συγκεκριμένης έρευνας, οι ενήλικες με εκπαίδευση κάτω των 12 ετών έχουν διπλάσιες πιθανότητες από αυτούς που έχουν περισσότερα από 12 χρόνια εκπαίδευσης να αναφέρουν προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια. Αρκετές μελέτες αναφέρουν επίσης ότι η έλλειψη επίσημης εκπαίδευσης έχει βρεθεί ότι σχετίζεται με την προβληματική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια (Griffiths, 2010' Οικονόμου & συν., 2016' Black & Shaw, 2019).

Αν και δεν βρέθηκαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές στην κλίμακα των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο, έχει υποστηριχθεί ότι τα άτομα με επίπεδο εκπαίδευσης 12 ετών και κάτω παρουσιάζουν θετικότερη στάση απέναντι στα τυχερά παιχνίδια σε σύγκριση με τα άτομα με εκπαιδευτικό επίπεδο άνω των 12 ετών (Salonen et al., 2014).

5.3. Σχέσεις μεταξύ των Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, των διαστάσεων της Κατάθλιψη, του Άγχους και του Στρες, των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια

Προκειμένου να απαντηθεί το ερευνητικό ερώτημα σχετικά με το αν η κλίμακα των Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, η κλίμακα της Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, η κλίμακα των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και η κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια συσχετίζονται μεταξύ τους, διενεργήθηκαν αναλύσεις συνάφειας με σκοπό να διερευνηθούν αν και τι είδους σχέσεις υπάρχουν μεταξύ των τεσσάρων υπό μελέτη κλιμάκων. Μετά από τον έλεγχο των συσχετίσεων μεταξύ των υπό μελέτη κλιμάκων βρέθηκαν κάποιες σημαντικές συσχετίσεις, ενώ όλες οι στατιστικώς σημαντικές θετικές και αρνητικές συσχετίσεις μεταξύ των υπό μελέτη παραγόντων είναι χαμηλές, καθώς κυμαίνονται μεταξύ του $\pm 0.10 - 0.40$. Συγκεκριμένα, από τον έλεγχο των συσχετίσεων βρέθηκαν στατιστικώς σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες και των κλιμάκων των Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων, των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια. Στατιστικώς σημαντική συσχέτιση βρέθηκε και μεταξύ της κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια και της κλίμακας των Στάσεων απέναντι σε αυτά. Ωστόσο, μεταξύ των, αν και χαμηλών, στατιστικώς σημαντικών συσχετίσεων που βρέθηκαν μεταξύ της κλίμακας ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια και των υπολοίπων υπό μελέτη μεταβλητών, η κατάθλιψη βρέθηκε ότι παρουσιάζει την ισχυρότερη συσχέτιση με την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια.

Αναλυτικότερα, από τον έλεγχο των συσχετίσεων μεταξύ των παραγόντων της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων και των διαστάσεων της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες βρέθηκαν ισχυρότερες

στατιστικώς σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ της Κατάθλιψης, του Άγχους και του Στρες και των στρατηγικών «Ευχολογία/Ονειροπόληση», «Αποφυγή/Διαφυγή» και «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος». Ειδικότερα, βρέθηκε ότι υψηλότερα επίπεδα κατάθλιψης, άγχους, και στρες σχετίζονταν με περισσότερη χρήση των στρατηγικών «Ευχολογία/ Ονειροπόληση», «Αποφυγή/ Διαφυγή» και «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος» και με λιγότερη χρήση της στρατηγικής «Θετική προσέγγιση». Μεταξύ της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες και της στρατηγικής «Αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης» παρουσιάστηκαν χαμηλές στατιστικώς σημαντικές συσχετίσεις μόνον μεταξύ της συγκεκριμένης στρατηγικής και των διαστάσεων του Άγχους και του Στρες.

Τα παραπάνω ευρήματα φαίνεται ότι επιβεβαιώνονται εν μέρει από τα ευρήματα άλλων ερευνών. Ειδικότερα λαμβάνοντας υπόψη τη σχηματική διάκριση των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων σε στρατηγικές εστιασμένες στο πρόβλημα και σε στρατηγικές εστιασμένες στο συναίσθημα (Thoits, 1995' Carver et al., 1989' Folkman et al., 1986) αναφορικά με τα ελληνικά δεδομένα, έπειτα από προσαρμογή της κλίμακας «Ways of coping» των Lazarus και Folkman (1984) από τον καθηγητή Καραδήμα (1998) στα ελληνικά, οι παράγοντες «Θετική προσέγγιση», «Διεκδικητική επίλυση του προβλήματος» και «αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης» υπάγονται, σχηματικά, στις στρατηγικές που ονομάζονται «Εστιασμένες στο πρόβλημα», ενώ οι παράγοντες «Ευχολογία/ονειροπόληση» και «Αποφυγή/διαφυγή» υπάγονται στις στρατηγικές που ονομάζονται «εστιασμένες στο συναίσθημα».

Σύμφωνα με τα παραπάνω σε έρευνα του McPherson (2003) αναφέρεται ότι η αποφυγή και η άρνηση χρησιμοποιούνται πιο συχνά ως στρατηγικές αντιμετώπισης από τα άτομα που αντιμετωπίζουν προβλήματα ψυχικής υγείας, όπως υψηλά επίπεδα

άγχους και στρες, ενώ αναφέρεται επίσης ότι η εστιασμένη στο πρόβλημα αντιμετώπιση αγχογόνων καταστάσεων σχετίζεται με χαμηλότερα επίπεδα άγχους. Σε έρευνα του Rahnama και των συνεργατών του (2017) από την άλλη, δεν βρέθηκε σημαντική σχέση μεταξύ του άγχους και των εστιασμένων στο συναίσθημα στρατηγικών, βρέθηκε όμως μια αντίστροφη σχέση μεταξύ του άγχους και των εστιασμένων στο πρόβλημα στρατηγικών και συγκεκριμένα, βρέθηκε ότι η χρήση στρατηγικών αντιμετώπισης εστιασμένων στο πρόβλημα μειώνει την αύξηση του άγχους. Σύμφωνα με ευρήματα άλλης έρευνας, η χρήση των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων της αποφυγής, της άρνησης και της ευχολογία σχετίζονται με υψηλά επίπεδα άγχους. Ωστόσο, στην ίδια έρευνα οι εστιασμένες στο πρόβλημα στρατηγικές αντιμετώπισης βρέθηκαν ότι δεν σχετίζονται και με την κατάθλιψη, το άγχος και το στρες (Agha, 2021).

Επίσης, από τον έλεγχο των συσχετίσεων μεταξύ των παραγόντων της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων και της κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια βρέθηκαν συσχετίσεις μόνο με δυο στρατηγικές, το μέγεθος συσχέτισης μεταξύ των οποίων ήταν πολύ χαμηλό. Ειδικότερα, βρέθηκε ότι λιγότερη χρήση των στρατηγικών «Αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης» και «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος» σχετίζονταν με πιο θετικές στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια. Συσχετίσεις μεταξύ των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια με τις υπόλοιπες τρεις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων δεν βρέθηκαν.

Έπειτα από μελέτη της βιβλιογραφίας δεν βρέθηκε να έχει διερευνηθεί η σχέση μεταξύ των στάσεων των ενηλίκων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων. Λαμβάνοντας υπόψη την αβέβαιη σχέση μεταξύ στάσης και συμπεριφοράς η σχέση των στάσεων απέναντι στα

τυχερά παιχνίδια και των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων θα μπορούσαν να στηριχθούν στην συμπεριφορική συνιστώσα των στάσεων η οποία αναφέρεται στην πρόθεση του ατόμου να συμπεριφερθεί με τρόπο που να ανταποκρίνεται προς τις πεποιθήσεις, τις αξίες και τα συναισθήματά που το αντιπροσωπεύουν, χωρίς ωστόσο να μπορεί να προβλεφθεί αυτή η συμπεριφορά (Rosenberg & Hovland, 1960)

Από τον έλεγχο των συσχετίσεων μεταξύ των παραγόντων της κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων με την κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, οι συσχετίσεις της κλίμακας αυτής βρέθηκαν εξαιρετικά χαμηλές, χαμηλότερες από εκείνες με τις στάσεις, καθώς βρέθηκε συσχέτιση της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια μόνο μια στρατηγική αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, το μέγεθος συσχέτισης των οποίων ήταν πολύ χαμηλό. Συγκεκριμένα, βρέθηκε ότι περισσότερη ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια σχετίζονταν με λιγότερη χρήση της στρατηγικής «Θετική προσέγγιση», ενώ δεν βρέθηκαν στατιστικώς σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια με τις υπόλοιπες τέσσερις Στρατηγικές Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων. Το παρόν εύρημα φαίνεται να έρχεται εν μέρει σε συμφωνία με τα ευρήματα της έρευνας του Συνδόνα και των συνεργατών του (2016) η οποία διερεύνησε τις εμπειρίες των ατόμων που εμπλέκονται ενεργητικά με τα τυχερά παιχνίδια και τις στρατηγικές διαχείρισης των αγχογόνων καταστάσεων που χρησιμοποιούν, σε δείγμα 123 ενηλίκων παικτών τυχερών παιχνιδιών στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τα ευρήματα της συγκεκριμένης έρευνας βρέθηκε ότι ο βαθμός ενασχόλησης των συμμετεχόντων με τα τυχερά παιχνίδια σχετίζεται θετικά με δύο από τους πέντε παράγοντες της κλίμακας Στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων: την «Αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης» και την

«Ευχολογία/ονειροπόληση». Αν και δεν εντοπίστηκε συσχέτιση μεταξύ του βαθμού ενασχόλησης και του παράγοντα «Θετική προσέγγιση», οι συμμετέχοντες με μεγαλύτερο βαθμό εμπλοκής στα τυχερά παιχνίδια βρέθηκε ότι χρησιμοποιούσαν λιγότερο την δεύτερη επί μέρους διάσταση της «Θετικής προσέγγισης», τη «Θετική επαναξιολόγηση», που αναφέρεται στην προσπάθεια του ατόμου να αξιολογήσει με θετικό τρόπο τις δύσκολες καταστάσεις.

Η Jauregui και οι συνεργάτες της (2017) υποστηρίζουν επίσης ότι οι παίκτες τυχερών παιχνιδιών είναι περισσότερο πιθανό να χρησιμοποιούν στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων εστιασμένων στο συναίσθημα, όπως η ονειροπόληση, η αποφυγή προβλημάτων ή η άρνηση και αποφυγή σκέψεων σχετικά με την αγχωτική κατάσταση καθώς και η κοινωνική απόσυρση, οι οποίες προσωρινά συμβάλλουν στην απεμπλοκή από τα προβλήματά που καλούνται να αντιμετωπίσουν. Σε παρόμοια αποτελέσματα καταλήγουν και άλλες έρευνες αναφέροντας ότι οι παίκτες τυχερών παιχνιδιών υιοθετούν στρατηγικές όπως η ευχολογία, η αποφυγή, η απόρριψη και η αγνόηση για την διαχείριση των καταστάσεων που τους δημιουργούν άγχος ακόμα και αν αυτές προέρχονται από την ίδια την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια όπως οικονομικά ζητήματα ή οικογενειακές και διαπροσωπικές συγκρούσεις λόγω της εμπλοκής σε αυτά (Shead et al., 2010· Bergevin et al., 2006· Nower et al., 2004· Lightsey & Hulsey, 2002· Dervensky & Gupta R, 2001· Scannell et al., 2000).

Όσον αφορά στον έλεγχο των συσχετίσεων μεταξύ της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες και της κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια βρέθηκαν στατιστικώς σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και των τριών διαστάσεων της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες, ενώ τα μεγέθη συσχέτισης ήταν χαμηλά. Ειδικότερα, βρέθηκε ότι χαμηλότερα

επίπεδα Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες σχετίζονταν με πιο θετικές στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια.

Λαμβάνοντας υπόψη τη γνωστική διάσταση των στάσεων η οποία εκφράζει τις απόψεις, τις ιδέες και τη γνώση που έχει το άτομο για ένα αντικείμενο (Rosenberg & Hovland, 1960) τα παραπάνω ευρήματα επιβεβαιώνονται εν μέρει από τα ευρήματα της έρευνας των Συνδόνα και συνεργατών (2016) σύμφωνα με τα οποία βρέθηκε ότι μεταξύ των βασικών προσδοκιών των παικτών τυχερών παιχνιδιών από τα τυχερά παιχνίδια ήταν η μείωση της ανίας, της μοναξιά και του στρες. Από την άλλη πλευρά η Bulwer (2006) θεωρεί ότι η δημιουργία και η συντήρηση θετικών πεποιθήσεων σχετικά με τα τυχερά παιχνίδια αποτελεί μια δυσλειτουργική στρατηγική διαχείρισης του άγχους, την οποία επιστρατεύουν σε μη συνειδητό επίπεδο οι παίκτες, μετά τις πρώτες απώλειες που βιώνουν λόγω της δραστηριότητάς τους.

Εν συνεχεία, από τον έλεγχο των συσχετίσεων μεταξύ των παραγόντων της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες με την κλίμακα Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια βρέθηκαν στατιστικώς σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια και των τριών διαστάσεων της κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες. Ισχυρότερο βρέθηκε να είναι το μέγεθος συσχέτισης μεταξύ της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια και της κατάθλιψης, ενώ χαμηλότερα ήταν τα μεγέθη συσχέτισης μεταξύ της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια και του άγχους, του στρες και της συνολικής κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες. Ειδικότερα, βρέθηκε ότι υψηλότερα επίπεδα Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες σχετίζονταν με περισσότερη ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια.

Σε παρόμοια ευρήματα κατέληξε και η έρευνα του Οεϊ και των συνεργατών του (2007) σύμφωνα με τα ευρήματα της οποίας τα άτομα που εμφάνιζαν υψηλότερα επίπεδα κατάθλιψης, άγχους και στρες βρέθηκε ότι ασχολούνται περισσότερο με τα

τυχερά παιχνίδια. Σε έρευνα του Rogier και των συνεργατών του (2019) στην Ιταλία η οποία διερευνούσε την σχέση της κατάθλιψης και της προβληματικής ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια βρέθηκε ότι και οι τρεις διαστάσεις της κλίμακας Κατάθλιψης Άγχους και Στρες συσχετίστηκαν θετικά με τον βαθμό ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια. Τα παραπάνω ευρήματα επιβεβαιώνει και μια πιο πρόσφατη έρευνα στην Αγγλία σύμφωνα με τα ευρήματα της οποίας οι παίκτες που χαρακτηρίστηκαν ως δυνητικά προβληματικοί παίκτες τυχερών παιχνιδιών ανέφεραν υψηλότερα επίπεδα κατάθλιψης, άγχους και στρες (Sharman et al., 2021). Επιπλέον και άλλες μελέτες υποστηρίζουν ότι η ενασχόληση με τα τυχερά συσχετίζεται με την παρουσία καταθλιπτικών συμπτωμάτων (Quigley et al., 2015; Thomsen et al., 2009) καθώς επίσης και ότι οι παίκτες με προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια εμφανίζουν υψηλότερα επίπεδα κατάθλιψης και άγχους από τους μη προβληματικούς παίκτες (Barrault et al., 2019).

Τέλος, από τον έλεγχο των συσχετίσεων μεταξύ της κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της κλίμακας Ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια βρέθηκε στατιστικώς σημαντική συσχέτιση μεταξύ των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια με της ενασχόλησης με αυτά. Ειδικότερα, βρέθηκε ότι θετικότερες στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια σχετίζονταν με περισσότερη ενασχόληση με αυτά. Υποστηρίζεται ότι μια ευνοϊκή στάση απέναντι στα τυχερά παιχνίδια αυξάνει την πιθανότητα να εμπλακεί κάποιος σε αυτά, ενώ οι αρνητικές στάσεις μειώνουν αντίστοιχα αυτή την πιθανότητα, (Taormina, 2009). Τα παραπάνω ευρήματα επιβεβαιώνουν και αποτελέσματα άλλων ερευνών σύμφωνα με τα οποία όσο πιο θετική είναι η στάση ενός ατόμου απέναντι στα τυχερά παιχνίδια τόσο πιθανότερο είναι να εμπλακεί σε αυτή τη δραστηριότητα (Salonen et al., 2014; Martin et al., 2010). Επιπλέον, έχει βρεθεί ότι οι αρνητικές εμπειρίες ενασχόλησης με τα τυχερά

παιχνίδια μπορούν να δημιουργήσουν αντίστοιχα αρνητικές στάσεις απέναντι σε αυτά μειώνοντας την εμπλοκή στη συγκεκριμένη δραστηριότητα (Canale et al., 2016' McAllister, 2014' Lee et al., 2013).

5.4. Επίδραση του φύλου, της οικογενειακής και εργασιακής κατάστασης, της ηλικίας, του εκπαιδευτικού επιπέδου, των Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων και της Κατάθλιψης, του Άγχους και του Στρες στις Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και στην Ενασχόληση με αυτά

Προκειμένου να απαντηθεί το ερευνητικό ερώτημα σχετικά με το αν το φύλο, η οικογενειακή και εργασιακή κατάσταση, η ηλικία, το εκπαιδευτικό επίπεδο, οι Στρατηγικές Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων και η Κατάθλιψη, το Άγχος και το Στρες μπορούν να προβλέψουν τις Στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την Ενασχόληση με αυτά διενεργήθηκαν αναλύσεις πολλαπλής παλινδρόμησης με την μέθοδο της κατά βήματα παλινδρόμησης.

Αναφορικά με το πρώτο παλινδρομικό μοντέλο πρόβλεψης των Στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια της παρούσας έρευνας βρέθηκε ότι οι στάσεις των ενηλίκων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια μπορούν να προβλεφθούν από τη διάσταση του στρες, το εκπαιδευτικό επίπεδο των ενηλίκων και το φύλο. Ειδικότερα, βρέθηκε ότι υψηλότερα επίπεδα στρες και υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης προβλέπουν στατιστικώς σημαντικά λιγότερο θετική στάση απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και ότι οι άνδρες είχαν στατιστικώς σημαντικά θετικότερες στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια. Το μοντέλο που προέκυψε ερμηνεύει πολύ μικρό ποσοστό της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής, της τάξεως του 4.5%. Ύστερα από εκτενή μελέτη της βιβλιογραφίας οι προβλεπτικοί παράγοντες, που προέκυψαν από την παρούσα έρευνα δεν έχουν υποστηριχθεί επαρκώς από την διεθνή βιβλιογραφία.

Παρόλα αυτά στην βιβλιογραφία υπάρχουν δεδομένα, τα οποία εν μέρει έρχονται σε συμφωνία με τα παραπάνω ευρήματα της παρούσας μελέτης.

Το στρες, αποτελεί ίσως τον πιο σημαντικό προβλεπτικό παράγοντα για τις στάσεις παρόλο που η συμβολή του στο παλινδρομικό μοντέλο που προέκυψε είναι πολύ μικρή σε ένα εξίσου πολύ μικρό ποσοστό ερμηνευόμενης διακύμανσης. Αν και η επίδραση του στρες στην πρόβλεψη των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια δεν βρέθηκε να έχει διερευνηθεί βιβλιογραφικά, το εύρημα της παρούσας έρευνας ότι χαμηλότερα επίπεδα στρες επιδρούν στη διαμόρφωση θετικότερων στάσεων απέναντι στα απέναντι στα τυχερά παιχνίδια θα μπορούσε να στηριχθεί στο γεγονός ότι τα συναισθήματα του ατόμου απέναντι σε ένα αντικείμενο ή μια κατάσταση καθώς επίσης και τα συναισθήματα που το αντικείμενο ή η κατάσταση προκαλούν στο άτομο επηρεάζουν την αποδοχή ή την απόρριψη αυτών. Οι απόψεις ότι τα τυχερά παιχνίδια μειώνουν τα αρνητικά συναισθήματα του άγχους και του στρες και δίνουν στους ανθρώπους την ελπίδα ότι θα γίνουν πλούσιοι παρέχοντας τους μια αίσθηση απόδρασης από τις ανησυχίες, πιθανόν επηρεάζουν θετικά τις στάσεις που διαμορφώνουν τα άτομα απέναντι στα τυχερά παιχνίδια (Ferris et al., 1996' Blaszczynski & McConaghy, 1989' Getty et al., 2000' Wood & Griffiths, 2007).

Μελέτες οι οποίες εξετάζουν τις στάσεις των ενηλίκων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια ως προς τα κοινωνικοδημογραφικά τους χαρακτηριστικά, έχουν διαπιστώσει ότι το φύλο και το εκπαιδευτικό επίπεδο εμφανίζονται ως προβλεπτικοί παράγοντες των στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια. Ειδικότερα, σε έρευνα των Orford και συνεργατών (2009) στην οποία διερευνήθηκαν οι στάσεις των ενηλίκων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια, στην Αγγλία, τα αποτελέσματα των αναλύσεων παλινδρόμησης έδειξαν ότι ο σημαντικότερος παράγοντας πρόβλεψης θετικότερων στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια ήταν ο υψηλός αριθμός των διάφορων τύπων

τυχερών παιχνιδιών στα οποία ενεπλάκησαν τα άτομα τους τελευταίους δώδεκα μήνες, ακολούθως, και εξηγώντας μικρότερο ποσοστό της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής, το ανδρικό φύλο και το χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο βρέθηκαν επίσης στατιστικώς σημαντικοί παράγοντες στην διαμόρφωση θετικότερων στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια.

Σε έρευνα σχετικά με τις στάσεις των ενηλίκων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια στην Φινλανδία στα ευρήματα των αναλύσεων παλινδρόμησης βρέθηκε ότι οι πιο σημαντικοί παράγοντες που επηρεάζουν τις στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια ήταν το φύλο, η ηλικία, το εκπαιδευτικό επίπεδο και το εισόδημα (Salonen et al., 2014). Συγκεκριμένα, βρέθηκε ότι το ανδρικό φύλο και η νεαρή ηλικία επηρεάζουν θετικότερα τις στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια. Επίσης, βρέθηκε ότι το αρκετά χαμηλό ή αρκετά υψηλό μηνιαίο εισόδημα καθώς και το επίπεδο εκπαίδευσης 12 ετών και κάτω επηρέαζαν επίσης στη διαμόρφωση θετικότερων στάσεων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια. Επίσης, σε έρευνα των Donaldson και συνεργατών (2016) αναφορικά με τη διερεύνηση των στάσεων 1.773 ενηλίκων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια στην Αυστραλία, τα αποτελέσματα των αναλύσεων παλινδρόμησης έδειξαν ότι ως προς τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά το φύλο και το εκπαιδευτικό επίπεδο αποτελούσαν παράγοντες που επιδρούν στις στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια ενώ εξηγούσαν πολύ μικρό ποσοστό της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής, της τάξεως του 3%. Συγκεκριμένα, βρέθηκε ότι οι άνδρες και το χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο επηρεάζουν θετικά τις στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια.

Όσον αφορά στο δεύτερο παλινδρομικό μοντέλο πρόβλεψης της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια βρέθηκε ότι η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια μπορεί να προβλεφθεί από το φύλο, τη διάσταση της κατάθλιψης, τις στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και τις στρατηγικές «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος» και

«Θετική προσέγγιση». Το μοντέλο που προέκυψε ερμηνεύει μικρό ποσοστό της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής, της τάξεως του 26.4%. Ειδικότερα, βρέθηκε ότι οι άνδρες ασχολούνταν στατιστικώς σημαντικά περισσότερο με τα τυχερά παιχνίδια καθώς και ότι υψηλότερα επίπεδα κατάθλιψης, θετικότερες στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και περισσότερη χρήση της στρατηγικής «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος» προέβλεπε στατιστικώς σημαντικά περισσότερη ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια, ενώ αντίθετα περισσότερη χρήση της στρατηγικής «Θετική προσέγγιση» προέβλεπε στατιστικώς σημαντικά λιγότερη ενασχόληση με αυτά. Ύστερα από εκτενή μελέτη της βιβλιογραφίας και σε αυτή την περίπτωση οι προβλεπτικοί παράγοντες, που προέκυψαν από την παρούσα έρευνα δεν έχουν υποστηριχθεί επαρκώς από την διεθνή βιβλιογραφία. Παρόλα αυτά στην βιβλιογραφία υπάρχουν δεδομένα, τα οποία εν μέρει συμφωνούν με τα παραπάνω ευρήματα της παρούσας μελέτης.

Αρκετές μελέτες επιβεβαιώνουν την επίδραση του φύλου στην ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια (Volberg 1994, Shaffer et al. 2004, Johansson et al. 2009, Kun et al. 2012). Ενδεικτικά, ο Haroon και οι συνεργάτες του (2004) διαπίστωσαν ότι οι άνδρες είχαν πέντε φορές περισσότερες πιθανότητες να εμπλακούν στα τυχερά παιχνίδια σε σχέση με τις γυναίκες και ήταν τρεις φορές πιο πιθανό να χαρακτηριστούν ως παίκτες «σε κίνδυνο». Παρόμοια είναι και τα ευρήματα σε έρευνα των Economou και συνεργατών (2019), στην Ελλάδα, σύμφωνα με τα οποία οι άνδρες είχαν τέσσερις φορές περισσότερες πιθανότητες αντιμετωπίσουν προβλήματα ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια σε σχέση με τις γυναίκες.

Σε μια μελέτη διερεύνησης των προγνωστικών παραγόντων συμμετοχής στα τυχερά παιχνίδια σε δείγμα 185 φοιτητών σε πανεπιστήμιο της Αυστραλίας, τα ευρήματα της έρευνας αποκάλυψαν ότι η παρορμητικότητα ήταν ο ισχυρότερος

προγνωστικός παράγοντας της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια και ακολουθούσαν οι στάσεις απέναντι σε αυτά, η πίστη στην καλή τύχη, το φύλο, η ηλικία και η ανοιχτότητα στην αλλαγή (Chiu & Storm, 2010). Επίσης σε μια πιο πρόσφατη έρευνα στον Καναδά σε δείγμα 23.952 ενηλίκων αναφέρεται ότι πολλοί παράγοντες επηρεάζουν την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια. Ειδικότερα, βρέθηκε ότι το είδος του τυχερού παιχνιδιού, το φύλο, η φυλή/εθνικότητα, οι διαταραχές διάθεσης, το εισόδημα, το επίπεδο εκπαίδευσης, η ηλικία και το κάπνισμα ήταν μεταξύ των σημαντικότερων παραγόντων που επηρεάζουν την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια (Williams et al., 2021). Ενώ σε έρευνα της Economou και των συνεργατών της (2019) η οποία πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα βρέθηκε ότι το αντρικό φύλο, το να είναι κάποιος μειονότητα, η ζωή με τους γονείς, το χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και το χαμηλό έως μηδενικό εισόδημα αυξάνουν τις πιθανότητες ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια.

Σε έρευνα της Dixon και των συνεργατών της (2016) βρέθηκε ότι η συχνότητα ενασχόλησης με τα τυχερά, η ασυνεπής πειθαρχία και οι στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια αποτελούσαν προγνωστικούς παράγοντες της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, καθώς επίσης και ότι οι εστιασμένες στο πρόβλημα στρατηγικές αντιμετώπισης και η επαφή με άλλους βρέθηκε ότι μείωναν την προβληματική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια. Την επίδραση των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων στην ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια φαίνεται να έχουν διερευνήσει σε πρόσφατη μελέτη τους και οι Lelonek-Kuleta & Bartczuk (2021) σε δείγμα 438 ενηλίκων στην Πολωνία. Τα αποτελέσματα των αναλύσεων τους δείχνουν ότι οι στρατηγικές αντιμετώπισης επηρεάζουν έντονα την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια. Η προβληματική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια μπορεί να προβλεφθεί μέσα από τη στρατηγική αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων της

χαμηλής δέσμευσης η οποία περιλαμβάνει τη διαφυγή, την άρνηση, τη συναισθηματική ρύθμιση και την απόδραση σε ψυχοδραστικές ουσίες ή τη θρησκεία, ενώ αντίθετα η αποφυγή της ενασχόληση με τα τυχερά μπορεί να προβλεφθεί μέσα από τη στρατηγική αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων της υψηλής δέσμευσης η περιλαμβάνει την ενεργό προσέγγιση και τη γνωστική επεξεργασία της κατάστασης. Σύμφωνα με τα παραπάνω φαίνεται ότι η υψηλή δέσμευση λειτουργεί ως προστατευτικός παράγοντας ως προς την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια (Lelonek-Kuleta & Bartczuk, 2021).

Αν και πολλές προηγούμενες μελέτες έχουν δείξει τη σημασία της αρνητικής συναισθηματικότητας, της κατάθλιψης, του άγχους και του στρες και τη σχέση τους με την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια (Blanco et al., 2012; Martin et al., 2014; Moghaddam et al., 2015; Quigley et al., 2015) η επίδραση αυτών στην πρόβλεψη της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια δεν επιβεβαιώθηκε επαρκώς στην παρούσα έρευνα, καθώς μόνο η διάσταση της κατάθλιψης συμπεριλήφθηκε ως σημαντικός παράγοντας επίδρασης της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια. Επίσης εκτός από το φύλο δεν βρέθηκαν άλλοι κοινωνικοί παράγοντες που προβλέπουν την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια. Το εύρημα αυτό διαφέρει από αντίστοιχες μελέτες σε ενήλικες πληθυσμούς πιθανώς επειδή ενδέχεται να θεωρούν ότι η οικογενειακή και εργασιακή κατάσταση επηρεάζονται από τα προβλήματα που προκαλούνται από την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια περισσότερο από ότι την επηρεάζουν (Gerdner & Svensson, 2003).

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ανακεφαλαιώνοντας και ολοκληρώνοντας την παρούσα μεταπτυχιακή εργασία, σκοπός της αποτέλεσε η διερεύνηση των στάσεων των ενηλίκων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και της ενασχόλησης τους με αυτά, καθώς επίσης και των επίπεδων άγχους που εκείνοι παρουσιάζουν και των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων που υιοθετούν. Προκειμένου να μελετηθεί αυτός ο ερευνητικός προβληματισμός, εξετάστηκαν οι στάσεις και ο βαθμός ενασχόλησης των ενηλίκων με τα τυχερά παιχνίδια καθώς και οι διαστάσεις της κατάθλιψης, του άγχους και του στρες και οι παράγοντες των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας έδειξαν διαφοροποιήσεις στις υπό μελέτη μεταβλητές ως προς το φύλο και την ηλικία των συμμετεχόντων. Ακόμη, τα ευρήματα εντόπισαν σχέση μεταξύ της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, των στάσεων απέναντι σε αυτά, τις διαστάσεις τη κατάθλιψης, του άγχους και του στρες και της στρατηγικής «Θετική προσέγγιση». Τέλος, η παρούσα έρευνα παρουσίασε τις μεταβλητές που προβλέπουν τις στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και την ενασχόληση με αυτά. Ειδικότερα, βρέθηκε ότι υψηλότερα επίπεδα στρες και υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης σχετίζονταν στατιστικώς σημαντικά με λιγότερο θετική στάση απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και ότι οι άνδρες είχαν στατιστικώς σημαντικά θετικότερες στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια. Αναφορικά με την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια βρέθηκε ότι οι άνδρες ασχολούνταν στατιστικώς σημαντικά περισσότερο με τα τυχερά παιχνίδια, ότι υψηλότερα επίπεδα κατάθλιψης, θετικότερες στάσεις απέναντι στα τυχερά παιχνίδια και περισσότερη χρήση της στρατηγικής «Διεκδικητική επίλυση προβλήματος» σχετίζονταν με στατιστικώς σημαντικά περισσότερη ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια, ενώ αντίθετα περισσότερη χρήση της στρατηγικής «Θετική προσέγγιση» σχετίζονταν με

στατιστικώς σημαντικά λιγότερη ενασχόληση με αυτά. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας εξηγούνται εν μέρει από τη διεθνή, ενώ παράλληλα ενισχύουν τα ευρήματα ερευνών της ελληνική βιβλιογραφίας που σχετίζονται με την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια. Ακόμα διεγείρουν τον προβληματισμό για περαιτέρω διερεύνηση και κατανόηση του φαινομένου της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια, γεγονός το οποίο μπορεί να προσφέρει σημαντική καθοδήγηση και ανάπτυξη υπεύθυνων πολιτικών από την πλευρά των κυβερνήσεων καθώς επίσης και προγραμμάτων σχετικά την πρόληψη και διαχείρισης της προβληματικής ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια.

6.1. Περιορισμοί έρευνας

Αναφορικά με τους περιορισμούς της παρούσας έρευνας, σημαντικό θα ήταν να ληφθεί υπόψη ότι η παρούσα μελέτη φαίνεται ότι αποτελεί την πρώτη προσπάθεια εξέτασης της ενασχόληση και των στάσεων των ενηλίκων απέναντι στα τυχερά παιχνίδια σε συνδυασμό με το άγχος και τις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων στην Ελλάδα. Η διερεύνηση της ενασχόλησης με τα τυχερά παιχνίδια αποτελεί ένα ερευνητικά ευαίσθητο θέμα. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τη χρήση ερωτηματολογίων αυτοαναφοράς για τη συλλογή των δεδομένων της έρευνας, δεν μπορούν να αποκλείσουν το ενδεχόμενο κοινωνικά αρεστών ή και ψευδών απαντήσεων, με συνέπεια να μην μπορούν να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα. Επιπλέον περιορισμός αποτελεί η δειγματοληψία της χιονοστιβάδας με τη χρήση του διαδικτύου καθώς ενδέχεται να έχει οδηγήσει σε σφάλμα μεροληψίας και σε μη αντιπροσωπευτικό δείγμα. Η ανομοιογένεια ως προς την ηλικία και τον τόπο διαμονής του δείγματος, είναι ένας ακόμα λόγος μη δυνατότητας γενίκευσης των αποτελεσμάτων. Ειδικότερα, πάνω από το ήμισυ των συμμετεχόντων ήταν ηλικίας 25

και κάτω, ενώ αναφορικά με τον τόπο διαμονής δεν υπήρχε αντιπροσωπευτικός αριθμός συμμετεχόντων για κάθε Περιφερειακή ενότητα της Ελλάδας.

Οι περιορισμοί και οι δυσκολίες στη χρήση διαδικτυακής συλλογής δεδομένων μπορεί επίσης να είναι τεχνικού χαρακτήρα, καθώς τεχνικά προβλήματα μπορεί να προκύψουν από την παρεχόμενη υπηρεσία διαδικτύου. Επίσης, μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου που προσκαλούν για συμμετοχή σε έρευνες συχνά ερμηνεύονται ως ανεπιθύμητη αλληλογραφία και διαγράφονται χωρίς δισταγμό από το γραμματοκιβώτιο ή εκτρέπεται αυτόματα από προγράμματα ελέγχου. Ακόμα υπάρχει πιθανότητα οι συμμετέχοντες να μην έχουν τη τεχνογνωσία ή τη δυνατότητα ή να χρησιμοποιήσουν κάποια ηλεκτρονική συσκευή προκειμένου να συμμετάσχουν σε διαδικτυακή έρευνα (Lefever et al., 2007).

6.2. Προτάσεις για περαιτέρω έρευνες

Η συγκεκριμένη έρευνα αποτελεί μια πρώτη διερευνητική προσέγγιση της ενασχόλησης των ενηλίκων με τα τυχερά παιχνίδια και των στάσεων τους απέναντι σε αυτά στην Ελλάδα, σε συνδυασμό με το ρόλο του άγχους και των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων. Η έρευνα πάνω στο συγκεκριμένο θέμα θα μπορούσε να προσφέρει περισσότερα αν σε μελλοντικές προσπάθειες ληφθούν υπόψη πέρα από το άγχος και τις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων, οι αιτιακές αποδόσεις και τα κίνητρα ενασχόλησης των ενηλίκων με τα τυχερά παιχνίδια καθώς επίσης και η έννοια του στίγματος που χαρακτηρίζει την συγκεκριμένη δραστηριότητα και τα άτομα που εμπλέκονται σε αυτή, σε μια προσπάθεια βαθύτερης κατανόησης της ενασχόλησης στα τυχερά παιχνίδια και εντοπισμού των παραγόντων κινδύνου που σχετίζονται με αυτή την εμπλοκή.

Μια μελέτη που δυνητικά θα μπορούσε να αξιοποιήσει και να διευρύνει περαιτέρω τον ερευνητικό προβληματισμό της παρούσας μελέτης, θα ήταν ο σχεδιασμός προγραμμάτων παρέμβασης με στόχο την ευαισθητοποίηση και πρόληψη σχετικά με την προβληματική ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια, τα οποία να απευθύνονται τόσο σε ενήλικες όσο και σε εφήβους. Η εφηβεία θεωρείται μια ιδιαίτερα σημαντική περίοδος για την ενημέρωση αναφορικά με την ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια, δεδομένης της επικράτησης συμπεριφορών ανάληψης κινδύνου σε αυτόν τον πληθυσμό. Ενώ η σημαντικότητα ενημέρωσης των εφήβων ως προς τους κινδύνους που σχετίζονται με τα τυχερά παιχνίδια προκύπτει και από ερευνητικά δεδομένα υποστηρίζουν ότι η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια αποτελεί ήδη μια δημοφιλής και διαδεδομένη συμπεριφορά μεταξύ των εφήβων (Blinn-Pike et al., 2010· Wilber & Potenza, 2006· Livazović & Bojčić, 2019).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Abbott, M.W. (2020). Gambling and gambling-related harm: recent World Health Organization initiatives. *Public Health*, 184:56-59. doi: 10.1016/j.puhe.2020.04.001.
- Abbott, M. W., Palmisano, B., & Dickerson, M. (1995). Video game playing, dependency and delinquency: A question of methodology? *Journal of Gambling Studies*, 11, 287-301.
- Abbott, M., W. & Volberg, R., A. (2000). *Taking the pulse on gambling and problem gambling in New Zealand: A report on phase one of the 1999*. (Report No. 3) National Prevalence Survey Department of Internal Affairs Wellington.
<https://thehub.swa.govt.nz/assets/documents/TakingthePulse.pdf>
- Afifi, T. O., Brownridge, D. A., MacMillan, H. & Sareen, J. (2010). The relationship of gambling to intimate partner violence and child maltreatment in a nationally representative sample. *J. Psychiatr. Res.* 44, 331–337. doi: 10.1016/j.jpsychires.2009.07.010
- Agha S. (2021). Mental well-being and association of the four factors coping structure model: A perspective of people living in lockdown during COVID-19. *Ethics, medicine, and public health*, 16, <https://doi.org/10.1016/j.jemep.2020.100605>
- Αλεβίζος, Β. (2008). *Άγχος ιατρικές και κοινωνικές διαστάσεις*. Αθήνα: ΒΗΤΑ.
- Allport, G. W. (1935). *Attitudes*. In *A Handbook of Social Psychology* (p. 798–844). Clark University Press.

American Psychiatric Association. (1980). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (3rd ed.)* Washington D.C.: American Psychiatric Association

American Psychiatric Association. (2000). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (4th ed., text rev.)*. Washington D.C.: American Psychiatric Association

American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (5th ed.)* Washington D.C.: American Psychiatric Association.

Andrews, G., Henderson, S., & Hall, W. (2001). Prevalence, comorbidity, disability and service utilization. Overview of the Australian National Mental Health Survey. *British Journal of Psychiatry*, 178, 145-153

Απολογισμός έργου ΚΕΘΕΑ. (2019). https://www.kethea.gr/wp-content/uploads/2020/06/APOL_19_LOWRES.pdf

Απολογισμός έργου ΚΕΘΕΑ. (2018). https://www.kethea.gr/wp-content/uploads/2019/07/APOL-2018_LF3L.pdf

Απολογισμός έργου ΚΕΘΕΑ. (2017). https://www.kethea.gr/wp-content/uploads/2018/07/APOL-2017_BVION.pdf

Αρόστολο, J. L. A., Tanner, B. A., & Arfken, C. L. (2012). Confirmatory Factor Analysis of the Portuguese Depression Anxiety Stress Scales-21. *Revista Latino-Americana de Enfermagem*, 20, 590-596. <https://doi.org/10.1590/S0104-11692012000300022>

- Asghari, A., Saed, F. & Dibajnia, P. (2008). Psychometric properties of the Depression Anxiety Stress Scales-21 (DASS-21) in a non-clinical Iranian sample. *International Journal of Psychology*, 2(2) 82-102.
- Baker, J. P., & Berenbaum, H. (2007). Emotional approach and problem-focused coping: A comparison of potentially adaptive strategies. *Cognition & Emotion*, 21(1), 95–118. doi:10.1080/02699930600562276
- Barlow, D. H. (1988). *Anxiety and its disorders." The nature and treatment of anxiety and panic*. New York: Guilford Press.
- Barlow, D. H. (2000). *Unraveling the mysteries of anxiety and its disorders from the perspective of emotion theory*. *American Psychologist*, 55(11), 1247–1263. doi:10.1037/0003-066x.55.11.1247
- Barrault, S., Mathieu, S., Brunault, P. & Varescon, I. (2019). Does gambling type moderate the links between problem gambling, emotion regulation, anxiety, depression and gambling motives. *Int Gambl Stud*. 19:54–68. doi: 10.1080/14459795.2018.1501403
- Barrett, A. (2000). Marital trajectories and mental health. *Journal of Health and Social Behavior*, 41(4), 451–464. <https://doi.org/10.2307/2676297>
- Benfield, J., A. & Szlemko, W., J. (2006). Internet-based data collection: promises and realities. *Journal of Research Practice*,2(2).
- Bergevin, T., Gupta, R., Derevensky, J., & Kaufman, F. (2006). Adolescent gambling: understanding the role of stress and coping. *J. Gambl. Stud.* 22, 195–208. doi: 10.1007/s10899-006-9010-z

- Bidarbakhtnia, A. (2020) Surveys under lockdown: a pandemic lesson. *Stats Brief*, 23, 1-7.
- Biernacki, P., & Waldorf, D. (1981). Snowball Sampling: Problems and Techniques of Chain Referral Sampling. *Sociological Methods & Research*, 10(2), 141–163. doi.org/10.1177/004912418101000205
- Bijl, R. V., Ravelli, A., & van Zessen, G. (1998). Prevalence of psychiatric disorder in the general population: results of The Netherlands Mental Health Survey and Incidence Study (NEMESIS). *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 33(12), 587e595.
- Billings, A. G., & Moos, R. H. (1981). The role of coping responses and social resources in attenuating the impact of stressful life events. *Journal of Behavioral Medicine*. 4 (2): 139–57. doi:10.1007/bf00844267.
- Bjelland, I., Krokstad, S., Mykletun, A., Dahl, A., A., Tell, S .,G. & Tambs, K. (2008). Does a higher educational level protect against anxiety and depression? The HUNT study. *Social Science & Medicine* 1-12 doi:10.1016/j.socscimed.2007.12.019
- Black, D.W. & Shaw, M. (2019). The Epidemiology of Gambling Disorder. In: Heinz A., Romanczuk-Seiferth N., Potenza M. (eds) *Gambling Disorder*. Springer, Cham. (pp. 22-48). doi.org/10.1007/978-3-030-03060-5_3
- Blanco, C., Myers, J. & Kendler, K., (2012). Gambling, disordered gambling and their association with major depression and substance use: a web-based cohort and twinsibling study. *Psychol. Med.* 42 (03), 497–508

- Blaszczynski, A., & McConaghy, N. (1989). Anxiety and/or depression in the pathogenesis of addictive gambling. *The International journal of the addictions*, 24(4), 337–350. <https://doi.org/10.3109/10826088909047292>
- Blaszczynski, A., & Nower, L. (2002). A pathways model of problem and pathological gambling. *Addiction (Abingdon, England)*, 97(5), 487–499. <https://doi.org/10.1046/j.1360-0443.2002.00015.x>
- Blinn-Pike, L., Worthy, S. L., & Jonkman, J. N. (2010). *Adolescent Gambling: A Review of an Emerging Field of Research*. *Journal of Adolescent Health*, 47(3), 223–236. doi:10.1016/j.jadohealth.2010.05.003
- Bohner, G., & Dickel, N. (2011). *Attitudes and Attitude Change*. *Annual Review of Psychology*, 62(1), 391–417. doi:10.1146/annurev.psych.121208.131609
- Bolen, D., W. & Boyd, W., H., (1968). Gambling and the gambler. A review and preliminary findings. *Arch Gen Psychiatry*, 18:617–630
- Boni R. B. (2020). Web surveys in the time of COVID-19. *Cadernos de saude publica*, 36(7). <https://doi.org/10.1590/0102-311x00155820>
- Bosco, F. A., Aguinis, H., Singh, K., Field, J. G., & Pierce, C. A. (2015). *Correlational effect size benchmarks*. *Journal of Applied Psychology*, 100(2), 431–449. doi:10.1037/a0038047
- Bottesi, G., Ghisi, M., Altoè, G., Conforti, E., Melli, G., & Sica, C. (2015). The Italian Version of the Depression Anxiety Stress Scales-21: Factor Structure and Psychometric Properties on Community and Clinical Samples. *Comprehensive Psychiatry*, 60, 170-181. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2015.04.005>

- Brislin, R.W. (1970) Back translation for cross-cultural research. *Journal Cross-Cult Psych*, 1:185–216.
- Browne, M., Greer, N., Rawat, V., & Rockloff, M. A. (2017). Population-level metric for gambling related harm. *International Gambling Studies*, 17(2), 163–175. doi:10.1080/14459795.2017.1304973
- Brummer, L., Stopa, L., & Bucks, R. (2013). The Influence of Age on Emotion Regulation Strategies and Psychological Distress. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 42(06), 668–681. doi:10.1017/s1352465813000453
- Buchanan, T. W., McMullin, S. D., Baxley, C., & Weinstock, J. (2020). Stress and gambling. *Current Opinion in Behavioral Sciences*, 31, 8-12. doi.org/10.1016/j.cobeha.2019.09.004.
- Bulwer, M. (2006) *Treatment development in problem and pathological gambling*. (Publication No.140980157). [phD thesis, School of Psychology, University of South Africa]. Semantic Scholar.
- Caltabiano, N., J. (2003). From antiquity to Australia: A brief account of gambling. *eCOMMUNITY: International Journal of Mental Health & Addiction*, 1.
- Canale, N., Vieno, A., Pastore, M., Ghisi, M., Griffiths, M. (2016). Validation of the 8-item attitudes towards gambling scale (ATGS-8) in a British population survey. *Addict Behav.*,54:70–4.
- Cannon, W., B. (1929). *Bodily changes in pain, hunger, fear and rage* (2nd ed.). New York: Appleton-Century-Crofts.

- Carstensen, L. L., Gottman, J. M. & Levenson, R. W. (1995). Emotional behaviour in long-term marriage. *Psychology and Aging*, 10, 140–149
- Carver, C., S. & Connor-Smith, J. (2010). "Personality and Coping". *Annual Review of Psychology*. 61: 679–704. doi:10.1146/annurev.psych.093008.100352.
- Carver, C., Scheier, M. F., & Weintraub, J. K. (1989). Assessing coping strategies: A theoretically based approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(2), 267-283.
- Castrén, S., Basnet, S., Salonen, A., H., Maiju Pankakoski, M., Jenni-Emilia Ronkainen J., E. , Alho, H. & Lahti, T. (2013) Factors associated with disordered gambling in Finland. *Subst Abuse Treat Prev Policy* 8, 24. <https://doi.org/10.1186/1747-597X-8-24>
- Cervone, D.,C. & Pervin, L., A. (2013). Trait theory: the five-factor model; applications and evaluation of trait approaches to personality. In: Cervone DC, Pervin LA, editors. *Personality: theory and research*. Hoboken (NJ): John Wiley & Sons; p. 261–300
- Chiu J, & Storm L. (2010) Personality, perceived luck and gambling attitudes as predictors of gambling involvement. *J Gambl Stud*. 26(2):205-27. doi: 10.1007/s10899-009-9160-x.
- Coman, G. J., Burrows, G. D., & Evans, B. J. (1997). Stress and anxiety as factors in the onset of problem gambling: Implications for treatment. *Stress Medicine*, 13(4), 235–244. doi:10.1002

- Cook, C., Heath, F. & Thompson, R. (2000). A meta-analysis of response rates in web- or Internet-based surveys. *Educational & Psychological Measurement*, 60 (6), 821-37.
- Cortina J. (1993). What is coefficient alpha: an examination of theory and applications. *Journal of applied psychology*,78:98-104. Doi: 10.1037/0021-9010.78.1.98
- Coyne, J. C., & Lazarus, R. S. (1980). Cognitive style, stress perception and coping. In I.L. Kutash & L.B. Schlesinger (Eds), *Handbook on stress and anxiety: Contemporary knowledge, theory and treatment*. San Francisco: Jossey- Bass
- Crano, W.D.(1997). Vested Interest and Symbolic Politics—Observations and Recommendations. *Journal of Personality and Social Psychology*. 72 (3), 497-500
- Crocq M. A. (2015). A history of anxiety: from Hippocrates to DSM. *Dialogues in clinical neuroscience*, 17(3), 319–325.
<https://doi.org/10.31887/DCNS.2015.17.3/macrocq>
- Custer, R.,L. (1984). Profile of the pathological gambler.*J Clin Psychiatry* 45(12):35-8. PMID: 6501244.
- Davidson, A. R., & Jaccard, J., J. (1979). Variables that moderate the attitude–behavior relation: Results of a longitudinal survey. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37(8), 1364–1376. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.37.8.1364>
- Derevensky J.L., Gupta R., Messerlian C. & Gillespie M. (2005). Youth Gambling Problems. In: Derevensky J.L., Gupta R. (eds) *Gambling*

Problems in Youth. Springer, Boston, MA.

https://doi.org/10.1007/0-306-48586-9_12

Dervensky, J.,L. & Gupta, R. (2001). *An examination of the differential coping styles of adolescents with gambling problems*. [Report No. 514-398-2875] Ontario Ministry of Health and Long-Term Care.

<http://youthgambling.mcgill.ca/en/PDF/coping.pdf>

Desai, R., A., Maciejewski, P., K., Pantalon, M., V. & Potenza, M., N. (2005). Gender differences in adolescent gambling. *Annals of Clinical Psychiatry*, 17(4), 249–258

Dickerson, M. (1993). Internal and external determinants of persistent gambling: Problems in generalising from one form of gambling to another. *Journal of Gambling Studies*. 9. 225-245

Dixon, R. W., Youssef, G. J., Hasking, P., Yücel, M., Jackson, A. C., & Dowling, N. A. (2016). The relationship between gambling attitudes, involvement, and problems in adolescence: Examining the moderating role of coping strategies and parenting styles. *Addictive Behaviors*, 58, 42–46. doi:10.1016/j.addbeh.2016.02.011

Donaldson, P., Rockloff, M. J., Browne, M., Sorenson, C.-M., Langham, E., & Li, E. (2016). Attitudes towards gambling and gambling reform in Australia. *Journal of Gambling Studies*, 32(1), 243–259. <https://doi.org/10.1007/s10899-015-9529-y>

Eagly, A. H., & Chaiken, S. (1993). *The psychology of attitudes*. Orlando, FL, US: Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.

- Economou, M., Peppou, L. E., Souliotis, K., Malliori, M., & Papadimitriou, G. N. (2014). Gambling and the enduring financial recession in Greece. *World psychiatry : official journal of the World Psychiatric Association (WPA)*, 13(3), 324. <https://doi.org/10.1002/wps.20156>
- Economou, M., Souliotis, K., Malliori, M., Peppou, L. E., Kontoangelos, K., Lazaratou, H., Anagnostopoulos, D., Golna, C., Dimitriadis, G., Papadimitriou, G., & Papageorgiou, C. (2019). Problem Gambling in Greece: Prevalence and Risk Factors During the Financial Crisis. *Journal of gambling studies*, 35(4), 1193–1210. <https://doi.org/10.1007/s10899-019-09843-2>
- Ellemers N. (2018). Gender Stereotypes. *Annual review of psychology*, 69, 275–298. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-122216-011719>
- Elliot, A. J., & Dweck, C. S. (2005). *Handbook of competence and motivation*. New York: Guilford Press (pp.141)
- Ελληνική Στατιστική Αρχή (2011). Πίνακας Μόνιμου πληθυσμού κατά φύλο, ομάδες ηλικιών και τόπο γέννησης. Απογραφή 2011. <https://www.statistics.gr/>
- Έρευνα χρήσης χρόνου 2013-2014. (2016, Απρίλιος 13). <https://bit.ly/3fKtY8h>
- Farrelly, S., French, C., Ogeil, R., P. & Phillips, J., G. (2007). Coping Strategies and Problem Gambling. *Behaviour Change*, 24, 14-24 doi:10.1375/bech.24.1.14
- Fazio, R.H. (1990). Multiple processes by which attitudes guide behavior: The MODE model as an integrative framework. In Zanna M.P. (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (pp.75–109). San Diego, CA: Academic Press

- Fazio, R.H. & Zanna, M., P. (1978). Attitude qualities relating to the strength of attitude-behavior relationship. *Journal of Experimental Social Psychology* 14(4):398- 408.
- Fazio, R.H., Powell, M., C. & Williams, C., J. (1989). The Role of Attitude Accessibility in the Attitude-to-Behavior Process. *The Journal of Consumer Research*. 16(3), 280-288
- Ferland, F., Fournier, P.M., Ladouceur, R., Brochu, P., Bouchard, M., & Pâquet, L. (2008). Consequences of pathological gambling on the gambler and his spouse. *Journal of Gambling Issues*, 22, 219–229. <https://doi.org/10.4309/jgi.2008.22.5>
- Ferris, J. & Wynne, H. J. (2001). *The Canadian Problem Gambling Index*. Ottawa: Canadian Centre on Substance Abuse.
- Ferris, J., Stirpe, T., & Ialomiteanu, A. (1996). *Gambling in Ontario: A Report from a General Population Survey on Gambling-Related Problems and Opinions*. (ARF Research Document Series 130). Toronto, Ontario: Addiction Research Foundation.
- Field, A. P., (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. London: Sage Publications Ltd.
- Fisher, S. (1993). Gambling and pathological gambling in adolescents. *J Gambling Stud* 9, 277–288. <https://doi.org/10.1007/BF01015923>
- Flack, M., & Morris, M. (2017). Gambling-related beliefs and gambling behaviour: Explaining gambling problems with the theory of planned

- behaviour. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 15(1), 130–142. <https://doi.org/10.1007/s11469-015-9611-9>
- Fleming, R., Baum, A., & Singer, J. E. (1984). Toward an integrative approach to the study of stress. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 939-949
- Folkman, S. & Lazarus, R., S. (1980). Coping in an adequately functioning middleaged population. *J. Health Soc. Behav.* 21: 219-239
- Folkman, S., & Moskowitz, J. T. (2004). *Coping: Pitfalls and Promise. Annual Review of Psychology*, 55(1), 745–774. doi:10.1146/annurev.psych.55.090902.141456
- Folkman, S., Lazarus, R. S., Pimley, S., & Novacek, J. (1987). Age differences in stress and coping processes. *Psychology and Aging*, 2(2), 171–184. doi:10.1037/0882-7974.2.2.171
- Folkman, S., Lazarus, R.S., Dunkel-Schetter, C., DeLongis, A. & Gruen, R.J. (1986). Dynamics of a stressful encounter: Cognitive appraisal, coping and encounter outcomes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50 (5), 992-1003.
- Fong T. W. (2005). The biopsychosocial consequences of pathological gambling. *Psychiatry*, 2(3), 22–30.
- France, C. J. (1902) The Gambling Impulse. *The American Journal of Psychology*, 13(3), 364-407.
- Fricker, R. (2008). Sampling methods for web and e-mail surveys. In Fielding, N., Lee, R. M., & Blank, G. *The SAGE handbook of online research methods*: SAGE Publications, 195-216. doi: 10.4135/9780857020055

- Fountoulakis, K. N., Apostolidou, M. K., Atsiova, M. B., Filippidou, A. K., Florou, A. K., Gousiou, D. S., Katsara, A. R., Mantzari, S. N., Padouva-Markoulaki, M., Papatriantafyllou, E. I., Sacharidi, P. I., Tonia, A. I., Tsagalidou, E. G., Zymara, V. P., Prezerakos, P. E., Koupidis, S. A., Fountoulakis, N. K., & Chrousos, G. P. (2021). Self-reported changes in anxiety, depression and suicidality during the COVID-19 lockdown in Greece. *Journal of affective disorders*, 279, 624–629. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2020.10.061>
- Gambling Commission (2019). *Gambling participation in 2018: behaviour, awareness and attitudes. Annual report*. Gambling Commission. <https://www.gamblingcommission.gov.uk/PDF/survey-data/Gambling-participation-in-2018-behaviour-awareness-and-attitudes.pdf>
- Gerdner, A. & Svensson, K. (2003). Predictors of gambling problems among male adolescents. *International Journal of Social Welfare*. 12(3), 182–192. doi:10.1111/1468-2397.t01-1-00006 .
- Gerstein D, Murphy S, Toce M, Hoffmann J, Palmer A, Johnson R, et al. (1999). *Gambling impact and behavior study* [Report] National Gambling Impact Study Commission.
- Getty, H.A., Watson, J. & Frisch, G.R. (2000). A Comparison of Depression and Styles of Coping in Male and Female GA Members and Controls. *J Gambl Stud* 16, 377–391. <https://doi.org/10.1023/A:1009480106531>
- Goodman, L. (1961). Snowball sampling. *Annals of Mathematical Statistics* 32, 245-268.

- Graham, J. (2006). Congeneric and (Essentially) Tau-Equivalent estimates of score reliability: what they are and how to use them. *Educational Psychological Measurement*, 66:930-44. doi:10.1177/0013164406288165
- Griffiths, M., D. (2010). Problem gambling in Europe: what do we know? *Casino Gaming Int.*, 6(2), 81-4.
- Griffiths, M. D. (1989). Gambling in children and adolescents. *Journal of Gambling Behaviour*, 5, 66-83
- Gupta, R., Derevensky, J., & Marget, N. (2004). Coping strategies employed by adolescents with gambling problems. *Child Adoles. Mental Health* 9, 115-120. doi: 10.1111/j.1475-3588.2004.00092.x
- Ρύθμιση της αγοράς των παιγνίων (2012)
<https://www.gamingcommission.gov.gr/index.php/epopteia-kai-elegxos/ruthmisi-agoras-paignion>
- Hardoon, K. K., Gupta, R., & Derevensky, J. L. (2004). Psychosocial variables associated with adolescent gambling. *Psychology of Addictive Behaviours*, 18(2), 170-179.
- Haynes W. (2013) Bonferroni Correction. In: Dubitzky W., Wolkenhauer O., Cho KH., Yokota H. (eds) *Encyclopedia of Systems Biology*. Springer, New York, NY. doi:10.1007/978-1-4419-9863-7_1213
- Heckathorn, D. (1997). Respondent-driven sampling: a new approach to the study of hidden populations. *Social Problems*, 44 (2), 174-99.

- Henderson, A. S., Jorm, A. F., Korten, A. E., Jacomb, P. A., Christensen, H. & Rodgers, B. (1998). Symptoms of depression and anxiety during adult life: evidence for a decline in prevalence with age. *Psychological Medicine*, 28, 1321–1328.
- Henry, J. D., & Crawford, J. R. (2005). The Short-Form Version of the Depression Anxiety Stress Scales (DASS-21): Construct Validity and Normative Data in a Large Non-Clinical Sample. *British Journal of Clinical Psychology*, 44, 227-239.
- Horch, J. & Hodgins, D. (2013). Stereotypes of problem gambling. *Journal of Gambling Issues*, 28, 1–19. doi:10.4309/jgi.2013.28.10
- Iacobucci, D., & Duhachek, A. (2003). Advancing Alpha: Measuring Reliability With Confidence. *Journal of Consumer Psychology*, 13(4), 478–487. doi:10.1207/s15327663jcp1304_14
- Ipsos MORI (2020, March). *Final Synthesis Report: The impact of gambling marketing and advertising on children, young people and vulnerable adults*. GambleAware. <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/publication/documents/2020-03/gambling-marketing-advertising-effect-young-people-final-report.pdf>
- Jackson, A. C., Dowling, N., Thomas, S. A., Bond, L., & Patton, G. (2008). Adolescent gambling behaviour and attitudes: A prevalence study and correlates in an Australian population. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 6, 325–352. doi:10.1007/s11469-008-9149-1

- Jauregui, P., Onaindia, J., & Estévez, A. (2017). Adaptive and maladaptive coping strategies in adult pathological gamblers and their mediating role with anxious-depressive symptomatology. *Journal of Gambling Studies*, 33(4), 1081-1097. doi.org/10.1007/s10899-017-9675-5
- Johansson, A., Grant, J. E., Won Kim, S., et al. (2009). Risk factors for problematic gambling: A critical literature review. *Journal of Gambling Studies*, 25, 67–92.
- Kahn, R., Wolfe, D. M., Quinn, R. P., & Snoek, J. D. (1964). *Organizational stress: Studies in role conflict and ambiguity*. New York: Wiley.
- Καραδήμας, Ε. (1998). *Η προσαρμογή στα Ελληνικά μιας κλίμακας μέτρησης των στρατηγικών αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων*. *Ψυχολογία*, 5(3), 260-273.
- Kassinove, J. I. (1998). Development of the gambling attitude scales: Preliminary findings. *Journal of Clinical Psychology*, 54(6), 763–771.
- Kazdin, A. E. (2000). *Encyclopedia of psychology*. Washington, D.C: American Psychological Association.
- Kessler, R.,C., Hwang, I., LaBrie, R., Petukhova, M., Sampson, N.,A., Winters, K.,C. & Shaffer, H.,J. (2008). DSM-IV pathological gambling in the National Comorbidity Survey Replication. *Psychol Med*. Sep;38(9):1351-60. doi: 10.1017/S0033291708002900.
- Kirchherr, J., & Charles, K. (2018). Enhancing the sample diversity of snowball samples: Recommendations from a research project on anti-dam movements in Southeast Asia. *PloS one*, 13(8), e0201710.doi.org/10.1371/journal.pone.0201710

- Korn, D.A. & Shaffer, H., J. (1999). Gambling and the health of the public: Adopting a public health perspective. *J Gambl Stud*, 15:289–365
- Kun, B., Balazs, H., Arnold, P., Paksi, B., & Demetrovics, Z. (2012). Gambling in Western and Eastern Europe: The example of Hungary. *Journal of Gambling Studies*, 28, 27–46.
- Ladouceur, R., Boudreault, N., Jacques, C. & Vitaro, F. (1999): Pathological gambling and related problems among adolescents. *J Child & Adolesc Subst Abuse*, 8, 55-68.
- Ladouceur, R., Sylvain, C., Boutin, C. & Doucet, C. (2002). *Understanding and treating the pathological gambler*. Chichester: Wiley
- Langham, E., Thorne, H., Browne, M., Donaldson, P., Rose, J. & Rockloff, M. (2016). Understanding gambling related harm: A proposed definition, conceptual framework, and taxonomy of harms. *BMC Public Health*, 16(80). doi:10. 1186/s12889-016-2747-0
- Latvala, T., Lintonen, T., & Konu, A. (2019). Public health effects of gambling - debate on a conceptual model. *BMC public health*, 19(1), 1077. doi:10.1186/s12889-019-7391-z
- Lawton, M. P., Kleban, M. H. & Dean, J. (1993). Affect and age: cross-sectional comparisons of structure and prevalence. *Psychology and Aging*, 8, 165–175.
- Lazarus, R., S. & Folkman, S. (1984). *Stress, Appraisal and Coping*. NewYork: Springer

- Lazarus, R. S. (1993). Coping theory and research: Past, Present and Future. *Psychosomatic Medicine*, 55, 234-274.
- Lee, C.,K., Back, K., J, Hodgins, D., C. & Lee, T., K. (2013). Examining antecedents and consequences of gambling passion: the case of gambling on horse races. *Psychiatry Investig.*10(4):365–72.
- Leigh, B.C. (1989). Attitudes and expectancies as predictors of drinking habits: A comparison of three scales. *Journal of Studies on Alcohol*, 50, 432–440
- Lelonek-Kuleta, B., Bartczuk, R.P. (2021). Online Gambling Activity, Pay-to-Win Payments, Motivation to Gamble and Coping Strategies as Predictors of Gambling Disorder Among e-sports Bettors. *J Gambl Stud.* doi: 10.1007/s10899-021-10015-4
- Lefever, S., Dal, M., & Matthíasdóttir, Á. (2007). *Online data collection in academic research: advantages and limitations. British Journal of Educational Technology*, 38(4), 574–582. doi:10.1111/j.1467-8535.2006.00638.x
- Li, J., Yang, Z., Qiu, H., Wang, Y., Jian, L., Ji, J., & Li, K. (2020). Anxiety and depression among general population in China at the peak of the COVID-19 epidemic. *World psychiatry : official journal of the World Psychiatric Association (WPA)*, 19(2), 249–250. <https://doi.org/10.1002/wps.20758>
- Lightsey, O. R., J., & Hulsey, C. D. (2002). Impulsivity, coping, stress, and problem gambling among university students. *Journal of Counseling Psychology*, 49(2), 202–211. doi:10.1037/0022-0167.49.2.202

- Livazović, G. & Bojčić, K. (2019) Problem gambling in adolescents: what are the psychological, social and financial consequences? *BMC Psychiatry* 19, 308
<https://doi.org/10.1186/s12888-019-2293-2>
- Lorains, F. K., Cowlishaw, S. & Thomas, S., A. (2011). Prevalence of comorbid disorders in problem and pathological gambling: systematic review and meta-analysis of population surveys. *Addiction* 106(3):490-498. doi: 10.1111/j.1360-0443.2010.03300.x.
- Lovibond, P., F., & Lovibond, S., H. (1995). The structure of negative emotional states: Comparison of the Depression Anxiety Stress Scales (DASS) with the Beck Depression and Anxiety Inventories. *Behaviour Research and Therapy*, 33, 335-342.
- Lund, I. (2007). Lessons from the grey area: a closer inspection of at-risk gamblers. *J Gambl Stud.* 23: 409-419. doi: 10.1007/s10899-007-9058-4.
- Lyk-Jensen, S. V. (2010). New Evidence from the Grey Area: Danish Results for At-risk Gambling. *Journal of Gambling Studies*, 26, 455-467. doi: 10.1007/s10899-009-9173-5
- Lyrakos, N., G., Arvaniti, C., Smyrnioti, M. & Kostopanagiotou, G., (2011). Translation and validation study of the Depression Anxiety Stress Scale in the Greek general population and in a psychiatric patient's sample. *European Psychiatry*, 26, Issue null, 1731
- Maronick, T.J. (2009). The Role of the Internet in Survey Research: Guidelines for Researchers and Experts. *Journal of Global Business and Technology*, 5, 18.

- Martin, R., Usdan, S., Nelson, S., Umstattd, R., LaPlante, D., Perko, M., A. & Shaffer, H. (2010) Using the Theory of Planned Behavior to Predict Gambling Behaviors. *Psychol Addict Behav.*24(1):89–97.
- Martin, R.J., Usdan, S., Cremeens, J. & Vail-Smith, K. (2014) Disordered gambling and co-morbidity of psychiatric disorders among college students: an examination of problem drinking, anxiety and depression. *J Gambl Stud.*,30(2):321-33. doi: 10.1007/s10899-013-9367-8.
- McAllister, I. (2014). *Public opinion towards gambling and gambling regulation in Australia. International Gambling Studies*, 14(1), 146–160. doi:10.1080/14459795.2013.861001
- McCormick, R.A. (1994). The importance of coping skill enhancement in the treatment of the pathological gambler. *Journal of Gambling Studies*, 10(1), 77–86.
- McMillan, J. (1996). *Gambling cultures: studies in history and interpretation*. London & New York: Routledge
- McPherson S., Hale R., Richardson P. & Obholzer A. (2003). Stress and coping in accident and emergency senior house officers. *Emerg Med J.* 20:230–231. doi: 10.1136/emj.20.3.230.
- Meacham, F. & Bergstrom, C., T. (2016) Adaptive behavior can produce maladaptive anxiety due to individual differences in experience, *Evolution, Medicine, and Public Health*, 106 (1), 270–285, <https://doi.org/10.1093/emph/eow024>

- Meléndez, J. C., Mayordomo, T., Sancho, P., & Tomás, J. M. (2012). Coping strategies: gender differences and development throughout life span. *The Spanish Journal of Psychology*, *15*(03), 1089-1098.
- Miech, R. A., Caspi, A., Moffitt, T. E., Wright, B. R. E., & Silva, P. A. (1999). Low socioeconomic status and mental disorders: A longitudinal study of selection and causation during young adulthood. *American Journal of Sociology*, *104*(4), 1096–1131. <https://doi.org/10.1086/210137>
- Miller, H. E. & Thomas, S. (2017). The “Walk of Shame”: a Qualitative Study of the Influences of Negative Stereotyping of Problem Gambling on Gambling Attitudes and Behaviours. *Int J Ment Health Addiction* *15*, 1284–1300. doi.org/10.1007/s11469-017-9749-8
- Moghaddam, J.F., Campos, M.D., Myo, C., Reid, R.C., Fong, T.W. (2015). A longitudinal examination of depression among gambling inpatients. *J. Gambl. Stud.* *31* (4), 1245–1255.
- Moore, S. M., & Ohtsuka, K. (1999). The prediction of gambling behavior and problem gambling from attitudes and perceived norms. *Social Behavior and Personality*, *27*, 455-466
- Morasco, B. J., Weinstock, J., Ledgerwood, D. M., & Petry, N. M. (2007). *Psychological Factors that Promote and Inhibit Pathological Gambling*. *Cognitive and Behavioral Practice*, *14*(2), 208–217. [doi:10.1016/j.cbpra.2006.02.005](https://doi.org/10.1016/j.cbpra.2006.02.005)

- Morasco, B., J., Weinstock, J., Ledgerwood, D., M. & Petry, N., M. (2007). *Psychological Factors that Promote and Inhibit Pathological Gambling*, 14(2), 208–217. doi:10.1016/j.cbpra.2006.02.005
- Νόμος 4002/2001, άρθρο 25. Ρύθμιση της αγοράς παιγνίων και άλλες διατάξεις. *Εφημερίς της κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας*. ΦΕΚ Α-180/22-8-201.1
- Nower, L., Derevensky, J. L., & Gupta, R. (2004). The relationship of impulsivity, sensation seeking, coping, and substance use in youth gamblers. *Psychology of addictive behaviors : journal of the Society of Psychologists in Addictive Behaviors*, 18(1), 49–55. <https://doi.org/10.1037/0893-164X.18.1.49>
- Oei, T. P. S., Lin, J., & Raylu, N. (2007). Validation of the Chinese version of the Gambling Urges Scale (GUS-C). *International Gambling Studies*, 7(1), 101-111.
- Οικονόμου, Μ., Θεοδώρου, Β., Ν. & Παπαδημητρίου, Γ., Ν. (2016). Η ψυχοπαθολογία των τυχερών παιχνιδιών. *Αρχαία Ελληνικής Ιατρικής*, 33(2):165-179.
- Orford, J., Griffiths, M., Wardle, H., Sproston, K., & Erens, B. (2009). Negative public attitudes towards gambling: findings from the 2007 British Gambling Prevalence Survey using a new attitude scale. *International Gambling Studies*, 9(1), 39–54. doi:10.1080/14459790802652217
- Oskamp, S. (1991). *Attitudes and opinions*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall

- Osman, A., Wong, J. L., Bagge, C.L., Freedenthal, S., Gutierrez, P.,M. & Lozano, G. (2012). The Depression Anxiety Stress Scales-21 (DASS-21): further examination of dimensions, scale reliability, and correlates. *J. Clin Psychol* 68(12): 1322-1338.
- Pearlin, L. I., Schooler, C. (1978). The structure of coping. *Journal of Health and Social Behavior*, 19, 2-21
- Petersen, K. & Dutton, J., E. (1975). Centrality, Extremity, Intensity: Neglected Variables in Research on Attitude-Behavior Consistency. *Social Forces*, 54, 393-414.
- Petry, N. M. (2005). *Pathological gambling: Etiology, comorbidity, and treatment*. American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10894-000>
- Petry, N., M. & O'Brien, C., P. (2013) Internet gaming disorder and the DSM-5. *Addiction*. 108(7), 1186-7. doi: 10.1111/add.12162. .
- Pezirkianidis, C. , Karakasidou, E. , Lakioti, A. , Stalikas, A. & Galanakis, M. (2018) Psychometric Properties of the Depression, Anxiety, Stress Scales-21 (DASS-21) in a Greek Sample. *Psychology*, 9, 2933-2950. doi: 10.4236/psych.2018.915170.
- Πολυκαρδιώτη, Μ.& Κουτσοπούλου, Β. (2014). Άγχος σε μη-ψυχιατρικούς ασθενείς, *Περιοδικό Βήμα του Ασκληπιού*, 13(1).
- Potenza, M. N., Fiellin, D. A., Heninger, G. R., Rounsaville, B. J., & Mazure, C. M. (2002). Gambling. *Journal of General Internal Medicine*, 17(9), 721–732. doi:10.1046/j.1525-1497.2002.10812.x

- Potenza, M.N., Steinberg, M.A., McLaughlin, S.D., Wu, r., Rounsaville, B. & O'malley, S.S. (2001). Gender-related differences in the characteristics of problem gamblers using a gambling helpline. *Am J Psychiatry*, 158:1500–1505
- Quigley, L., Yakovenko, I., Hodgins, D., C. et al. (2015). Comorbid Problem Gambling and Major Depression in a Community Sample. *J Gambl Stud.* 31:1135–52. doi: 10.1007/s10899-014-9488-8
- Rahnama, M., Shahdadi, H., Bagheri, S., Moghadam, M.,P. & Absalan, A. (2017) The Relationship between Anxiety and Coping Strategies in Family Caregivers of Patients with Trauma. *J Clin Diagn Res.*, 11(4) 6-9. doi:10.7860/JCDR/2017/25951.9673
- Rash, C. J., Weinstock, J., & Van Patten, R. (2016). A review of gambling disorder and substance use disorders. *Substance abuse and rehabilitation*, 7, 3–13. <https://doi.org/10.2147/SAR.S83460>
- Raylu, N., & Oei, T. P. (2002). Pathological gambling. A comprehensive review. *Clinical psychology review*, 22(7), 1009–1061. [https://doi.org/10.1016/s0272-7358\(02\)00101-0](https://doi.org/10.1016/s0272-7358(02)00101-0)
- Rickwood, D., Blaszczynski, A., Delfabbro, P., Dowling, N. & Heading, N. (2010). *The Psychology of Gambling*. [Review Paper] Australian Psychology Society Gambling Working Group.
- Rogier, G., Picci, G., & Velotti, P. (2019). Struggling with happiness: A pathway leading depression to gambling disorder. *Journal of Gambling Studies*, 35(1), 293–305. <https://doi.org/10.1007/s10899-018-09825-w>

- Rose, I. N. (2003). Gambling and the law: The new millennium. In: G. Reith (Ed.), *Gambling: Who wins? Who loses?* Amherst, New York: Prometheus Books.
- Rosen, J. B., & Schulkin, J. (1998). From normal fear to pathological anxiety. *Psychological Review*, 105(2), 325–350. doi:10.1037/0033-295x.105.2.325
- Rosenberg, M., J. & Hovland, C., I. (1960). Cognitive, Affective and Behavioral Components of Attitudes. In: Rosenberg, M., J. & Hovland, C., I., Eds., *Attitude Organization and Change: An Analysis of Consistency among Attitude Components*. Yale University Press, New Haven.
- Salonen, A.H., Alho, H. & Castrén, S. (2017). Attitudes towards gambling, gambling participation, and gambling-related harm: cross-sectional Finnish population studies in 2011 and 2015. *BMC Public Health*, 17, 122. <https://doi.org/10.1186/s12889-017-4056-7>
- Salonen, A.H., Castrén, S., Raisamo, S. et al. (2014). Attitudes towards gambling in Finland: a cross-sectional population study. *BMC Public Health*, 14, 982. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-14-982>
- Sassen, M., Kraus, L. & Bühringer, G. (2011). Differences in pathological gambling prevalence estimates: facts or artefacts? *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 20(4): 83–99. doi:10.1002/mpr.354
- Scannell, E., D., Quirk, M., M., Smith, K., Maddern, R. & Dickerson, M., (2000). Females' Coping Styles and Control Over Poker Machine Gambling. *Journal of Gambling Studies*, 16(4), 417–432. doi:10.1023/a:1009484207439

- Schell, C., Godinho, A., & Cunningham, J. A. (2020). Examining Change in Self-Reported Gambling Measures Over Time as Related to Socially Desirable Responding Bias. *Journal of gambling studies*, 10.1007/s10899-020-09970-1.
- Schuman, H. & Johnson, M., P. (1976). Attitudes and Behavior. *Annual Review of Sociology*, 2(1), 161–207. doi:10.1146/annurev.so.02.080176.001113
- Serafini, G., Parmigiani, B., Amerio, A., Aguglia, A., Sher, L., & Amore, M. (2020). The psychological impact of COVID-19 on the mental health in the general population. *QJM : monthly journal of the Association of Physicians*, 113(8), 531–537. Advance online publication. <https://doi.org/10.1093/qjmed/hcaa201>
- Shaffer, H.J., Hall, M., N. & Vander. B., J. (1997). *Estimating the Prevalence of Disordered Gambling in the United States and Canada: MetaAnalysis*. Boston, Harvard Medical School Division on Addictions
- Sharman, S., Roberts, A., Bowden-Jones, H., & Strang, J. (2021). Gambling in COVID-19 Lockdown in the UK: Depression, Stress, and Anxiety. *Frontiers in psychiatry*, 12. <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2021.621497>
- Shead, N. W., Derevensky, J. L., & Gupta, R. (2010). Risk and protective factors associated with youth problem gambling. *Int. J. Adoles. Med. Health* 22, 39–58.
- Shepherd, L., & Dickerson, M. (2001). Situational coping with loss and control over gambling in regular poker machine players. *Australian Journal of Psychology*, 53(3), 160–169.

- Simon, R. W. (2002). Revisiting the relationships among gender, marital status, and mental health. *American Journal of Sociology*, 107(4), 1065–1096.
<https://doi.org/10.1086/339225>
- Skinner, E., A. & Zimmer-Gembeck, M., J. (2016). *Ways and Families of Coping as Adaptive Processes*. In: *The Development of Coping*. Springer, Cham.
https://doi.org/10.1007/978-3-319-41740-0_2
- Smith, G. J., Schopflocher, D. P., el-Guebaly, N., Casey, D. M., Hodgins, D. C., Williams, R. J., & Wood, R. (2011). Community attitudes toward legalised gambling in Alberta. *International Gambling Studies*, 11, 57–79.
doi:10.1080/14459795.2010.550306
- Solomou, I., & Constantinidou, F. (2020). Prevalence and Predictors of Anxiety and Depression Symptoms during the COVID-19 Pandemic and Compliance with Precautionary Measures: Age and Sex Matter. *International journal of environmental research and public health*, 17(14), 4924.
<https://doi.org/10.3390/ijerph17144924>
- Spivack, G., & Shure, M., B. (1982). The cognition of social adjustment: Interpersonal cognitive problem-solving thinking. *Advances in clinical child psychology*, 5, 323-372.
- Stark, L. J., Spinto, A., Williams, C. A., & Guevremont, D. C. (1989). Common problems and coping strategies: Findings with normal adolescents. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 17, 203-212.

- Stone, A., A. & Neale, J., M. (1984). New measure of daily coping: Development and preliminary results. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 892-906.
- Stucki, S. & Rihs-Middel, M. (2007) Prevalence of adult problem and pathological gambling between 2000 and 2005: An update. *Journal of Gambling Studies*, 23(3), 245–257, DOI: 10.1007/s10899-006-9031-7
- Συνδόνας, Σ., Αναγνωστόπουλος, Φ., Νιάκας, Δ. & Τριανταφυλλίδου, Σ. (2016). Προβληματική εμπλοκή στα τυχερά παιχνίδια. *Αρχαία Ελληνικής Ιατρικής*, 33(4):506-518
- Symoens, S., Colman, E., & Bracke, P. (2014). Divorce, conflict and mental health: How the quality of intimate relationships is linked to post-divorce well-being. *Journal of Applied Social Psychology*, 44(3), 220–233.
<https://doi.org/10.1111/jasp.12215>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using Multivariate Statistics* (5th ed.). New York: Allyn and Bacon.
- Taormina, R. J. (2009). Social and personality correlates of gambling attitudes and behavior among Chinese residents of Macau. *Journal of Social and Personal Relationships*, 26(8), 1047–1071. doi:10.1177/0265407509347935.
- Taylor, S., E. (2006). *Health Psychology, international edition*. McGraw-Hill Education, p. 193
- Tepperman, L., & Wanner, K. (2012). *Problem gambling in Canada*. Toronto: Oxford University Press.

Θεσμικό πλαίσιο Ε.Ε.Ε.Π. (2011)

<https://www.gamingcommission.gov.gr/index.php/taytotita/thesmiko-plaisio>

Thoits, P. (1995). Stress, Coping, and Social Support Processes: Where Are We? What Next? *Journal of Health and Social Behavior*, Extra Issue, 53-79.

Thomas, A., C., Allen, F.,L., Phillips, J. & Karantzas, G. (2011). Gaming machine addiction: the role of avoidance, accessibility and social support. *Psychol Addict Behav*, 25(4), 738-44. doi: 10.1037/a0024865.

Thomsen, K., R, Callesen, M., B, Linnet, J., Kringelbach, M., L & Møller, A. (2009) Severity of gambling is associated with severity of depressive symptoms in pathological gamblers. *Behav Pharmacol*. 20:527–36. doi: 10.1097/FBP.0b013e3283305e7a

Toce-Gerstein, M., Gerstein, D., R. & Volberg, R., A. (2003). A hierarchy of gambling disorders in the general population. *Addiction*. 98:1661–1672

Toneatto, T. (2005). A perspective on problem gambling treatment: Issues and challenges. *Journal of Gambling Studies*, 21, 73-78.
<https://doi.org/10.1007/s10899-004-1925-7>

Τριανταφυλλίδου, Μ. (2020). Οι επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 στην ψυχική υγεία. *Το βήμα του Ασκληπιού*. 19(4), 274-294. DOI: 10.5281/zenodo.4061809

Volberg, R., A. (2001). *When the chips are down: Problem gambling in America*. New York, NY: The Century Foundation Press.

- Volberg, R. A. (1994). The prevalence and demographics of pathological gamblers: implications for public health. *American Journal of Public Health*, 84, 237–241.
- Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C. S., & Ho, R. C. (2020). Immediate Psychological Responses and Associated Factors during the Initial Stage of the 2019 Coronavirus Disease (COVID-19) Epidemic among the General Population in China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(5), 1729.
<http://dx.doi.org/10.3390/ijerph17051729>
- Wang, K., Shi, H. S., Geng, F. L., Zou, L. Q., Tan, S. P., Wang, Y., Chan, R. C. et al. (2016). Cross-Cultural Validation of the Depression Anxiety Stress Scale-21 in China. *Psychological Assessment*, 28, 88-100.
<https://doi.org/10.1037/pas0000207>
- Wardle, H., Moody, A., Spence, S., Orford, J., Volberg, R., Jotangia, D., Griffiths, M., Hussey, D. & Dobbie, F. (2011). *British Gambling Prevalence Survey 2010*. UK: National Centre for Social Research
- Weiten, W. & Lloyd, M., A. (2008) *Psychology Applied to Modern Life (9th ed.)*. Wadsworth Cengage Learning. ISBN 0-495-55339-5
- Welte, J.W., Barnes, M., Wieczorek, W.F., Tidwell, M, & Parker, J. (2002). Gambling participation in the US – results from a national survey. *Journal of Gambling Studies*, 18 (4), 313–37.

- Whyte, K. (2003). A public policy response to problem gambling. In G. Reith (Ed.), *Gambling: Who wins? Who loses?* New York: Prometheus Books.
- Wiebe, J. & Volberg, R., A. (2007) *Problem gambling prevalence research: A critical overview*. [Report]. Canadian Gaming Association.
<http://www.jogoremoto.pt/docs/extra/VtwC46.pdf>
- Wilber, M.,K. & Potenza, M.,N. (2006) Adolescent gambling: research and clinical implications. *Psychiatry (Edgmont)*. (10):40-8.
- Williams, R. J., Volberg, R. A., Stevens, R. M. G., Williams, L. A., & Arthur, J. N. (2017). *The definition, dimensionalization, and assessment of gambling participation*. [Report] Canadian Consortium for Gambling Research.
- Williams, R. J., Leonard, C., A., Belanger, Y.D. *et al.* (2021) Predictors of gambling and problem gambling in Canada. *Can J Public Health* **112**, 521–529 .
<https://doi.org/10.17269/s41997-020-00443-x>
- Winters, K.C., Stinchfield, R. D., & Fulkerson, J. (1993). Toward the development of an adolescent gambling problem severity scale. *Journal of Gambling Studies*, 9, 63–84.
- Wood, R., T. & Griffiths, M., D. (2007). A qualitative investigation of problem gambling as an escape-based coping strategy. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 80(1):107-25. doi:
10.1348/147608306X107881.

- World Health Organization (2017). *The epidemiology and impact of gambling disorder and other gambling-related harm*. <https://www.who.int/docs/default-source/substance-use/the-epidemiology-and-impact-of-gambling-disorder-and-other-gambling-relate-harm.pdf>
- World Health Organization (WHO). (1993). *The ICD-10 classification of mental and behavioural disorders*. Geneva: World Health Organization
- Wynne, H. (2003). *Introducing the Problem Gambling Index*. Edmonton, AB: Wynne Resources.
- Zeidner, M. & Endler, N., S. (1996). *Handbook of Coping: Theory, Research, Applications*. New York: John Wiley

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ερωτηματολόγιο έρευνας

Αγαπητέ συμμετέχοντα/ αγαπητή συμμετέχουσα,

Ονομάζομαι Ανδροβιτσανέα Ανθή και είμαι μεταπτυχιακή φοιτήτρια στο Δι-ιδρυματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών με τίτλο «Προαγωγή και Αγωγή Υγείας», της Ιατρικής Σχολής του ΕΚΠΑ, του τμήματος Ψυχολογίας του ΕΚΠΑ και του τμήματος Δημόσιας και Κοινωνικής Υγείας του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής. Η παρούσα έρευνα πραγματοποιείται στα πλαίσια εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας μου. Σκοπός της είναι να διερευνήσει τις απόψεις των ενηλίκων για τα τυχερά παιχνίδια, τα επίπεδα άγχους που αυτοί παρουσιάζουν και τι κάνουν για να το διαχειριστούν. Το ερωτηματολόγιο που ακολουθεί είναι ανώνυμο και θα αξιοποιηθεί αποκλειστικά για ερευνητικούς σκοπούς. Δεν υπάρχουν σωστές ή λάθος απαντήσεις, δεν θα χρειαστεί να σημειώσετε το όνομα σας πουθενά και κρατείται πλήρης εμπιστευτικότητα για όλα τα δεδομένα. Μπορείτε να αποσυρθείτε χωρίς καμία υποχρέωση οποιαδήποτε στιγμή αποφασίσετε ότι δεν θέλετε να συνεχίσετε.

Ευχαριστώ εκ των προτέρων για τη βοήθεια.

1) Φύλο :   1. Γυναίκα   2. Άνδρας

2) Ηλικία : ____

3) Τόπος Διαμονής (Δήμος- Πόλη) : _____

4) Ποιο είναι το ανώτερο επίπεδο
εκπαίδευσης που έχετε ολοκληρώσει:

1. Απόφοιτος/η Δημοτικού
2. Απόφοιτος/η Γυμνασίου
3. Απόφοιτος/η Λυκείου
4. Απόφοιτος/η ΑΕΙ/ΤΕΙ

5. Κάτοχος Μεταπτυχιακού τίτλου

6. Άλλο (προσδιορίστε)

5) Οικογενειακή κατάσταση:

1. Άγαμος/η

2. Παντρεμένος/η

3. Σε σχέση - Συμβίωση

4. Διαζευγμένος/η-Σε διάσταση

5. Χήρος/α

6) Εργασιακή κατάσταση:

1. Εργαζόμενος/η

2. Άνεργος/η

3. Συνταξιούχος/α

4. Φοιτητής/τρια

7) Εάν εργάζεστε, ποια είναι η επαγγελματική σας απασχόληση:

1. Διευθυντικό στέλεχος (Στον ιδιωτικό ή δημόσιο τομέα)

2. Υπάλληλος (Δημόσιος ή ιδιωτικός)

3. Επιστήμονας, ελεύθερος επαγγελματίας

4. Επιχειρηματίας

5. Βιοτέχνης/Καταστηματάρχης

6. Τεχνίτης, αυτοαπασχολούμενος

7. Κτηματίας

8. Αγρότης/τισσα

9. Εργάτης/τρια

10. Οικιακά

11. Άλλο (προσδιορίστε):

Μέρος 1^ο

Όλοι αντιμετωπίζουμε στην καθημερινή μας ζωή προβλήματα, τα οποία μας αναστατώνουν, μας ανησυχούν, μας στενοχωρούν. Σκοπός αυτού του ερωτηματολογίου είναι να δούμε πώς τα άτομα αντιμετωπίζουν τα προβλήματά τους, τι κάνουν δηλαδή όταν τους συμβαίνει κάτι που τους προκαλεί ανησυχία, στενοχώρια, αναστάτωση. Στην συνέχεια υπάρχουν μερικές προτάσεις. Οι προτάσεις αυτές περιγράφουν τρόπους τους οποίους συνήθως χρησιμοποιούμε για να αντιμετωπίσουμε τα προβλήματά μας. Θα θέλαμε να μας πείτε πόσο συχνά εσείς χρησιμοποιήσατε καθέναν από τους παρακάτω τρόπους για να αντιμετωπίσετε τα προβλήματα που είχατε τον τελευταίο καιρό (τις τελευταίες 15 ημέρες). Παρακαλούμε, διαβάστε κάθε πρόταση παρακάτω και απαντήστε, επιλέγοντας τον αριθμό που δείχνει πόσο συχνά κάνατε αυτό που λέει η πρόταση, δηλαδή για το «ποτέ» θα επιλέξετε το 0, για το «σπάνια» θα επιλέξετε το 1, για το «μερικές φορές» θα επιλέξετε το 2, για το «συχνά» θα επιλέξετε το 3.

1. Προσπαθούσα να αναλύσω το πρόβλημα ώστε να το κατανοήσω καλύτερα	0	1	2	3
2. Προσπαθούσα να ξεχάσω δουλεύοντας ή κάνοντας κάτι άλλο	0	1	2	3
3. Πίστευα ότι ο χρόνος θα άλλαζε τα πράγματα και απλά περίμενα	0	1	2	3
4. Συμβιβάζομουν ώστε να πετύχω κάτι θετικό από την κατάσταση	0	1	2	3
5. Μιλούσα σε κάποιον για να με βοηθήσει να αντιληφθώ περισσότερα για την κατάσταση	0	1	2	3
6. Ασκούσα κριτική ή έκανα μάθημα στον εαυτό μου	0	1	2	3
7. Ήλπιζα πως θα γίνει ένα θαύμα	0	1	2	3
8. Αποδεχόμουν τη μοίρα μου	0	1	2	3
9. Συνέχιζα σαν να μην συμβαίνει τίποτα	0	1	2	3
10. Προσπαθούσα να κρατήσω τα συναισθήματά μου για τον εαυτό μου	0	1	2	3
11. Προσπαθούσα να δω τη θετική πλευρά των πραγμάτων	0	1	2	3
12. Εξέφραζα το θυμό μου στο πρόσωπο που δημιούργησε το πρόβλημα	0	1	2	3

13. Αποδεχόμενους την συμπάθεια και την κατανόηση των γύρω μου.	0	1	2	3
14. Εμπνεόμενους να κάνω κάτι δημιουργικό	0	1	2	3
15. Προσπαθούσα να ξεχάσω το όλο θέμα	0	1	2	3
16. Σκεφτόμουν ότι οι δυσκολίες με κάνουν πιο ώριμο	0	1	2	3
17. Περίμενα να δω τι θα συμβεί πριν κάνω οτιδήποτε.	0	1	2	3
18. Άφηνα τα συναισθήματά μου να ξεσπάσουν με κάποιον τρόπο	0	1	2	3
19. Έβγαινα από αυτήν την εμπειρία καλύτερος/η από πριν	0	1	2	3
20. Μιλούσα με κάποιον που μπορούσε να κάνει κάτι συγκεκριμένο για μένα	0	1	2	3
21. Τολμούσα κάτι πολύ ριψοκίνδυνο	0	1	2	3
22. Εύρισκε παρηγοριά στην πίστη μου στο Θεό	0	1	2	3
23. Ανακάλυπτα ξανά τι είναι σημαντικό στη ζωή	0	1	2	3
24. Άλλαζα κάτι ώστε να πάνε καλά τα πράγματα	0	1	2	3
25. Ζητούσα τη συμβουλή ενός συγγενή ή ενός φίλου που σέβομαι	0	1	2	3
26. Προσπαθούσα να ελαφρύνω την κατάσταση, να μην την πάρω πολύ στα σοβαρά	0	1	2	3
27. Μιλούσα σε κάποιον για το πώς νιώθω	0	1	2	3
28. Πείσμωννα και πολεμούσα να πετύχω ότι ήθελα	0	1	2	3
29. Ξεσπούσα στους άλλους	0	1	2	3
30. Βασιζόμουν στην προηγούμενη εμπειρία μου. Είχα ξαναβρεθεί σε παρόμοιες καταστάσεις	0	1	2	3
31. Γνώριζα τι έπρεπε να γίνει και έτσι διπλασίαζα τις προσπάθειές μου για να πετύχω	0	1	2	3
32. Έβρισκα μία - δύο διαφορετικές λύσεις για το πρόβλημα	0	1	2	3
33. Ευχόμουν να μπορούσα να αλλάξω ότι είχε συμβεί ή το πώς ένιωθα	0	1	2	3
34. Ονειροπολούσα ή φανταζόμουν ένα καλύτερο μέρος ή μια καλύτερη εποχή από αυτά που ήμουν	0	1	2	3
35. Ευχόμουν να εξαφανιστεί η κατάσταση ή φανταζόμουν ότι είχα με κάποιον τρόπο ξεμπερδέψει με αυτή	0	1	2	3
36. Φανταζόμουν το πώς θα άλλαζαν τα πράγματα	0	1	2	3
37. Προσευχόμουν	0	1	2	3
38. Θύμιζα στον εαυτό μου πόσο χειρότερα θα μπορούσαν να είναι τα πράγματα	0	1	2	3

Μέρος 2ο

Παρακαλώ διαβάστε κάθε δήλωση και επιλέξτε τον αριθμό που προσδιορίζει πόσο η δήλωση σας αντιπροσώπευσε κατά τη διάρκεια της προηγούμενης εβδομάδας. Δεν υπάρχει καμία σωστή ή λανθασμένη απάντηση. Μην ξοδέψετε πάρα πολύ χρόνο σε οποιαδήποτε δήλωση.

Βαθμολογήστε σύμφωνα με την ακόλουθη κλίμακα: 0 = Δεν ίσχυσε καθόλου για μένα, 1 = Ίσχυε για μένα σε έναν ορισμένο βαθμό, ή για μικρό χρονικό διάστημα, 2 = Ίσχυε για μένα σε έναν ιδιαίτερο βαθμό, ή για μεγάλο χρονικό διάστημα, 3 = Ίσχυε για μένα πάρα πολύ, ή τις περισσότερες φορές.

1. Δεν μπορούσα να ηρεμήσω τον εαυτό μου	0	1	2	3
2. Ένιωθα ότι το στόμα μου ήταν ξηρό	0	1	2	3
3. Δεν μπορούσα να βιώσω κανένα θετικό συναίσθημα	0	1	2	3
4. Δυσκολευόμουν ν' ανασάνω (π.χ., υπερβολικά γρήγορη αναπνοή, κόψιμο της ανάσας μου χωρίς να έχω κάνει σωματική προσπάθεια)	0	1	2	3
5. Μου φάνηκε δύσκολο να αναλάβω την πρωτοβουλία να κάνω κάποια πράγματα	0	1	2	3
6. Είχα την τάση να αντιδρώ υπερβολικά στις καταστάσεις που αντιμετωπίζα	0	1	2	3
7. Αισθάνθηκα τρέμουλο (πχ στα χέρια)	0	1	2	3
8. Αισθανόμουν συχνά νευρικήτητα	0	1	2	3
9. Ανησυχούσα για τις καταστάσεις στις οποίες θα μπορούσα να πανικοβληθώ και να φανώ ανόητος στους άλλους	0	1	2	3
10. Ένιωσα ότι δεν είχα τίποτα να προσμένω με ενδιαφέρον	0	1	2	3
11. Βρήκα τον εαυτό μου να νιώθει ενοχλημένος	0	1	2	3
12. Μου ήταν δύσκολο να χαλαρώσω	0	1	2	3
13. Ένιωθα μελαγχολικός και απογοητευμένος	0	1	2	3
14. Δεν μπορούσα να ανεχτώ οτιδήποτε με κρατούσε από το να συνεχίσω με αυτό που έκανα	0	1	2	3
15. Ένιωσα πολύ κοντά στον πανικό	0	1	2	3
16. Τίποτα δεν μπορούσε να με κάνει να νιώσω ενθουσιασμό	0	1	2	3
17. Ένιωσα ότι δεν άξιζα πολύ ως άτομο	0	1	2	3
18. Ένιωσα ότι ήμουν αρκετά ευερέθιστος	0	1	2	3
19. Αισθανόμουν την καρδιά μου να χτυπάει χωρίς να έχει προηγηθεί σωματική άσκηση (ταχυπαλμία, αρρυθμία)	0	1	2	3
20. Ένιωσα φοβισμένος χωρίς να υπάρχει λόγος	0	1	2	3
21. Ένιωσα πως η ζωή δεν είχε νόημα	0	1	2	3

Μέρος 3ο

Αφού διαβάστε τις παρακάτω προτάσεις, παρακαλούμε επιλέξτε τον αριθμό που προσδιορίζει το βαθμό που συμφωνείτε ή διαφωνείτε με την κάθε δήλωση.

Βαθμολογήστε σύμφωνα με την ακόλουθη κλίμακα: 1= Διαφωνώ απόλυτα, 2= Διαφωνώ, 3=Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ, 4= Συμφωνώ, 5= Συμφωνώ απόλυτα

1. Οι άνθρωποι θα έπρεπε να έχουν το δικαίωμα να παίζουν τυχερά παιχνίδια όποτε θέλουν	1	2	3	4	5
2. Στις μέρες μας ο άνθρωπος έχει πάρα πολλές ευκαιρίες να παίξει τυχερά παιχνίδια	1	2	3	4	5
3. Θα έπρεπε να αποτρέπεται η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια	1	2	3	4	5
4. Οι περισσότεροι που παίζουν τυχερά παιχνίδια το κάνουν με μέτρο	1	2	3	4	5
5. Τα τυχερά παιχνίδια είναι επικίνδυνα για την οικογενειακή ζωή	1	2	3	4	5
6. Γενικότερα τα τυχερά παιχνίδια κάνουν καλό στην κοινωνία	1	2	3	4	5
7. Τα τυχερά παιχνίδια ζωντανεύουν τη ζωή	1	2	3	4	5
8. Θα ήταν καλύτερα αν απαγορευόταν συνολικά η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια	1	2	3	4	5

Μέρος 4^ο

Αφού διαβάστε τις παρακάτω προτάσεις, παρακαλούμε επιλέξτε τον αριθμό που προσδιορίζει το πόσο συχνά η δήλωση σας αντιπροσωπεύει κατά τη διάρκεια των τελευταίων 12 μηνών.

Βαθμολογήστε σύμφωνα με την ακόλουθη κλίμακα: 0=Ποτέ, 1=Μερικές φορές, 2=Τις περισσότερες φορές, 3=Σχεδόν πάντα

1. Πόσο συχνά έχετε στοιχηματίσει περισσότερα χρήματα από όσα πραγματικά είχατε την δυνατότητα να χάσετε;	0	1	2	3
2. Πόσο συχνά αισθανθήκατε την ανάγκη να παίξετε περισσότερα χρήματα για να νιώσετε την ίδια έξαψη;	0	1	2	3
3. Πόσο συχνά έχετε παίξει ξανά και άλλη μέρα κάποιο τυχερό παιχνίδι για να κερδίσετε πίσω χρήματα που είχατε χάσει;	0	1	2	3
4. Πόσο συχνά δανειστήκατε χρήματα ή πουλήσατε κάτι ώστε να βρείτε χρήματα για να παίξετε κάποιο τυχερό παιχνίδι;	0	1	2	3

5. Πόσο συχνά αισθανθήκατε ότι έχετε πρόβλημα με τα τυχερά παιχνίδια;	0	1	2	3
6. Πόσο συχνά υπήρξαν άτομα που σας επέκριναν για την ενασχόληση σας με τα τυχερά παιχνίδια, ασχέτως αν πιστεύετε ότι αυτό ήταν ή όχι αλήθεια;	0	1	2	3
7. Πόσο συχνά νιώσατε ενοχές για τον τρόπο που παίζετε τυχερά παιχνίδια ή για το τι συμβαίνει όταν παίζετε;	0	1	2	3
8. Πόσο συχνά η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια σας έχει προκαλέσει προβλήματα υγείας, συμπεριλαμβανομένου του άγχους ή του στρες;	0	1	2	3
9. Πόσο συχνά η ενασχόλησή σας με τα τυχερά παιχνίδια έχει προκαλέσει προβλήματα σε εσάς ή το σπιτικό σας;	0	1	2	3

Πίνακες και Γραφήματα

Πίνακας 17

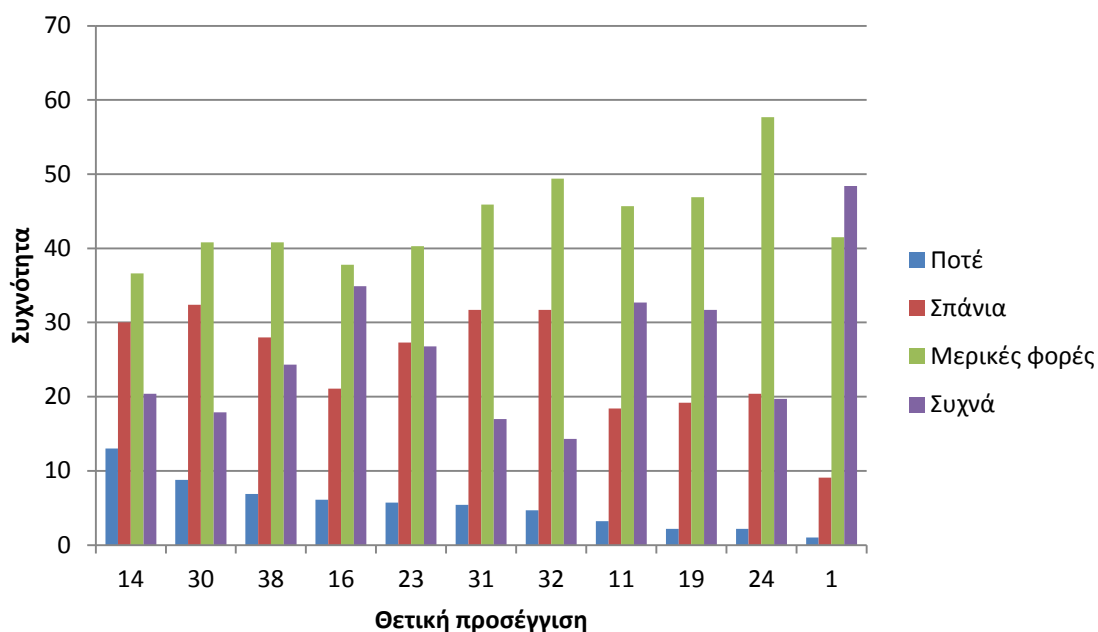
Κατανομή Συχνοτήτων των προτάσεων της Κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων

	Ποτέ		Σπάνια		Μερικές φορές		Συχνά	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Θετική προσέγγιση επαναξιολόγηση								
14. Εμπνεόμουν να κάνω κάτι δημιουργικό	53	13.0	122	30.0	149	36.6	83	20.4
30. Βασιζόμουν στην προηγούμενη εμπειρία μου. Είχα ξαναβρεθεί σε παρόμοιες καταστάσεις	36	8.8	132	32.4	166	40.8	73	17.9
38. Θύμιζα στον εαυτό μου πόσο χειρότερα θα μπορούσαν να είναι τα πράγματα	28	6.9	114	28.0	166	40.8	99	24.3
16. Σκεφτόμουν ότι οι δυσκολίες με κάνουν πιο ώριμο	25	6.1	86	21.1	154	37.8	142	34.9
23. Ανακάλυπτα ξανά τι είναι σημαντικό στη ζωή	23	5.7	111	27.3	164	40.3	109	26.8
31. Γνώριζα τι έπρεπε να γίνει και έτσι διπλασίαζα τις προσπάθειές μου για να πετύχω	22	5.4	129	31.7	187	45.9	69	17.0
32. Έβρισκα μία-δύο διαφορετικές λύσεις για το πρόβλημα	19	4.7	129	31.7	201	49.4	58	14.3
11. Προσπαθούσα να δω τη θετική πλευρά των πραγμάτων	13	3.2	75	18.4	186	45.7	133	32.7
19. Έβγαινα από αυτήν την εμπειρία καλύτερος/η από πριν	9	2.2	78	19.2	191	46.9	129	31.7
24. Άλλαζα κάτι ώστε να πάνε καλά τα πράγματα	9	2.2	83	20.4	235	57.7	80	19.7
1. Προσπαθούσα να αναλύσω το πρόβλημα ώστε να το κατανοήσω καλύτερα	4	1.0	37	9.1	169	41.5	197	48.4
Αναζήτηση κοινωνικής υποστήριξης								
18. Άφηνα τα συναισθήματά μου να ξεσπάσουν με κάποιον τρόπο	35	8.6	147	36.1	160	39.3	65	16
20. Μιλούσα με κάποιον που μπορούσε να κάνει κάτι συγκεκριμένο για μένα	35	8.6	137	33.7	163	40	72	17.7
6. Ασκούσα κριτική ή έκανα μάθημα στον εαυτό μου	30	7.4	95	23.3	149	36.6	133	32.7
27. Μιλούσα σε κάποιον για το πώς νιώθω	29	7.1	97	23.8	143	35.1	138	33.9
25. Ζητούσα τη συμβουλή ενός συγγενή ή ενός φίλου που σέβομαι	25	6.1	58	14.3	147	36.1	177	43.5
5. Μιλούσα σε κάποιον για να με βοηθήσει να αντιληφθώ περισσότερα για την κατάσταση	24	5.9	85	20.9	125	30.7	173	42.5
Ευχολογία/Ονειροπόληση								
7. Ήλπιζα πως θα γίνει ένα θαύμα	214	52.6	117	28.7	39	9.6	37	9.1
22. Εύρισκα παρηγοριά στην πίστη μου στο Θεό	214	52.6	96	23.6	59	14.5	38	9.3
37. Προσευχόμουν	189	46.4	106	26.0	72	17.7	40	9.8

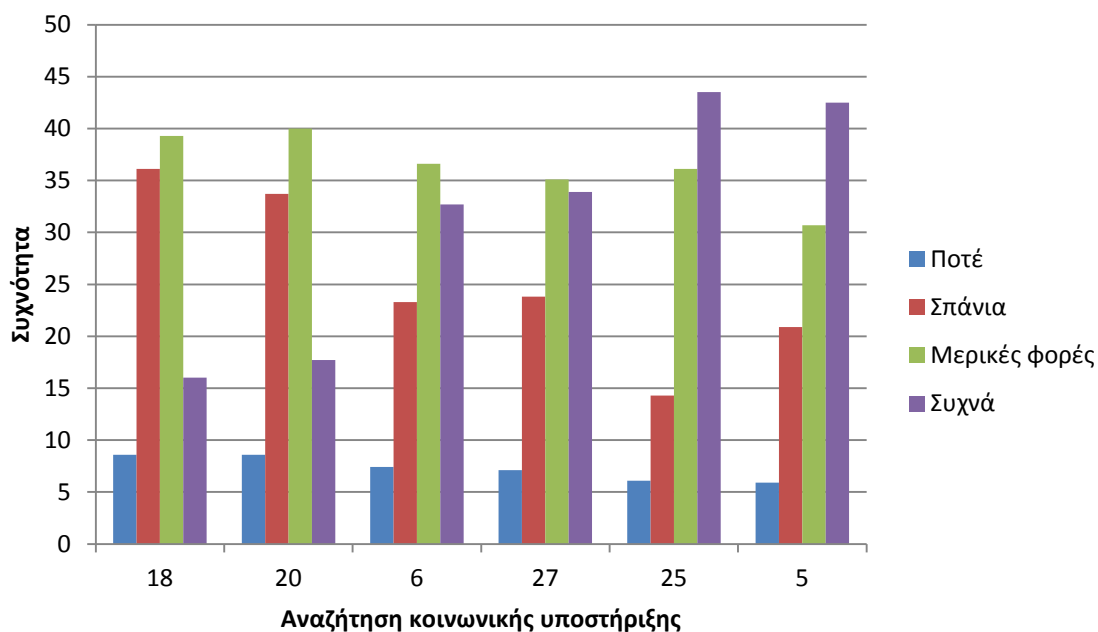
35. Ευχόμενοι να εξαφανιστεί η κατάσταση ή φανταζόμαστε ότι είχα με κάποιον τρόπο ξεμπερδέψει με αυτή	85	20.9	112	27.5	110	27	100	24.6
34. Ονειροπολούσα ή φανταζόμαστε ένα καλύτερο μέρος ή μια καλύτερη εποχή από αυτά που ήμουν	74	18.2	98	24.1	108	26.5	127	31.2
33. Ευχόμενοι να μπορούσα να αλλάξω ό,τι είχε συμβεί ή το πώς ένιωθα	52	12.8	111	27.3	128	31.4	116	28.5
36. Φανταζόμαστε το πώς θα άλλαζαν τα πράγματα	33	8.1	93	22.9	177	43.5	104	25.6
13. Αποδεχόμενοι την συμπάθεια και την κατανόηση των γύρω μου	18	4.4	85	20.9	187	45.9	117	28.7
Αποφυγή/Διαφυγή								
8. Αποδεχόμενοι τη μοίρα μου	168	41.3	115	28.3	91	22.4	33	8.1
9. Συνέχιζα σαν να μην συμβαίνει τίποτα	132	32.4	147	36.1	98	24.1	30	7.4
3. Πίστευα ότι ο χρόνος θα άλλαζε τα πράγματα και απλά περίμενα	79	19.4	136	33.4	133	32.7	59	14.5
15. Προσπαθούσα να ξεχάσω το όλο θέμα	63	15.5	161	39.6	123	30.2	60	14.7
4. Συμβιβάζομαστε ώστε να πετύχω κάτι θετικό από την κατάσταση	42	10.3	136	33.4	164	40.3	65	16
10. Προσπαθούσα να κρατήσω τα συναισθήματά μου για τον εαυτό μου	41	10.1	123	30.2	149	36.6	94	23.1
26. Προσπαθούσα να ελαφρύνω την κατάσταση, να μην την πάρω πολύ στα σοβαρά	39	9.6	152	37.3	162	39.8	54	13.3
17. Περίμενα να δω τι θα συμβεί πριν κάνω στιδήποτε	36	8.8	170	41.8	152	37.3	49	12.0
2. Προσπαθούσα να ξεχάσω δουλεύοντας ή κάνοντας κάτι άλλο	29	7.1	121	29.7	135	33.2	122	30.0
Διεκδικητική επίλυση προβλήματος								
21. Τολμούσα κάτι πολύ ριψοκίνδυνο	161	39.6	161	39.6	61	15	24	5.9
29. Ξεσπούσα στους άλλους	115	28.3	154	37.8	102	25.1	36	8.8
12. Εξέφραζα το θυμό μου στο πρόσωπο που δημιούργησε το πρόβλημα	72	17.7	150	36.9	127	31.2	58	14.3
28. Πείσμωννα και πολεμούσα να πετύχω ό,τι ήθελα	11	2.7	90	22.1	188	46.2	118	29.0

Γράφημα 11

Κατανομή Συχνοτήτων των προτάσεων του παράγοντα *Θετική Προσέγγιση της Κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων*

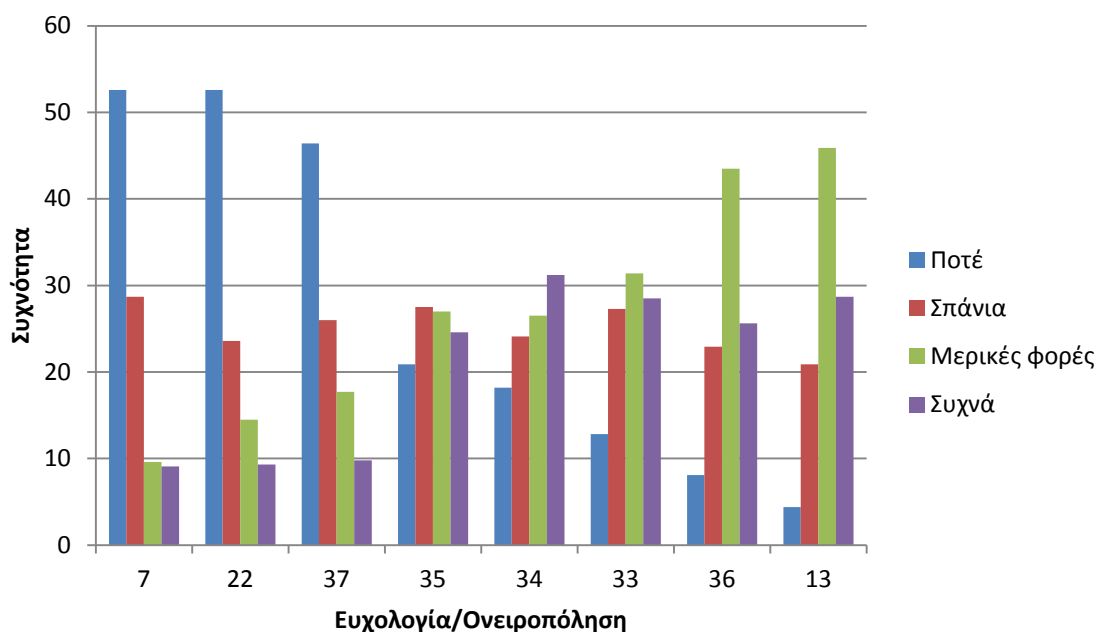
Γράφημα 12

Κατανομή Συχνοτήτων των προτάσεων του παράγοντα *Αναζήτηση Κοινωνικής Υποστήριξης της Κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων*

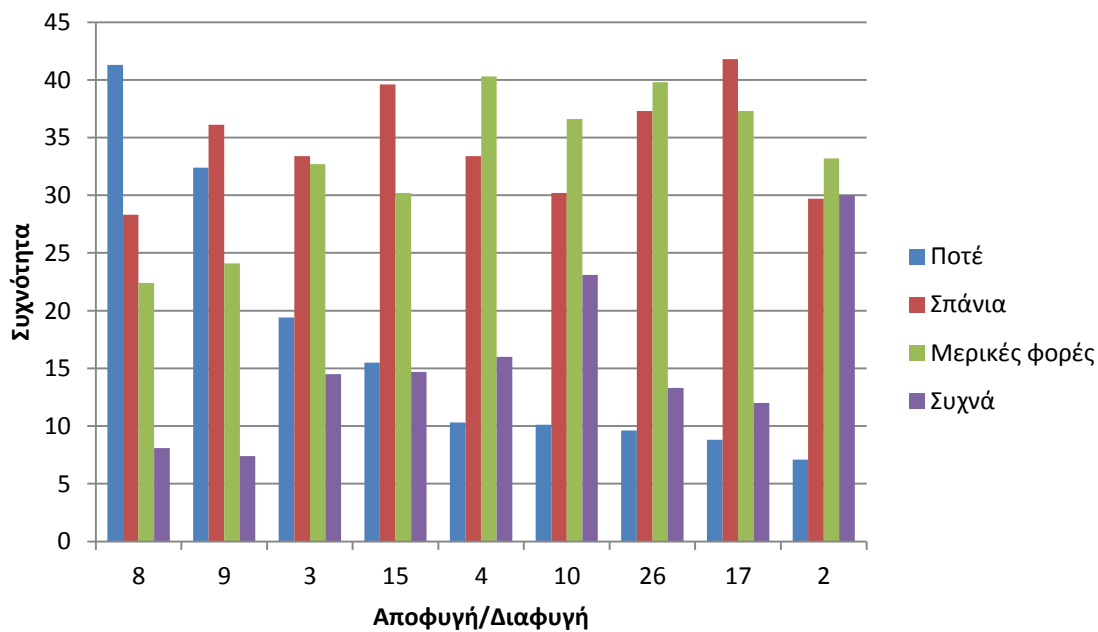

Γράφημα 13

Κατανομή Συχνοτήτων των προτάσεων του παράγοντα Ευχολογία/Ονειροπόληση της Κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχόνων Καταστάσεων

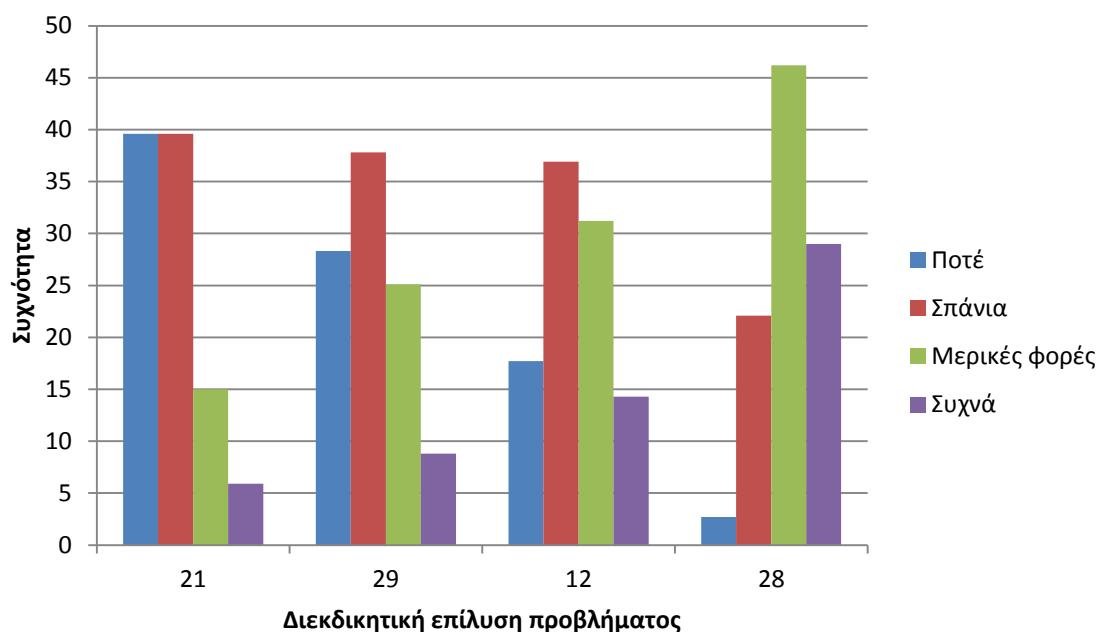
Γράφημα 14

Κατανομή Συχνοτήτων των προτάσεων του παράγοντα Αποφυγή/Διαφυγή της Κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχόνων Καταστάσεων

Γράφημα 15

Κατανομή Συχνοτήτων των προτάσεων του παράγοντα Διεκδικητική Επίλυση Προβλήματος της Κλίμακας Στρατηγικών Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων

Πίνακας 18

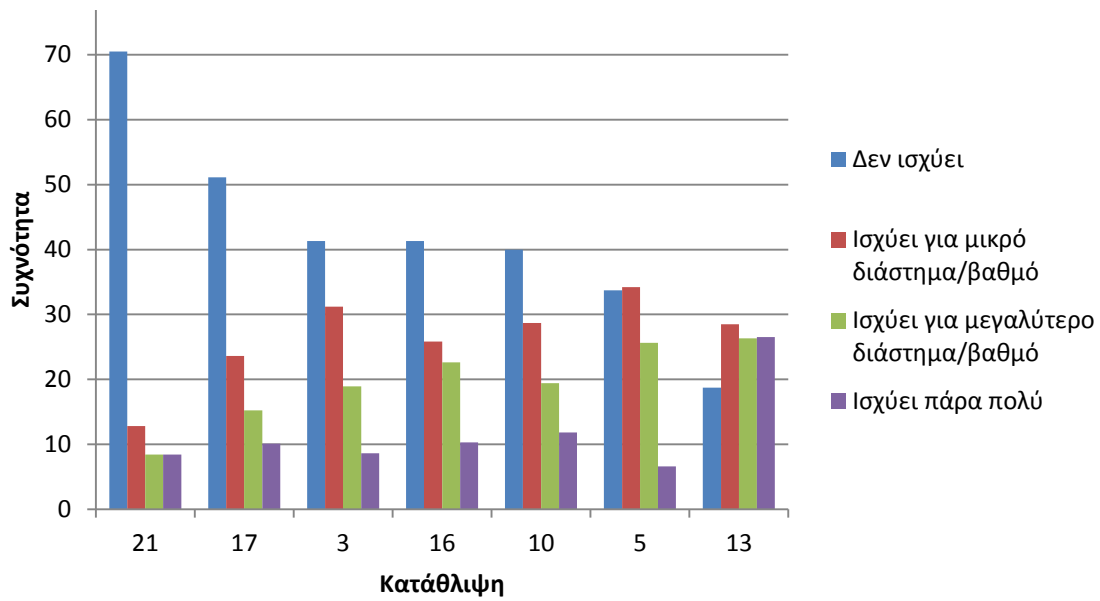
Κατανομή συχνοτήτων των προτάσεων της κλίμακας Κατάθλιψη, Άγχους, Στρες

	Δεν ισχύει		Ισχύει για μικρό διάστημα/βαθμό		Ισχύει για μεγαλύτερο διάστημα/βαθμό		Ισχύει πάρα πολύ		
	N	%	N	%	N	%	N	%	
Κατάθλιψη									
21. Ένωσα πως η ζωή δεν είχε νόημα	287	70.5	52	12.8	34	8.4	34	8.4	
17. Ένωσα ότι δεν άξιζα πολύ ως άτομο	208	51.1	96	23.6	62	15.2	41	10.1	
3. Δεν μπορούσα να βιώσω κανένα θετικό συναίσθημα	168	41.3	127	31.2	77	18.9	35	8.6	
16. Τίποτα δεν μπορούσε να με κάνει να νιώσω ενθουσιασμό	168	41.3	105	25.8	92	22.6	42	10.3	
10. Ένωσα ότι δεν είχα τίποτα να προσμένω με ενδιαφέρον	163	40	117	28.7	79	19.4	48	11.8	
5. Μου φάνηκε δύσκολο να αναλάβω την πρωτοβουλία να κάνω κάποια πράγματα	137	33.7	139	34.2	104	25.6	27	6.6	
13. Ένωθα μελαγχολικός και απογοητευμένος	76	18.7	116	28.5	107	26.3	108	26.5	
Άγχος									
7. Αισθάνθηκα τρέμουλο (πχ στα χέρια)	250	61.4	72	17.7	53	13	32	7.9	
2. Ένωθα ότι το στόμα μου ήταν ξηρό	237	58.2	98	24.1	46	11.3	26	6.4	
4. Δυσκολευόμουν	230	56.5	99	24.3	51	12.5	27	6.6	

ν' ανασάνω (π.χ.. υπερβολικά γρήγορη αναπνοή. κόψιμο της ανάσας μου χωρίς να έχω κάνει σωματική προσπάθεια)								
15. Ένωσα πολύ κοντά στον πανικό	199	48.9	95	23.3	67	16.5	46	11.3
20. Ένωσα φοβισμένος χωρίς να υπάρχει λόγος	191	46.9	107	26.3	63	15.5	46	11.3
9. Ανησυχούσα για τις καταστάσεις στις οποίες θα μπορούσα να πανικοβληθώ και να φανώ ανόητος στους άλλους	174	42.8	110	27	77	18.9	46	11.3
19. Αισθανόμουν την καρδιά μου να χτυπάει χωρίς να έχει προηγηθεί σωματική άσκηση (ταχυπαλμία. αρρυθμία)	170	41.8	101	24.8	75	18.4	61	15
Στρες								
14. Δεν μπορούσα να ανεχτώ οτιδήποτε με κρατούσε από το να συνεχίσω με αυτό που έκανα	115	28.3	153	37.6	92	22.6	47	11.5
1. Δεν μπορούσα να ηρεμήσω τον εαυτό μου	95	23.3	164	40.3	96	23.6	52	12.8
18. Ένωσα ότι ήμουν αρκετά ευερέθιστος	95	23.3	150	36.9	100	24.6	62	15.2
6. Είχα την τάση να αντιδρώ υπερβολικά στις καταστάσεις που αντιμετώπιζα	89	21.9	152	37.3	112	27.5	54	13.3
12. Μου ήταν δύσκολο να χαλαρώσω	71	17.4	112	27.5	119	29.2	105	25.8
8. Αισθανόμουν συχνά νευρικότητα	74	18.2	132	32.4	127	31.2	74	18.2
11. Βρήκα τον εαυτό μου να νιώθει ενοχλημένος	48	11.8	125	30.7	139	34.2	95	23.3

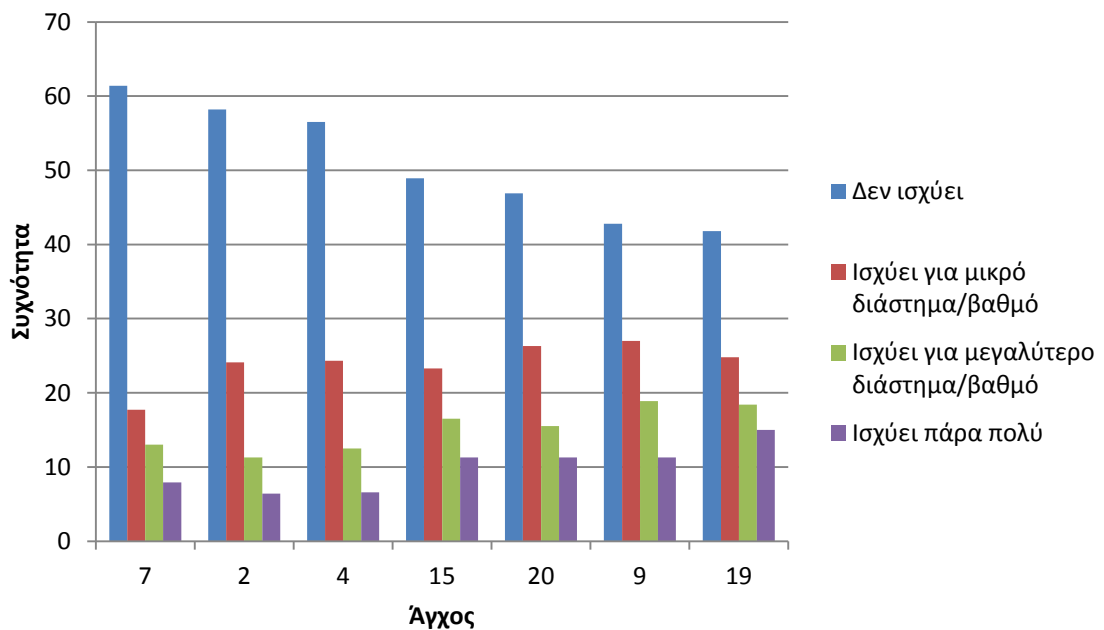
Γράφημα 16

Κατανομή συχνοτήτων των προτάσεων της διάστασης της Κατάθλιψης της Κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες

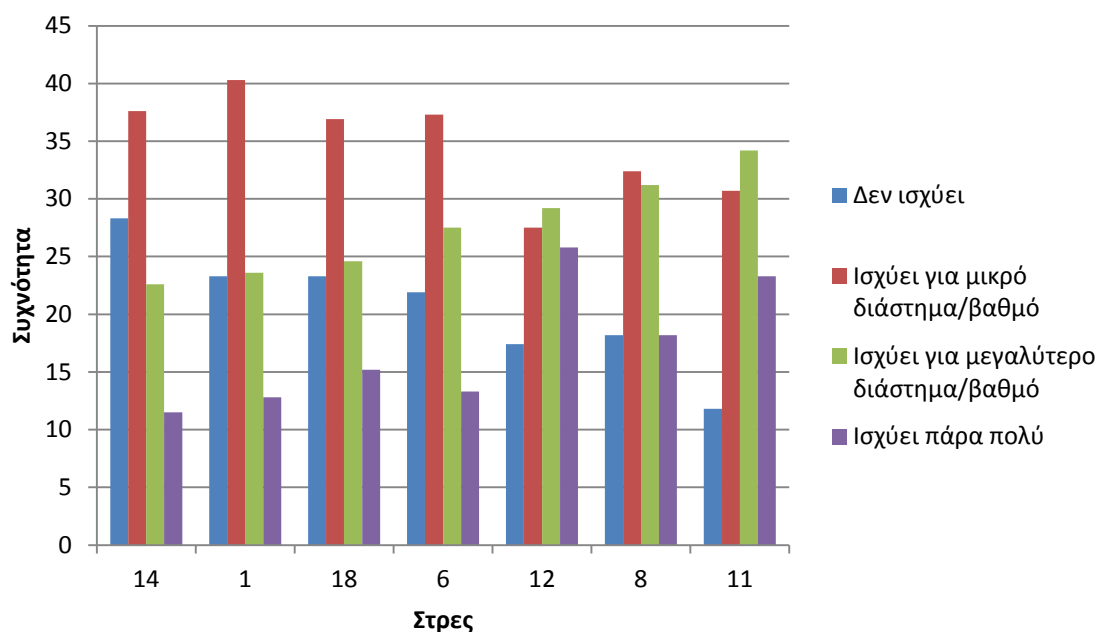
Γράφημα 17

Κατανομή συχνοτήτων των προτάσεων της διάστασης του Άγχους της Κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες

Γράφημα 18

Κατανομή συχνοτήτων των προτάσεων της διάστασης του Στρες της Κλίμακας Κατάθλιψης, Άγχους και Στρες

Πίνακας 19

Κατανομή Συχνοτήτων της Κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα Τυχερά Παιχνίδια

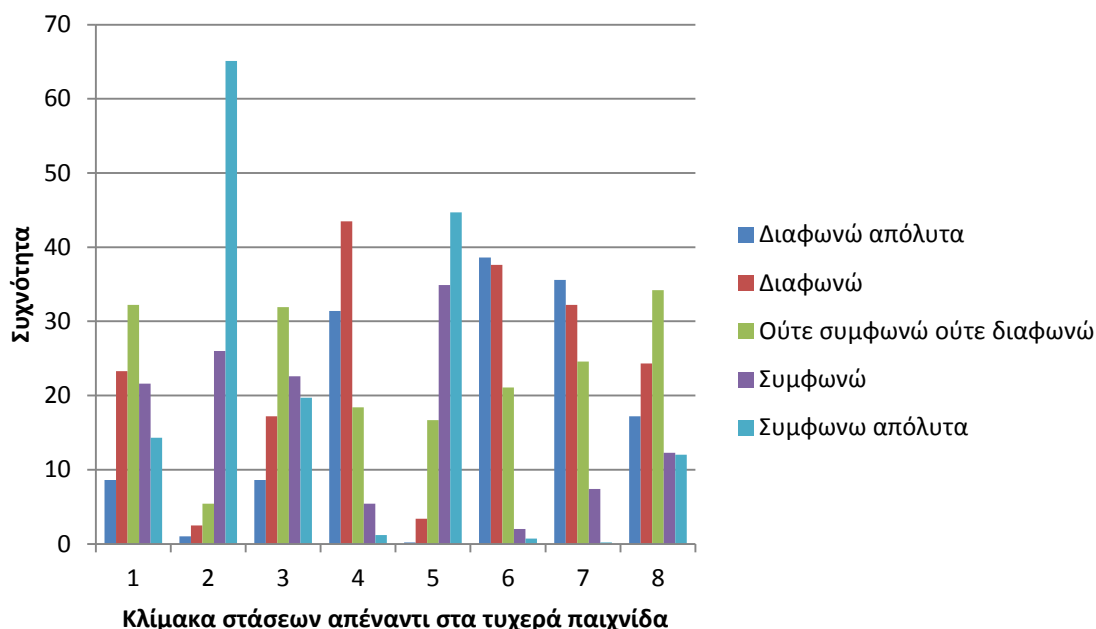
	Διαφωνώ απόλυτα		Διαφωνώ		Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ		Συμφωνώ		Συμφωνώ απόλυτα	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
6. Γενικότερα τα τυχερά παιχνίδια κάνουν καλό στην κοινωνία	157	38.6	153	37.6	86	21.1	8	2	3	0.7
7. Τα τυχερά παιχνίδια ζωντανεύουν τη ζωή	145	35.6	131	32.2	100	24.6	30	7.4	1	0.2
4. Οι περισσότεροι που παίζουν τυχερά παιχνίδια το κάνουν με μέτρο	128	31.4	177	43.5	75	18.4	22	5.4	5	1.2
8. Θα ήταν καλύτερα αν απαγορευόταν συνολικά η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια	70	17.2	99	24.3	139	34.2	50	12.3	49	12
1. Οι άνθρωποι θα έπρεπε να έχουν το δικαίωμα να παίζουν τυχερά παιχνίδια όποτε θέλουν	35	8.6	95	23.3	131	32.2	88	21.6	58	14.3
3. Θα έπρεπε να αποτρέπεται η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια	35	8.6	70	17.2	130	31.9	92	22.6	80	19.7
2. Στις μέρες μας ο άνθρωπος έχει πάρα πολλές ευκαιρίες να παίξει τυχερά παιχνίδια	4	1	10	2.5	22	5.4	106	26	265	65.1

5. Τα τυχερά παιχνίδια είναι επικίνδυνα για την οικογενειακή ζωή	1	0.2	14	3.4	68	16.7	142	34.9	182	44.7
--	---	-----	----	-----	----	------	-----	------	-----	------

Γράφημα 19

Κατανομή Συχνοτήτων της Κλίμακας των Στάσεων απέναντι στα Τυχερά Παιχνίδια

Πίνακας 20

Κατανομή Συχνοτήτων της Κλίμακας Ενασχόλησης με τα Τυχερά Παιχνίδια

	Ποτέ		Μερικές φορές		Περισσότερες φορές		Σχεδόν πάντα	
	N	%	N	%	N	%	N	%
4. Πόσο συχνά δανειστήκατε χρήματα ή πουλήσατε κάτι ώστε να βρείτε χρήματα για να παίξετε κάποιο τυχερό παιχνίδι;	379	93.1	21	5.2	6	1.5	1	0.2
9. Πόσο συχνά η ενασχόλησή σας με τα τυχερά παιχνίδια έχει προκαλέσει προβλήματα σε εσάς ή το σπιτικό σας;	371	91.2	23	5.7	9	2.2	4	1
8. Πόσο συχνά η ενασχόληση με τα τυχερά παιχνίδια σας έχει προκαλέσει προβλήματα υγείας, συμπεριλαμβανομένου του άγχους ή του στρες;	353	86.7	35	8.6	14	3.4	5	1.2
5. Πόσο συχνά αισθανθήκατε ότι έχετε πρόβλημα με τα τυχερά παιχνίδια;	336	82.6	40	9.8	28	6.9	3	0.7
1. Πόσο συχνά έχετε στοιχηματίσει περισσότερα χρήματα από όσα πραγματικά είχατε την δυνατότητα να χάσετε;	320	78.6	45	11.1	33	8.1	9	2.2
6. Πόσο συχνά υπήρξαν άτομα που σας επέκριναν για την ενασχόληση σας με τα τυχερά παιχνίδια. ασχέτως αν	318	78.1	58	14.3	26	6.4	5	1.2

πιστεύετε ότι αυτό ήταν ή όχι αλήθεια;

7. Πόσο συχνά νιώσατε ενοχές για τον τρόπο που παίζετε τυχερά παιχνίδια ή για το τι συμβαίνει όταν παίζετε;	308	75.7	52	12.8	39	9.6	8	2
2. Πόσο συχνά αισθανθήκατε την ανάγκη να παίξετε περισσότερα χρήματα για να νιώσετε την ίδια έξαψη;	263	64.6	76	18.7	53	13	15	3.7
3. Πόσο συχνά έχετε παίξει ξανά και άλλη μέρα κάποιο τυχερό παιχνίδι για να κερδίσετε πίσω χρήματα που είχατε χάσει;	245	60.2	90	22.1	56	13.8	16	3.9

Γράφημα 20

Κατανομή Συχνοτήτων της Κλίμακας Ενασχόλησης με τα Τυχερά Παιχνίδια

